

新刊
三才圖會
卷之八
雜考
雜考

卷之八
雜考
雜考
雜考
雜考

卷之八
雜考
雜考
雜考
雜考

†
IHS

BIBLIOTECA DE LOYOLA.

Sala

1

Estante

7

Plúteo

4

2
18
200

DIVI
GREGORII
ARCHIEPISCOPI TY-
RONENSIS, DE GLORIA MAR-
TYRVM, LIBRI DVO.

Eiusdem,

De gloria Cōfessorum, liber vnus.

De virtutibus & miraculis S. Mar-
tini, Libri IIII.

Opus Christianum, & antiquis Fidelium
historijs plenum.

Ex vetustis & manuscriptis codicibus.

COLONIAE.

Apud Maternum Cholinum.

ANNO M. D. LXXXIII.

Cum Gratia & Privilegio. Cæs. Maiest.

REVERENDO IN CHRIS-
TO PATRI, EIDEMQUE
NOBILITATE, PIETATE ATQUE
doctrina præstanti Domino, D. Ioanni ab Ham-
merstein, Imperialis Monasterij S. Cornelij
ad Indam Abbati, &c. Domino suo
perpetua obseruantia
colendo.

*C*um multa sint quæ ad
optimum reipub. statum
non mediocriter condu-
cant. Reuerende in Chri-
sto pater, tum vix scio, an
quicquam existat, quod
plus in utranque partem
momenti habeat, quam

iuuentutis institutio. Idg, non solū prophani au-
ctores vna vocet testantur, verū & sacra litera tra-
dunt. Apud Hieremiā ipse Dominus causam im-
probitatis populi sui, in malam institutionem cō-
ferre non dubitat. Si mutare potest. Ethiops pel-
lem suam, inquit, aut Pardus maculas suas, &
vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.
Ac ne longē abeamus, quid quæso est, cur exul-
ceratissimo nostro seculo tam rari boni,

Et vix numero totidem quot

Thebarum porte vel diuitis ostia Nili?
Cur pietas friget, virtus ludibrio est, unicuique
sua fortitudo est lex iniustitiæ? comminiscantur
aliquas velint causas, me certe aduersum habi-

EPISTOLA

turi non sunt, qui primam huius mali labem à inuentutis non satis commoda institutione proficisci arbitrantur. Quid enim ab ijs boni expectes, qui vel sine literis et omni ingenij cultu primum ætatis florem transigunt, vel si fortè illiterati non sint, librorum unde meliores fieri possent, lectiōne omisso, pestiferos, et qui nihil bonæ frugis habent, consecantur? Atqui tales videmus plerosq; huius æui adolescentes esse. Bona pars literarum studia velut ingeniorum carnificinam execratur: si qui verò paulo humaniores non penitus à Musis abhorret ijs maiori voluptati est, proh dolor, non dico Philosophos gentiles (hoc enim utcumq; tolerari posset) sed obscenos poetas, quales ethnici quoq; ex repub. profligandos censuerunt, euolvere, quam sanctorum patrum doctas iuxta ac piæ lucubrationes versare. Cum igitur intelligerem, me non mihi soli, sed & reipub. iniunda natum esse, obuiam ire huic malo, quantum in me situm fuit, semper conatus sum. Ex innumeris proinde libris, qui typis mandari possent, quo ad typographicam artem exercui, illos potissimum exal-gandos curavi, quibus timor Dei in animis inuentutis ali & conseruari, & noxi scriptores è manibus excuti possent. Quo in genere admodum probatur aberuditus D. Gregory Turonensis de gloria plurimorum martyrum et confessorum historia. Præterquam enim quod is auctor auita fidei contra huius seculi reuotipus locupletissimus testis existit, iucundissima etiam variorum miraculorum suppellectile ita lectores detinet,

DEDICATORIA.

net, ut qui voluptatis in studendo rationem habent facta ipsi Gregorij legendi copia ad libros bonis moribus inimicos diuertere non cogantur. Quocirca ubi certior redditus essem, Gallicanæ editionis exemplaria omnia diuendita, operæpretium mihi visum est, hunc auctorem denuò recusum in gratiā studiose pæbis euulgare. Cum verò de patrono cogitarem, sub cuius tutela hæc nostra editio in lucem prodiret, ex multis tu vnus occurrebas. Reuerende in Christo pater, qui huic operi patronus affisceris. Vt enim taceam, quæ conueniat viro religioso & pio, qualem te omnes prædicant, libros pietate refertos dedicari, insup huius operis inscriptio mea erga te, familiamq; adeo tuam nobilitate claram, obseruantie apud omnes mortales testimoniū existet. Quare T. R. vnice rogo, ut hoc quaecūq; munusculū rarum, eodē quo à me offertur animo, hoc est amico & benenolo, acceptare non grauetur, Vale.

R. T. deditissimus

Maternus Cholinus.

(?) 3

INDEX

INDEX CAPITVM OPERIS BEATI GREGORII Turonensis, in gloriam plurimorum Martyrum, cuius primus numerus ca- put, secundus paginam denotat.

N ON poetarum figmentis, aut phi- losophorum sententijs, sed Evan- gelice veritati insistendum, esse. Proœmio.	
Stellam quam Magi viderunt, adhuc in Bethleem mundis corde adparere. cap. i. fol. 3.	
Saluatoris nostri miracula.	2.4
Christi passio, descensus ad inferos, & à mortuis resurrectio.	3.4
De conuersatione Christi cum discipulis post re- surrectionem & ascensionem in cœlum.	4.5
De glorioso crucis inuentione.	5.6
De inuentione clauorum.	6.8
De lancea, corona spinica & columna.	7.11
De tunica Christi inconsuta.	8.12
De basilica beate virginis Mariæ ab Impera- tore Constantino extructa.	9.12
De puero Iudæo valde memorandum miracu- lum.	10.14
De monasterio Hierosolymitano.	11.16
De Iohanne Baptista.	12.18
De miraculo facto apud urbem Vasa-tesem.	13.18
De muliere quæ obtenuit pollicem Iohannis Ba- ptistæ.	14.21
De	

DE GLOR. MARTYR.

De miraculis per reliquias beati Iohannis apud Turonos factis.	15.22
De ardore manus cuiusdam mulieris extincto. 16.23	
De fluuio Iordane.	17.24
De fluuio in quo solitus est lauari IESV Naue. 18.24	
De leproso mundato in loco ubi dominus est ba- ptizatus.	19.25
De reliquijs beate virginis Mariæ, & vltione peierantium.	20.26
De forma domini apud Phaniadam.	21.26
Miraculū de imagine Christi telo traiecta.	22.27
De crucifixo apud Narbonam.	23.29
Insigne miraculū de fontibus Hispaniæ.	24.29
De hereticis qui non adhibuerint illis fidē.	25.31
De illo qui propter perpetratum furtum, nequi- uit aquam haurire.	26.32
De martyrio Iacobi Apostoli fratris domini. 27.33	
De Petro Apostolo.	28. ibid.
De Paulo Apostolo.	29.35
De Iohanne Apostolo & Euangelista.	30.36
De Andrea Apostolo.	31.37
De Thoma Apostolo.	32.40
De Stephano Protomartyre.	33.42
De Bartholomæo Apostolo.	34.46
De Clemente martyre.	35. ibid.
De puero ad Clementis sepulchrum per anni cur- riculum perinde atq; vni tantum noctis spa- cium obdormiente.	36.47
(?) 4	De

DE GLOR. CONFESS.

De quodā fonte meritis sancti restaurato.	37.48
De Chrysantho martyre.	38.49
De Pancrato martyre.	39.51
De Iohanne Episcopo.	40.52
De virtute fidei & nominis Christiani.	41.53
De templo beati Laurentij.	42.55
De Cassiano martyre.	43.58
De Agricola & Virali martyribus.	44.59
De sancto Victore inclito martyre.	45.61
De calice crystallino restaurato.	46.62
De sanctis Gerasio & Probasio, Nazario & Celso.	47.62
De sancto Saturnino,	48.64
Passio & nomina quadraginta octo martyrum.	49.66
De sancto Fotino Lugdunensi Episcopo.	50.67
De Benigno martyre glorioso.	51.68
De sancto Symphoriano.	52.71
De beato Marcello Cauillonensi.	53.72
De sancto Valeriano.	54.73
De Timotheo & Apollinari martyribus.	55.74
De sancto Eutropio.	56.75
De sancto Amarantho.	57.76
De sancto Eugenio.	58.77
De ultione cuiusdam furis.	59.79
De Rogatiano & Donato martyribus.	60.80
De reliquis beati Nazarij.	61.81
De quinquaginta martyribus Thebais.	62.82
De sancto Mallaso.	63.82
De diuo Patroclo.	64.83
De beato martyre Antoliano.	65.84
De	

CAPITVM INDEX.

De furto patrato in sede sancti Saturnini.	66.86
De sancto Genesio.	67.87
De Mororeuiviscite.	68.88
De miraculis per beatū Genesum factis.	69.89
De quadam muliere iniuste a marito adulterio accusata.	70.90
De Ferreolo & Ferrucio.	71.91
De diuo Dionysio Parisiorum Episcopo.	72.92
De sancto Quintino Viromandensi.	73.93
De alio quodam martyre.	74.94
De sancto Sigismundo rege.	75.95
De sancto Mauricio & socijs.	76.96
De sancto Victore Massiliensi.	77.98
De Baudillio martyre glorioso.	78.99
De miraculis beati Andree Apostoli in Ecclesia Agathensi.	79.102
De approbatione fidei Christiana per miraculum.	80.103
De approbatione eiusdem aliud miraculum.	81.105
Consimile apud Hispaniam.	82.107
De reliquis plurium martyrum, Pauli scilicet, Laurentij, Pancratij, Chrysanthi, Daria virginis & Pauli eius fratris.	83.109
De aliarum reliquiarū varijs miraculis.	84.110
De temeritatis vitio.	85.112
Non esse tractanda sacra animo polluto.	86.113
De Epachio, qui post sumptum ientaculum, ausus est celebrare.	87.114
De Iordane fugiente coram muliere facinorosa.	88.115
De	

DE GLOR. MARTYR.

Non potuisse cadaver Antonij scelerati in ade Vincenij quiescere.	89.116
De Vincentio martyre glorioso.	90.117
De sancta Eulalia.	91.118
De basilica sancti Felicis.	92.119
De Hemeterio & Chelidonio martyribus.	93.121
De beatissimo Cypriano.	94.121
De septem Germanis apud Ephesum quiescenti- bus.	95.123
De quadraginta octo martyribus Armenia.	96.125
De glorioso martyre Sergio.	97.127
De Cosma & Damiano.	98.128
De inclito martyre Foca.	99.129
De egregio martyre Domitio.	100.129
De insigni martyre glorioso Georgio.	101.130
De Isidoro sanctissimo martyre.	102.131
De sancto Poliocto.	103.131
De Felici Nolano insigni martyre.	104.134
Præterea de Vincentio Agenensi.	105.139
Insper ob stupedū miraculū in anaros.	106.140
Extremum de Pannichio presbytero.	107.143

INDEX CAPITVM LIBRI SE-
cundi in gloriam martyris Iuliani.

De passione eius.	cap.1. fol.145
De reuelatione capitis eius.	2.147
De virtute fontis ubi caput eius ablutū est.	3.149
De senibus & matrona, cuius vir tenebatur.	4.150
De eo qui aliū in basilica occidere voluit.	5.151
De	

CAPITVM INDEX.

De conuersione incolarum.	6.152
Qualiter Hillidius populum ab hostilitate libe- rabat.	7.153
De interitu eorum, qui ministerium basilicæ ex- portauerunt.	8.154
De Fedamia paralytica.	9.154
De eo qui percussorem suum de basilica conaba- tur extrahere.	10.156
De cōtracto, qui die dominica boues iūxit.	11.156
De Anagildo muto & surdo vel cæco.	12.157
De his qui Theodori regis tempore basilicam in- ruperunt.	13.157
De Sigualdo peruasore.	14.158
De pastoris malitia.	15.159
De contumacia Beconis.	16.160
De diacono, qui oues basilicæ abstulit.	17.162
De eo qui caballum in vigilia sancti Petri fu- ratus est.	18.163
De eo qui propter trientem peierauit.	19.164
De eo qui basilicā sanctā furto spoliavit.	20.165
De eo qui caballū in festiuitate perdidit.	21.166
De cæco inluminato.	22.167
De pede Galli postmodū Episcopi sanato.	23.168
De febre Petri nepotis eius.	24.170
De mei capitis dolore.	25.170
De febricitante ad fontem sanato.	26.171
De tonitruo in basilica facto coruscatione.	27.172
De eo qui præ multitudine populi ad sepulchrum non valebat accedere.	28.172
De festiuitate eius.	29.173
De energumenis.	30.174
De	

DE GLOR. MARTYR.

De mansuetudine pecorum.	31. ibid.
De reliquijs eius in Campaniā translatis.	32. 176
De reliquijs eius in oriente exhibitis.	33. 177
Qualiter Turonis in basilica eius reliquia sunt locata.	34. ibid.
Quod vinum ea nocte creuerit.	35. 18
De contracto in eodem loco sanato.	36. 181
De lippo sanato.	37. ibid.
De alio contracto.	38. ibid.
De periuris.	39. 182
De reliquijs eius quas Aredius presbyter sustulit.	40. 183
De paralytico sanato.	41. ibid.
De cæco illuminato.	42. ibi.
De cruce altaris furata.	43. 184
Qualiter expetita sunt eius pignora.	44. ibid.
De puero ad ariolos ducto, & alio per virtutem sancti sanato.	45. 186
De rosis ad sepulchrū eius diuinitus ostēsis.	46. 187
De muliere inluminata.	47. 188
De reliquijs quas Nanninus presbyter detulit.	48. 189
Quod de eiusdem reliquijs multi infirmi sanati sunt.	49. ibid.
De alio cæco illuminato.	50. ibid.

INDEX CAPITVM

libri de gloria confessorum.

De virtutibus angelorum.	cap. 1. fol. 193.
De sancto Hilario Episcopo Pictauiensi.	2. 194
De sancto Eusebio Vercellensi Episcopo.	3. 195
De	

CAPITVM INDEX.

De sancto Martino Turonico Episcopo, & sepulchro sancti Gatiani.	4. 197
De eodē & de sepulchro Valina virginis.	5. ibi.
De lapide in quo sanctus sedit.	6. 200
De arbore erecta.	7. ibid.
De oratorio Martiniacensis prædij.	8. ibid.
De oleo sepulchri eius.	9. 202
De vna vitis quam ipse plantauit, & de cera sepulchri.	10. 203
De virtutibus eius Ternodorēsis ostēsis.	11. 204
De monasterio eius in Hispania.	12. ibid.
De heretico qui hominem inluminare voluit, sed excecavit.	13. 205
De altercatione heretici cum Catholico.	14. 206
De Venantio Abbate.	15. 270
De sancta Pappula.	16. ibid.
De opertorio cuiusdam sepulchri.	17. 208
De duarum virginum tumultis.	18. 209
Quid sanctus Eusebius de Chariberto rege prædixit.	19. 212
De dedicatione oratorij nostris.	20. 212
De sepulchro sancti Solennis.	21. 214
De Maximo Abbate.	22. 215
De Iohanne recluso.	23. 217
De Monegunde religiosa.	24. 218
De Senoch Abbate.	25. 219
De sancto Simeone à columna.	26. 220
De sepulchris presbyterorum in basilica sancti Martialis.	27. 221
De miraculis ad sepulchrum eius factis.	28. ibid.
De eo qui loquelam a sacerdote recepit.	29. 222
De	

DE GLOR. CONFESS.

- De sancto Sremonio Episcopo Aruerni. 30. ibi.
De eo qui enlogias accepit a sacerdote. 31. 2-3.
De duobus amantibus. 32. 224
De Amabili presbytero. 33. 225
De Georgi a religiosa. 34. 226
De sepulchro effracto in basilica sancti Venerandi. 35. 227
De alijs sepulchris sanctorum in eadem basilica. 36. 228
De sanctorum Venerandi Nepotiani & Episcoporum sepulchris. 37. 230
De monacho quem orante Abbas spectabat. 38. ibid
De igne qui a reliquijs sanctorum saepe prorupit. 39. 231.
De visionibus pro patris mei infirmitate habitis. 40. 232.
De sancto Germano Antistiodorensi. 41. 233
De Hilario Diuionensi senatore. 42. 234
De sancta Florida & sancta Paschasia. 43. 335
De sancto Tranquillo Episcopo. 44. 236
De Seuerino Burdegalensi Episcopo. 45. ibid.
De Romano eiusdem urbis presbytero. 46. 238
De duobus presbyteris psallentibus. 47. ibid.
De Ecclesia Reontien. 48. 239
De Iustino & Misilino presbyteris. 49. 240
De sancto Seuerino presbytero. 50. ibid.
De lilio sepulchri eius. 51. 241
De sepulchris quae eleuantur. 52. 242
De sepulchro Thaumasti Episcopi. 53. 243
De Lupiano confessore. 54. ibid.
De Melanio Reaonensi Episcopo. 55. 244
De

CAPITUM INDEX.

- De Victorio Cenomannorum Episcopo. 56. 245
De Martino Abbate Sanctoniorum. 57. ibid.
De Biliano eiusdem urbis Episcopo. 58. 246
De Troiano ipsius ciuitatis Episcopo. 59. ibid.
De sepulchro diuinitus amoto in eadem urbe. 60. 248.
De sancto Nicetio Lugdunensi Episcopo. 61. 249
De sepulchro Hely eiusdem urbis Episcopi. 62. 251
De filia Leonis Imperatoris. 63. 252
De muliere qua Epipodij martyris calciamentum collegit. 64. 254
De alia muliere, cui vir pro oblatione adparuit. 65. 255
De Memmio Catalaunensi Episcopo. 66. 256
De Lupo Tricassinorum Episcopo. 67. ibid.
De Auentino ministro eius. 68. 257
De Marcellino Episcopo. 69. 258
De Marcello Episcopo Deensi. 70. ibid.
De Metria Aquensium confessore. 71. 259
De sancto Arnatio Triectensi Episcopo. 72. 261
De coemeterio Augustodunensis urbis. 73. 262
De sepulchro Cassiani Episcopi. 74. 263
De Riccio Episcopo. 75. ibid.
De Simplicio Episcopo. 76. 264
De simulachro Berocynthia. 77. 266
De Episcopo, super cuius pectus agnus adparuit. 78. 267
De Remigio Rhemensium Episcopo. 79. 268
De sancto Ursino Bicurigum Episcopo. 80. 270
De Mariano recluso. 81. 273
De Enschio recluso. 82. 275
De

CAPITVM INDEX.

De Maximo Regensi Episcopo.	83.277
De Valerio Episcopo.	84.278.
De Siluestro Canillonensi Episcopo.	85.279
De Desiderato eiusdē territorij recluso.	86.280
De Iohanne Abbate.	87. ibid.
De Sequano Abbate.	88.281
De Marcello Parisiorum Episcopo.	89.282
De Germano eiusdem urbis Episcopo.	90. ibid.
De Genouefa virgine sanctissima.	91.183
De sepulchro Luforis beati.	92. ibid.
De Maximo Treuerorum Episcopo.	93.284
De Nicetio eiusdem urbis Episcopo.	94.285
De Medardo Sueslionensi Episcopo.	95.286
De Albino Andegavorum Episcopo.	96.287
De Hospitio confessore.	97.288.
De Eremita cui caldaria lignea fuit.	98.289
De Auito confessore Aurelianensi.	99.290
De Cypriano Petrogorici Abbate.	100. ibid.
De Adeparcho Equolonensi Abbate.	101.291
De Felice Biturigum Episcopo.	102.292
De Iuniano Lemouicorum Abbate.	103. ibid.
De Pelagia Lemonicina.	104.293
De sepulchro Crescentia Parisiorum.	105.294
De beata Radegunde Pittauiensi.	106.295
De sancto Paulino Episcopo Nolano.	107.298
De Negotiatore qui eleemosynam non fecit.	108.301
De alio qui vinum adulterauit.	109.302

GEORGII
FLORENTIS GREGO-
RII EPISCOPI TVRONICI,
Miraculorum in gloriam Mar-
tyrum beatorum, liber
primus.

Hieronymus presbyter, & post apostolum Paulū bonus doctor Ecclesiæ, refert se ductum ante tribunal æterni iudicis, & exten-
sum in supplicio gra-
uiter cæsum, ed quod
Ciceronis argurias,
vel Virgilij fallacias sæpius lætaret: confes-
sumq; se coram angelis sanctis ipsi domina-
tori omnium, nunquam se deinceps hæc læ-
turum, neque vltra tractaturum, nisi ea quæ
Deo digna & ad Ecclesiæ ædificationem op-
portuna iudicaretur. Sed & Paulus Aposto-
lus, Quæ pacis sunt, inquit, sectemur, & quæ
ad ædificationem, inuicem custodiamus: & ali-
bi, Omnis sermo malus ex ore vestro non proce-
dat: sed si quis bonus ad ædificationem, ut det gra-
tiam audientibus. Ergo hæc nos oportet sequi,
scribere atq; loqui, quæ Ecclesiam Dei ædifi-

cent, & quę mentes inopes ad notitiam perfectę fidei instructione sancta fecundent. Non enim oportet fallaces comemorare fabulas, nequę philosophorum inimicam Deo sapientiam sequi, ne in iudicium æternę mortis domino discernente cadamus. Quod ego metuens, & aliqua de sanctorum miraculis quę hactenus latuerunt, pandere desiderans, non me ijs retribus vel vinciri cupio vel inuolui. Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, non Iouis stupra, non Neptuni iniuriam, non Æoli sceptrā, non Æneadum bella, naufragia, vel regna comemoro: taceo Cupidinis emissionem, non Aescanij dilectionem, hymenęosq; lachrymas, vel exitia sæua Didonis: non Plutonis triste vestibulum, non Proserpinę stuprosum raptum, non Cerberi triforme caput: non reuoluam Anchisę colloquia, non Ithaci ingenia, non Achillis argutias, non Sinonidis fallacias, non ego Laocoontis consilia, non Amphitryonidis robora, non Iani conflictus, fugas, vel obitum exitialem proferam: non Eumenidum variorumq; monstrorum formas exponam: nō reliquarum fabularum cōmenta, quę hic author ante finxit mendacio, aut versu depinxit heroico: sed ista omnia tanquam super arenam locata, & cito ruitura conspiciens, ad diuina & euangelica potius miracula reuertamur: Vnde Ioannes euangelista exorsus est dicens, *In principio erat*

ver-

verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et deinceps ait. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti à patre plenum gratia & veritate. Quod autē in Bethleem nasciturus erat, ita ait propheta. Et tu Bethleem Efrata non es minima in milibus Iuda. Ex te n. prodiet rex qui regat populum meum Israel. Hoc enim & Nathanael ille à Chana Galileę dixit, Rabbi, tu es filius Dei tu es rex Israel: ipse est & salus mundi de quo & ille Symeon ait. Nunc dimittis domine seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.

I NATO ergo domino nostro IESV Christo secundum carnem in Bethleem oppido, in diebus Herodis regis, iuxta fidem euangelicam, Magi ab oriente venerunt Hierosolymam dicentes, *Vbi est qui natus est rex Iudeorū: vidimus. n. stellam eius in oriente & venimus adorare eum, & reliqua.* Est autē in Bethleem puteus magnus, de quo Maria gloriosa aquā fertur hausisse: vbi sæpius aspicientibus miraculum inlustre monstratur, id est stella ibi mundis corde quę apparuit magis ostenditur. Venientibus deuotis ac recubentibus super os putei, operiuntur linteo capita eorū. Tunc ille cuius meritū obtinuerit, videt stellā ab vno pariete putei super aquas transmigrari ad alium, in illo modo quo solent super celorum

4 GREG. TVRON.
circulo stelle transferri. Et cum multi aspi-
ciant, ab illis tantum videtur, quibus est mēs
sanior. Nonnullos vidi, qui eam adferebant
se vidisse. Nuper autem diaconus noster retu-
lit, quod cum quinque viris aspexit, sed duo-
bus tantum apparuit.

2 DOMINVS igitur noster IESVS Chris-
tus in assumpta carne de virgine, multa po-
pulis miracula est dignatus ostendere. Hau-
stos enim latices in vini saporem conuer-
tit: cœcorum oculis depulsa nocte, lumen in-
fudit: paralyticorum gressus ablata debili-
tate direxit: febres ægotantium fugato ar-
dore reſtrinxit: hydropicum compresso tu-
more sanauit: lepram discedere sacrioris vir-
tute mandauit, mulierem dæmonio inclina-
tam, inuidentibus Iudæis erexit: super aquas
verò, non dehiscentibus aquis incessit: pro-
fluuium mulieris tactu ſimbriæ salutaris a-
uertit. Multa quidem & alia fecit, quæ sacra
Euangeliorum narrat historia. Tamen cum
multos salubri cœlestiq; mandato restaura-
ſet ad vitam, tres ab infernali morte redu-
ctos, vitę reſtituit: id est, archiſynagogi filiam
reſuscitaui in domo: vnicum viduæ surgere
iuſſit ad portæ egreſſum: & Lazarum voca-
uit ex monumento.

3 IGVTVR Iudei furore ſuccenſi, ſalcis ac-
cuſationibus circūdantes iuſtum, tradide-
runt morti, & crucis adfixione damnaue-
runt: quem Deus pater reſcitaui a mortuis

ter-

MIRACVL. LIBER I.

5
tertia die ſolutis doloribus mortis, quoniam
impoſſibile erat eum apud Inferos retineri,
ſicut ait Apoſtolus Petrus. Poſt hæc promit-
tens paraclētū, & imbuens cœleſtibus doctri-
nis Apoſtolos, victor aſcendit ad cœlos, ven-
turumq; ſe ad iudicandum angelis teſtanti-
bus repromittens, dicente Apoſtolici Actus
hiſtoria, *Hic IESVS qui receptus eſt à vobis ſic
veniet, quem admodum vididiſtis eum euntem in
cœlum.*

4 POST admirabilem igitur dominicę
aſcenſionis gloriam, quæ contrito diabolicę
malignitatis capite, mentes fidelium ad con-
templanda cœleſtia animauit, ſancti Apoſto-
li domini & ſaluatoris noſtri cum beata Ma-
ria matre eius in vnam congregati domum,
omnia ponebant in medio, nec quiſquam ſu-
um aliquid eſſe dicebat, ſed vnusquiſq; cun-
ctā poſſidebat in charitate, ſicut ſacer apoſto-
licę actionis narrat ſtilus. Poſt hæc diſperſi
ſunt per regiones diuerſas ad prædicandum
verbum Dei. Deniq; impleto à beata Maria
huius vitę curſu, cum iam vocaretur à ſecu-
lo, congregati ſunt omnes Apoſtoli de ſingu-
lis regionibus ad domum eius. Cumq; audiſ-
ſent, quia eſſet ad ſumenda de mundo, vigila-
bant cum ea ſimul: & ecce dominus IESVS
aduenit cum angelis ſuis, & accipiens ani-
mam eius, tradidit Michaëli angelo, & receſ-
ſit. Diluculo autem leuauerūt Apoſtoli cum
lectulo corpus eius, poſueruntq; illud in mo-

numento, & custodiebant ipsum, aduentum
dñi praestolantes. Et ecce iterum adstitit eis
dominus, susceptumq; corpus sanctum in nu-
be, deferri iussit in Paradisum: vbi nunc re-
sumpta anima, cum electis eius exultans, æ-
ternitatis bonis nullo occasuris sine perfru-
etur.

5 CRUX dominica quæ ab Helena Augu-
sta reperta est Hierosolymis, ita quarta &
sexta feria adoratur. Huius reliquias & me-
rito & fide Helenæ comparanda regina Ra-
degundis expetiit, ac deuote in monasteri-
um Pictauiense, quod suo studio constituit,
collocauit, misitq; pueros iterum Hieroso-
lyma, ac per totam orientis plagam, qui cir-
cumeuntes sepulera sanctorum martyrum,
confessorumq; cunctorum reliquias detule-
runt: quibus in arca argentea cum ipsa cruce
sancta locatis, multa exinde miracula conspi-
cere meruit. De quibus illud primum expo-
nam, quod ibidem dominus in diebus passi-
onis sue dignatus est reuelare. Sexta feria an-
te sanctum Pascha, cū in vigilijs sine lumine
pernoctarent, circa horam tertiam noctis ap-
paruit ante altare lumen paruulū in modum
scintillæ: deinde ampliātū, huc illucq; comas
fulgoris spargens, cœpit gradatim in altum
conscendere: effectaq; pharus magna, obscu-
ræ nocti vigilantique plebeculæ lumen præ-
buit supplicanti: illucescente quoq; cœlo pau-
latim deficiens, data terris luce, ab oculis mi-
raturæ

ratum, euauit. Ego autem audiebam sa-
pius, quod etiam lychni qui accendebantur
ante hæc pignora, ebulliētes virtute diuina,
in tantum exundarent oleum, vt vas supposi-
tum plerumq; replerent: & tamen iuxta stul-
titiā mentis duræ nunquam ad hæc creden-
da mouebat, donec brutā segnitiei ipsa ad-
presens quæ ostensa est, virtus argueret: ide-
oq; quæ oculis proprijs viderim, explicabo.
Causa deuotionis extitit, vt sepulchrum san-
cti Hilarij visitans, huius reginæ adirem collo-
quia. Ingressus quē monasterium, consalu-
tata regina, coram adoranda cruce ac sacris
beatorum prosternor pignoribus. Deniq; o-
ratione facta surrexi. Erat enim ad dexteram
lychnus accensus, quem cum stillis frequen-
tibus defluere conspexissem, testor Deum,
quia putauī quasi vas esset effractum, quia e-
rat ei concha supposita, in quam oleum deflu-
ens decidebat. Tunc conuersus ad Abbatif-
sam, aio, Tantāne te retinet mentis ignauia,
vt integrum cicindile laborare non possis, in
quo oleum accēdatur, nisi effractum quo de-
fluat ponas? & illa, Nec est ita dominemī, sed
virtus est crucis sanctæ quam cernis. Tunc e-
go ad me reuersus, & ad memoriam reuocās
quæ prius audieram, conuersus ad lychnum,
video in modum ollæ feruentis magnis flu-
ētibus exundare, ac per orā ipsam vndis intu-
mescētibus superfluere, & vt credo ad incre-
dulitatem meam arguēdam, magis ac magis
A 4 auge-

augeri, ita vt in vnus horæ spacio plusquàm
vnum sextarium redderet vasculum, quod
quartarium non tenebat: admiratusq; filui,
ac virtutem adorandæ crucis deinceps præ-
dicauit. Puella quædam Chrodigildis nomi-
ne, dum post mortem patris in vrbs Ceno-
manicæ territorio resideret, oculorum amissi-
one multatur. Postquàm autem ex iussione
Chilperici regis, adhuc beata Radegunde re-
gina superstiti, ad antedicti monasterij trans-
misisset regulam, ipsa beatissima ostendente,
ante sanctam prosternitur arcam: ibiq; cum
reliquis sanctimonialibus vigilias explicans,
dato mane iisdem discedentibus, prostrata
solo, in eodem loco quieuit: apparuitq; ei per
visum, quasi aperiret aliquis oculos eius, & v-
num sanitati redditum, dnm cum alio labo-
raret, subito ad ostij referati sonum experge-
facta, vnus oculi lumen recepit. Quod non
ambigitur, hoc per crucis virtutē fuisse præ-
stitum. Energumēni, claudi, & alij quoq; in-
firmi persepe in hoc loco sanantur. De his ha-
ctenus.

6 SPECIOSI autem omniq; metallo no-
biliore dominicæ crucis clauī, qui beata mē-
bra tenuerunt, ab Helena regina post ipsius
sacræ crucis inuentionem reperti sunt: & de
duobus quidem, frēnum Imperatoris muni-
uit, quo facilius si aduersæ gentes restitissent
principi, hac virtute fugarentur. De quibus
non est ignotum, Zachariam vaticinasse pro-
phe-

phetam: *Erit, inquit, quod in os equi ponitur,
sanctum domini.* Eo enim tempore Adriati-
cum mare magnis fluctibus mouebatur, in
quo tam frequentia erant naufragia, ac de-
mersio gominum, vt vorago nauigantium
diceretur. Tunc prouida regina, condolens
excidia miserorum, vnum ex quatuor clauis
deponi iubet in pelagus, confisa de domini
misericordia, quod sæuas fluctuum commo-
tiones faciliè posset opprimere: Quo facto
redditur mare quietum, tranquillatq; dein-
ceps nauigantibus salubra præstantur. Vnde
vsq; hodie nautæ sanctificatum mare vene-
rantur, cum ingressi fuerint, ieiunijs, oratio-
nibusq; & psallentio vacant. Clauorum ergo
dominicorum gratia, quod quatuor fue-
rint, hæc est ratio: duo sunt affixi in palmis, &
duo in plantis: & quæritur, Cur plantæ affixe
sint, quæ in cruce sancta dependere, visæ sunt
potius quàm stare? sed in stipite erecto fora-
men factum manifestum est. Pes quoq; par-
uulæ tabulæ in hoc foramen insertus est: su-
per hac verò tabulam, tanquam stantis ho-
minis sacræ affixæ sunt plantæ. Quæritur e-
tiam quid de his clauis fuerit factum. Duo
sunt quos suprâ diximus aptatos in freno:
tertius proiectus in fretum: quartum adse-
runt esse defixum in capite statue Constanti-
ni, quæ ciuitate, vt aiunt, tota excelsior esse
suspicitur, scilicet vt tota cui eminet muniti-
one salutis quodam modo galea coronata

est. Magnam adferunt virtutē esse huius frā-
ni, quod ambigi nequaquam potest: quod
Iustinus Imperator publicē expertus est, ac
suis omnibus patefecit. Illusus enim à quo-
dam mago, propter pecuniam emissas sibi à
dæmonis vmbra intolerabilis per duarum
curricula noctium sustinuit insidias: sed cū
tertia nocte frānum capiti collocasset, lo-
cum insidiandi inimicus vltra nō habuit, re-
pertumq; auctorem insidiarum gladio per-
culit. Nobis verò quæ sit virtus ligni huius,
hoc modo manifestum est. Aduenit quidam
qui nobis pallulam holosericam valde ve-
rustam exhibuit dicens, ab hac Hierosoly-
mis crucem domini inuolutam fuisse. Quod
cū apud rusticitatem nostram incredibile
haberetur, ac rimaremur sollicitē, vnde ei
tanta ibidem fuisset gratia, vt ista meruisset,
cū sciamus in tempore quo sacrum hoc li-
gnum adoratur, non solum exinde nihil
quēquam mereri, sed etiam importunius ac-
cedentem verberibus arceri, respondit,
Quādo, inquit, Hierosolyma abij, Futen Ab-
batem reperi, qui magnam cum Sophia Au-
gusta gratiam habuit: huic enim omnem o-
rientem quasi præfecto commiserat: huic me
subdidi, & cū ab oriente regrederer, ab
hoc & sanctorum pignora, & hanc pallam,
de qua eo tempore sancta crux inuolneba-
tur, accepi. Postquam mihi vir ille retulit, &
hanc mihi pallam tradidit, præsumpsi fateor
cam

eam abluere, & frigoriticis potum dare, sed
mox opitulante virtute diuina, sanabantur,
Scindebam etiam exinde plerunque parti-
culas, & dabam religiosis pro benedictione.
Vni verò Abbati partem diuisi: qui post du-
os ad me annos rediens cum sacramento, as-
seruit duodecim ab ea energumēnos, tres
cæcos, duosq; paralyticos fuisse sanatos.
Mitto cuidam ipsam pallam: in os posuit:
sed cū dentes linguamq; attigit, statim
vocem eloquiumq; restituit: quod nos fi-
deliter credere, ipsa domini promissio iniicit
dicens, *Omnia quacunque petieritis in no-
mine meo, credite quia accipietis, & venient
vobis.*

7 DE lancea verò, arundine, spongia,
corona spinea, columna ad quam verbera-
tus est dominus & redēptor Hierosolymis:
ad hanc verò columnam multi fide pleni ac-
cedentes, corrigias textiles faciūt, eamq; cir-
cundant: quas rursum pro bñdictione reci-
piunt, diuersis infirmitatibus profuturas. Fe-
runt etiam ipsas coronæ sentes quasi virides
apparere: quæ tamē si videātur aruisse folijs,
quotidie tamen reuiuiscere virtute diuina.
Prodit & ex monumēto quo dominicum ia-
cuit corpus, mira virtus, quod sapius terra
naturali candore radiāte repletur, & exinde
iterū ablata aqua cōspargitur, de qua tortulæ
paruulæ formantur, ac per diuersas mundi
partes transmittūtur: de quibus plerunq; in-
fir-

firmi sanitates hauriunt. Illud est tribudiale, quod sæpissime accessus serpentium vitant. Sed quid ego temerarius de his loqui audeo, cum fides retineat, Omne quod sacro sanctum corpus attigit, esse sacratum.

8 DE tunica verò beati corporis non confuta, desuper contexta per totum, quæ iuxta Dauiticum vaticinium sub sorte iacuerat, fides euangelica pandit. Ait enim, *Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem.* De hac verò immaculati agni tunica, quæ à quibusdam audiui, filere nequeo: Ferunt autem in ciuitate Galathæ, in basilica quæ ad sanctos Archangelos vocitatur, retineri. Est enim hæc ciuitas, ab vrbe Constantinopolitana, quasi milibus centū quinqueaginta, in qua basilica est crypta abditissima: ibi in arca lignea hoc vestimētum habetur inclusum, quæ arca à deuotis atque fidelibus cum summa diligentia adoratur, non immerito digna, quæ hoc vestimentum retinet, qd' dominicum corpus vel contingere meruit, vel velare.

9 MARIA verò gloriosa genitrix Christi, vt ante partum, ita virgo creditur & post partum, quæ vt suprâ diximus, angelicis choris canentibus, in paradysum dño præcedente, translata est. Cuius basilica ab Imperatore Constantino admirabili opere fabricata renidet: ad quam adductæ columnæ, cum præ magnitudine leuari non possent, eo quod esset

esset circuitus earum sedecim pedum, ac diebus singulis casto labore fatigarentur, apparuit artifice sancta virgo per visum, dicens, Noli mœstus esse, ego enim tibi ostendam qualiter hæc queant elenari columnæ. Et ostendit ei quæ aptarentur machinæ, qualiter suspenderentur trocleæ, atq; funes tenderentur, illud addens, Coniunge tecum tres pueros de scholis, quorum hoc adiutorio possis explere. Quocum ille euigilans, quæ præcepta fuerant coaptasset, vocatis tribus pueris ab scholis, erexit summa velocitate columnas. Præstitum est populis spectare miraculum admirandum, vt quod multitudo virorum fortium leuare nequiuerat, tres pueruli absque virtute perfecti operis subleuarent. Huius festiuitas sacra mediante mense vndecimo celebratur. Nam in oratorio Marciacensis domus Aruerni territorij, eius reliquæ continentur. Adueniente verò hæc festiuitate, ego ad celebrandas vigilias ad eam accessi. Cumq; per obscuram noctem properarem ad oratorium, suspicio à longe per fenestras ita immensam claritatem effulgere, vt putaretur ibi multitudo lychnorum accereorum esse accensa. Credens igitur, quod aliqui deuotorum iam nos ad celebrandas vigilias præcessissent, accedo ad ostium: pulso, nec quemquam inuenio, repertumq; ostium claue munitum cuncta silentio data, deprehendo. Quid plura: transmittimus ad custodem

stodem, cui tunc erat obseruandi cura, vt scilicet ostium claue exhibita referaret. Dum autem ille venit, nos accedimus a foris ceremonie: interea aperitur sponte & ostium: ingressique nobis credo à caligine peccatorum meorum, claritas quam admirabamur a foris apparente cereo nostro discessit: nihil tamen præter virtutem gloriosæ virginis aliud penitus videre potuimus, vnde claritas illa fuisset exorta.

10 QV ID igitur in oriente actum fuerit ad corroborandam fidem Catholicam, non silebo. Iudæi cuiusdam virrarij filius, cum apud Christianos pueros ad studia literarum exerceretur, quadam die dum missarum festa in basilica beatæ Mariæ celebrarentur, ad participationem gloriosi corporis & sanguinis dominici cum alijs infantibus infans Iudæus accessit. Quo sancto assumpto gaudens ad domum patris reuertitur: illoque operante inter amplexus & oscula quæ acceperat, cum gaudio refert. At ille Christo domino ac suis legibus inimicus ait, Si cum his infantibus cõmunicasti, oblitus paternæ pietatis, ad vlciscendâ Mosaicę legis iniuriã, parricida in te durus existã. Et apprehensum puerum in os fornacis ardentis proiecit, adiectisque lingnis quo vehemētius exureretur, insistit. Sed nõ defuit illa misericordia quę tres quodam Hebræos pueros Chaldaico in camino proiectos, nube rorulenta resperferat, Ipsa e-

aim

anim & hunc inter medios ignes, prunarum moles, iacentem prorsus consumi non patitur: licet cum audisset mater, quod scilicet filium cõmunem pater deliberasset exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cum vidisset incendia ab ore fornacis patulo, huc & illuc flamma dominante resbergi, ornatum capitæ ad terram proiecit, diffusaque cęsarie semiserã clamitans, ciuitatem vocibus implet. Quod cum Christiani quod actum fuerat, didicissent, concurrunt omnes ad tam iniquum spectaculum, retractisque ignibus ab ore fornacis, inueniunt puerum quasi super plumas mollissimas decumbentem. Quo extracto, admirantur omnes illæsum: clamoribus locus ille repletur: & sic domino omnis populus benedicit. Conclamant etiã, vt auctorem huius sceleris in ipsas projicerent flammæ. Proiectum autem, ita totum ignis absorbit, vt vix de ossibus eius paruum quodãmodo relinqueretur indicium. Interrogantes autem infantulum Christiani, quale ei inter ignes fuisset ymbraculum, ait, Mulier quę in basilica illa, vbi panem de mēsa accepi in cathedra residens, paruulum in sinu gestat infantem: hæc me pallio suo ne ignis voraret, operuit. Vnde indubitatum est, beatam ei Mariam apparuisse. Agnita ergo infans fide Catholica, credidit in nomine patris & filij & spiritus sancti, ac salutaribus aquis ablutus vnã cum genitrice sua, denuo sunt renati.

Mul-

Multi Iudæorū exemplo hoc in vrbe illa saluati sunt.

II MONASTERIVM est valde magnum in Hierusalem, non modicam habens cōgregationem in quodam loco. Deuotio populi sæpè plurima confert, verum etiam Imperatoris iussu ibi non minima largiuntur. Accidit autem quodam tempore, vt præ penuria egestatis valde eis victus necessaria deficerent. Congregatio itaq; garrula monachorum, cum vna atq; alia die, refectiois alimoniam non caperet, vociferant ad Abbatem dicentes, Largire cibos, aut permitte discedere vnumquemque in locum quo vitam propagare possit, alioqui nec te consulto abscedimus, ne pereamus fame. Hæc ijs dicentibus ait Abbas, Oremus fratres dilectissimi, & dominus ministrabit nobis cibos: nec enim potest fieri, vt deficiat triticum in eius monasterio, quæ frugem vitæ ex vtero pereunti intulit mundo. Quibus vigilantibus nocte tota, ac psallentibus, mane orto ita reperiunt cuncta horreorum habitacula repleta tritico, vt vix vel referari ostium posset. Accepto autem cibo, gratias egerunt Deo. Post multos verò annos iterum deficiente cibo, clamauerunt monachi ad Abbatem, qui ait: Vigilemus ac deprecemur dominum, & forsitan transmittere dignabitur alimenta. Deniq; prosternuntur ad pauimentum templi. Vigilantes itaq; noctem in psalmis hymnisq;

&

& canticis spiritualibus, cum se post matutinas somno dedissent, venit angelus domini, & posuit super altare multitudinem innumera auri. Erant enim ostia ædis obserata. Exurgente autem mane abbate cum monachis, ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare. Et ait abbas custodi ædituo. Quis perfectorum huc ingressus est, qui hæc detulit? respondit, Post egressum vestrum nullus hic hominum accessum habuit, sed ostij clauem munitam retinui & mecum habui, donec surgeres ad commouendum signum. Tunc stupens abbas cum monachis, munus cœleste intellexit, gratiasque Deo agens, collegit, comparatisq; victui necessarijs, plebem creditam affluenter refecit. Nec mirum si beata virgo sine labore suis protulit victum, quæ sine coitu viri concipiens, virgo permanfit & post partum. Huius beatæ virginis reliquias cum sanctorum Apostolorum vel beati Martini quadam vice super me in cruce aurea positas exhibebam. Cumq; per viam graderemur, cōspicio haud procul à via hospitium cuiusdam pauperis incendio concremari. Erat autem folijs quæ ignibus maxima præstant fomenta, contectum. Currebat miser cum liberis & vxore aquam deportans: sed flammæ non mitgebantur. Tunc extractam à pectore crucem eleuo contra ignem: mox in aspectu sanctarū reliquiarum, ita cunctus ignis obstupuit, ac si

B

non

non fuisset accensus.

12. IOHANNES verò baptista astu Herodis per Herodiam vxorem fratris, in carcerem colligatur. Tunc temporis à Galilij matrona quædam Hierosolyma abierat, pro deuotione tantum, vt domini & saluatoris nostri præsentiam mereretur: audiens autem quod beatus Iohannes decollaretur, cursu illuc rapido tendit, datisque muneribus supplicat percussori, vt eam sanguinem defluentem colligere permitteret. Illo autem percutiente, matrona concham argenteam præparat, truncatòque martyris capite, cruorem deuota suscepit. Quem diligenter in ampulla positum, patriam detulit, & apud Vafatensem urbem, ædificata in eius honore Ecclesia, in sancto altari collocauit.

13. QVONIAM Vafatensis urbis meminimus, operæ precium puto, miraculum quod in ea dominus largitus est, memorare. Tempore quo diuturna obsidione vallabatur à Chunis, omni nocte sacerdos qui præerat, circuibat psallendo, & orabat, nec ab ullo auxilium, nisi à Domini misericordia requirebat. Hortabatur omnes orare, & non deficere asserens humiles preces, cælorum ianuas penetrare. Hostis verò in circuitu depopulabatur villas, domos tradebat incendio, agros vineasque pecoribus intromissis vastabat: sed sacerdoti bono operi in-

sistenti, celeriter virtus diuina adfuit. Nam nocte visum est ipsi barbarorum regi, quasi psallentes homines in vestimentis albis, accensis cereis circuire muros urbis, & indignans, ait, Quæ est hæc peruersitas & securitas vana, vt obsessi quasi despectis nobis, canticis nescio quibus ac laudibus perstrepan? verè quia digni sunt perditione. Et statim misit ad urbem nuncios, interrogantes quid sibi ista velint. At illi negant scire se quæ dicuntur, neque de ijs aliqua persensisse. Alia verò nocte, vidit quasi globum magnum ignis super urbem descendere: & ait, Si contra nos hi obsessi contumaciter agunt, nec nos metuunt, vel cœlestis eos ira consumit. Cumque non videret visum ab urbe incendium consurgere, misit iterum interrogare, quæ essent, quæ viderat. Similiter negauerunt nihil se omnino vidisse. Tunc rex Gaufericus ait, Si hæc isti nesciunt, manifestum est quod Deus eorum adiuuat eos: & statim discessit à loco illo. Sacerdos autem conuocatis ciuibus, vigilias celebrat, & in illarum agit festa pro liberatione populi sui. Dum autem hæc ageret, respiciens sursum vidit super altare quasi de camera templi, cadere tres guttas, æquales magnitudine, claritate, candore crystallum vincentes. Cumque omnes cum admiratione & stupore vehementi intenderent, easque nullus auderet attingere, Petrus quidam presbyter qui vt

res ipsa adferit, magni meriti erat, exhibita argentea patena, guttas colligere nititur: quæ dum per altare vago cursu rotantur, defluentes in ipsam patenam, statim in se coniunguntur, quasi vnâ gemmâ pulcherrimâ effecerunt: patuitque euidenti ratione contra iniquam & Deo odibilem Arrianam heresin, quæ eo tempore pullulabat, hæc acta. Agnitumque est, sanctam Trinitatem in vna omnipotentia æqualitate connexam, nullis garrulationibus posse disiungi. Tunc gauisus populus, & intelligens munus sibi indultum fuisse diuinitus, conferens aurum gemmasque preciosas, crucem fecit in qua hanc gemmâ statuit. Sed protinus omnes reliquæ gemmæ hac accedente ceciderunt. Tunc Pontifex intelligens non esse consortium celestibus cum terrenis, fabricata cruce ex auro purissimo, eam gemmam media intercapedine locat, & populo adorandam præbet. Nec mora, fugato ut diximus, hoste, ciuitas liberata est. Iam ex hoc multi infirmi hausto vino vel aqua in qua gemma abluitur, protinus sanitati redduntur. Denique cum adorata fuerit, si à peccato est homo immunis, & ipsa apparet clara: cæterum si ut plerunque adsolet, humanæ fragilitati aliquid detulerit criminis, tota ei videtur obscura: miramque præbet discretionem inter innocentem & noxium, cum vni atra, alteri monstretur splendida.

14. NAM quædam mulier à Maurienna vrbe

be progrediens, ipsius præcursoris reliquias expetiuit: & ita se constrinxit vinculo iuramenti, ut non ante à loco discederet, nisi de membris eius meretur quicquam accipere, sed cum impossibile hoc incolæ loci narrent, prosternebatur cotidie ante sepulchrū, orans sibi ut diximus, de sanctis artibus aliqua condonari. In qua intentione integrum duxit annum. Similiter & alterum, iugi semper oratione deprecans. Tercio verò ingrediente anno, cum orationem suam peruenire cerneret ad effectum, proiecit se ante sepulchrū, & obtestatur, non se exinde surrecturam, priusquam hæc petitio obtineretur à sancto. Septima verò die cum iam inedia deficeret, apparuit super altare pollex miri candoris ac lucis effulgens. Cognito autem mulier Dei dono, surrexit à pavimento, factaque capsula aurea, in ea recondidit quæ domino largiente meruerat, & sic gaudens remeavit ad propria: impletumque est in illa quod dominus ait in Euāgelio, Amen dico vobis, quod si persenerauerit pulsare, & si non surgit pro eo qui amicus sit, propter improbitatem tamen eius surget, & tribuet ei quotquot habet necessarios. Post hæc tres Episcopi adueniētes de ciuitatibus suis, ad adorandum in hoc loco, voluerunt partem de hoc pignore elicere: positoque in medio, nihil omnino auferre potuerunt. Tunc vna vigilantes nocte, deprecata sunt ut aliquid mererentur à pollice, positoque sub eo

lintheo, dum partem auferre conantur, vna ex eo gutta sanguinis cecidit super lintheum. Quod cernentes, duas deinceps noctes vigilant. Deinde prostrati coram sancto altari, dum supplicat vt adhuc maius aliquid mereantur à pollice, duæ iterum ex eo fluxerunt guttæ. At illi gausi, collegentes deuotè quæ dominus dederat, iuxta numerum seruorum suorum diuiserunt lintheum cum guttis suis, quæ non sine grandi admiratione vrbibus intulerunt: & quia locus ille Maurientensis ad Taurinensem quondam vrbem pertinebat, tempore illo quo Rufus erat Episcopus, ait archidiaconus eius ad eum, Nō est æquū, vt hoc pignus in loco viliore teneatur, sed surge & illud accipe, & defer ad Taurinensem Ecclesiam, quæ plus popularis habetur. Cui ille respondit, Quia hæc agere non audebat. Archidiaconus dixit, Ego hoc deferam si per mittis. Et Episcopus, Fac quod libet. Tunc Archidiaconus accedens ad locum, dum vigilias celebrat, mittit manum ad capsulam, Mox amens effectus, accensus febre, die tertio exspirauit, factusq; est timor magnus omnibus, nec quisquam vltra beata pignora ausus est mutare.

15. APVD Turonicam verò vrbem, dum in oratorium atriij beati Martini, ipsius præcursoris reliquias collocaremus, cæcus quidam amminiculo deducente, lumē recepit. Energumenus verò obtestans virtutem beati

ti

ti Iohannis, Martiniq; antistitis, expulso purgatus est demone. In hoc oratorium vna puellarum cui officium erat, lychni fomenta componere, adueniens cum cereo vt hæc ageret, est ingressa: compositoq; lychno atque accenso adtracto ad se fune, sublimauit in altum, plerisque innexum laqueis ad parietis clauum abicessit. quæ dum redit, cereus quæ manu gerebat extinguitur, regressaq; velociter ad cicendilem, cereum non attingebat inluminare, neque laqueum funis absolueret. Dum ambigua de hac causa penderet, subito delapsa à cicindeli flamma, cereum in manu eius inluminauit: & sic officio luminis præeunte, quo voluit, iuit. Ferunt autem in hoc oratorio à lychno oleū ebullire. habentur enim & ibi reliquæ sanctæ Crucis.

16. SYB huius vrbis territorio apud vicum Alangauensem, mulier quædam ex incolis, conserpsa dominica die farina, panem formauit, quem segregatis prunis, cinere feruenti contexit decoquendum. Quod cum fecisset, protinus ei manus dextera diuino igne succensa, cœpit exuri. At illa vociferans ac plansgens, basilicam huius vici, in qua reliquæ B. Iohannis continentur, expetijt. Et oratione fusa, vouit in hac die diuino nomini consecrata, nullam operam exercere, nisi tantum orationi vacare. Nocte verò sequenti, facit cereum, in altitudinem status sui. Tunc in oratione pernoctans, tento tota nocte

manu propria cerco, restinctis ardoribus incolumis est egressa.

17. Et quia Ioannis baptistæ meminimus, dignum est ut de Iordane aliqua memoremus. Igitur à monte Phanio duo consurgunt fontes, quorum vnus, Ior: alter Dan vocitatur: qui ab vtraque parte Phaniadæ urbis, quæ prius Cæsarea Philippi vocabatur, descendentes, sub ipsa vrbe tam fluentis coniuncti, quam nomine vno, Iordanem efficiunt. Qui vsque Hiericho ciuitatem, & ultra defluit. In eo habetur locus, in quo dominus baptizatus est. In vno etenim reflexu, aqua ipsa reuoluitur, in qua nunc leprosi mundantur. Cum autem aduenerint, sæpius lauantur in flumine: donec ab infirmitate purgentur. De publico tamen dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt: sanati autem, ad propria discedunt. Ipse quoque Iordanis ab eo loco in quinto miliario, mari commixtus mortuo, nomen amittit. Mare enim mortuum ab hoc dicitur, eo quod ab incendio Sodomæ vel reliquarum urbium, est versatum: & aqua ipsa asphalto permixta est: vnde à nonnullis mare Asphalti appellatur: in quo qui natare nescit, super aquam fertur, & circa eum sulphur adhæret.

18. SVNT autem & ad Leuidam ciuitatē aquæ calidæ, in quibus Iesus Naue lauare solitus erat: vbi similiter leprosi mundantur: est autem ab Hiericho duodecim milibus,

Pro-

Prope autem Hiericho habetur arbores quæ lanas gignunt. Exhibent enim poma in modum cucurbitarum, testas in circuitu habentes duras, intrinsecus autem plena sunt lanæ. Et de his enim ferunt, ipsi Iesu Naue solere fieri indumenta. Sed & hodie tales exhibent lanas, ex quibus nos à quibusdam delatas vidimus, & admirati sumus vel candorem, vel subtilitatem earum.

19. NAM vidi ante hoc tempus hominē Ioannem nomine, qui à Gallijs leprosus abierat, & in ipso loco quo dominum diximus baptizatum, aiebat se per annum integrum commoratum fuisse. Qui assidue abluebatur in amne, sed redditus pristina incolumitati, reformata in melius cute, sanatus est. Hic reliquias beatæ Mariæ ab Hierosolymis accipiens, reuertebatur in patriam: sed prius Romanam abire disposuit. Verum vbi altæ Italiæ solitudines est ingressus, incidit in latrones. Nec mora, spoliatur indumentis: & ipsa quoque capsula, in qua beata gestabat pignora, capitur. Existimantes enim inimici, auri ibidem festertias adgregatas, effracta clauē omnia rimantur intente. Sed cum nihil in ea pecuniæ reperissent, extracta pignora in ignem proijciunt, ceteroque homine discesserunt. Tunc ille seminiuus exurgens, ut vel cineres exustorum colligeret pignorum, inuenit super carbones accensos in læsas iacere reliquias: ipsumque linteum quo inuolutæ erant, ita ad-

B 5 mi

miratur integrum, vt non putaretur prunis iniectum, sed aquis absconditum. Collegitque cuncta cum gaudio, & viam quam pergebat ingressus, vsque ad Gallias peruenit incolumis, Multos enim vidimus qui vel in Iordane vel in aquis Leuidæ vrbis tincti, ab hoc fuerat morbo mundati.

20. IN vrbe autem Turonica, est Ecclesia sanctæ Mariæ virginis, ac Ioannis baptistæ nomine consecrata, in qua periuris ultio diuina adparuit. Quidam autem cum ad periurandum, in hanc Ecclesiam fuisset ingressus, vbi manus ante altare stans, sursum extulit, vt sacramentum mendax proferret, statim resupinus ruens, ita caput in pavementum conlisset, vt vix vel viuens erigi potuisset. Ad se autem reuersus, dolum periurij quod occultabat, publicè patefecit. Vidimus enim & nos quosdam de Turonicis in loco eodem periurasse, qui ita diuino iudicio condemnati sunt, vt in ipsius anni curriculo finirentur à seculo.

21. IGITVR vt diximus, in ipso primo Iordanis egressu, Phaniada ciuitas sita est, in qua habetur statua ex electro purissimo fabricata, in qua redemptoris nostri forma dicitur esse expressa. Nam vt à plerisque audiui qui eam contemplati fuerant, mira claritas in eius facie continetur, sed ne cui videatur absurdum, narrare quæ de ea Casariensis re-

refert Eusebius, non pigebit. Ait enim, *Mulierem quæ sanguinis profusio laborantem, à saluatore curatam Euangelia tradiderunt, huius vrbis ciuem constat fuisse, domusque eius in ea nunc ostenditur.* Pro foribus verò domus ipsius, basis quadam in loco editiore collocata, monstratur: in qua mulieris ipsius velut genibus proculata, palmas suppliciter tendentis, imago ærea videtur expressa. Adstat verò alia ærea nihilominus fusa statua, habitum viri stola cōpte circumdanti, & dextram mulieri porrigentis. Huius ad pedē statue in basi herba quadam noua specie nascitur. Quæ cum exorta fuerit, ex crescere vsq; ad stola illius æree indumenti simbriam solet. Quam cum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoresque, conquirit, ita vt quacumque fuerit illa infirmitas corporis, haustu exiguo madefacta salutaris graminis depellatur: nihil omnino virium gerens, si anteque æree simbrice summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Hæc statuam ad similitudinem vultus Iesu tradebant: quæ permansit etiam ad nostra vsq; tempora, sicut ipsi oculis nostris inspeximus. Et nihil mirum, si sibi qui ex gentibus crediderunt pro beneficijs quæ a saluatore fuerant consecuti, huiusmodi velut munus videbantur offerre, cum videamus etiam nunc & apostolorum Petri vel Pauli, & ipsius saluatoris imagines designari, tabulisque depingi. Hæc Eusebius retulit.

22. NAM & isto nunc tempore, per credulitatem integram, tanto Christus amore di-

ligitur, vt cuius legem in tabulis cordis credentes populi retinent, eius etiam imaginē ad commemorationem virtutis in tabulis visibilibus pictam, per Ecclesias ac domos adfigant: sed in hoc inimicus semper humani generis æmulus extat. Nam Iudæus quidam cum huiusmodi imaginem in tabula pictam, ac parieti affixam in Ecclesia sæpè vidisset, ait, Ecce seductorem illum qui nos genusq; nostrum humiliavit. Et sic nocte veniens, telo ipsam imaginem verberat, elisamq; de pariete, opertam veste, ad domum portans, flammis parat exurere. Sed res mira apparuit, quæ quod de virtute Dei fuerit, non potest ambigi. Nam de vulnere ubi imago transfossa fuerat, sanguis effluxit. Quod ipse iniquus spiculator, oppletus furore non sensit. Cum autem per obscuræ noctis tenebras, domum suam fuisset ingressus, lumine adhibito cernit se totum sanguine cruentatum: timensq; ne scelus suum patefieret, abiectam à se tabulâ, abdidit in obscuris: nec ausus est ultra contingere, quod inique præsumpsit auferre. Venientes autem Christiani diluculo ad domum Dei, iconicam non inueniunt, stupentesq; ac requirentes quod fuerat factum, cruoris vestigia deprehendunt. Quod sequentes, ad domum Iudæi accedunt. Deniq; sciscitati de tabula, nihil certi cognoscunt. Requirentes autem eam sollicitè, in angulo cellulæ Iudæi re-

pe-

periunt: qua Ecclesiæ reddita, furem lapidibus obruerunt.

23. EST & apud Narbonensem urbem in Ecclesia seniore quæ beati Genesij martyris reliquijs plaudit, pictura quæ dominum nostrum quasi præcinctum linteo indicat crucifixum, quæ pictura dum assidue cernetur à populis, apparuit cuidam Basileo presbytero per visum persona terribilis dicens, Omnes vos obtekti estis varijs indumentis, & me iugiter nudum aspicitis. Vade quanto citius, cooperi me vestimento. Et presbyter non intelligens visionem, data die nequaquam ex ea rememoratus est. Rursumq; apparuit ei. Sed & illud parumpendit. Post tertium autem diem secundæ visionis, grauib; excruciato eo verberibus, ait, Nōne dixeram tibi vt operires me vestimento, ne cernerer nudus: & nihil ex hoc à te actum est? Vade inquit, & tege linteo picturam illam, in qua crucifixus adpareo, ne tibi velox superueniat interitus. At ille commotus, & valde metuens, narrauit ea Episcopo: qui protinus iussit de super velum expandi: & sic obtecta nunc pictura suspicitur. Nam & si parumper detegatur ad contemplandum, mox demisso velo contegitur, ne detecta cernatur.

24. EST & illud inlustre miraculum de fontibus Hispaniæ, quos Lusitania provincia profert. Piscina namq; est apud Osē campum antiquitus sculpta, & ex marmore vario in-

mo-

modum crucis, miro composita opere. Sed
& ædes magnæ claritatis ac celsitudinis, de-
super à Christianis constructa est. Igitur cum
dies sacer post curriculum anni decedentis
adueniret, quo dominus confuso proditori
mysticam discipulis præbuit cœnam, conue-
niunt in locum illum cum pontifice ciues, iā
odorem sacri præsentientes aromatis. Tunc
data oratione sacerdos, ostia templi iubet fi-
mul muniri signaculis, aduētum virtutis do-
minicæ præstolantes. Die autem tertia, quod
est sabbatj, conuenientibus ad baptizandum
populis, adueniens Episcopus cum ciuibus
suis, inspectis signaculis, ostia referat clausa.
Ac mirum dictu, piscinam quam reliquerant
vacuam, reperiunt plenam: sed ita cumulo
altiore refertam, vt solet super ora modio-
rum triticum adgregari: videasq; huc illucq;
latices fluctuare, nec partem indiuersam
desfluere. Tunc cum exorcismo sanctifica-
tum, conuersum desuper chrisma, omnis
populus pro deuotione haurit, & vas plenū
domi pro saluatione reportat, agros vineas-
que aspersione saluberrima tutaturus. Et
cum exinde multitudo amphorarum sine
collecto numero hauriatur, nunquam tamē
vel cumulū minuit, licet vbi infans primus
intinctus fuerit, mox aqua reducitur, & bap-
tizatis omnibus, lymphis in se reuersis, vt in-
itio produntur, nescio, ita & sine clauduntur
ignaro.

25. QUIDAM verò ex hæreticis Deum
non metuens, neq; venerationem præstans
huic loco sancto, neque credens corde mira-
culum, quod in eo dominus ad corroboran-
dam suorum fidem præstare dignatus est, nō
silebo. Venit cum turba equorum solutisq;
impedimentis iussit in basilicam poni, equi-
tibusq; in ea præsepia præparari, inridens
miser quæ de hoc loco narrabantur ab inco-
lis. Igitur media nocte prætereunte, à fe-
bre corripitur, ac pene exanimis, & tardius
quàm debuerat pœnitens, exclamat, equi-
tes ab æde expelli: erat enim ei, sub rege li-
cet magna tamen in illa regione potestas.
Expulsisque à basilica sancta equitibus, ad se
reuersus, cœpit dentibus proprium lacera-
re corpusculum, nec prorsus retineri à suis
ob nimiam poterat debacchationem. Tan-
démque oppressus, inter suorum manus spi-
ritum exhalauit. Denique Theodegisilus hu-
ius rex regionis, cum vidisset hoc miracu-
lum quod in his sacratis Deo fontibus gere-
batur, cogitauit intra se dicens, quia ingeni-
um est Romanorum (Romanos enim voca-
rāt homines nostræ religionis) vt ita accidat,
& non est Del virtus. Veniens verò ad an-
num sequentem, ostium sigillis suis cum E-
piscopi sigillo muniuit: posuitq; custodes in
circuitu templi, si forte aliquem deprehen-
dere possit fraudis alicuius conscium, per cu-
ius ingenium in fontibus aqua succederet.

GREG. TYRON.

Similiter & alio fecit anno. Tertio verò conuocata virorum multitudine, fossas in circuitu basilicæ fieri iussit, ne fortè dogis oculis lymphæ deducerentur in fontem. Fueruntq; fossæ in profundo, vicenumquinum pedum: in latitudine verò, quindecenum. Sed nihil abditum potuit reperiri. Tamen vitæ finem faciens, & credo pro huius inquisitionis temeritate, anni sequentis diem quo hoc mysterium celebrabatur, videre nō meruit, eo quòd arcanum virtutis diuinæ inuestigare præsumpsit. Habentur autem in ea reliquiæ sancti Stephani leuitæ.

26. ERGO quia fons ille diuino nutu, vt supra diximus, ad officium baptizandi repletur: & quia cum completus fuerit, auidè ex hoc populus haurire festinat, quidam accepto vasculo, presbytero qui hanc aquam ministrabat, porrexit ad complendum. Quod dum complet senior, hic inter comprimentes turbas, manum alterius extendit ad balzeum, cultrumq; furatus est: quo vaginare condito, manus extendit ad accipiendam hydriam quam tradiderat presbytero: qua accepta, amotus in partem aliam, neq; vnā guttam aquæ in ea potuit reperire. Tunc confusus valdè, & sibi ob furti causam hoc euenisse cognoscens, homini cultrum quem furatus fuerat, reddidit: & sic iterum porrecta lagena, plenam aquæ recepit. Est enim populus ille hæreticus, qui videns hæc magnalia, non

MIRACVL. LIBER I.

31

non compungitur ad credendum, sed semper callide diuinarum præceptionum sacramenta nequissimis interpretationum gratulationibus non desinit impugnare: sed virtus domini diuersam partem destruit, & confundit.

27. IACOBVS Apostolus, qui & frater domini vocitatus est, ab ipso domino nostro IESV Christo Episcopus dicitur ordinatus. Post cuius gloriosam ascensionem, dum viam iustitiæ Iudeis errantibus aperire conatur, de pinna templi præcipitatus; adliditur, effusoq; fullonis fuste cerebro, spiritum reddidit, sepultusq; est in monte Oliueti, in memoria quam sibi ipse prius fabricauerat, & in qua Zachariam ac Simeonem sepelierat: hæc de Iacobo Apostolo.

28. PETRVS Apostolus, ad humilitatem docendam, caput de super tundi iussit, qui ab Apostolis cæteris Episcopus ordinatus, Romæ cathedram locauit. Cuius oratione vel Pauli, Simonis magi calliditas vel detecta est, vel obruta. Extant hodieq; apud vrben Romanam duæ in lapide fossulæ, super quem beati Apostoli deflexo poplite, orationem contra ipsum Simonem magum ad dominum effuderunt. In quibus cum de pluuijs lymphæ collectæ fuerint, à morbidis experuntur, haustæq; mox sanitatem tribuunt. Sanctus verò Petrus Apostolus, vt præfati sumus, cum post Neroniana ac Simoniaca bella, ad

C

eru-

crucem venisset, impleto iam felicitis trophæi certamine resupinis ad cælum vestigijs se expetijt crucifigi, indignum se vociferans, vt dominum exaltari: sicquē dirigens spiritum viuacem in astra sepultus est in templo quod vocitabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde admirabilium numero nonaginta sex, habens. Habet etiam quatuor in altari, quæ sunt simulcentum, præter illas quæ ciborium sepulchri sustentant. Hoc enim sepulchrum sub altari collocatum, valde rarum habetur. Sed qui orare desiderat, referatis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit super sepulchrum: & sic fenestella paruula patefacta, immisso introrsum capite, quæ necessitas promittit, efflagitat. Nec moratur effectus, si petitionis tantum iusta proferatur oratio. Quod si beata auferre desiderat pignora, palliolum aliquod momentana pensatum, iacit intrinsecus, deinde vigilans ac ieiunans, deuotissime deprecatur, vt deuotioni suæ virtus Apostolica suffragetur. Mirum dictu, si fides hominis præualuerit, à tumultu palliolum eleuatum, ita imbuitur diuina virtute, vt multò amplius quàm prius pensauerat ponderaret: & tunc scit qui leuauerit cum eius gratia sumpsisse quod petijt, multi enim & clauas aureas ad referandos cancellos beati sepulchri faciunt, qui ferentes pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmatates

tates tribulantum medeantur. Omnia enim fides integra præstat. Sunt ibi & columnæ miræ elegantix candore niueo, quatuor numero, quæ ciborium sepulchri sustinere dicuntur.

29 PAVLVS verò Apostolus, post reuolutum anni circulum, ipsa die, qua Petrus Apostolus passus, apud urbem Romam gladio percussus occubuit. E cuius sacro corpore lac defluxit & aqua: nec mirum si lac, eius manauit ex corpore, quigentes incredulas & parturiuit & peperit, ac lacte spiritali nutritas, ad cibum solidum scripturarum sanctarum opaca referando, perduxit. De cuius virtutibus multa quidem audiuius: sed de plurimis vnum tantum miraculum studuimus declarare. Factum est autem in quodam loco, vt homo laqueum sibi ad extorquendam vitam, instigante diabolò, præpararet. Cumquē secretum cellula in qua hæc ageret, reperisset, funem tradi transmissum, laqueum cœpit innectere, nomen tamen semper Pauli Apostoli inuocabat, dicens: Adiua me sancte Paule. Et ecce umbra squalida atque funesta, quæ nihil minus vultu quàm diabolus simillabat, apparuit ei, hortans ac dicens: Eia age, ne moreris: expedi celerius quæ cœpisti. At ille cum opus hoc, id est, vitæ extorquendæ pararet, semper aiebat, Beatissime Paule esto adiutor meus. Denique expedito iam laqueo, cum

36
vehementius vrgeretur ab vmbra, vt collum
immitteret, subito adfuit alia vmbra huic si-
milis, dicens ei quæ cum homine erat, Fuge
miserrime: en Paulum Apostolum huc veni-
entem: inuocatus enim ab hoc homine, ecce
adest. Tunc euanescentibus vmbis, hic ad
sensum suum reuersus, & crucem virtutis do-
minicæ pectori nutanti depingens, poeniten-
tiam, genis lachrymarum imbre perfusus age-
bat, cur ista tentasset. Vnde manifestum est,
hunc eundemq; hominem per virtutem be-
ari Apostoli ab hoc sequæ mortis præcipitio fu-
isse saluatum.

30 IOHANNES verò Apostolus & Euan-
gelista Dei, post peractum tam agonis legiti-
mi, quàm prædicationis saluberrimæ cur-
sum, viuus descendens in tumulo, operiri se
humo præcepit. Cuius nunc sepulchrum
manna in modum farinæ hodieq; eructat, ex
qua beatæ reliquæ per vniuersum delatæ
mundum, salutem morbidis præstant. Hic
est Iohannes, quem dominus plus quàm cæ-
teros dilexit Apostolos, qui tantæ charitatis
amore prelatus est, vt sup ipsum sacri corpo-
ris pectus accumbens, mysteriorum cœlesti-
um hauriret arcana. Ipse etiam dominus no-
ster gloriosam genetricem quasi peculiari
quodam modo discipulo, in ipsa passionis
hora, in cruce pro mundi salute positus, com-
mendauit. De hoc enim & post resurrectio-
nem dixit, *Sic eum volo manere donec veniam.*

In

In Epheso autem habetur locus, in quo hic A-
postolus Euangelium quod ex eius nomine
in Ecclesia legitur, scripsit. Sunt autem in
summitate montis illius, proximi quatuor
sine tecto parietes. In his enim orationi insi-
stens, dominum assidue pro delictis populi
deprecans, morabatur: obtinuitq; ne in loco
illo imber vllus descenderet, donec ille E-
uangelium adimpleret. Sed & vsque hodie
ita præstatur à domino, vt nulla ibi descen-
dat pluuia, neque imber violentus adueni-
at. In ea vrbe Maria Magdalene quiescit, nul-
lum super se tegmen habens. In ea & septem
dormientes habentur, de quibus aliqua do-
mino iubente, in posterum narraturi su-
mus. In hac & idolum Dianæ fuit, ab Aposto-
lo Paulo destructum. Sed ad cœpta redea-
mus.

31 ANDREAS Apostolus, magnum mi-
raculum in die solennitatis suæ profert, hoc
est manna in modum farinæ, vel oleum cum
odore nectareo, quod de tumulo eius exun-
dat. Per id enim quæ sit fertilitas, anni sequen-
tis ostēditur. Si exiguum profluxerit, exiguum
terra profert fructum: si verò fuerit co-
piosum, magnum arua prouentum fructu-
um habere significat. Nam ferunt in aliqui-
bus annis, in tantum è tumulo oleum exun-
dare, vt vsq; medium basilicæ profluat riuus
ille. Hæc autem aguntur apud prouinciā
Achaiā, in ciuitate Patras, in qua beatus A-

38
postolus siue martyr, pro redemptoris nomine crucifixus, præsentem vitam gloriosa morte finiuit. Tamẽ cum oleum defluerit, tantum odorem naribus præstat, vt putes ibi multorum aromatum sparsam esse congeriem. Quod non sine miraculo ac beneficio habetur in populis. Nam ex hoc seu inunctiones factæ, siue potiones datæ, plerunque languentibus cõmodum præstant. Post cuius gloriosam adsumptionem, multæ virtutes vel ad hoc sepulchrum, vel per loca diuersa, in quibus eius reliquiæ collocatæ sunt, feruntur ostensæ. De quibus pauca memorari non putauimus absurdum, quia ædificatio est Ecclesiæ, gloria martyrum, virtusquæ sanctorum. Tempore quo interfecto Clodomiro rege Francorum, se exercitus reparans, Burgundiam deuastabat, in quadam basilica reliquiæ iam dicti Apostoli cum Saturnini martyris tenebantur. Accensaquæ basilica, cum iam tignorum moles dirueret, pauperes ac senes, quos barbaries reliquerat, stebant, dicentes: Venobis qui tantorum pignorum hodie caremus auxilio: nec nobis vltra spes præsentis vitæ manebit, si hæc deperierint. His ita flentibus, nutu Dei adueniens Turonicus homo, condolens his lamentis, & discens virtutem martyrum, non minus fide quàm parma protectus, per medias ingreditur flammæ, adprehensasquæ ab altari sanctas reliquiæ, nihil ab igne nocitus, extulit foras: sed

39
sed continuo ita constriktus est, vt gressum, in antea agere non valeret. Tunc indignum se iudicans qui ea ferret, vnã puellam paruulã impollutamquæ elegit à præda, cui capsulam ad collum posuit, & sic in patriam prospere accessit. Tunc collocatis in altari Nouiucensis Ecclesiæ, vbi nulla adhuc sanctorum pignora habebantur, annis singulis deuotissime eorum solennia celebrabat. Cuius filius, cum hæc post patris obitum non impleret, à febre quartana per annum integrum laborans, vouit vt nouam basilicam in eorum honorem construeret. Quo facto, amota febre sanatus est. Sed nec hoc sine diuinitatis prouidentia actum reor, quòd eadem die, quã beatæ reliquiæ in aliam sunt translata basilicam, errantes homines à via, qui beati Vincentij reliquias deferebant, ad vicum ipsum delati sunt. Tunc rogante presbytero, diuiserunt ei particulam pignorum, quam in sancto altari, vnde alias abstulerat, collocauit.

Mummolus autem, cum Theodebertiregis tempore, ad Iustinianum Imperatorem pergens, Constantinopolitani itineris viam nauali euectu sulcaret, ad vrbem Patras, in qua idem habetur Apostolus, est adpulsus. Ac dum ibi cum satellibus moraretur, infirmata vesica calculosus efficitur. De hinc diuersis doloribus artatus febre consumitur:

GREG. TVRON.

mitur: ablataq; delectatione comedendi atq; bibendi, aduentus mortis solus præstolatur. Igitur dum seita fessum & sine spe vitæ decernit, testamentum suum petit scribi, munis tumq; subscriptionibus ac sigillis, inquiri præcepit, si forsitan aliquis reperiretur in ciuitate, qui peritus in arte medicinæ, possit perituro succurrere. Sed cum hoc Episcopo qui tunc præerat, suggeritur, ait: Quousque vos dilectissimi, casso fatigatis labore, & inter homines requiritis medicinam, cum habeatur hic celestis medicus, qui sæpè infirmorum valetudines, sine herbarum adminiculo, virtutis propriæ depellat effectu? Et quis, inquirunt, est ille? Andreas, ait, Apostolus Christi. Hæc nuntiantes infirmo, rogat se portari ad beati sepulchrum. Cumque patiente prostratus, quæ necessitas exigebat fideliter precaretur, medium fere noctis, omnes qui aderant, sopor obtinuit. Statimq; infirmo conari eiiciendæ vrinæ imminet, tângensq; vnum puerorum, voce tenui vasculum postulat exhiberi, inlatoq; dum vrinam nititur eiicere, lapidem magnum emisit: qui tam validus fuit, vt cadês, sonum in ipsa quæ parata fuerat concha, proferret. Tunc ablata febræ cum omni dolore, naui restauratur incolumis.

32 THOMAS Apostolus secundum passionis eius historia, in India passus esse declaratur. Cuius beatum corpus post multum tem-

MIRACVL. LIBER I.

41

tempus adsumptum in ciuitate, quam Syriæ Dissam vocant, translatum est, ibiq; sepultum. Ergo in loco regionis Indiæ, quo prius quieuit, monasterium habetur, & templum miræ magnitudinis, diligenterq; exornatum atque compositum. In hac igitur de, magnum miraculum Deus ostēdit. Lychnus etenim inibi positus, atque inluminatus ante locum sepulturæ ipsius, perpetualiter die noctuq; diuino nutu respundet, à nullo fomento olei scirpiq; accipiens, neque vento extinguitur, neque casu dilabatur, neque ariendo minuitur: habetq; incrementum per Apostoli virtutem, qui nescitur ab homine, cognitum tantum habetur diuinæ potentia. Hoc Theodorus qui ad ipsum locum accessit, nobis exposuit. In supradicta igitur vrbe, in qua beatos artus diximus tumulatos, adueniente festiuitate magnus adgregatur populorum cœtus, ac de diuersis regionibus cum votis, negocij q; venientibus vendendi comparandiq; per triginta dies sine vlla telonei exactione licentia datur. In his verò diebus qui in mense habentur quinto, magna & inusitata populis præbentur beneficia. Nō scandalum surgit in plebe, non musca insidet mortificatæ carni, non latex deest sitiēti. Nam cum ibi reliquis diebus plusquàm centenum pedum altitudine aqua hauriatur à puteis, nunc paululum fodias, affatim lymphas exuberantes inuenies: quod non am-

bigitur virtute beati Apostoli impertiri. Decursis igitur festiuitatis diebus, teloneū publico redditur, musca quæ defuit, adest: propinquitas aquæ dehiscit: dehinc emissā diuinitus pluuiā, ita omne atrium templi à for-
dibus & diuersis squaloribus, qui per ipsa solennia facti sunt, mundat, vt putes cum nec fuisse calcaturā.

33 STEPHANVS autem primus vel diaconus Ecclesiæ sanctæ, vel martyr apud Hierosolymam, sicut sacra Apostolorum narrat historia, pro nomine sancto Christi, quem à dextris virtutis spiritali contemplatione cernebat, lapidibus est obrutus, pro persecutoribus ipsam supplicans maiestatem. Denique erat oratorium apud urbem Turonicam, ab antiquis eius nomini dedicatum, quod nos parumper iussimus prolongari. Quod cū factum fuisset, altare vt erat integrum in ante promouimus. Requirētes verò in loculo, nihil de pignoribus sanctis quod fama ferebat, reperimus. Tunc misi ynum ex Abbatibus, vt ab oratorio domus Ecclesiasticæ nobis eius reliquias exhiberet, oblitus tamen clauem capsæ porrigere, quæ cingulo dependebat. Veniens verò Abbas ablato ab armario sigillo, capsam repperit obseratam. Quid faceret? quid ageret? in ambiguo dependebat. Si ad me veniret, longum erat, venire & reuerti; si ipsam capsam exhiberet, molestum mihi esse nouerat,

rat, quia multorum ibi sanctorum pignora tenebantur: si non faceret, iussionem quā acceperat non implebat. Quid multa? dum capsam in manu dubitans retineret, resiliē-
tibus cum sonitu repagulis, capsam aspicit reueratam. Tunc cum gratiā actione adsumptas reliquias, non sine grandi admiratione nobis exhibuit, quas nos dictis missis, domino iubente plantauimus. Regressus autem post multos dies ad urbem, capsam reperi, reducto pessulo sicut reliqueram, obseratam. Pars enim beati sanguinis sacrosancti leuitæ huius, sicut celebre fertur, in altari Biturigæ Ecclesiæ continetur. Quidam autē tempore Felicis Episcopi, vicinos suos quodam pro crimine impetebat: quos cumplerun-
que verbis procacibus laceffiret, ac iudicio publice prouocaret, decretum est sententia primorum vrbis, vt se ab hac noxa qui impetebantur, sacramento purgarent. Ingressi-
que in huius memoratæ ædis altare, cum eleuatis manibus sacramenta proferrent, prosecutor causæ periurasse eos clara voce testatur. Statim quē eleuatis in sublime pedibus, in aëra excutitur: ac in liso capite in pa-
uimento, pene exanimis à circumstanti turba conspicitur. Post duarum fere horarum spaciū, cū ad liquidum putaretur spiritum exhalare, apertis oculis crimen fatetur, se iniuste fatigasse homines, vel proclamasse noxi-
os, declarauit: sicque laxatis in sonitibus manife-
stato

stato nocente, virtus beati perpatuit. Apud Burdegalensem autem urbem, anus quædam grauata senio, sed fide mentis integræ subleuata, cui mos erat in sanctorum basilicis, misso oleo lychnos accendere, vt hoc negotium ageret, nocte dominica, beati Petri Apostoli basilicam ingressa est. Huius enim altare positus in altum pulpitis, locatum habetur: cuius pars inferior in modum crypte, ostio clauditur, habens nihilominus & ipsa cum sanctorum pignoribus altare suum. In hanc venerabilis mulier ad accendendum vt diximus, lumen deuota descendit, vnam tantummodo habens puellulam in comitatu suo. Quod opus dum ageret, & nox adueniens mundum tenebris operuisset, accedentes clerici, dictis psalmodum capitulis, obserato cryptæ ostio, discesserunt, ignorantes introrsum esse mulierem. At illa accenso lumine, ad ostium properat, vt egrederetur. Quod cum clausum esse sensisset, voces emit tit, qui ei aperire debeat ex nomine vocat. Sed cum non esset vox præ senio ita valida quæ posset penetrare hæc claustra, at vbi se sensit à nullo audiri, prostrata in pauimento quieuit, dicens, Deprece pro peccatis meis & populi, dominum omnium creatorem, quoad usque veniat, qui referare debeat huius ædis ingressum. In qua oratione excubās, vidit circa medium fere noctis, patefactis ostijs, omnem basilicam immenso lumine efful gere.

gere. Et ecce chorus psallentium qui ingressus basilicam, postquam dicta Gloria trinitati, psallentij modulatio conquieuit, audiuit viros conquerentes inter se, atque dicentes, Moram nobis sanctus facit leuita Stephanus. Iam enim alias debebamus adire basilicas, & non possumus, nisi ille prius qui præstolatur, adueniat. Hæc enim crebro repetētibz, aduenit vir subito in veste alba: cuius personam omnis illa venerans multitudo, salutauit humiliter dicens, Benedic nobis sacer ac sancte leuita Stephane. At ille iterum salutans, data oratione, interrogatus ab eis, cur à visitatione locorum sanctorum paululum retardasset, respondit: Nauis enim in mari periculum demersionis incurrerat, ibiq; invocatus adstiti, erutiq; ecce adsum. Et vt ipsi probetis esse vera quæ loquor, vestimentum quod indutus sum, adhuc guttis stillantibus marinis fluctibus cernitur humectatum. Hæc mulier cum tremore magno opprimens pauimentum, intente suspiciebat. Quibus discedentibus, rursus ostijs diuinitus obseratis, hæc ad locum in quo sanctus steterat accedens, sudario guttas quæ in pauimentum dilapsæ fuerant, diligenter collegit. Et Berthramno qui tunc episcopato urbem regebat, manifestauit. Quod ille cum gaudio & admiratione magna suscipiens, secum retinuit. De hoc enim sudario multi infirmi sanitate experti sunt, ac plerunque & ipse Pontio

GREG. TVRON.

Pontifex de eo decerpens pignora, vbi Ecclesias conserabat, fideliter collocauit. Hæc autem ab ipsius Episcopi relatu cognouimus.

34 BARTHOLOMÆVM Apostolum apud Asiam passum, agonis ipsius narrat historia. Post multorum verò annorum spacia de passione eius cum iterum Christianis persecutio aduenisset, & videret gentiles omnem populum ad eius sepulchrum concurrere, eique deprecationes assidue, & incensa, deferre, inuidia inlecti, abstulerunt corpus eius, & ponentes in sarcophagum plumbeum, proiecerunt illud in mare, dicentes, quia non seduces amplius populum nostrum. Sed providentia Dei cooperante per secretum operis eius, sarcophagum plumbeum à loco illo aquis subuehentibus subleuatum, delatum est ad insulam vocabulo Liparis. Reuelatumque est Christianis, vt eum collegerent: collectumque ac sepultum, ædificauerunt super eum templum magnum. In quo nunc inuocatus, prodesse populis multis, virtutibus ac beneficijs manifestatur.

35 CLEMENS martyr, vt in passione eius legitur, anchora collo suspensa in mari præcipitatus est. Nunc aut in die solennitatis eius, recedit mare per tria milia, siccumque gradientibus iter præbens usque ad sepulchrum martyris peruenitur. Ibi vota reddentes, orantes populi regrediuntur ad littus.

MIRACVL. LIBER I.

36 FACTVM est autem, vt in vna solennitatum, mulier cum filio paruulo in locum accederet. Epulante autem ea post acta solennia, obdormiuit infans. Dum autem hæc agerentur, ecce sonus subito factus est accedentis pelagi. Dehinc oblita mulier solis suæ, cepit velociter cum reliquo populo petere ripam. Igitur insequenti maris accessu postquam ad litus venerat, meminit se filium reliquisse. Tunc cum fletu magno deiecta terris, miseram se clamitans, litora vocibus replebat, atque discurrebat per circum riparum, si forte enecatam prolem, eiectamque litori aliquis conspicasset. Sed cum nihil inueniret indicij, tandem consolata à propinquis, ad propria reducitur, totum annum in luctu ac lamentatione deducens. Recurrente autem anni circulo, venit iterum ad spectandam martyris solennitatem, fortassis de infantulo si aliqua inuenire possit indicia. Quid plura? recedente mari, anticipat omnes ad ingrediendum, & ipsa prima procedit ad tumultum. Cumque prostrata solo, orationem expleisset, erecta sursum, genis vbertim fletuum imbris madefactis, dum diuertit in parte altera vultu, aspicit filium in eodem loco, vbi eum dormientem reliquerat, in ipso adhuc sopore teneri. Estimans autem eum esse defunctum, accedit cominus, quasi collectura cadaver exanime: sed cum eum dormire cogno-

gnouisset, excitatum velociter, expectatibus populis, incolumem leuauit in vltis, interrogansq; inter oscula, vbi per anni fuisset spacia, Nescire se ait, si annus integer praterisset: tantum dormisse se suam sopore in vnus noctis spacio aestimabat.

37 FONS erat intriguus ruri cuidam, infra territorium vrbs Lemouicinæ, cuius vnda tam hortorum sata, quam agrorum culta vel fouebat accessu, vel impetu fecundabat. Deducebatur etiam factis decursibus per loca necessaria, vt vbi cum natura non dabat, studium prouocaret. Et erat tam dulcibus vena exuberante fluentis, vt gaudere cerneret oculus siue virgultum, si fuisset ab eodem irrigatum. Opitulabatur etiam in eo gratia maiestatis diuine, vt in quo fuisset fluentum emissum, velociter germina acciperent incrementum. Cumque eum incolæ loci, quasi ludum agentes, per singula quæque loca deducerent, insidiatoris vt credo inuidia, sub terra dehiscit, ac velut in stadijs duodecim, in medium paludis, vbi nullum prorsus posset opus efficere, fluctibus sparsis exoritur. Extemplo omnium mentes timor obsedit, & novum quendam aduenire regioni, loci incolæ præstolantur interitum, simulque & beneficium quod habere consueuerant, iugi fletu deplorant. Curriculum igitur vnus atque alterius anni, in hac ariditate pertransijt. Arescunt siti, loci illius omnia quæ irrigare consue-

fueuerat. Tercio quoque anno accidit, vt quidam iter agens, beati Clementis martyris, cuius iam supra meminimus, reliquias exhiberet, quas Aridio ipsius vrbs presbytero, viro in omni sanctitate religioso, detulit. Ad quem cum die noctuque vicinia mœsta penderent, confisi de eius oratione, quod si peteret dominum, fontem posset suo restituere loco, ait, Eamus, inquit, dilectissimi, & si vera sunt quæ portitor noster adseruit, hæc esse Clementis martyris pignora, nunc adparebit, cum eius fuerit virtus manifestata. Tunc cum psallentio ad locum fontis accedit. Et dictis psalmis, in oratione prosternitur. Positisque sanctis reliquijs in ipso fontis aditu, petit, vt qui quondam in deserto damnatis ad secunda marmora flumen intriguum patefecit, in hunc locum aquas quas prius pia indulserat elementia, Clementis iterum intercessio renouaret. Illico vena recurrit ad aditum, magnas euomens aquas, illumque quem prius tenuerat alueum, decurrendo replens, admirantibus populis, immensa gratiæ domino referuntur, qui & martyris virtutem prodidit, & fidelis sui orationem implere dignatus est.

38. CHRYSANTHVS martyr, vt historia passionis declarat, post acceptam martyrij coronam, cum Daria virgine multa populis sanitatum beneficia tribuebat. Et ob hoc etiam crypta super eos miro opere fabricata est, quæ

que in arcum modo transuoluta, firmissima
stabilitate subsistit. Denique cum ad eius fe-
sta populorum frequentatio confluxisset, ini-
quissimus imperator erectum in illius cryp-
tæ introitu parietem, conclusa multitudine,
iussit ædem harena ac lapidibus operiri. fa-
ctusque est desuper mons magnus. Idque ge-
stum certissime ipsius manifestant scripta
certaminis. Quæ crypta diu sub hoc vela-
mento permanit operta, donec vrbs Roma-
na relictis idolis, Christo Domino subdere-
tur. Iam procedente tempore, iam nulli e-
rat cognitus locus ipsius sepulturæ, donec
Domino Iesu reuelante patefactus est, cuius
parte in vna loci, interposito pariete sepul-
chra martyrum, Chrysanthi & Dariae segre-
gata parte: in alia, sanctorum reliquorum
cadauera in vnum sunt congregata. Verun-
tamen pariete illo, qui est in medio positus,
fenestram structor patefactam reliquit, vt ad
contemplanda sanctorum corpora aditus
aspicienti patefceret. Ferunt etiam, quòd eo
tempore quo ad sancta solennia accedentes
inclusi sunt, vrceos argenteos ex metallo for-
matos, cum vino quod ad oblationem sacri-
ficii diuini offertur, secum homines detulisse-
sent, argentumque ibi remansisse manife-
stum est, idque hodie à conspicientibus cer-
ni. Sed quia iugiter mens humana turpibus
erubescendisque cupiditatibus inhiat, subdia-
conus quidam viso per fenestram argèto, co-

gl-

gitat intra se, quod postero die auaritiâ impel-
lente compleuit. Nocte enim confurgens, in-
gressus est basilicam sanctorum. Deinde per
fenestram ingrediens cellulam, ac per obscu-
ritatem noctis palpsans manibus, aliquos de
vrceis capit: deinde egredi cū præda cupiēs,
per totam noctem circumiens, nunquam po-
tuit aditum vnde ingressus fuerat, reperire.
Dato verò die, dum opera sua obtegi cōscius
sceleris voluit, iuxta illud dominici oraculi
dictū, quòd, *Omnis qui malè agit odit lucē, vt
nō manifestentur opera eius*, occultauit se in an-
gulo cellule tota die ne videretur. Sequēti ve-
rò nocte quæsiuit iterū aditū, sed reperire nō
potuit: sic per trium noctiū curricula fecit.
Tertia verò die cum iam fame cruciaretur,
accessit coram populo ad fenestram, & reli-
cto argento confessus est opus suū, egressusque
est foras cum magna verecundia, nec latuit
scelus quod gesserat, populis qui aderāt. Post
multum verò temporis, cognoscens hoc fa-
ctum Damasus antistes sanctæ sedis apostoli-
cæ, iussit diligentius operire fenestram, vbi
& versibus decorauit locum. Et ibi benedici-
tur dominus noster Iesus Christus, ad laudē
nominis sui vsque in hodiernum diem.

39. EST etiam haud procul ab huius vrbs
muro & Pancratius martyr, valde in periuriis
vltor. Ad cuius sepulchrum, si cuiusquam
mens insana iuramentum inane proferre
voluerit prius quam sepulchrum eius adeat,

D 1 hoc

GREG. TVRON.

hoc est antequam vsque ad cancellos qui sub arcu habentur, vbi clericorum psallentium stare mos est, accedat, statim aut arripitur à dæmone, aut cadens in pauimento, amittit spiritum. Ex hoc enim quisque fidem cuiuscunque rei ab alio voluerit elicere, vt veram cognoscat, non aliter nisi ad huius basilicam destinat. Nam ferunt plerosque iuxta basilicas apostolorum siue aliorum martyrum commanentes, non alibi pro hac necessitate nisi templum expetere beati Pácratij, vt eius seueritatis censura publicè discernente, aut veritatem audientes credant, aut pro fallacia iudicium martyris beati experiantur.

40. **MVLTI** quidem sunt martyres apud urbem Romam, quorum historie passionum nobis integræ non sunt delatæ. De Iohanne tamen Episcopo, quoniam agon eius ad nos vsque non accessit scriptus, quæ à fidelibus comperi, tacere nequui. Hic cum ad Episcopatum venisset, summo studio hæreticos exsecrans, Ecclesias eorum in Catholicas dedicauit. Quod cum Theodoricus rex comperisset, furore succensus, quia esset sectæ Arrianæ deditus, iussit gladiatores per Italiam dirigi, qui vniuersum quotquot inuenissent catholicum populum, iugularent. Hæc audiens B. Iohannes, ad regem ne hæc fierent deprecaturus, accessit. A quo cum dolo susceptum alligauit eum, & posuit in carcerem, dicens, Ego te faciam, ne audeas contra sectam nostram

MIRACVL. LIB. I.

strâ amplius musitare. Positus verò sanctus Dei in carcere, tantis adritus est iniurijs, vt non post multum tempus spiritum exhalaret, obijtq; in carcere cum gloria, apud urbem Rauennam. Domini autem misericordia, statim vltionem super regem improbum interrogauit, nam subito à Deo percussus, plagis magnis exinanitus interijt, suscepitq; protinus perpetuum gehennæ flammantis incendium.

41. **MAGNA** est enim dignitas nominis Christiani, si illa quæ confiteris fide, opere prosequaris. Nam sicut ait Apostolus, *Fides sine operibus mortua est in semetipsa*. Sicut enim filios Abraham non carnalis natiuitas, sed fides facit: ita & Christianos veros, non solum nominis gratia, sed opera præstat. Per hoc enim nomen inluminantur tenebræ, serpentes fugiunt, idola prosteruntur, cessat harriolus, tabescebat sortilegus, cultores demonum propelluntur, sicut Prudentius noster in libro contra Iudæos meminit: quod procedens Imperator ad immolationem foetidæ demoniorum, adoratis dijs, atque coram sigillis prostratus, expectabat sacerdotes simulachrorum mactantes turbas pecudum, quorum frons reuincta lauro, securibus cadebatur. Cumq; senex cruentis manibus internorum tractaret viscerum partes, iocinoris fibras, atque inter præcordia, & extra animalium inuestigare aliquid tentaret diuinum,

GREG. TVRON.

turbata omnia cernit, nec ea quæ cupiebat
scire poterat certus agnoscere. Exclamauit
turbatus, & ait, Heu, heu, nescio quid hic agis-
tur, quod dijs nostris contrarium esse puta-
tur: video enim deos nostros à longè discede-
re, nec de præparatis sacrificijs aliqua præli-
bare. Est hic vt res ipsa docet, de officijs quo-
rumpiam deorum, qui nobis aduersari sunt
soliti. Et mirum, si ad hanc fugam non aliqui
de cultoribus Dei Christi, quem crucifixum
adserunt, deos nostros impellant: thuribula
thymiamatis refrigescunt, aræ tepescit ignis,
& ipsum quoq; ferrum iniectum victimis, he-
betare cõspicitur. Require nunc sacratissime
Auguste, quis adstet ablut, balsamo vnctus,
& abscedat protinus, vt accedât dii quos in-
uocamus. Et hæc dicens, ac si ipsum cerneret
de his Christum ultorem, procidens ad ter-
ram exanimis, offensa proclamat numina.
Tunc & ipse imperator deposito diademate,
ait, Quis est hic numinibus nostris contrari-
us, ac religionis Christianæ socius? qui fron-
tem chrismatis inscriptione signatam ferat,
lignumq; crucis adoret? ne moretur edicere.
Tunc vnus de armigeris Augusti in medio
positus, proiecit arma solo, & ait, Ego sum cu-
ius Deus Christus est, & qui eius baptismo
ablutus, & cruce redemptus sum, qui semper
eius nomen inuocabam, dum sacerdotes ve-
stri demonijs hæc quæ sunt adposita conse-
crarent. Eius nomen fugiunt dii vestri, nec
pos-

MIRACVL. LIB. I.

55

possunt in loco illo stare, vbi tantæ maiesta-
tis nomen fuerit inuocatum. Hæc dicente
puero, obstupescit imperator & tremens,
reliquit templum dæmoniorum, tantusq; o-
mnes adstantes Dei timor accendit, vt nullus
Augustum ad palatium sequeretur, sed cun-
cti erectis ad cælum palmis & oculis, domi-
num Christum vno ore, vnoq; consensu lau-
dabant, atq; vt eisdem adiutor existeret, vo-
ce supplici inuocabant. Quæ relatio ne cui
fortassis videatur incredula, paucos ex his
subijciam versus:

Principibustamen è cunctis non defuit vnus,
Quem puero memini ductor fortissimus armis,
Conditor & legum celeberrimus, ore manuq;
Consultor patriæ, sed non consultor habende
Religionis amans, ter centum milia diuum
Augustum caput ante pedes curuare Miner-
ua

Fictilis, & soleas Iunonis lambere, plantis
Herculis aduolui genua, incerare Diane,
Forte litans Achaten placabat sanguine multo:
Virtutis de more senex, manibusq; cruentis
Trahebat trepidas letali frigore fibras,
Postremosq; animi pulsus in corde tepenti,
Callidus interpres, numeris & sine notabat:
Cum subito exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus, En quid ago, maius rex optime, maius
Numen nescio quod nostris interuenit aris:
Accitas video longè dispergiæ umbras:
Nescio quis certe subrepsit Christicolarum

D 4

Hic

*Hic iuuenum: genus hoc hominum tremis infu-
la & omne*

*Puluiar diuum: lotus procul absit & vultus,
Pulchrare formatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, ex sanguis conlabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem, fulmine Chri-
stum,*

*Ipse quoq; ex animis posito diademate princeps
Pallex, & adstantes circumspicit, ecquis alum-
nus*

*Chriftatis in scripto signaret tempora ligno,
Qui zoro astraeos turbasset fronte susurros.
Armiger e cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus,
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proiecit, ac signum Christi se ferre fatetur,
Profluit panido de tecto antistite princeps,
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita, supi-
nas*

Erigit ad caelum facies, atq; inuocat Iesum.

*Hos tantum versiculos ad hac quæ narra-
ui confirmanda, inserui lectioni, ostendens
quid nomen Christianum, quid crucis vexil-
lum pro sit his qui fide credentes, opere per-
ficiunt quæ crediderunt, sicut superius di-
ctum est.*

42. *TEMPLVM erat in quodam loco, bea-
ti Laurentij & reliquis & nomine consecra-
tum: quod per incuriam longinqui tempo-
ris valde detectum erat. Quod cum renoua-*

re

*re loci incolæ vellent, siluas adeunt, incisa le-
uigataq; ligna, trabes efficiunt: impositasq;
plaustris ad locum exhibent. Quibus per hus-
mum ad ordiendum extensis, vna breuior
est reperta: statimq; sacerdotis animum qui
hæc insiltebat, dolor maximus attigit: & flæs
valde, quid ageret, quo se verteret, ignora-
bat. Tunc intuens roborem breuiorem, ait,
O Laurenti beatissime, appositus igni glori-
ficate, semper pauperes fouens ac reficiens:
cogita paupertatem meam, quia non est exi-
guitati nostræ facultas, qualiter hic alia ex-
hibeatur. Illico cunctis attonitis, trabs cre-
uit in tanto spacio longitudinis, vt necesse
esset partem magnam incidi. De qua, indu-
stria plebis beneficia perdere nefas putans,
credens eam manu martyris tactam ac pro-
longatam, partem quæ superfuerat frustra-
tim decerpēs, diuersas infirmitates sæpè sub-
mouit. Quod Fortunatus presbyter his ver-
sibus prosecutus est,*

*Laurenti merito flammis vitalibus vste,
Qui seruente fide victor ab igne redis,
Dum tibi templa nouant breuiori robore plebes,
Creueruntq; trabes, creuit & alma fides:
Stipite contralto tua se mercede terendit,
Quantum parua prius postea cæsa fuit:
Crescere plus meruit succisa securibus arbor,
Et didicit sicca longior esse coma.
Vnde recisa fuit: populis fert inde salutem,
Si veni intrepidus, lumina cæcus habet.*

D s Mul-

Multo plures exinde scripsit versiculos, quos ego prætermisi, hos tatum pro testimonio veri scribens. Acta sunt autem hæc apud Brionas Italiæ castrum. Nam vidi ego hominem, qui grauiter dentium dolore laboras, accepta de hoc ligno à sacerdote particula, statim vt dentem attigit, dolore protinus caruit.

Sed nec illud silendum putauit, quod reliquiarum eius ab incendio hostilitatis ereptæ, à quodam homine in Lemouicinum delatæ sunt. Qui cum sæpius admoneretur per visum, vt easdem Aridio abbati deferret, nec iussione impleret, ipse cum coniuge & omni familia ægrotare coepit. Tunc necessitate compulsus, vt eas viro sancto detulit, mox sanitati restitutus abscessit.

43. CASSIANVS martyr, Italiæ puerorum magnificus doctor, adueniente persecutione, ipse puerili ac tenero gregi persecutorum iudicio traditur. At illi magistri sanguinem sitientes, ceratas caput inlidunt tabellas, secantes latitudinibus stilorum, punctisque minutis transuerberantes membra magistri, dignum Deo martyrem effecerunt: in cuius honore hodieque tantus timor habetur, vt nullus penitus de eius rebus aliquid sit ausus attingere. Quod si fecerit, aut arripitur demonio, aut morte repentina consumitur, non tamen immunis ab ultione recedit.

AGRI-

44. AGRICOLA & Vitalis apud Bononiam Italiæ urbem, pro Christi nomine crucifixi sunt: quorum sepulchra, vt per relationem fidelium cognouimus, quia nondum ad nos historia passionis aduenit, super terram sunt collocata. Quæ cum à multis vt sit, vel tangerentur manu, vel ore oscularentur, admonitus est ædituus templi, vt immundi ab his arcerentur. Quidam audax atque facinorosus, opertorium vnus tumuli remouet, vt scilicet aliquid de sacris auferret cineribus: missoque introrsum capite, obpressus ab eo, vix ab alijs liberatus, confusus abscessit: nec accipere meruit quod temerario ausu præsumpsit, sed cum maiori deinceps reuerentia sanctorum adiuit sepulchra. Alius quoque tributa publica deferens, sacculum pecuniæ dum iter ageret, negligenter amisit. Adpropinquans autem ciuitati, recognoscit se amisisse publicum quod ferebat. Tunc prostratus coram sepulchris beatorum, cum lacrymis deprecatur, vt perditum eorum virtute reciperet, ne ipse coniuxque ac liberi ob id captiuitati subigerentur. Egressus autem foras in atrium, virum qui hanc pecuniam in via iacentem repererat, nactus est: scrutatusque diligenter, illius horæ tempore hic sacculum inuenisse se dixit, quo iste martyr auxilium flagitauit. Horum reliquias Namacijs Aruenorum Episcopus deuotè expetiit, vt scilicet eas in Ecclesia quam ipse construxit.

xe-

xerat, collocaret: direxitq; vnum illuc presbyterum, qui abiens cū Dei gratia, quæ perierat detulit. Regressusq; cum socijs, in quinto ab Aruenna vrbe miliario reuertentes, metatum accipiunt. Et ad Episcopum missos dirigunt, vt eis quid agant iubeat ordinare. Ma ne autem facto, sacerdos admonitis ciuibus, cum crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarum deuotissimus properat. Cumq; ei presbyter offerret, vt beatas reliquias aspiceret si iuberet, & ille, Mihi, inquit, magis est hæc credere quàm videre. sic enim in scripturis legimus sanctis, quia ipse dominus eos beatos iudicat, qui eum cum non viderint credidissent. Hac itaque sacerdotis fide pollente, dñs sanctos suos glorificat in virtute. Nam venientibus illis, subito contenebratam est cælum: & ecce imber umbrosus atque teterrimus super eos descendit: & tanta pluuia ibidem est diffusa, vt flumina per vias illas currere cernerentur. Veruntamen circa sancta pignora per vnum valde iugerū neq; vna gutta visa est cecidisse. Et abeuntibus illis, pluuia eos à longè quasi præbens obsequium, sequebatur populum fouens, gestatores autem pignorum non attingens. Hæc videns pontifex, magnificauit dominum, qui fidei suæ sic fauens, talia ad sanctorum gloriā operari dignatus est. Congregatis verò ciuibus cum magno gaudio atq; deuotione, sanctam

etiam Ecclesiam his inlustratam pignoribus dedicauit.

45. **MAGNIFICATVR** etiam apud Mediolanensium vrbe Victor inclitus martyr, quod sæpius victos ab ergastulis dissoluat, captiuosq; liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio duce Italiam petijt, quo vt aiunt, apud urbē Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quasi captiuum retinebant dicentes, Non videbis patriam tuam, sed dignas vt satelles tuos pœnas exsolues. Hæc autem comminati, miserunt eū in exilium apud urbē Mediolanensem. Factum est autem vt adueniente festiuitate sancti Victoris, conuenientibus populis, & hic vigilijs interesset (sub libera enim custodia absolutus adtendebatur) prostratusq; coram sacro sepulchro sancti, cum semper, tum impensius orare cœpit, vt eum virtus martyris ab hoc exilio liberaret. Circa medium verò noctis, egressus ab æde, audiuit vnum de egenis loquentem ad alium atq; dicentem, Quid putas ô compauper, quæ virtus sit huius martyris? Verum dico nec fallor, quia in hac nocte quisquis captiuus domino per fugam dilabitur, absolutus in patriam accedit, nec prorsus vltra reperitur. Hæc Apollinaris verba, quasi auspiciū ex Dei nutu missum accipiens, iterū atq; iterū prouolutus ad tumulum martyris, orat vt virtute eius adiutus, absque impedimento pos-

possit abscedere. Moxq; vocato puero, equi
sterni præcepit dicens: Hodie absolendi su-
mus à vinculo isto custodiæ. Et ascendentes
ita Alpium iuga, neq; alium congeriorum op-
pleta multitudo pertransierunt, atq; Aruen-
num perlati sunt, virtute beati martyris præ-
eunte, vt à nullo interrogarentur, quo tende-
rent, vel vnde venirent: manifestumq; est eos
præsidio beati martyris ab hac ærumna fuisse
saluatos.

46. EST enim apud eandem urbem basili-
ca sancti Laurentij leuitæ, cuius supra memi-
nimus, ibiq; admirabili pulchritudine calix
cristallinus habebatur. Acta verò quadam
solennitate dum per diaconum ad sanctum
altare offerretur, elapsus manu in terram
ruit, & in frusta comminutus est. At diaco-
nus pallidus & exsanguis, collecta diligenter
fragmenta vasculi super altare posuit, non
diffusus, quod eum possit virtus martyris so-
lidare. Denique in vigilijs lachrymis atque
oratione deducta nocte, requisitum calicem
reperit super altare solidatum. Quæ virtus
cum populis nunciata fuisset, tanta animos
deuotione succendit, vt à sacerdote peterent
noua in honore eius Deo solennia celebra-
ri. Tunc pontifex loci suspensio super altare
calice, ex tune agens, & in posterum per sin-
gulos annos deuotissime festa instituit cele-
brari.

47. IN hæc enim vrbe beatorum martyrum
Ger-

Geruasij Protasijq; victricia corpora retenen-
tur, quæ diu sicut ipsa passionis narrat histo-
ria, sub fossa latuerunt, quæ beato Ambro-
sio reuelata, atque ab eodem reperta, in ba-
silicam quam ipse proprio ædificauit studio,
ostensis miraculis sunt sepulta. De quorum
reliquijs quia maximè Turonica vrbs senio-
res Ecclesias continet inlustratas, sed & per
totum Galliarum ambitum, Deo propitio
dilatatæ sunt. Sermo quadam vice de his
quibusdam religiosis est habitus, vel qua de
causa antedictæ reliquæ tam condensæ fue-
rint, per loca singula distributæ. Et quæ super
his quodam referente audiui, absurdum nō
putavi inferere lectioni, quia non contine-
tur in historia passionis. Aiebat enim quod,
quando hæc gloriosa corpora translata in Ec-
clesiam illam fuerunt, dum in honore ipso-
rum martyrum, missarum solennia celebra-
rentur, cecidisse è camera tabulam vnā,
quæ inlisa capitibus martyrum, riuū sangui-
nis elicuerit. De quo infecta linteamina, vel
pallulæ, siue vela Ecclesiastica, beatus cruor
collectus est: qui vsque aded confluisse fer-
tur, quoadusque linteamina qui susceperent
sunt reperta. Ex hoc enim eorum reliquæ
assatim collectæ per vniuersam Italiam vel
Galias sunt delatæ. Ex quibus & sanctus
Martinus multa suscepit, sicut Paulini beatis-
simi narrat epistola. De sancti verò Nazarij
ac Celsi pueri artubus, quos apud Ebedu-
nen-

64
nersem Galliarum urbem passos lectio cē-
taminis narrat, ipsa corpora & ita clam, pro-
pter paganorum insecutionem, sepulta sunt,
vt in tempora secutura obliuioni darentur.
Referre erat solitus vir ille, qui de supradictis
sanctis quæ præfati fuimus enarrauit, natam
fuisse super hæc sepulchra pirum arborem, &
fecisse quēdam pauperem hortellum in hoc
loco, qui hanc arborem concludebat. Verūm
cum poma iuxta morem tempore debito fer-
ret, quicumq; exinde infirmus, qualibet ægri-
tudine detētus, pomum mordicus decerpisset,
mox ablata infirmitate conualecebat.
Vnde magnum quæstum pauper ille habe-
bat. Sed cum se reuelantes martyres, arbore
incidi iussisset, pauper ille in magnis fletibus
prorumpens, incidi arborem non sinebat.
Quo remoto, succisa piro, basilica miro opē-
re ædificata est: in cuius etiam altari beati Ge-
nesij Arelatensis martyris reliquæ veneran-
tur. Tantaq; pauper ille fide prælatus est, vt
sacerdotium in hac Ecclesia deinceps prome-
reretur.

48. SATVRNINVS verò martyr, vt fer-
tur, ab apostolorum discipulis ordinatus, in
urbem Tolosatium est directus. Qui impul-
su paganorum, bonis petulci religatus vesti-
gijs, per gradus Capitoli præcipitatus, præ-
sentem finiuit vitam, capitis compage disper-
sa. Cuius reliquæ cum à quibusdam religio-
sis in regionem alteram transferrentur, ita-
neris

neris ordo contulit, vt Briuatēsis pagi situm
in Aruenno territorio terminum præteri-
rent. Sole quoq; ruente, ad hospitium cuius-
dam pauperis diuertunt; mansionis postu-
lando necessitatem. Recepti quoq; ab homi-
ne, quid exhibeant narrat. At ille humanita-
tis intuitu, & Dei timore cōmonitus, capsam
cum reliquis in cellam penariam pōnit, ac su-
per annonam quæ erat in vase condita, locat.
Mane quoque dato, viri acceptis pignoribus
gratias agentes homini, iter quod cōperant
abierunt. Sequenti verò nocte admonetur
vir ille, per visum dicente sibi quodam. Sine,
ne manēas in hoc loco: sanctificatus est enim
à pignoribus martyr Saturnini: ille quoq;
paruipendens visionem, nihil de his vt habet
rusticitas, quæ admonitus fuerat, retractauit.
Nec mora, irruit in tædium, ac paruitas fa-
cultatis eius, cōpit paulatim minui: vxor ve-
rò illius ab alio languore tabescere. Quid
plura? infra vnū annū in tantam redactus est
exiguitatem, vt nihil ei vnde ali aut regi pos-
set, sicut humana deposcit necessitas, remane-
ret. Tandē cōuersus ad se, dixit ad cōiugem,
Peccaui corā Deo & sanctis eius, qui ab hoc
hospitiolo sicut sum admonitus, non recessi.
50 Et scio, quod ob hoc nobis malā quæ pa-
timur, acceperunt. Nunc autem pareamus
visioni quam vidimus, & remoueamus hoc
hospitiolum à loco isto, vt saluemur. Tunc
amoto tugurio, oratorium ex ligneis for-
ma-

matum tabulis conlocavit: in quo quotidie orationem fundens, opem beati martyris flagitabat. Tandem cessantibus plagis, ap-
tanti manus ad operam, tanta fructuum consequentia fuit, vt in modico temporis spacio amplius quam perdiderat, repararet. Hæc infra nostrum territorium gesta sunt.

51 Sed nec hoc silebo ad compremendam malorum superbiam, quod Plato quidam Chlotharij regis tēpore, ad Pauliacense monasterium accedens, in cuius oratorio huius sancti reliquiæ contenebantur, pro eo quod munus aliquod ab Abbate non accepisset, dixisse fertur, Ego faciam de hac Ecclesia domum regis, in cuius vno angulo equites alantur. Et cum furore discedens, dum ad principem abire disponit, comprehensus à febre die tertia spiritum exhalauit, descendensque velociter ad infernum, domum Dei reliquit ad cultū eius, cuius prius fuerat nomine consecrata.

49 **QVADRAGINTA** verò octo martyrum nomina, qui apud Lugdunum passi dicuntur, hæc sunt: Vectius, Epagatus, Zacharias, Macarius, Alcibiades, Siluius, Primus, Vlpus, Vitalis, Comminius, October, Philominus, Geminus, Iulia, Albina, Grata, Emilia, Posthumiana, Pompeia, Rodone, Biblis, Quarta, Materna, Elpenipsa, Stamas. Hi autem bestiis traditi sunt. Sanctus, & Martinus, Alexander, Ponticus, Blandina. Hi sunt qui

qui in carcere spiritum reddiderunt. Arefcius, Fotinus, Cornelius, Zotimus, Titus, Zoticus, Iulius, Emilia, Gamnite, Pompeia, Alumna, Mamilia, Iusta, Trifime, Antonia, & beatus Fotinus Episcopus. Quorum sancta corpora iudex iniquus igni tradi præcepit, exultisque, in Rodanum pulueres iussit spargi. Sed postquam hæc gesta sunt, cum Christiani mœrorem maximum haberent, quasi deperissent beatæ reliquiæ, nocte apparuerunt viris fidelibus in eo loco, quo igni traditi sunt, stantes integri ac inlæsi. Et conuersi ad viros dixerunt eis, Reliquiæ nostræ ab hoc collegantur loco, quia nullus periit à nobis. Ex hoc enim translati sumus ad requiem, quam nobis promissit rex cœlorum **CHRISTVS**, pro cuius nomine passi sumus. Hæc renunciantes viri illi reliquis Christianis, gratias egerunt Deo, & confortati sunt in fide, collegentesque sacros cineres, ædificauerunt basilicam miræ magnitudinis in eorum honore. Et sepelierunt beata pignora sub sancto altari, vbise semper virtutibus manifestis cum Deo habitare declarauerunt. Locus autē ille in quo passi sunt, Athanaco vocatur, ideoque & ipsi martyres à quibusdam vocantur Athanacenses.

50 **IGITVR** martyrio consummatus gloriosus Fotinus Episcopus, qui Lugdunensi præfuit vrbi sacerdos, per certaminis nobilis meritū inuectus est cælo. Cui & merito & san-

ditate condignus Irenæus successit Episcopus, per martyrium & ipse finitus. Hic in crypta basilicæ beati Iohannis sub altari est sepultus. Et ab vno quidem latere Epipodius, ab alio verò Alexander martyr est tumulatus. De quorum monumentis si pulvis cum fide collegatur, extemplo medetur infirmis. Magna enim claritas in crypta illa cōtenetur, quæ vt credo, meritum martyrum signat.

51. BENIGNVS autem dominici nominis testis, apud Diuionense castrum martyrio consummatus est. Et quia in magno sarcophago post martyrium conditus fuit, putabant nostri temporis homines, & præsertim beatus Gregorius Episcopus, ibi aliquem positum fuisse gentilem. Nam rustici vota inibi dissoluebant, & quæ petebant, velociter impetrabant. Ad hoc ergo beati sepulchrum quidam dum exinde multa beneficia perciperet, cereum detulit: quo accenso domum redijt. Puerulus enim paruulus hæc obseruans, illo abeunte descendit ad tumulum, vt ardentem cereum extingueret & auferret. Quo descendente, ecco serpens miræ magnitudinis de alia parte veniens, cereum circuncingit. Puer autem timens, sursum redijt, & bis aut tertio cereum auferre tentâs, obfistente angue non potuit. Talia & his similia beato Pontifici nunciata, nullo modo credebat, sed magis ne ibidem adorantem for-

fortiter testabatur. Tandem aliquando DEI martyr beato se confessori reuelat & dicit, Quid, inquit, agis? non solum quod tu despicias, verum etiam honorantes me spernis. Ne facias quæso, sed tegmen super me velocius præpara. De qua ille visione concussus, beatū sepulchrum adit, ibique diutissime pro ignorantia cum fletu veniam deprecatur. Et quia crypta illa quæ ab antiquis inibi transuoluta fuerat, diruta erat, rursus eam beatus Pontifex reædificauit, eleganti transuoluens opere. Sed sanctum sepulchrum nescio qua causa faciente, foris euenit. Quod ille intus transferre cupiens, conuocauit ad hoc obsequium Abbates atq; alios religiosos viros, in quo oñuentu grande miraculū beatus martyr & populis & suo præstitit confessori. Erat quippe validum vt supra diximus, illud sarcophagum, vt tale in isto tempore nec tria paria boum trahere possint. Cumq; diutissime morarentur, nec inuenirent qualiter ipsum intus inferrent, sanctus Gregorius illuminatis cereis cum grandi psallentio adprehensum à capite martyris sarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illud in cryptam habilissime detulerunt, & vbi ipsis fuit placitum, composuerunt: quod non minimum populis spectaculum fuit. Post paucos autem annos abeuntibus in Italiam passionis eius historiam adlatam beatus confessor accepit. Sed & deinceps sanctus martyr

E 3 mul-

multis se virtutibus manifestauit in populis. Nec moratus, super cryptam illam basilicam magnam iussit edificari. In proximo autem est & alia basilica, in qua Paschasia quædam religiosa veneratur. Nam visum est eo tempore structoribus, quandam anum egressam fuisse ab ipsa basilica, nigra veste, cigneo capite, vultuque decoro, quæ sic effata est structores: Eia dilectissimi, perficite opus bonum: eleuentur machinæ quibus erigitur hæc structura, & merito acceleratur quæ talem habet exsecutorem. Nam si permitteretur, ut vestrorum oculorum acies cōtemplaretur, nempe videretis vobis operantibus sanctum præire Benignum. Hæc effata, basilicam de qua egressa fuerat ingrediens, nulli ultra comparuit. Autumabant enim eius temporis homines, beatam ibi apparuisse Paschasiam. Super lapidem verò illum, in quo cum plumbo remisso pedes eius confixi fuerunt, factis oculis vinum aut sicerā multi infundunt: unde si aut oculi lippitudine grauati, aut quælibet vûlnera fuerint peruncta, protinus fugata infirmitate sanantur. Quod ego euidenter expertus sum. Nā cūm mihi nimia lippitudine oculi grauarentur, ex hoc sacro vnguine tactus, dolore protinus carui. Cūm autem ad Aruennam regionem lues illa inguinaria adueniret, quæ sancti Galli Episcopi oratione depulsa est, & in subita cōtemplatione parietes domorum

atq;

atq; Ecclesiarum signarentur, atque caraxarentur, matri meæ apparuit in visu noctis quasi vinum quod in apothecis nostris habebatur, sanguis esset effectus. Qui lamentanti ac dicenti, Væ mihi, quia signata est plagæ domus mea, ait ei vir quidam, Nosti, inquit, quod post pridie quod erit in Kalēdis nouēbris, passio Benigni martyris celebrabitur? Noui, ait. Vade, inquit, & vigila totā noctem in honore, ac reuoca missas, & liberaberis à plaga. Expergefacta autem à somno, impleuit quæ sibi fuerant imperata, signatisq; vicinorū domibus domus nostra inuiolata permansit.

52 SIMPHORIANVS martyr apud Augustidunensem urbem martyrium consummauit. De loco autem illo ubi gladio percussus est, & sanguis eius effluxit, quidam religiosus tres lapillos cum ipso sanguine leuauit, & in capsâ argentea reconditos in Ecclesiam ligneis constructam tabulis, apud Thigurnum castrum, vrbis Aruernæ in altari sancto locauit. Tempore autem quo Theodoricus rex Francorum, regionem illam euertit, hoc castrum ab hostibus incendio concrematur. Cumq; ab aliarum domorum exustione, domus Dei quæ ut diximus, ligneis erat tabulis fabricata, igni adprehensa consumeretur, populi plangentes dicebant: Vtinam vel beatæ reliquię non perijissent. Interea cūm prunarum magnus esset

E 4

de

72 GREG. TYRON.

de incendio aceruus effectus, subito aquilone flante, arque vrente, vehementer fauilla ab incendio relicta per diuersa iaciuntur, & ecce capsula illa argentea in medio copiosi ignis inlata resurgens, tanquam sidus præclarum apparuit. Collegentes autem eam, qui tunc aderant clerici requirentes, nihil de beatæ pignoribus diminutum reperientes, inter tam valida incendia speciem tam tenuem sic fuisse saluatam: in qua vt ita dicam, non solum hæc, sed etiam mille libræ argenti aut ferri potuissent sine mora dissolui. Verè magna ibidem virtus apparuit, quæ populum ad Dei cultum & honorem sui nominis roborauit, qui facta deinceps alia in eodè loco basilica, sanctas reliquias in altari posuerunt.

53 DE beati verò Marcelli Cauillonensis martyris virtutibus pauca ad nos mittenda memoria monumenta venerunt. Quæ quamlibet parua censeantur in diæis, ad eum tamen referenda sunt, qui hæc operatur in singulis. Causa quædam extiterat, vt Fedamius Eunomi quondam Aruenni presbyteri filius Cauillonensem urbem adiret, idemq; apud basilicam sancti martyris Marcelli hospitalem habebat, ab Abbate loci, victus stipendia capiens: ipse enim quæ loquor exposuit. Inter duos, inquit, viros orta fuit contentio: hisq; litigantibus, in hoc lis ipsa subiit, vt eam sacramento dirimerent. Ingressiq;e basili-

cena

MIRACVL. LIBER I.

73

eam sancti martyris, eleuatis homo manibus ad periurandum, cum nomen sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus, nec lingua poterat ad officium reflecti. Sed ne hoc quidem parum videretur, ad beati athletæ gloriam, ipse cum eleuatis manibus quasi eneustotus inrigit. Tunc oratio facta pro eo, absolui diaboli arte vincitum obtenuit: ipse quoq; post absolutionem sermonem proprio opus suum confessus, quæ negligerenter egerat, emendauit.

54 HVIC martyri adiungitur & sanguine & agone propinquus beatus athleta Valerianus, qui apud castrum Trinorciense, quadragesimo à Cauillonensi vrbe miliario, consummato certamine tumulatus est. Igitur Gallus huius vrbis comes, coeliaci morbi dolore grauatus, qui totam aluum non modo tortura, verum etiam tumore ita conflauerat, vt hydropicus putaretur, nihil edere, nihilq; potus capere posset, fiebatq; iuxta hoc contagium vt inedia morbo deficeret, qui propè exanimis, cum se cerneret desperatum, rogat se deportari ad beati martyris tumulum. Vbi cum proiectus fuisset, accessit ad eum Epirechius presbyter, qui tunc ipsam regebat Ecclesiam, vir virtutum, & puræ mentis homo, sicut ipsi oculis nostris inspicimus: dixitq; ei, Si vis sanus fieri, confide in virtute martyris gloriosi, & voue vt vnā trahem cum ligaturis suis ad huius templi

E 5

te=

testa recuperanda transmittas. Erit enim tibi præsidium, si ea deuote impleueris quæ præmittis. At ille attentius orās, vouit quæ presbyter indicauit: statim quæ sanus factus, trabem nullo commonente ad basilicam sancti exhiberi præcepit. Ecce quid præstat dominus IESVS CHRISTUS in terris martyribus sanctis, quos glorificatos adsciuit in cœlestibus regnis. Nec immeritò, quia sacrum nomen eius corde credentes, in operibus inuocantes, in tentationibus cōfidentes, non modo ut fideles serui dominum sunt secuti: verum etiam & alios ut sequerentur suis exemplis incitauerunt.

55 TIMOTHEVS & Apollinaris apud Remensium urbem consummato martyrio, cœlestia regna meruerunt: quorum reliquias quidam ædificata in eorum honore basilica, deuotus expetiit. Pontifex verò qui aderat cum honore per presbyterum dirigit. Cumque iter ageret, mulier importuna, & credo indigna merito, in via procedit, salutatoque presbytero, de osculatur linteum, quo sacre tegebantur fauillæ, rogans sibi de ijs aliquid condonari. Tunc presbyter diu dubitans, & tribuere differens, victus tandem ab improbitate eius, dimisit ei particulam. Ascendensque sonipedem, iter expedire cœpit iniunctum, & percutiens utraq; equi latera, nequaquam poterat promoueri, ipse verò ita grauatus erat, ut vix caput valeret erigere. Intellegens autem

autem martyrum se virtute teneri, pœnitentia motus vtiliter recepit, quod negligentia intercedente largiri præsumpsit: restitutumque in capsa quod abstulerat, abire permisus est.

56 EVTROPIVS quoque martyr Sanctonice vrbs, à beato Clemente Episcopo fertur directus in Gallias, ab eodem etiam pontificalis ordinis gratia consecratus est, impletoque huius officij ordine, peracta incredulis prædicatione, insurgentibus paganis, quos auctor inuidiæ credere non permisit, in liso capite victor occubuit. Sed quia eo tempore instante persecutione, neque digno loco sepultus, neque à Christianis debito honore veneratus est, valde datum est obliuioni, eum martyrem fore. Quod hoc ordine traditur reuelatum: Post multa annorum spacia in eius honore basilica ædificata est. Expletoque opere Palladius qui tunc sacerdotalis ordinis cathedram regebat, conuocatisque Abbatibus sacros cineres in locum quem preparauerat, trāsferri studuit. Quod cum factum fuisset, duo ex Abbatibus referato opertorio, sanctum corpus aspiciunt, contemplanturque cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Sed ne præsens visio duceretur in irritum, etiam spiritalis hæc doctrina commouit, illicet cum sequenti nocte strauissent sacerdotes mēbra quieti, apparuit per visum

his duobus dicens: Cicatricem quā contem-
plati estis in capite, scitote me per eam mar-
tyrium cōsummasse: & ex hoc, quod martyr
esset, innotuit populis, quia non aderat histo-
ria passionis.

57 AMARANDVS autem martyr apud
Albigensem urbem, exacto agonis fidelis cur-
su, sepultus, viuit in gloria. Cuius vt historia
passionis declarat, sepulchrum diu vepribus
sepibusq; contestum latuit, sed domino iu-
bente Christianis populus reuelatum est, &
crypta in qua quiescebat, patefacta resplen-
duit. Sed cū hostilitate impellente locus
ille ab habitatoribus fuisset euacuatus, à lon-
ginquo venientes incolæ, honorem beato
martyri quasi custodi proprio nitebātur im-
pendere. Igitur cum cereos frequenter de-
uotio Christiana deferret, quadam die con-
tingit, vt quidam pro longinquitate itineris
incrementū ignis quo accenderetur cereus,
non exhiberet. Arreptamq; silicem ferro ver-
berat, quasi ignem eliciturus, quod dum a-
geret, & crebris ictibus lapidem quatiens,
nihil foci posset excutere, celesti lampade ce-
reus qui iam beato sepulchro adfixus erat,
inluminatur: sicq; factum est, vt quæ hu-
manæ non expleuerant industriæ, perage-
rentur diuini numinis maiestate. Cessante
humano studio cœlestia officia ministran-
tur, luminisq; noui fulgore cereus clarifi-
catur accensus. Quod cū populis manife-
statum

statum fuisset, incrementum foci vltius ad
accendendum lumen nullus exhibere præ-
sumpsit. Postquā verò locus ille inhabita-
ri ab hominibus assidue cœpit, atque ibi do-
mus in quibus ignis accenderetur, adessent,
hoc miraculum non est vltra præstitum ple-
bi, cum alijs miraculis frequentius inlustre-
tur.

58 HVIC cryptæ sociatur & ille Honori-
ficianæ persecutionis martyr Eugenius, sa-
cerdotalis infulæ maximum decus, quem in
hac vrbe detrusum exilio, vel ipsius vel soci-
orum eius passio narrat. Hic cū magnis in
seculo polleret virtutibus, & iam victor de
tormentis martyrialibus exsilisset, tempus
vocationis suæ quo arcessiretur ad gloriam
domino reuelante cognouit, illud præcipue
quod populis occultabatur, manifestum no-
scens, se martyri Amarando socium esse futu-
rum, ad eius sepulchrum diregitur, prostra-
tusq; solo, diutissime orationem fudit ad do-
minum: dehinc expansis per pauimentum
brachijs, spiritum cœlo direxit, qui à Chri-
stianis collectus, in ipsa qua diximus crypta
sepulturæ mandatus est. Ad cuius festiuita-
tem cum tempore quodam innumeri popu-
li conuenirent, negocia multa in atrio protu-
lerunt. Puella verò vna ex habitatoribus lo-
ci, stationem adit, quasi aliquid coemptura,
speciemq; sibi aptam adspiciens, à negocia-
tore suscepit. Et statim dicto citius porrecta
alteri,

alteri, negat se accepisse. Negociator verò
intente aiebat, Mea eam tibi manu protuli;
tu quæ rimandam sollicitè accepisti: illa quæ
negante, ait negociator, Si tibi tanta est per-
tinacia avaritia stimulante negandi, iudicet
illud beatus martyr Eugenius. Ad cuius se-
pulchrum, si cum sacramenti interpositione
edixeris te non accepisse, damni mihi nihil
æstimo quod amisi. At illa pollicita se posse
ex hoc ex sui sacramento, vadit ocius ad se-
pulchrum, eleuatisq; manibus vt iuraret, ex-
templo membris dissolutis inriguit, plantæq;
eius adfixæ sunt pavimento, vox hæsit in gur-
ture, tantum os patulum à sermone nudum
hiabat. Quod negociator cum reliquo po-
pulo cernens, ait: Prosit tibi, inquit virgo;
hæc species quam tulisti mihi: sufficit vltio
data per martyrem. Et hæc dicens, à loco re-
cessit. Illa verò in hoc tormento diutissime
detenta, tandem martyre iubente locuta, pa-
lam confessa est, quod clam latere voluerat.
Quid agis ô infelix avaritia? quid petendis
rebus alienis succumbis mens fœminea;
non virilis? Vt quid firmam lorica mē-
tis modica transfuerberas sagitta cupiditatis?
Quid congregas ô homo auri rubiginosi ta-
lenta, cum ijs arsurus in gehenna? Quid tibi
præsunt peritura lucra, quæ æternæ vitæ pa-
riunt detrimenta? iuxta illud domini ver-
bum, *Quid prodest homini si totum mundum*
lucretur, anima aut sue detrimentum patiatur? aut

mors

quam

quam dabit homo commutationem pro anima
sua?

59 ECCLESIA est vici Icidioresis, sub
termino Turonica: vrbis, quæ plerunque sa-
cris miraculis inlustratur, fenestras ex more
habens, quæ vitro lignis incluso cluduntur,
quo præclarius ædi sacratæ lumen quod
mundus meruerit, subministrent. Quam
Ecclesiam fur importunus adgreditur, in-
gressusquæ nocte, cum omnia cerneret cu-
stodum cura tueri, & nihil de sacris ministe-
rijs quid auferret, aduerteret, ait intra se,
Si aliud, inquit, inuenire non possum, vel
has ipsas quas cerno vitreas auferam: fuso-
quæ metallo aliquid auri conquiri sibi. Ab-
latis igitur dissipatisquæ vitreis, metallum
abstulit, & in pagum Biturigi territorij con-
tulit. Missamquæ vitrum in fornace per tri-
dum decoquens, nullum exinde opus po-
tuit expedire: victusquæ crimine, diuinum su-
per se iudicium intuens, nequaquam morus
perdurat in malis. Ablatum autem à cacabo
vitrum, quod in pilulis nescio quibus cōuer-
sum fuerat, aduenientibus negociatoribus,
venum dedit, vt scilicet accepta pecunia no-
uus Giezi lepram perpetuam compararet.
Nā adueniente die post anni curriculū, quod
hoc furtum fecerat, caput eius tumori da-
tur. Oculi quoq; inflantur, vt erui à suis locis
autumentur. Hæc aut ei singulis annis eueni-
unt in die illa, qua furtum admisit, Plangitq;
mi-

20 miser vitrum, quod ex itinere quo trāsmisit non potuit reuocare.

60 APVD vrbem verò Namneticam duo sunt martyres pro CHristi nomine iugulati. Quorum vnus Rogatianus, alter Donatus est vocitatus. Habetur ibi etiam & Similinus magnus confessor. Igitur cū supradicta ciuitas tempore Chlodouechi regis barbarica vallaretur obsidione, etiam sexaginta dies in hac ærumna fluxissent, media fere nocte apparuerunt populis viri cum albis vestibus, radiantibus cereis à basilica beatorum martyrum egredi: & ecce alius chorus huic similis de basilica procedere antistitis Similini. Cūq; coniungentes se, data salutatione, orationi incubuissent, recesserunt vnusquisque ad locum vnde progressus fuerat, ac protinus omnis phalāga hostilis immenso pauore exterrita, ita subito impetu à loco discessit, vt facta luce nullus ex his reperiri possit. Apparuit ante dicta virtus Chillonii cuidam, qui tunc huic exercitui præerat. Qui necdum erat ex aqua & spiritu sancto renatus, qui statim compunctus corde, conuersus ad dominum, iterata natiuitate progenitus, CHristum esse filium Dei viui clara voce testatus est.

61 IN territorio quoq; vrbis Namneticæ, in vico quodam supra alueum Ligeris, beati Nazarij reliquiæ cōtinentur. Igitur quodam tempore homo deuotus balteum ex auro purissimo

81 rissimo cum omni apparatu studiosissime fabricatum, super altare basilicæ illius posuit, orans vt in causis suis martyris virtus dignaretur adesse. Quo recedente, Britto quidam ex satellitibus Vuarochi Britannorum comitis, & primus cum eo adfuit, ablatoq; violenter apparatu baltei, ipsū quoque balteum repetit. Renitente presbytero ac dicente, Dei res hæ sunt, & ad reficiendos pauperes sancti martyri sunt conlatæ, ne famem pessimam patiantur, qui huic templo fideli deuotione deseruiunt: vnde tu potius huic aliquā inferre, non auferre debebas. Non molliuit hominis auari animum, abbatis illius prædicatio: sed potius succensus, minari ei cœpit, ac dicere, Nisi sine mōra refuderis balteum, manū mea interimeris. Tūc victus abbas, speciem super altare quo sancta teguntur pignora, conlocauit, dicēs: En ipsam quā petis reiculam: si metus de virtute martyris nullus est, aufer. Erit enim vt confidimus, de vestigio iudex, si ea auferre præsumperis. At ille nihil metuens, abstulit, itubens sibi equum ante ipsam basilicæ porticum præparari. Cui ait sacerdos: Nullus vnquam in hoc loco equum præsumpsit ascendere. Da quæso gloriam Deo, & honora martyrem, ne mali aliquid patiaris. Ille verò mandata negligens sacerdotis, ascenso in atrio sancto equite, vbi egredi venit, percusso ad portæ limen superius capite: ad humum testa disrupta, corruit;

GREG. TVRON.

ruit, manibusq; suorum deportatus, vt tñgu-
rium cuiusdam pauperuli quod erat proxi-
mum, est ingressus, protinus spiritum exhala-
uit. Quod Vuarochus audiēs, & res quas hic
abstulit, restituit, & de suo proprio multa cō-
tulit, patiore perterritus.

62. EST apud Agrippinensem urbem ba-
silica, in qua dicuntur quinquaginta viri ex
illa legione sacra Thebzorum pro Christo
mire martyrium consummasse. Et quia ad-
mirabili opere ex musuo quodam modo de-
aurata resplendet, Sanctos aureos ipsam basi-
licam incolæ vocitare voluerunt. Quodam
autem tempore Eberegisili Episcopi, qui tūc
huius urbis erat antistes, capitis medietas va-
lidis doloribus quatiebatur (erat autem tūc
temporis in villa oppido proxima) quo dolo-
re, vt diximus valde attenuatus, misit diaco-
nem suum ad sanctorum basilicam. Et quia
in ipsius templi medio puteus esse dicitur, in
quo sancti post martyrium pariter sunt con-
iecti, collectum exinde puluerem detulit sa-
cerdoti. Verum vbi exinde caput attigit, ex-
templo dolor omnis exemptus est.

63. AB hoc enim sacerdote sancti martyris
Mallosi corpus repertum, est hoc modo: Cū
fama ferret, hunc apud Bertunenſe oppidum
martyrium consummasse, occultum erat ho-
minibus illis, quo in loco quiesceret, erat ta-
men oratorium inibi, in quo nomen eius in-
uocabatur. Supradictus verò pontifex, in ho-

no-

MIRACVL. LIB. I.

fiore eius basilicam ædificauit, vt scilicet cū
aliquid reuelationis de martyre acciperet,
in ea beatos artus domino annuente trans-
ferret. Denique in latere basilicæ, id est, in
pariete qui à parte erat oratorij, in apſida col-
legit, præstolās domini misericordiam, quid
iuberet de martyre reuelari. Post hæc diaco-
nus quidam Mentensis, per visum ductus vbi
martyr quiesceret, est doctus. Post paucum
autem tempus, veniens ad episcopum, &
quasi certa signa quæ per visum viderat, re-
gens, cum prius ibidem non fuisset, ait Epi-
scopo, Hic effode, & inuenies corpus sancti,
id est, in medio apſidæ. At ille, cum fodisset,
quasi in septem pedes, attigit nares eius odor
immediatæ aromatis: & ait, Credo in Christo,
quod ostendit mihi martyrem suum, quan-
do me hæc suauitas circūdedit. Et fodiens
reperit sanctum corpus inlẽsum. Et emittens
voce magna, Gloria in excelsis Deo, omnem
clerum pariter psallere fecit. Diſto quoque
hymno, corpus sanctum in basilicam tranſtu-
lit, & cum laude debita sepeliuit. Ferunt ibi-
dem & Victorem martyrem esse sepultum;
sed non cum adhuc cognouimus reuela-
tum.

64. PATROCIVS quoque martyr, qui
apud urbem Tricassinorum sepultus habe-
tur, sæpius se amicum Dei virtutibus multis
ostendit. Erat enim super eum paruulum

F 2 ora-

GREG. TYRON.

oratorium, in quo vnus tantum clericus ser-
viebat. Loci enim homines paruum exhibe-
bant martyri famulatum, pro eo quod histo-
ria passionis eius non haberetur in promptu.
Mos nanque erat hominum rusticorum, vt
sanctos Dei, quorum agones relegunt, atten-
tius venerentur. Quidam igitur de longin-
quo itinere veniens, libellum huius certami-
nis detulit lectori, quem in ipso loco seruire
diximus, prodidit ad legendum. Ille verò
post decursam lectionem valde gauisus, no-
cturno sub tempore famulante lumine, velo-
citer exemplauit. Hominibus quidem di-
gressis, hic Episcopo suo exhibet quæ reper-
erat, putans se per hæc gratiam adsequi sacer-
dotis. At ille non credens, nisi confectum æ-
stimans, cæsum increpatumque clericum ab-
scedere iubet, dicens: Te hæc iuxta votum
tuum dictasse manifestum est: nam nunquā
ea cum vilo homine reperisti. Post multum
verò tempus, vt virtus martyris non esset oc-
cultata, abiit exercitus in Italiam: detulit passi-
onis huius historiam, sicut à clerico teneba-
tur scripta. Tunc confusus valde Episcopus,
cognouit vera esse, quæ à clerico dicebantur.
Populus autem ex hoc magis honorare cœ-
pit martyrem, constructaque super eum basili-
ca, festiuitatem eius per singulos annos de-
notè concelebrat.

65. ANTOLIANVS autem martyr a-
pud vrbem Aruernam martyrium consum-
ma-

MIRACVL. LIB. I.

85

mauit. In cuius honore Alchima soror Placi-
dinæ coniux Apollinaris Episcopi, templum
ædificare cupientes, multa sanctorum corpo-
ra dum fundamenta iacerent, remouerunt,
nescientes cuius meriti essent, quorum sepul-
chra repererant, quæ cum viritim sepelire
propter aliorum sepulchrorum multitudi-
nem, quæ locum illum ab antiquo repleue-
rant, non haberent, congregatam ossium mas-
sam in vnam proijcientes fossam, humo ope-
ruerunt: idque quod Deo vel sancto martyri
acceptabile non fuisset, per visum cuidam ap-
paruit, viditque homo ille conquirentem bea-
tum Antolianum cum reliquis sanctis, atque
dicentem, Væ mihi, quia propter me multi
fratrum meorum iniuriati sunt. Veruntamen
dico, quia qui hæc cœperunt, ad effectum per-
ducere non possunt, quod ita gestum est, ere-
ctique tamen parietibus super altare ædis illius,
turrem à columnis, pharis, heraclicisque trans-
uolutis arcibus erexerunt, miram cameræ
fucorum diuersitatibus imaginatam adhibē-
tes picturam. Nam ita fuit hoc opus elegans
& subtile, vt per longa tempora rimarum fre-
quentatione diuisum, penè in ruinam pen-
dere videretur. Quod periculum Auitus
pontifex cernens, anticipans futuram colu-
mnarum stragem, iussit tigna afferesque vel te-
gulas amoueri, quibus submotis nec adiuto-
rijs columnis appositis, nutu Dei discedenti-
bus de machina structoribus vt cibum cape-
rent,

rent, recedentibusq; & reliquis à basilica, dato columnæ immenso pondere cum magno sonitu super altare & circa altare diruerunt, completaq; est ædis nebula de effracti calicis puluere. At sacerdos ex sanguis, duorum damnorum detrimenta suspirans, ne & marmora confregissent, & aliquis deperisset è populo, scire non poterat quid damni accessisset. Nullus enim propter nebulam pulueris illuc poterat accedere. Post duarum verò horarū spacium recedente nebula, ingressi sunt vel defunctorum collegere corpora, vel columnarum fragmenta rimari. Nullum hominem periisse cognoscunt: altare quoq; mirantur intactum, in quod è tanta altitudine impactæ columnæ nihil læsionis intulerint. Quid plura? inuenerunt omnia integra, cuncta contemplantur esse saluata: glorificant martyre, conspiciūt Dei virtutē, qui sic altare columnasq; seruauit intactas. In huius vrbs territorio & Iulianus martyr agonis palmam legitimè decertādo promeruit. De cuius virtutibus quæ ad nos vsq; venerunt, in libro quem de eius Miraculis propriè scribere præsumpsimus, declarauimus.

66. In ipso quoq; territorio, tempore quo Chramnus Aruernum abiit, cum diuersa scelerata ab eius gererentur ministris, quinque viri sacrosanctum oratorium domus Iciacensis furtim adpetunt, habentur autem in eo sancti Saturnini reliquie. Inruptoq; ablatis pal-

lio-

liolis vel reliquis ministerij ornamentis nocte tegente, discedunt. Sed presbyter recognoscens furtum, ac inter vicinos scrutās, nullum potuit ex his quæ ablata fuerant, indicium reperire. Protin⁹ verò latrones qui hæc admiserant, in Aurelianensē se territorium transulerunt: diuisisq; rebus, accepit vnusquisque partem suam. Sed mox insequente vltione diuina, quatuor in seditionibus interfecti sunt. Quintus verò totam sibi furti huius hereditatem superstes remanens, vindicauit. Sed vbi hæc in domum suam contulit, statim obrectis sanguine oculis, excæcatus est. Tunc compunctus tam doloribus, quam inspiratione diuina vouit, dicens: Si respexerit Deus miseriam meam, & mihi visum reddiderit, referam loco illi sancto quæ abstuli. Et hæc cum lachrymis orans, visum recepit. Accedēs verò ad oppidum Aurelianensē, protidente Deo, diaconem Aruernum inuenit. Cui traditis rebus, suppliciter exorauit, vt easdem oratorio restitueret. Quod diaconus deuotus impleuit.

67. NVPER KIMO autem tempore in huius vrbs Aruernæ territorio, quod adiacet Tigernensi castello, Genesius eiusdem loci sanctus, se hoc modo reuelauit: Pauper quidam boues quos ad exercendā culturam habebat, casu ab oculis dilapsos perdidit. Eosdemq; sollicita indage quæsitos, reperire non potuit. Consequenti verò nocte appa-

F 4 ruit

ruit ei vir quidam per visum dicens, Vade per viam quæ ad siluam ducit, & inuenies boves quos sollicitè requiris iuxta lapidē marmoris, herbarum copiam decerpentes: iunctisq; ad plastrum, marmorem exhibe, & super sepulturam quæ viæ est propinqua, compone. Ego enim sum qui tibi hæc loquor, Genesius, cuius est tumulus ille, qui in albis positus, per martyrium ab hoc mundo migravit. Consurgens autem homo ille diluculo, reperit boves iuxta lapidem, fecitq; sicut ei præceptum fuerat per visum. Sed nec in hoc defuit miraculum, cum immensus lapis, quem multa bouum paria mouere vix poterant, à duobus tantum delatus est bobus. Ex hoc enim multi infirmi ibidem venientes, votorum promissa soluentes, sanitatem recipiunt. Audiens hæc Auitus Episcopus vrbis illius, basilicam super tumulum Sæcti magnam ædificauit, dedicatamq; festiuitatem in ea excoli præcepit, in qua nunc multa frequentia populorum cum votis vt diximus veniens, cum sanitate regreditur. Hanc etiam basilicam sancti Genesij Arelatensis reliquijs illustrauit.

68. HIC verò martyr Genesius, decessione cernicis agonem pro Christi nomine apud eandem Arelatensem scilicet urbem, pollente feruore fidei consummauit. Est autem ibi arbor, vbi dicitur decollatus fuisse, genere morus. Ex qua infirmis multa plerumq; beue-

ficia

ficia impertiente martyre, sunt concessa. Sed decursis temporibus cum rami cortexq; eius pro saluatione à multis detraherentur, arefacta est. Veruntamen adhuc fideliter petentibus viuunt, similia præbēs medicamina quod superest de columna.

69. SED & pons quondam super Rhodanum fluuium, vbi beatus martyr natasse fertur, in die solennitatis eius disruptis catenis, quia super naues locatus erat, nutare cepit ac præ nimio pondere populorum: ipsæ naues dehiscences, in alueo fluminis populum submergebant. Tunc omnes simul in discrimine positi, vna voce clamauerunt, dicentes, Genesi beatissime, eripe nos propriæ sanctitatis virtute, ne pereat plebs quæ fideliter aduenit, tua deuotè solennia celebrare. Mox flante vento vulgus omne ad litus reductum, miratur se virtute martyris esse saluatum. Nam & cancelli beati sepulchri sepis à Longobardis vel reliquis hostibus fracti sunt. Sed arrepti à dæmone homines, aut compræhensi rabie, debacchantes aut proprijs se dentibus lacerantes, nihil de ijs quæ violenter cooperant, abstulerunt. Ferunt etiam in hac vrbe fuisse mulierem cui viro crimen impactum, nec omnino probatum, à iudice vt aquis immergeretur, iudicata est. Cui cum ad collum lapis immensus funibus colligatus fuisset, in Rhodanum de nauis præcipitata est. Illa verò beati martyris auxilium

F 5 pre-

precabatur, & nomen eius inuocans, aiebat, Sancte Genesi gloriosè martyr, qui has aquas natandi pulsu sanctificasti, erue me iuxta innocentiam meam: & statim super aquas ferri cœpit. Quod videntes populi, susceperunt eā in naui, & ad basilicam sancti deduxerunt in columem, nec vltèrius à viro vel à iudice est quaesita.

70. O quantum innocentia præstat, quantum mens pura meretur? Nam simili fortè aha mulier à viro suo adulterij crimen accepit. Quod coram iudice diutissimè denegās, cum propria confessione superari nō posset, dijudicatur immergi. Dehinc concurrente ad spectaculum populo, ad pontem ducitur amnis Ararici, connexoq; cum fune lapide molari collo eius, præcipitauerunt eam in flumen, interrepante de super viro atque dicente, Ablue nunc aquis abundantibus fornicationes immunditiasq; tuas, quibus sæpè maculasti stratum meum. Sed domini pietas quæ in fontes perire non patitur, prouidit stilum sub aquis, quem videre homo non poterat: qui suscipiens funem sustinuit mulierem, ne ad fundum fluminis perueniret. Et erant vtraque sub aquis, mulier scilicet & petra stili illius lance liberata. Cumq; iam sol occubitum peteret, propinqui fœminæ illius deposcunt à iudice, vt liceret per alueum torrentis cadauer parentis inquirere. Accepta itaque indulgentia, descenderunt ad locum in quo

quo præcipitata fuerat mulier. Videruntq; eam pendere cum lapide, missòq; vincto abstraxerunt illam: intelligentesq; esse viam, velociter ad basilicam, quæ erat flumini proxima, transtulerunt. timebant enim ne iterum mergi iuberetur à iudice. Interrogabant autem mulierem qualiter sub pelago viuere potuisset, respondit. Non mihi aliter quàm somnium visum est, nec amplius aquas sensi, nisi cū in his proiecta descēdi, aut ab his iterum sum resumpta, surrexi. Et mirabantur omnes, non potuisse eam mori in tali discrimine. saluauit enim eam propriæ conscientia fides, & Dominus quem iugiter imprecata est. Deinde parentibus indulta, nec à viro, nec à iudice est amplius inquisita: sed ad virtutes martyris redeamus,

71. VISON TICORVM quoque ciuitas proprijs inlustrata martyribus, plerumque miraculis præsentibus gaudet. Huic in abdito cryptæ duo vt passio declaret martyres, Ferrucolus atque Ferrucius sunt sepulti. Factum est autem quodam tempore, vt vir sororis meæ inualecente febre, grauius agrotaret. Cumq; iam quarti mensis spacio lectulo anhelus occumberet, vt nihil aliud coniux mœsta, nisi quæ sepultura erant necessaria cogitaret, sanctorum basilicam flens, ac tristis expetijt. Prouolutaq; coram sepulchris, palmis ac facie rigente, opprimit paui-

mentum. Accidit autem fortuitu, vt extensa dexteræ manus palma folium herbæ saluæ, quod pro honore martyrum in crypta conspersum fuerat, operiret. Postquam autem fusa oratione cum lachrymis surrexit à tumulis, putans aliquid de linteaminibus quibus induta erat, manu prendisse, vt adsolet volam contenuit clausam. Egressaq; basilicam, patefacta manu, folium herbæ miratur: obstupefacta verò quid hoc esset, munus cœlestis indultum sibi diuinitus, recognoscit, vt scilicet per eum virtus martyrum infirmo succurreret. Domum igitur iam lætior rediens, folium dilutum aqua, viro porrexit ad bibendum. Qui vt hausit, plenus fide, protinus sanitatem plenissimam meruit obtinere.

72. DIONYSIVS verò Episcopus Parisiorum, vrbi datus est martyr: tempore verò quo Sigibertus Rex, cum exercitu ad urbem illam venit, & maximam vicorum eius partem incendio concremauit, quidam de primoribus eius, ad basilicam antedicti martyris properat, non orationis deuotione, sed tantum vt aliquid fraudaret ab æde: illicet vbi referata ostia ac vacuum templum à custodibus reperisset, pallam holosericam auroq; exornatam ex gemmis, quæ sanctum tegebat sepulchrum, temerario ausu deripuit, secūq; sustulit. Veniens autem ad castra, fuit ei necessitas nauigandi. Cumq; puer eius quem
tunc

tunc creditum habebat, suspensis ad collum ducentis aureis, nauem cum eodem ascendisset, subitò à nullo tactus, de naui deruit, oppressusq; aquis, nunquam potuit inueniri. Ille quoq; iudicium Dei in se cernens, per pueri amissionem & auri, velociter littori de quo digressus fuerat, remeauit, pallamq; sepulchri summa velocitate restituit. Et licet hoc fecerit, tamen diem in quo hæc admiserat, recurrente anni circulo non attigit. Alius autem super sepulchrum sanctum calcare non metuens, dum columbam auream lancea quærit elidere, elapsisq; pedibus ab vtraque parte, quia turritum erat tumulum, compressis testiculis, lancea in latere defixa, exanimis est inuentus. Id non fortuitu contigisse, sed iudicio Dei gestum, nullus ambigat.

73. APVD Virmandense verò oppidum Galliarum, Quintinus martyr quiescit, cuius beatum corpus à quadam religiosa quæ dudum fuerat cæcata, reperitur. Sed mox vt à fluminis fundo releuatum est, miraculum protulit cum mulieris facie, vbi primum illuxit, lumina cæcata restituit. In hac igitur vrbe vnus ex latronibus equum presbyteri fur tim abstulit. Inuentus à presbytero, iudici manifestatur: nec mora, adprehensus & in vincula compactus, supplicio subditur: opus suum ore proprio indicans, patibulo dijudicatur. Sed presbyter metuens, ne ob sui dam-
ni

ni causam, anima hominis auferretur, iudicē deprecans vt concessa ille vita, hic culpa reus absolueretur à pœna, dicens sibi satis esse iam factum, quod per tot tormentorū genera latro quæ gesserat, declarasset: sed seueritas iudicis cum nullis precibus potuisset inflecti, reum patibulo condemnauit. Tunc presbyter cum lachrymis prostratus ad beati martyris tumulum, suppliciter deprecatur dicens: Quæso gloriofissime athleta Christi, vt eruas hunc pauperem de manu mortis iniquæ, ne mihi fiat in opprobrium, si per meam accusationem moriatur hic homo. Ostende deprecor virtutem tuam, vt quem asperitas humana nequit absolvere, lenis pietatis moderamine tu dissoluas. Hæc sacerdote cum lachrymis deprecante, disruptis vinculis patibuli, reus ad terram ruit. Quod audiens iudex, timore perterritus, & diuinam admirans virtutem, nihil ultra illi nocere præsumpsit.

74. EST alius martyr infrà terminum, vrbis Beorritanę presbyterij honore præditus. Cuius passionis historia apud loci incolas legitur. Hic dum esset in corpore, castaneanti diu aridam suis orationibus obtinuit, in viriditatem redire. In cuius basilica cum plerunque super infirmos mirabilia ostendantur, illud præ cæteris est admirabile, quod lilium dudum collectum, & siccum in eius solennitate denud reuirescit, ita vt intueatur illa die

populi flores novos, quos pridem viderant arefactos. Ad huius enim sepulchrum plerunque sacramentum mendax prolatum à perfidis, virtute martyris confutatur, vt qui temeritate elatus aduenerat, emendatus abscedat.

75. SÆPE enim dominus arrogantiam contumacis mentis virga correctionis enervat, vt eandem cultus sui generatio restituat, sicut quondam de Sigismundo rege manifesta fides gestum profert. Hic etenim post interemptum per iniquæ consilium coniugis filium, compunctus corde, Agaunum dirigit, ibiq; prostratus coram sepulchris beatissimorum martyrum Legionis Felicis, pœnitentiam egit, deprecans vt quæcunq; deliquerat, in hoc ei seculo ultio diuina retribueret, vt scilicet habeatur in iudicio absolutus, si ei mala quæ gesserat, priusquam de mundo decedat, repensentur. Ibiq; & psallentium cotidianum instituit, locumq; tam in territorijs, q̃ in reliquis rebus affluentissimè ditauit. Postea verò captus ab Chlodomere rege cum filijs, interfectusq; eius iussu, ad eundem locum delatus, sepulturæ mandatus est, quem in cōsortio sanctorum adscitum ipsa res quæ geritur, manifestat: nam si qui nūc frigoritici in eius honore missas deuotè celebrent, eiusq; pro requie Deo offerant oblationem, statim cōpressis tremoribus, restinctis febribus, sanitati pristinæ restaurantur.

96
76. MAGNA est enim virtus ad antedictorum martyrum sepulchra, de quibus, relictis pluribus, pauca perstringere libuit. Mulier quædam filium suum vnicum ad hoc monasterium adducens, abbati tradidit erudendum, videlicet ut factus clericus, sanctis manciparetur officijs. Verum cum iam spiritualibus eruditus esset in literis, & cum reliquis clericis in Choro canentium psalleret, modica pulsatus febre, spiritum exhalauit. Cucurrit mater orbatæ ad obsequium funeris plangens, sepeliuitq; filium. Verum tamen non suffecerunt hæ lachrymæ dolori, quæ in exequijs sunt effusæ: sed per dies singulos veniebat, & super sepulchrum nati sui emissis in altum vocibus, eiulabat. Cui tandem apparens per visum noctis beatus Mauricius ait, Quid tu ò mulier incessanter filij obitum plangēs, nūquam desistis à luctu? cui illa, Dies, inquit, vitæ meæ, hunc planctum non explent: sed dum aduixero, semper defleam vnicum meum, nec vnquam mitigabor à lachrymis, donec oculos corporis huius debita mors concludat. Cui ille, Noli ita, ait, quasi mortuum flere, sed æquanimiter age. nam scias eum nobiscum habitare, & sedentem vitæ perennis consortio nostro perfrui. Et ut veraciter credas certa esse quæ loquor, surge crastina die ad matutinum, & audies vocem eius inter choros psallentium monachorum. Et non solum die crastina, sed etiam omnibus diebus vitæ

vitæ tuæ, cum veneris audies in psallentio vocem eius, ideo quæ ne fleueris, eo quod gaudere te oporteat potius quàm lugere. Surgit mulier, longaq; ducit suspiria, nec obdormit in stratu suo, donec signum ad surgendum commoueatur à monachis: quo commoto accedit ad Ecclesiam, aliqua de visione quam viderat probatura. Nihil enim præterijt de pollicitatione sancta, sed quæ fuerant diuinitus nunciata, mox impleta noscuntur. Verum ubi cantato responso, antiphonam caterua suscepit monachorum, audit genetrix, paruuli vocem cognoscit, & gratias agit Deo. Sed & illud quod martyris ore promissum habebatur, prorsus impletum est, ut omnibus diebus vitæ suæ cum accessisset mulier ad psallentium, vocem audiret huius infantuli inter reliqua modulamina vocum. Cum autem Guntchramnus rex ita se spiritualibus actionibus mæcipasset, ut relictis seculi pompis thesauros suos Ecclesijs & pauperibus erogaret, accidit ut missio presbytero munera fratribus, qui sanctis Agaunensibus deseruiunt, ex voto transmitteret, præcipiens presbytero, ut ad eum rediens, sanctorum sibi reliquias exhiberet. Igitur dum impleta regis præceptione, cum his regrederetur pignori-bus, Limāni lacu per quem Rodanus influit, nauigium petit. Extenditur autem lacus ille in longitudine quasi stadijs quadringentis: latitudine autem, stadijs centum quinquagin-

ginta: Denique reuertens presbyter vt diximus, cum uauigium hoc fuisset adgressus, subito tépestas exorta, fluctus tollit: ad sidera surgunt vndarum montes, & nunc puppis nauiculæ prora dehiscente fertur in altum, nunc iterum demersa puppe, prora tollitur in sublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud nisi sola mors in hoc periculo præstolatur. Tunc presbyter cum videret se his fluctibus obrui, & spumis vndarum ipsarum grauitè operiri, extracta à collo capsula, quæ sanctorum pignora contenebat, vndis tumentibus fidus obiecit, ac sanctorum præsidium clara inuocat voce dicens: Ne pereâ in his fluctibus, virtutem vestram deprecor, martyres gloriosi, sed potius qui iugiter pereuntibus præbetis auxilium, mihi quæso dextram salutis porrigere dignemini: fluctus opprimite, nos quæ ad littus optatum vestri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, cessante vento, decedentibus vndis, ad littus euecti sunt. Hæc ab ipso cognoui presbytero: in hoc enim stagno ferunt tractarum piscium magnitudinem usque ad centum librarum pondera trutinari.

77 EST & ad sepulchrum sancti Victoris Massiliensis martyris mira virtus. Nam cum sapius ad eum accedentes infirmi sanentur, reliqui energumeni tamen multum se conlidentes, & martyrem declamantes, eiectis demonibus liberantur. Aureliani autem patri-

tij

tij seruus à demonio correptus, dolendo exitu cruciabatur, ita vt plerunque proprijs semoribus laceraret: sed adductus ad basilicam sancti, cum se exuri eius virtute fateretur, debacchans per totam eodem die tertiam mundatus, abscessit. Qui intantum fidei merito roboratus est, vt deinceps humiliatis capillis, Abbatis sortitus ordinem, monasterio vni præponeretur.

78 EST apud Nemausensis vrbs oppidum Baudillij beati martyris gloriosum sepulchrum, de quo sapius virtutes multæ manifestantur. Ex quo sepulchro laurus orta, & per parietem egressa, arborem foris fecit salubri coma vernantem. Quod sæpè loci incolæ in multis infirmitatibus habere cœleste remedium, sunt experti. Pro quibus virtutum beneficijs, cum plerunque nudaretur à folijs vel ipsa quodammodo cortice, arida est effecta. Vnde quia morbos ab ea multorum infirmitatum diximus depelli, longum fuit singulos quosque memorari: idèd hæc sufficere putauì, quod ea medicamenta largiendo aridam effectam dixi. Nam fertur celebre à negociatore quodam in oriente de his folijs deportatum pignus fuisse: sed priusquam portum negociator attingeret, energumenis in Ecclesia adire Baudillum martyrem orientalem plagam, stupentibus populis declamauit. Ostendit autem beatus martyr & in alijs virtutem suam. Aram verò

G 2

The-

Theodorici regis Italici dux, dum in Arelatenſi vrbe reſideret, exſtetit ei quidam archipreſbyter parochiæ Nemaufenſis inuiſus. Tunc ſeruens felle, contra eum miſit pueros dicens: Ite quantocius, & ligatis pedibus ac manibus, adducite eum cum vi, vt cognoſcat quod ſim dominus regionis huius. At illi non intelligentes archipreſbyterum, putauerunt quod archidiaconum iuſſiſſet adduci. Et aſcenſis equitibus venerunt ad vrbeſ, interrogantesq; de archidiacono, digito eis oſtenſus eſt. Erat enim hic Iohannes nomine, valde religioſus, & in archidiaconatu ſuo ſtudioſum docendi paruulos habens: adprehenſumq; pueri ducis ligatis manibus ac pedibus, ſub aluo equi adduxerunt eum. Sed non deſijt virtus martyris alumno proprio ſubuenire. Pueri verò iuxta ipſam portam cum eo manſionem habuerunt, quia iam obſeratis pro nocte portarum valuis ingredi nō potuerunt. In ipſa verò nocte, duce obdormiente, adſtitit ei archidiaconus per viſum dicens: Quid tibi ō homo culpabilis exſtetit, quod me in hanc humilitatem redaſtum cū tali iuſſiſti iniuria accerſiri? verè dicam tibi, quia non effugies iudiciū Dei. At ille expegeſtus conſternatusq; metu, exclamat ſuis, Inquirite ſi pueri, quos Nemauſum direxi-
mus, iam venerunt. Interrogantesq; de muro vrbiſ, reſponderunt ſe a deſſe cum homine. Renunciant nunciij quæ audierant. Con-
feſtim-

feſtimq; dux ait, Exhibete ad me hominem quem adduxiſtis. Quod cū factum fuiſſet, aſpiciens eum dux, timore perterritus ait, Archipreſbyterum ego adduci præceperam, non archidiaconum. Et proſtratus ad pedes eius, ait: Indulge quaſo iniuriam delicti huius: quia non eſt in conſcientia mea, vt hæc paſſus fuiſſes. Et ſtatim dignis honoratum muneribus, remiſit ad vrbeſ, quem in tanto amore pro ipſa martyris reuerentia dilexit in poſterum, vt decedente vrbiſ illius ſacerdote, ipſum ſacerdotem mandaret inſtitui. Sed nec archipreſbyterum amplius inquiri iuſſit. O magna virtus martyris, quæ per innocentis iniuriam noxium abſoluit à pœna: impletumq; eſt illud Apoſtoli, quia *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, cum hæc iniuria gradum huic conſtruxit, quem ſcanderet ad regendam Eccleſiam Dei.

79 ECCLESIA quoq; Agathenſis vrbiſ, quæ ſancti Andreæ Apoſtoli reliquijs plaudat, plerunq; glorioſis inluſtratur miraculis, peruaſores rerum ſuarum ſæpius arguit. Denique Gomacharius comes agrum Eccleſiæ ipſius peruadit. Tunc Leo epiſcopus huius Eccleſiæ valde mœſtus concurrit ad eum dicens: Relinque, ō fili, res pauperum quas ordinationi noſtræ dominus commenda-
uit, ne tibi ſit noxium, & à lachrymis egen-
tium, qui de fructibus eius ali conſueuerant,
eneceris. Ille verò quia erat hæreticus, par-

uipendens de his quæ ab Episcopo diceban-
tur, rem in sua dominatione retenuit. Inter-
rim procedente die, arripitur à febre. Cum
que non modo ardore corporeo, verum eti-
am animæ vexaretur incommodo, misit ad
Episcopum nuncios dicens: Dignetur pro
me sacerdos orationem ad dominum fun-
dere, & ego dimittā agrum eius. Quo orante,
hic à valetudine qua grauabatur, conualuit,
factusq; sanus, ait suis: Quid putatis, quid isti
nunc Romani dicant? Aiuat enim me ob hoc
fuisse febre grauatum, quia tulerim agrum
eorum, quod mihi iuxta consuetudinem hu-
mani corporis accidit: veruntamen non ha-
bebunt eum me viuente. Et dicto citius mi-
sit qui eum iterum auferret. Quod cū Epi-
scopus cōperisset, venit ad eum, dicens: Num
pœnitet te prius fecisse benè, quod hoc ite-
rum conaris euertere? ne facias quæso & vi-
sioni diuinæ subiaceas. Qui ait ad Episco-
pum, Sile sile decrepite: iam infrenatum te-
loris, circuire vrhem super asinum, faciam v-
sis in ridiculo omnibus qui te aspexerint. At
ille silens ad nota recurrit præsidia: proster-
nitur in oratione, celebrat vigilias, ac no-
ctem totam in lachrymis & psallentio ducit.
Mane autem factō accedit ad lychnos qui de
camera Ecclesiæ dependebant, extendensq;
virgam quam tenebat in manu, effregit cun-
ctos dicens: Non hic accenditur lumen, do-
nec vlciscatur Deus de inimicis, & restituat

res

res domus suæ. Hæc eo dicente, protinus hæ-
reticus ille in rediuiuā febrem corruit. Cum
quæ in extremis ageret, misit ad Episcopum,
dicens: Oret pro me sacerdos ad dominum,
vt viuam & restituam agrum, ac similem eius
cōferam dominationi. Quibus Pontifex re-
spondit, iam orauit ad dominum, & exaudi-
uit me. Misit & alios ac tertios ad eum nun-
cios. Sed sacerdos in vno responso persistens,
nō mouebatur ad hæc, vt pro eo orationem
daret ad dominum. Hæc ille hæreticus cer-
nens, iussit se in plastro componi, atq; ad e-
undem euehi, ac per se deprecari Episcopum
dicens, quia dupla satisfactione restituo agrū
quem inique peruasi, tantum vt oret pro me
sanctitas tua. Illo quoq; recusante, compulit
eum vi vt abiret ad Ecclesiam: quo disceden-
te, vt Ecclesiam est ingressus, & hic spiritum
exhalauit, recepit quæ confestim Ecclesiæ rem
suam.

§o SEMPER enim Catholicorum ini-
mica est hæresis, & vbicunque potuerit ten-
dere insidias, non obmittit: sicut illud est,
quod quodam loco factum celebre fama, p-
fert. Mulier quædam erat Catholica, habens
virum hæreticum: ad quā cū venisset pres-
byter nostræ religionis valde Catholicus, ait
mulier ad virum suum, Peto charitati tuæ, vt
pro aduentu huius sacerdotis qui me visita-
re dignatus est, letitia habeatur in domo no-

G 4

stra,

stra, ac præparatum dignis impendijs prandium epulemur cum eo. Promittente autem viro eius, sic se vt illa flagitabat facturum, aduenit & alius hæreticorum presbyter: dixitque vir mulieri, Duplicata est lætitia hodie, eo quod sint sacerdotes vtriusque religionis in domo nostra. Discumbentibus autem ad conuiuium, vir ille cum presbytero dextræ partis cornu occupat, Catholicum ad sinistrum statuens, positaque ad læuam eius cellula, in qua coniux eius resederet: dixitque vir ad presbyterum hæreticum, Si consenseris dictionibus meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero, vt scilicet adposito ferculo, tu celerius signare festines. Cumque ille manum non posuerit, illo tristate nos cum lætitia comedemus cibum. Cui ille, Faciam, inquit, quod præcipis. Denique veniente disco cum oleribus, signauit hæreticus, posuitque primus manum suam. Quod cernens mulier, ait: Ne feceris, quia ingrato fero iniuriam sacerdotis. Et exhibito alio cibo sumpsit Catholicus. In secundo verò & tertio ferculo similiter fecit hæreticus. Quarto autem exhibito, cuius in medium sartago feruens aduenerat, in qua compositus erat cibus ille, qui ex conlis ouis parumper mixta farina, daetylorum partibus oliuarumque rotunditatibus adsolet exornari. Festinans hæreticus, priusquam ferculum illud vel mensam tangeret, eleuata in obuiam manu, signat:

signat: statimque positum cochlearium, sumit: non intellegens an caleret, feruentemque cibum velociter inglutit. Protinus accenso pectore, æstuare coepit emissoque cum suspirio, immenso ventris strepitu, nequam spiritum exhalauit: ablatumque de conuiuium, locatus in tumulto, terrenæ molis congerie est opertus. Tunc exultans presbyter nostre religionis ait: Verè vltus est Deus seruos suos. Et conuersus ad virum cuius erat conuiuium, dixit: Perijt huius memoria cum sonitu, & dominus in æternum permanet. Tu verò adpone quod comedam. Tunc homo ille perterritus, expleto conuiuium, prouolutus est ad pedes presbyteri, conuersusque ad fidem Catholicam, credidit cum domo sua, qui in hac perfidia tenebatur, & multiplicata est lætitia, sicut prius mulier flagitauerat.

¶ **ARRIANORVM** presbyter cum diacono nostræ religionis, altercationem habebat, proferens contra Dei filium ac spiritum sanctum vt mos est genti, venenosas adfertiones. At ille cum diu multumque nonnulla de fidei nostræ ratione differuisset, & hæreticus perfidiæ obcæcatus caligine, quæ erant vera respiceret, iuxta illud, quia in *malinolam animam non introbit sapientia*, adiecit dicens: Quid longis sermocinationum intentionibus fatigamur? factis rei veritas adprobetur: succendatur igni æneus,

& in feruēti aqua annulus cuiusdam proijciatur. Qui verò eum ex feruenti vnda sustulerit, ille iustitiam consequi comprobatur. quo facto, pars diuersa ad cognitionem huius iustitiæ conuertatur. Intellige itaq; & tu hæretice, si hæc pars nostra spiritu sancto adiuvante compleuerit, nihil in sancta Trinitate dissonum, nihil esse dissimile fatearis. Consensit hæreticus huic diffinitioni: & initio vsque mane placito, discesserunt: sed fidei feruor per quem hæc primum diaconus protulerat, cepit inimico insidiante tepescere. Diluculo autem surgens, brachium infundit oleo, vnguento conspergit. Sed tamen loca sancta circuit, & dominum deprecatur. Quid plura? circa horam tertiam in foro conueniunt: concurrunt populus ad spectaculum. Accenditur ignis, æneus superponitur, feruet valde, annulus in vnda feruenti proijcitur. Inuitat primum diaconus hæreticum, vt ipse eum à calore auferat. Sed statim recusauit, dicens: Qui hanc sententiam protulisti, debes auferre. Diaconus verò licet trepidus, tamen denudat brachium. Cūque ipsum vidisset vnguentis hereticus presbyter dilibutum, exclamauit dicens: Magicis artibus te elutandum putasti, vt hæc vnguenta diffunderes, nec valebunt ista quæ agis. His ita litigantibus, superuenit diaconus ab vrbe Rauenna, lacinctus nomine: sciscitans quæ esset hæc altercatio, vt veritatem cog-

cognouit, nec moratus, extracto à vestimentis brachio, in æneum dexteram mergit. Annulus enim qui eiectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quàm vento possit ferri vel palea. Quem diu multumquæ quæsitum, infra vnius horæ spacium reperit. Accendebatur interea vehementer focus ille sub dolio, quo validius feruens non facile adsequi possit annulus à manu quærentis. Extractumquæ tandem, nihil diaconus sensit in carne sua, sed potius protestatur, in imo quidem frigidum esse æneum, in summitate verò calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus, valde confusus, iniecit audax manum in æneo, dicens: Præstabit mihi hæc fides mea. Iniecta manu, protinus vsque ad ipsa ossium internodia, omnis caro liquefacta, defluxit: & sic altercatio finem fecit.

82 SED & nostro tempore, cū incredulitas ac iniqua Arrianorum secta in locis Hispaniæ per malorum pessimas adserciones disseminata fuisset, quidam clericus adprehensus, Christianum se esse confessus est, adserens æqualem patri filium & spiritum sanctum esse. Cui rex qui præerat, oblati muneribus, tãquam maiorem se suppliciter deprecabatur, vt scilicet compressa confessione de sanctæ Trinitatis æqualitate, minorem patre filium cum sancto spiritu fateretur. Quod si

si faceret, & facultatibus ditaretur, & magnus haberetur in populis. Quod illo confilium, tanquam morsum viperæ fugiente, ac iniqui virus mortiferum respuente anguis, adiecit rex. Video, inquit, duram intentionem mentis insanæ, sed noui temperamentum tuum, ut quem munera non deslectunt, facile tormenta subijciant. At ille, Utinam dignus habear, ait, in hac iugulari confessione, nam munera tua tanquam stercus exhorreo. Tunc iratus rex, iussit eum ad trochleas extendi, & fortiter cedi, interrogans, Quid credis? respondit, Iam dixi tibi: Credo Deum patrem omnipotentem, & filium eius IESVM Christum. Post hæc cæsus est valde, sed semper durabat in confessione: nec vnquam eum à fideli linea potuit hæc tortura deslectere. Nam in primordio cum caderetur, tres tantum verberum ictus sensit: qui, ut ipse postea referebat, ipsam animam penetrarunt. Reliqua verò flagella, tanquam sialiquid velamentum dorso superpositum fuisset. Ita non sentiens, magis fidem quam coeperat inter tormenta politus, prædicabat. Itaque cum regi satisfactum de eius cæde fuisset, dimissus est, obtestante eo ne in terminis Hispaniæ vnquam inueniretur. At ille lætus discedens, in Gallias est egressus. Sed ut fides dictis adhibeatur, ego hominem vidi, qui hæc ab ipsius clerici ore audita narravit.

83 PER hanc enim confessionem martyres gloriosi ineffabilia semper salutariū munerum beneficia meruerunt. Ac petentibus se hoc præstiterunt virtute, quod eisdem à domino impertitum est creatore, sicut nobis nuper à diacono nostro relatum, ita gestum esse cognouimus. Hic autem diaconus à Papa vrbs Romæ Pelagio, quorundam martyrum cōfessorumquæ adsumpta pignora cum grandi psallentio vel clericorum officio, ac populi immensi obsequio, vsque ad portum deductus est. Et ingressus nauem, erectis velis ac per illum antemnam, quæ modulum crucis gestat apparatus, extensis flante vento, pelagus altum arripiunt. Qui dum nauigant, ut Massiliensis vrbs portum attingant, ad propinquare cœperunt ad locum quendam de quo à litore maris, lapideus mons exurgens, ac paulatim decedens, summa tenus vnda, in mari distenditur. Cumque impellente vento carina magno impetu ferretur in præceps, ut scilicet scopulo inlisa quassaretur, ac nautæ discrimen intuentes, exitu vociferarent, diaconus eleuata cum sanctis pignoribus capsula, inuocare nomina singulorum cum gemitu & voce maxima cœpit, deprecans ut eorum virtute ab hoc periculo perituri liberarentur. Iam iamque adpropinquabat nauis, ut præfati sumus, ad scopulum: & statim in sanctorum contemplatione reliquiarum, ab ipso loco commotus, cum

violentia maiori ventus huic vento contra-
rius fluctum elisit, ventumq; diuersum repu-
lit, ac naue in pelagus profundum reuocata,
cunctis à mortis periculo liberauit: sicq; gy-
rata mole periculi, portum quem considera-
bant, cum domini gratia ac sanctorum patro-
cinio contigerunt. Erant enim reliquæ san-
ctorum, quorum sacra vestigia domini ma-
nibus sunt abluta, cum Pauli, Laurentijq; at-
que Pancratij, Chrysanthi, Dariaq; virginis,
Iohannis, atque alterius Pauli fratris eius,
quorum certamina ac palmæ victoriarum
ipsa caput orbis vrbs Roma deuotè concele-
brat.

84 QUID verò & de his reliquijs quas
quondam genitor meus secum habuit, fue-
rit gestum, edicam. Tempore quo Theodo-
bertus Aruernorum filios in obsidatum tol-
li præcepit, pater meus nuper iuactus con-
iugio, voluit se sanctorum reliquijs commu-
niri, petiuitq; à quodam sacerdote, vt ei ali-
quid de eisdem indulgeret, quo scilicet in vi-
am longinquam abiens, tali præsidio tutare-
tur. Tunc inclusos in lupino aureo sacros ci-
neres, circa eum posuit: sed ignarus vir nomi-
num beatorum. Referre enim erat solitus, se
à multis tunc erutum periculis, nam & vio-
lentas latronum, & pericula fluminum, im-
probitates seditionum, & ad sultus sensuū,
sepius se euasisse horum virtutibus testaba-
tur. Quid tamen ego de his viderim, non file-

bo. Post genitoris mei obitum, mater mea
hec pignora super se habebat. Igitur segetum
aduenerat sectio, & congregati in areis fru-
gum acerui fuerant magni. In illis autem di-
ebus, cum iam semina tritarentur, & sicut
lemmane vestitum segetibus nudum, habe-
tur, à siluis intercedente gelu, cum non esset
vnde ignis accenderetur, ab ipsis paleis focos
sibi adhibuerant excussores. Interea recedūt
oēs ad capiendum cibum. Et ecce inter incre-
menta sua, coepit per paleas paulatim ignis
spargi. Nec mora, flante noto, acerui ab igne
comprehenduntur: fit magnum incendium,
insequitur clamor virorum, strepitusq; mu-
lierum, vlulatus infantium. Hæc autem age-
bantur in agro nostro. Quod sentiens mater
mea quæ hec pignora collo ad pensa gestabat,
exsilit de conuiuio, eleuatisq; sacris pignori-
bus cōtra igniū globos, ita omne cessit incen-
dium de momento, vt vix inter moles exu-
starum palcarum, vel semina ignis inueniren-
tur: nihil tamen fruges quas adprehenderat
nocens. Post multos verò annos has reliqui-
as à genetrice suscepi: cumq; iter de Burgun-
dia ad Aruernum ageremus, oritur contra
nos magna tempestas: coepit quæ crebris ig-
nibus micare cœlum, validisq; tonitruorum
fragoribus resonare. Tunc extrañs à sinu be-
atis reliquijs, manum eleuo contra nubem:
quæ protinus diuisa in duas partes, dextra le-
uag; præteriens, neq; nobis neque vlli deinceps

ceps nocuit. At ego vt iuuenilis feruor agere solet, vanæ gloriæ inflari supercilio cœpi, & tacitus cogitare, non hæc tam sanctorum meritis, quàm mihi proprie fuisse concessum, atque ad socios itineris iactans, ac proferre quæ innocentia meæ DEVS præstiterit, vt hæc mererer. Nec mora, elapsus subito sub me equus, ad terram elisit: in quo casu tam grauitè sum contractus, vt vix surgere possem. Intellexi enim mihi ista à vanitate euenisse, satisq; fuit dehinc obseruare, ne me vltra vanæ gloriæ stimularet aculeus. Nam si euenit, vt mererer deinceps aliqua de sanctorum virtutibus contemplari, Dei illa munera per sanctorum fidem præstita præconauit.

35 IN nullo est enim temeritas vtilis, vt illud quisque adpetat quod exercere non licet. Sic & Brittanorum comes cum grauitè à doloribus pedum adfligeretur, & per medicos expendens substantiam suam, nihil cōmodius habuisset, dixit ei quidam de suis, Si enim ab Ecclesia tibi aliquod vas ministerij quod in altari ponitur, deferatur, in quo pedes ablueres, poterat tibi hæc causa ferre medelam: stulti & inertes non cognoscentes, quod sacrata Deo vasa non debent ad vsus humanos aptari. At ille celeriter ad Ecclesiā mittit, & patenam argenteam sacrosancti altaris de sacrario suscepit: ibiq; pedes abluuit: sed statim doloribus additis, ad plenum debili-

bilitatus, nunquam postea gressum facere potuit. Sed & Longobardorum ducem fecisse similiter compert.

86. DEFLEMVS Senim scelera nostra & plangimus, cum nos mundos esse nescimus, & ad ipsum altare domini accedentes, audenter sanctum corpus eius & sanguinem cum sumus actu polluti, potius ad iudicium sumimus, quam vt veniam consequamur. Nam recololo, quod in adolescentia mea gestum audiui. Dies passionis erat Polycarpi martyris magni, & in Ricomagenli vico ciuitatis Aruernæ eius solennia celebrabantur. Lecta igitur passionē cum reliquis lectionibus, quas canon sacerdotalis inuexit, tempus ad sacrificium offerendum aduenit, acceptaq; turre diaconus in qua ministerium dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad hostium, ingressusq; quæ templum vt eam altari superponeret, elapsa de manu eius, ferebatur in aëra, & sic ad ipsam aram accedens, nunquam eam manus diaconi potuit adsequi: quod non alia credimus actum de causa, nisi quia pollutus erat in conscientia. Sæpius enim ab eodem adulteria ferebantur admissa. Vni tantum presbytero & tribus mulieribus, ex quibus vna mater mea erat, hæc videre licitum fuit, ceteri non viderunt. Aderam fateor & ego tunc temporis huic festiuitati, sed hæc videre non merui.

87. SIC & Epachius presbyter dum temere

rè quæ indignus erat agere, præsumpsisset, diuino iudicio, solo proiectus occubuit. Hic enim dum dominici natalis vigilias celebrare Ecclesiam expetisset, per singula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo sua pocula lasciuia spumantibus patetris hauriebat, ita vt adfirmarent, multi eum post galli cantum in ipsa nocte vidisse bibentem. Sed cū esset ex genere senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi superius memorato iuxta seculi dignitatem haberetur nobilior, celebrare solennia missarum expetitur. Nec dubitat miser vino madefactus, appetere, quod ieiunus quisq; non sine metu potest terrente conscientia explicare. Verum vbi explicitis verbis sacris, confraçto corporis dominici sacramento, & ipse sumpsit, & alijs distribuit ad edendum: mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac spumas cum ipsa mysterij sacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proiciens, inter manus suorum ab Ecclesia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepsie infirmitate, sed per singulos lunares cursus incrementis decrementisq; hæc semper pertulit, quia ab hauustu nimio vini minimè infelix abstinuit. Quo ergo honore quæue reuerentia hæc nox celebrari debeat, præsens exemplū docet. Quodam tempore cum in hac solennitate de vigilia egressus, paululam obdormissem, venit ad me vir quidam dicens: Sur-

ge & reuertere ad Ecclesiam. Et ego experge factus signo crucis opposito, iterum obdormiui. Nec destitit, sed iterat priora verba, eademq; personat. Sed cum nec secunda admonitus vice cōsurgerem, & iterum obdormissem, aduenit tertio, & alapam imponens maxillæ, ait, En tu reliquos ad vigilias admonere debes, & adhuc sopore opprimeris? Tunc pauiore perterritus, cum grandi velocitate ad Ecclesiam sum regressus. Hæc de natalis dominici vigilia dicta sufficiant. Sed ad temerarios reuertamur.

83. MULIER erat adultera ab Hierico ciuitate, cuius hæc erat consuetudo teterrima, vt quoties à scorto concipiens partum edidisset, statim suffocatum terræ reconderet, vt scilicet fieret occultū hominibus, quod Deum & eius angelos non latebant, ilicet cum dies sanctus Epiphaniarum aduenisset, & omnes in Iordanem descenderēt abluere tam vulnera corporis quàm animæ cicatrices, hæc cum reliquo populo ad littus accessit. Cumque leuatis vsque ad geniculum vestimentis, vt amnem ingrederetur, mirum dictū fugit aqua ante pedes eius: illa quoque insequente, fluuius ad ripam aliam premebatur. Hæc videntes populi, mirati sunt tale factum in die celeberrimo contigisse, cognoscentesque mulierem esse facinorosam, interrogant, quid mali fecerit, vt hæc ei in tali con- frequentatione populi euenissent. At illa

conuersa ad populum crimen fatetur, dicēs: Septem iam à me paruulos editos interfeci, quos de incestu concipiens, metui publicare. octauum adhuc die præterita suggilauī. Rogo ergo vt fundatis pro me orationem ad dominum, quatenus remissa iniquitate, peccare iam desinam, ne me cœlestis ira consumat. Hæc ea loquente, omnis populus prostratus ad terram, precem fudit ad dominum, vt ei misericorditer ignosceret, quod adminiculante ignauia deliquisset. Post orationem verò mulier extensis per terram brachijs, spiritum exhalauit. Quod ob hoc contigisse reor, ne crimen indultum iteraretur vltius. Cognouit autem populus delictum, cur aque fluminis ante faciem mulieris recessissent. Impletumq; est illud Salomonis prouerbium, quia *spiritus domini fugit fictum*. Miraculum hoc ab ore Ioannis diaconi factum, ita cognoui. adferebat enim se tūc temporis fuisse præsentem.

89. APVD vrbem enim Tolosatium fuerunt fuisse quendam Antoninum nomine, iniquum, Deo & omnibus hominibus odibilem, eo quod multa perpetraret scelera. Factum est autem, vt impletis diebus, migrans à seculo, in basilica beati Vincentij sepeliretur, in qua ipse sibi viuens vas deposuerat. Verum vbi cunctos sub alta nocte silentia sopor adripuit, & omnes blandiente somno dedissent membra quieti, sarcophagus ille à sancta ba-

basilica per fenestram projicitur, & in medio deponitur atrij. Manè autem factō, ibi reperi tus est, effractum super se opertorium habēs. Deniq; propinqui illius non intelligentes virtutem Dei, neq; sentientes sancti iniuriam, in cuius templo indignum temerè sepelierant, iterum deposito sarcophago, in loco in quo prius fuerat altius suffoderunt. Altera verò illucescente die inuenerunt eū iterum foris eiectum in medio esse atrij, & sic intellexerunt magnalia Dei. Ex hoc enim à nullo tactus vsq; hodie in loco quo eiectus est, in testimonium reseruatur. Hæc de temerarijs dicta sufficiant.

90. VINCENTIVS autem vel leuita, vel martyr, Hispanis martyrium consummauit. Apud terminum verò Pistauum vicus est in Arbatilico nomine Becciaco, in quo eius habentur reliquæ. Cuius solennitas duodecimo Kalendas mensis vndecimi celebratur. Sed incolæ loci & præcipuè archipresbyter, errorem nescio quem passus, ante diem eam voluit celebrari. Dictis igitur missus, cum ad conuiuium resederent, ecce vnus ex energumenis clamare cœpit ac dicere, Currite ciues, egredimini à vico, exite obuiam beato Vincentio: ecce ad vigilias venit, ecce festa eius crastino habituri eritis die. Hæc eo dicente, renouant solennia, & tota nocte in vigilijs excubant. Manè autem factō, dum missarum mysteria celebrarentur: & hic energumenus

qui aduentum sancti prædixit, & alij cum eodem duo mundati sunt. sed & duo paralytici ipsa die directi sunt: & sic à festiuitate cum lætitia est discessum. Cum autem reliquie eius à quibusdam peregrinis deferrentur ad Cerratensem Turonica vrbis vicum, accesserunt, ibique ad tugurium cuiusdam pauperis deferrentes, suscepti sunt: in crastino autem duo paralytici super hæc pignora acceperunt gressum, vnusque cæcus lumen recepit. Haud procul autem ab illo vico est alius, quem Orbaniacum vocant, in cuius Ecclesia huius sancti habentur reliquie: quæ cum à furibus ablata fuissent, & ipse qui easdem abstulerat in Biturigo cuidam abbati accepto precio reliquisset, reuelatum est abbati, vt eas loco vnde dimota fuerant restauraret. Nihilominus & archipresbytero huic monasterio propinquo p visum manifestatum est, ne penitus moras innecteret ad restituendum. Quas acceptas cum psallendo deferret, homo quidam qui per annum integrum oppressus graui ægritudine decubabat, inter suorum deportatus manus, vt velum quo sancta tegebantur fauilla adorans, suppliciter osculatus est: mox compressa infirmitate sanatus, exequijs martyrialibus cum reliquis est secutus.

91. EVLALIA gloriosa apud Emeritam urbem passa, magnum miraculum in die immolationis suæ populis profert. Sunt igitur ante eius

eius altare, quo sancta membra teguntur, tres arbores, sed ignarus ego cuius sint generis, Cumque iam medio mense decimo, quando eius passio celebratur, sint ab omni foliorum decore nudata, ea die inlucescente cælo, in modum columbæ alitis flores proferunt suauitatis, scilicet quod sanctus eius spiritus in columbæ specie penetrauerit cælos, & quod beatum eius corpusculum iam exanime vestibusque nudatum, nix cælitus decidua molli vellere contexisset. Quod miraculum si solitæ arbores protulerint libertate, scit populus sibi annum vel pressuris vacuum vel frugibus plenum. Quod si tardius flores ex more paruerint, cognoscit plebs sua hoc fieri noxa. nam priusquam erumpant, querula ad sepulcrum martyris ac mœsta decumbit, deprecans vt solitam promereatur conspiciere gratiam: sed nec psallendo procedit, si hæc manifestata non fuerint: iam si placatur martyr à lachrymis plebis, emergunt protinus ex arboribus gemmei flores, qui odorem nectarum respirantes, animi mœstitiam & aduentu lætificent, & reficiant suauitate. Dehinc diligenter collecti, & in basilicam sacerdoti delati, processio cum gaudio celebratur. nam & hos flores sæpius infirmis prodesse cognouimus.

92. QVODAM tempore Felicis martyris basilica à furibus est effracta. Hic verò martyr in Gerunda Hispaniæ passus est vrbe. Fur verò

adprehensis pallijs sericis, textis auro, moni-
busq; exornatis, cum reliquis ornamentis ab-
scellit. Quo eunte, cōiungitur ei homo igno-
tus, interrogās quo pergeret. Cui ille respon-
dit, Si sermo meus occuleretur tecum, ostē-
derem tibi thesaurum magnum. Et ille, Ostē-
de, ait, quæ volueris: totis à me obtegitur vi-
ribus. At ille ostendit ei species illas, dicens:
Si in alijs hæc regionibus venundantur, vtri-
que nostrum magnum inferunt lucrum. Et
ille, Ego sum, inquit, homo cui in diuersis re-
gionibus multi habentur amici, & est mihi
domus magna atq; secreta: si hæc in ea posue-
ris, deinceps cum libuerit, venundabis. Et
præcedēs, sequebatur homo cum sarcina, pu-
tans se ad aliam duci urbem: concluderat e-
nim Deus oculos eius, & non cognoscebat
quia per viam qua venerat, regrediebatur.
Quid multa? Peruenitur ad basilicam sancti,
& ait ad eum vir, Ecce domum de qua locu-
tus sum tibi: ingredi & deponere sarcinam
tuam. Ille quoq; ingressus est. verum ubi de-
posita sarcina, cepit adspicere, ad se reuersus,
cognouit basilicam sancti, de qua res illas ab-
stulerat. vir autem iam recesserat ab eo. Et sic
cuncta quæ cum viro illo gesserat, populis e-
narravit: vnde indubitatum est ipsum ei mar-
tyrem beatum adparuisse. Huius reliquiæ a-
pud Narbonensem basilicam retinentur. Sed
cum huius ædis altitudo ne Liguria, quod est
locus amœnissimus, à palatio regis cernere-
tur

tur arceret, contulit hæc cum Leone consilia-
rio rex Alaricus. Qui ait: Deponatur ex hoc
ædificio vna structura machina. & Rex quæ
placuerit, liberius contemplantur. Et statim
vocat is operarijs, idem consiliarius humilia-
uit basilicam sancti ædificijs, non meritis. Sed
ille protinus lumine caruit oculorum.

93. CALAGVRRIS autem vrbs Hispaniæ
Hemeterium, Chelidoniumq; martyres ge-
stat, sæpè ab eorum virtute miracula cernen-
do diuersarum agritudinum medicamina
capit. Hi etenim martyres à persecutore com-
prehensi, & ad supplicium rapti, dum diuer-
sis poenis afficerentur, ob diuini nominis con-
fessionem, excepta vltimæ damnationis sen-
tentia, deducuntur ad decollandum. Cumq;
eorum capita licet incidere, miraculum po-
pulis magnum apparuit. Nam vnus anulus
orariumq; alterius nube susceptum est & in
cœlis euectum. Viderunt hæc omnes qui ad-
erant, & vsque quo acies oculorum intende-
re potuit fulgorem auri, candoremq; lintei
suspectu sequebantur attoniti. Præbet huius
rei testimonium Aurelius Clemens in libro
Coronarum, his versibus dicens:

Illā laus occulta non est,

Nec senescit tempore.

Missa quæ sursum per auras

Euolarunt munera,

Quæ viam patere cœli

Premicando ostenderent:

H s.

Illius

*Illius fidem figurans
Nube fertur annulus:
Hic sui dat pignus oris
Vt ferunt orarium.*

*Que superno raptas flatu
Lucis intrant intimum,
Per polis liquentis axem
Fulgor auri absconditur.*

*Ac diu visum sequacem
Textilis candor fugit,
Subuehuntur vsq; in astra
Nec videntur amplius.*

94. CYPRIANVS beatissimus Carthagi-
nensis & antistes martyr, salutem sæpius in-
firmis supplicantibus præstat, in cuius basi-
lica analogus, in quo libro supraposito can-
tatur aut legitur, mirabiliter compositus esse
refertur. Nam ex vno lapide marmoris totus
sculptus adseritur: id est mensa desuper, ad
quam per quatuor gradus ascenditur: can-
celli in circuitu, subter columnæ, quia & pul-
pitum habet, sub quo octo personæ recipi
possunt. Quin nunquam ibi villo ingenio po-
tuit exhiberi, nisi virtus martyris præstitis-
set.

95. SEPTEM verò Germanorum qui a-
pud urbem Ephesum requiescunt, hæc est ra-
tio, Tempore Decij imperatoris, cum perse-
cutio in Christianos ageretur, septem viri
comprehensi sunt ducti coram principe: ho-
rum nomina hæc sunt, Maximianus, Mal-
chus,

chus, Martinianus, Constantinus, Dionysius,
Iohannes, Serapion: qui diuersis verbis ten-
tati vt cederent, nequaquam adquiuerunt.
Imperator verò pio elegancia eorum ne in
momento perirent, spacium tractandi iudul-
get. At illi in vnam speluncam condunt,
ibiq; per multos dies habitauerunt, egredie-
batur tamen vnus ex eis, & comparabat vi-
ctus, & quæ necessaria erant exhibebat. Re-
uertente autem imperatore in eandem ciui-
tatem, isti petierunt à Domino, vt eos ab hoc
periculo dignaretur eruere. Factaq; oratio-
ne prostrati solo, obdormierunt. Cumq; Im-
perator didicisset eos in hoc antro morari,
nutu Dei iussit os speluncæ magnis lapidibus
oppilari, dicens: Ibi intereant qui dijs nostris
immolare noluerunt. Quod dum ageretur,
quidam Christianus in tabula plumbea no-
mina & martyrium eorum scribens, clam
in aditu cauernæ priusquam oppilaretur in-
clusit. Post multorum verò annorum curri-
cula, cum data Ecclesijs pace Theodosius
Christianus obtenuisset imperium, surre-
xit hæresis immunda Sadducæorum, qui ne-
gant resurrectionem futuram. Tunc qui-
dam ciuis Ephesius, dum caulas ouibus secus
montem ipsum facere destinat, ac lapides di-
uoluit, ad coaptanda earum septa, ignarus
quæ agerentur introrsum, patefecit ingres-
sum eius, non tamen cognouit arcanum
quod habebatur intrinsecus. Dominus

autem immisit septem viris spiritum vitæ, & surrexerunt. Putantesq; quod vna tantum nocte dormissent, miserunt puerum vnum quicibos emeret. Cumq; veniens supra portam ciuitatis vidisset crucis gloriosæ signaculum, audissetq; per Christi nomen iurare populum, obstupuit: prolatistq; nummis, quos à tempore Decij habebat, à mercatore comprehenditur, dicente sibi, Quia absconditos antiquitus thesauros reperisti. At ille negans, deducitur ad Episcopum ac iudicem ciuitatis. Cumq; ab his argueretur, compellente necessitate absconditum mysterium reuelauit, & deduxit eos ad speluncam in qua viri erant. Cumq; ingrederetur Episcopus, inuenit tabulam plumbeam in qua omnia quæ pertulerant habebantur scripta, locutusq; cū eis, nunciauerunt hæc cursu rapido Imperatori Theodosio. At ille veniens adorauit eos pronus in terra, qui tali conloquio cum eodē vlti sunt principe. Surrexit gloriose Auguste, hæresis, quæ populum Christianum à Dei promissionibus conatur auertere, vt dicant, non fieri resurrectionem mortuorum. Ergo vt scias, quia omnes iuxta Apostolum Paulum, representandi erimus ante tribunal Christi, idcirco iussit nos Dominus suscitari, & tibi ista loqui. Vide ergo ne seducaris & excludaris à regno Dei. Hæc audiens Theodosius Imperator, glorificauit dominum, qui non permisit perire populum suum. Viri autem

tem iterum prostrati in terram, obdormierunt. Quibus cum Theodosius Imperator sepulchra ex auro fabricare vellet, per visum prohibitus est ne faceret. Viri autem vsq; hodiè palliolis sericis aut carbasinis cooperti, in ipso loco requiescūt: quod passio eorum, quā Syro quodam interpretante, in Latinū translulimus, plenius pandit.

96. FERUNT autem fuisse apud Armeniā quadraginta octo viros, qui in ipsos montes Armenie, in quibus præ altitudine nimia magno frigore aquæ & terræ restringitur, passi sunt. Quorum montium celsitudinem non paruam esse legislator exponit, cum super eos archam à Noë fabricatam requieuisse ait. Ibi effossa persecutor terra, cisternam magnā efficiens, aqua repleti iubet: nudatosq; viros ligatis post tergum manibus, in lacum gelu concathenatum præcepit poni, succenso è regione balneo dicens: Eligite è duobus vnum, aut in isto frigore Christum vestrum confessi deficite, aut negantes oblato dijs sacrificio ad balneum conuolate, vt possitis viuere & non malè propter crucifixum hominem mori. Negantibus quoq; cunctis sacrificare demonijs, videt custos eorum quadraginta octo coronas preciosissimas è cælo dilapsas, descendere super capita virorum, & vnam quoque earum (reuocari defecerat enim fides viri vnus) & protinus relictis satellitibus, velociter ad balneum conuolauit: im-

molatisq; victimis, honoratus à præfide in balneo repentini ablatus est, excepturus in posterum perpetui ignis supplicium. Hæc custos ille vt diximus, cernens, voce magna proclamat se Christianum esse, dicens: Cum istdem mori desidero. Nec mora, diuersis pecnis affectus, spoliatur veste, non fide: & in lacum ponitur, frigora cum reliquis perpeffus rus, sed adepturus coronam, quam miser ille perdiderat. Iam enim virorum emortua erant frigore corpuscula, & dentibus in se collisis, ipse quoque vocis sonitus claudabatur: vnum tantum murmur orationis cælo ab archanis pectoris inlabebatur, notum soli Deo, qui nouit occulta cordis. Tremebant fessi artus tam inedia quàm pruina: erat spes cælo intenta, iam carne præmortua. Interea iudex iniquus, amotis lymphis balneum succendi septuplum iubet, vt scilicet quos algor non laxauerat, incendia sæua dissoluerent. Producentur viri è lacu, confessi Christum, mittuntur inter æstuantis ignium vapores: sed sustinent patienter in lata supplicia, vt maiorem accipiant palmam. Denique in his relinquentes corpora, animas Christo tradentes, martyrium consummauerunt in pace. Tunc præses victum se eorum constantia cernens, putans vel mortuos posse vincere, qui viuentes superare nequiuera, iussit ipsa deinceps exuri corpuscula, & in flumen propinquum iactari: quod cum factum fuisset, mi-

raculi nouitas flentibus Christianis adparuit. Restitit igitur vnda, nec ossa semiusta ab sorbuit, sed super se tanquàm commendata, sustinuit: & sic collecta à Christianis gaudentibus, cum honore dignissimo tumulata sunt.

97. **SERGIUS** quoque martyr multa signa in populis facit, curans infirmitates, sanansq; languores fideliter deprecantium. Vnde agitur, vt ex hoc ingenti basilicæ vel promittantur vota, vel munera deferantur, ex quibus nihil omninò licet subtrahere aut auferre. Quod si quis fecerit, mox iudicium aut notæ aut mortis incurrit. Ob hanc verò deuotionem multi res suas sancto deuouent, scilicet vt eius virtute munitæ non diripiantur à malis. Denique anus erat exigua, & credo euangelicæ illius pauperculæ similis, quæ quodã duo minuta, cū nihil aliud haberet, in gazophylacium deuotè iactauit. Ergo hæc pauculos gallinarum pullos habebat, quos ex voto basilicari ditioni subdiderat, daturæ domo ipsius cum necessitas flagitasset. Igitur cum ad festiuitatem sancti, multi populi aduenissent, duo conuentione facta, qui hos pullos olim viderant, vnum furto subtrahunt, incisoque capite, detractis plumis, truncatisque pedibus, positum in vase cum aqua super ignem leuant, instanterque succendunt. Feruet autem latex validissimè, sed caro furtiua non coquitur. Etiam feruent

do aqua consumitur, nec prorsus pallus illē mollitur. Tentant crebrō manibus, & vnguē conantur infigere, sed duriores sentiunt quā misissent. Interim adfunt conuiuā euocati ad epulum, nullatenus sumpturi de apparatu. Exstat mensa niueis velata mantilibus, opere plumario exornata. Conuersi cibis in nouam duritiam, catinus lymphis sēpē diluitur, sed nihil coctum quod in eo exhibeant, inuenitur, sicq; nouo miraculo epulis redactis in saxum, confusis inuitatoribus, vē recundantibus inuitatis, à cōena cum pudōre discessum est.

98. DVO verō gemini, Cosmas scilicet & Damianus arte medici, postquā Christiani effecti sunt, solo virtutum merito & orationum interuentu, infirmitates languentium depellebant, qui diuersis cruciatibus cōsummati, cōlestibus sunt coniuncti, multa miracula incolis ostendentes: nam si quis infirmus ad eorum sepulchrum fide plenus orauerit, statim adipiscitur medicinam. Referūt etiam pleriq; apparere eos per visum languētib; & quid faciant indicare: quod cum fecerint, sani discedunt. Ex quibus multa audiui, quē insequi lōgum putauī, hoc existimās, posse sufficere quod dixi. Cuncti fideliter deprecantes, sani discesserunt.

99. FOCAS quoque martyr & ipse his martyribus regione coniunctus, apud Syriam requiescit, qui post multas quas pro nomine

redemptoris est passus iniurias, qualiter de antiquo illo serpēte triumphauerit, hodieq; populis declaratur. Deniq; si in quēpiam in his locis ooluber morsum stringens venenā diffuderit, extemplo qui percussus est, vt ianuā atrij quo martyr quiescit, adtigerit, compresso tumore euacuata virtute veneni, saluatur. Ex quibus nonnulli, vt celebre vulgatum est, iam tumidi malā bestię ictu, iam toto corpore incrassante veneno, in hoc perflati, vt spiritum exhalaret, inter manus delati, & in atrio positi, sunt sanati, nec vnquam ob hoc virus obire hominem fas est, si sacrum limen fide plenus adtigerit.

100. DOMITIVS equidem alius martyr in hac habetur regione, qui cum multa beneficia incolis prāstet, ischiaticis tamen veloci virtute medetur. Nam fertur ab hoc sanctus fuisse, dum in corpore esset positus, dolore detentus: deniq; cum multis vt diximus, in hac necessitate laborantibus mederetur, quidam Iudæus ab ipsa infirmitate correptus, sancti basilicam, quanquam CHRISTO non crederet, deuotus tamen expetiit, seqūe ad ianuam atrij deponi prācipiēs, indignum se esse vociferans, qui sanctum limen ingrederetur: atiebat enim, Scio me quidem gloriosū martyr, legis velamine obcēcatum, cui tu impartiri misericordiam dedignēris: sed nunc ad te confugio, & supplex tuam misericordiam posco, vt aduersa prius infirmitatē

rate corporea, languorem incredulitatis auellas. Hæc cum ante portam aula fateretur, adueniente nocte obdormiuit: sed martyr beatus non longi spacio temporis distulit misereri. Igitur ea nocte visitans ægrotum per somnium, iussit recedere sanum. At ille experges factus, sentit se redditum incolumitati, confessusq; Christum filium Dei esse saluatorem mundi, sanus abscessit. Quod vidēs Christiani, qui in ipsa tenebantur infirmitate, querimonias sancto inferunt, dicentes: Ecce nos benè Deum confessi, necdum meruimus liberari, & incredulus hic in Christum regem circumcissus carne, non corde, sanus abscedit. Et hæc dicentes, cū ira lychnos basilicæ qui ex camera dependebant, cōminuere cœperunt. Sed nec his defuit misericordia postulata: nam ipsa die sanati, ad propria sunt regressi.

101 MVLTa de Georgio martyre miracula gesta cognouimus, de quibus pauca locuturus sum. Huius. n. reliquiæ cum reliquorū sanctorum à quibusdam ferebātur. Sed cū portitores ad locum quendam Lemouicini termini aduenissent, vbi iā pauci clerici conferto ligneis tabulis oratorio, dominum assidue precabantur, mansionem postulant. Suscepit quē benigne, noctem cum cæteris fratribus psallendo deducunt. Mane autem factō, adprehensam capsulam leuare penitus non valebant. Deniq; cū iter agere sine pi-
gnore

gnore sancto nequirent, & eis maximus dolor animi insidisset, intelligūt inspirate Deo sibi aliquid ex his in loco relinquere oportere. Tunc inquisitis ligaturis, diuisisq; particulis, seniori qui cellulæ præerat, largiuntur, relinquentes partem patrocini, sumentes facultatem quo voluerant abeundi. Habentur etiam eius reliquiæ in vico quodā Cinomanensi, vbi multa plerunq; miracula ostenduntur. Nam cœci, claudi, frigoritici, vel reliqui infirmi, sæpius ibi sanitatum gratia munerantur.

102 ISIDORVS martyr in insula Chio quiescit, (sic. n. nomen est insula) puteum in basilica sancti habens, in quo & fertur iniectus, de cuius aqua energumeni febricitantesquē vel reliqui infirmi sæpius potati, saluantur. Dicitur ibi etiam lumen, quasi cereus ardens à fidelibus sæpè videri. Sed & ego vidi presbyterum qui se affirmabat hoc lumen de ore putei crebrius contemplatum esse. In hac. n. insula & granum colligitur masticis ab arboribus, quæ vt ferunt celebre, alijs non inueniuntur in regionibus.

103 APVD Constantinopolin verò magno cultu Polyoctus martyr colitur, pro eo præcipuè, quod cum magnis virtutibus polleat, in periuris tamen præsens vltor exsistit. Nam quicumq; vt adsolet, occultum scelus admiserit, & data suspicione ad hoc perductus fuerit templum, aut statim quod amisit virtutē

martyris perterritus confitetur, aut si periurauerit, protinus ultione diuina percellitur. Huins basilicæ cameram Iuliana quædam vrbis illius matrona, auro purissimo texit hoc modo: Cùm ad Imperatorem Iustinianum fama facultatis eius multis narrantibus peruenisset, ad occursum illius properare celerius non tardauit, dicens: Latere te non puto, & venerabilis mater, qualiter à specie auri thesauri publici sint exhausti, dum vos quieros esse volumus, dum patrias defensare studemus, dum gentes nobis placamus, dum solatia diuersorum dando conquirimus. Ergo quia tibi potentia maiestatis diuinę multum contulit auri, quæso vt nobis manum porrigas, atq; aliquid pecuniæ cõmodes, vt scilicet cùm tributorum publicorum fuerit summa delata, ilico tibi quæ cõmodaueris reformetur, ac in postero laudis tuæ titulo præcurrẽte, canatur, vrbem Constantinopolitanã à Iuliana matrona fuisse pecunijs subleuatã. At illa intelligens Imperatoris ingenium, sapiẽter obtegit quæ Deo deuouerat, dicens: Paruitas reddituum meorum tam de tributis quàm quòd de fructibus speratur, per ipsas adhuc residet domos: si ergo gloria vestra recipiendi spacium tribuit, cùm collectum fuerit, conspectui vestro repræsentatur. Cumq; oculis proprijs cuncta cõtemplati eritis, quæ placuerint & relinquetis, & auferetis, erit mihi ratum, quod voluntas cordis vestri censue-

fuerit. His ita delusus Imperator verbis, ad palatium gaudens redijt, putans se hanc pecuniã iam in thesauris publicis retinere. At illa vocatis artificibus, quãtum reperire auri in promptuarijs potuit, tradidit occulte, dicens: Ite & factis iuxta mensurã tignorũ tabulis, beati ex hoc Polyocti martyris camerã exornate, ne hæc auari Imperatoris manus attingat. Illi verò perfecta omnia quę matrona præceperat, cameræ affixerunt, texeruntq; ex auro mundissimo. Quo opere explicito, vocat mulier Imperatorem, dicens: Paruitas pecuniolæ quã coniungere potui, adest: veni ad contemplandum eam, & quod libuerit, facito. Surrexit gauisus Imperator de solio, nihil percepturus ex auro: pergit ad domum mulieris, putãs se copiosos thesauros palatio deportare. Cui cùm mulier occursum humiliter reddidisset, inuitat in templũ martyris ad orationem: erat. n. proximũ domui eius, & hæc quæ habere potuerat, loco illi delegauerat sancto. Adprehensa. n. Imperator manu mulieris, eo quod esset senex, ingreditur ædem: prosternitur ad orationẽ, qua expleta, ait mulier, Suscipe quæso camerã huius ædis gloriofissime auguste, & scito quia paupertas mea in hoc opere continetur. Tu verò quod volueris, exinde facito, non aduersor. Ille verò suscipiens atque admirans, erubuit: & ne pudor eius manifestaretur, conlaudãs opus, & gratias agens, abscedere cœpit. Sed ne re-

diret vacuus à munere, extractum mulier annulum à digito, cuius gemmam vola concluserat, qui non amplius auri pòdus, quàm vnus semiuncia contenebat, obtulit dicēs: Accipe Imperator sacratissime, hoc munusculum de manu mea, quod supra precium huius auri valere censetur. Erat enim in eo lapis Neronianus, miræ viriditatis ac splendoris: qui cùm fuisset ostensus, omne aurum quasi in viriditatem visum est conuertisse à pulchritudine gemmæ. At ille accipiens, & iterum atq; iterum gratias agens, & collaudans matronam, in palacium est regressus. Vnde non est dubium, etiam in hac remartyris huius intercessisse virtutem, ne opes locis sanctis & pauperibus delegate, in illius transferrentur dominationem, cuius non fuerat studio congregatæ.

104 DE Felici Nolano martyre, quia historia passionis non est in promptu, iuxta id quod beatus Paulinus versu conscripsit, pauca huic lectioni oblectat inferere. Hic enim à Maximo prædictæ vrbis Pontifice, presbyterij honore præditus, quantæ fuerit sapientiæ eruditionisq; non modo Christianis, verum etiam ipsis quoq; paganis oculi non potuit. Cùm autè Imperatorum decreta Christianos insequi præcipissent, Maximus Põtifex iam senio prægrauatus, putans se non posse ferre supplicia, siluarum saltus adiuit, quos dum turbidus de hac persecutione pererrat, affe-

affectus fame, gelu attritus, solo corrui seminiuius. At Felix presbyter captus, cùm multa de deorum portentis, quod nihil fuerint, disputasset, percursis diuersorum suppliciorum generibus carceri dijudicatur, in quo nò mediocribus vinclis tenebatur adstrictus. Nò tæ autem media venit ad eum angelus domini, & contractis catenis, scissatq; trabe quæ pedes eius concluserant, ait: Surge & sequere me. Qui surgens egressus est cum eo ianuam carceris, dixitq; ei angelus domini, Conscende ad montana, & require sacerdotem tuum: inuentum quæ ac refocillatum, reduc ad vrbem, & in loco absco de secreto, ne inedia ac rigore depercat, donec desinat persecutio à Christianis. Accepto Félix mandato, pergit quo nesciebat, sed prouidente Deo reperit sacerdotem solo prostratum, clausis oculis strictisq; dentibus, in quo nihil aliud quàm tenuis anhelitus inspirabat: interpellato quæ nullum sermonem potuit elicere, tacto quæ, sensit eius membra hyeme rigida, & absq; vlllo vitali tepore præmortua. Anxius autem cùm nullum alimentum esset, quod periclitanti porrigeret, neq; quo ignis accenderetur haberet, dum staret attonitus, quasi de æthereis sedibus dilapsus, quod ita erat, munus contemplatur angelicum. Ecce enim de sente quæ erat proxima, vnam pendere admiratur, de qua granis in nos confessoris expressis, paululum senior refocillatus,

erectus est: quem humeris impositum tanta
velocitate detulit, vt putaretur magis ille fer-
ri quam ferret: sic tugurio cuiusdam viduæ
cōmendato alimētum prębuit, donec inse-
cutio Christiana discessit. Quo sacerdote mi-
grante, Felix electus à populo, vt cathedrę
Ecclesiasticę super poneretur, noluit acq̃ue-
scere. Quintus nomine, presbyter, Episco-
pus ordinatur. Orta igitur persecutione Ca-
tholicorum, cūm Felix presbyter in platea
populum moneret, ne à recto itinere deui-
aret, persecutor missus adfuit, & ignotus Feli-
ci presbytero, sollicitus ipse cœpit esse, quisi-
nam esset Felix: dextra ille innuens, ait: Hanc
in partem abiit: quo discedēte hic latebram
petiit, sc̃p̃ inter parietes dirutos per modicū
ingressus aditum, oculi voluit. Nec mora, p̃-
secutor insequitur, sed Deus sollicitudinem
quærentis clusit. Nā iussu diuinitatis, araneæ
per aditum quo martyr ingressus fuerat, te-
larum prætendunt stamina. At illi per vesti-
gium persequentes, dum locum explorare
nituntur, exordia teig cōspiciunt, dixeruntq̃
ad semetipsos: Putas ne per hæc fila homo
trāsijt, quam sapius tenuitas muscarū erum-
pit? Et illi prouidentia Dei, discesserunt. Be-
atus quoq̃ Felix, data nocte, secessit ad alium
locum, in quo per tres menses, à muliere qua-
dam ciborum alimenta suscipiens, data pace,
Ecclesię suę ac populo restauratur: nunquā
tamen mulieris ministrātis faciem vidit, aut
ab

ab ea suspectus est, dum in latibulo morare-
tur. Igitur in pacē quiescēs, sepultus est iuxta
vrbem, multis se declarans virtutibus in po-
pulis, de quibus pauca perstringā. Erat enim
quidam pauper habens duos boues, ad exer-
cendam culturā suam, nec ei erat alia posses-
sio, nisi quod ab his potuisset tellurē scindens
vomere laborare. Accidit aut̃, vt die quadam
lassus de hoc opere, veniēs, his dimissis se ho-
spitiolo reconderet. Nec mora, fur rapax ad-
fuit, qui eos clam capiens, secum abduxit: e-
gressusq̃ue pauper in crastino, nihil inuenit.
Deinde quærit per deuia, circuit siluas, scan-
dit montium ardua: sed nec vestigiū quidem
deprehendere potest. Redit ad propria, dat
voces in fletu, atq̃ cum vxore ac liberis plan-
git, dicens: Vē mihi, quia iuueis defectis hoc
anno fame moriemini. Quid plura? Accedit
lamentans ad sepulchrum beati Felicis mar-
tyris, dat cum fletu gemitum, exorat vt ei vir-
tuteius quę perdidit, reddi obtineret à do-
mino. Egressus autem à templo, ante ipsam
atrij ianuā agnoscit boues suos, & ait: O ma-
gna virtus martyris, quę mihi perditum tam
velociter restitui fecit. Ingressusq̃ iterum,
prostermitur ad pauimentū, & gratias agens,
cum rebus regressus est suis. Oculumq̃ homi-
nis huius quem cœcum habebat, martyris
virtus inluminauit. Ad huius quoq̃ cellulę
parietem, quo beatum corpus tumultu cōdi-
tum requiescit, adhæret adpendens porti-
cus.

cus, in qua dependens fune lychnus lumen loco consueuerat ministrare. Ille autem cui hoc erat officium, contueri ad eius compositionem, accedens, laxato fune discessit, quasi oleum petiturus. Cumq; omnia tenebris nocturnalibus tenerentur operta, & funis cum vncinulis in medio portici submissiore penderet, quidam de adstantibus in vigilia sancti, nebula cellulæ quæ de exusta surrexerat papyro, fatigatus, foris egreditur. Cumq; per porticum illam præteriret, vnus de vncinulis funis faciem excepit hominis venientis in lato acumine, transigens oculum eius. At ille dolorē sentiens, extensis celeriter palmis, vultus periclitantes cum ipsis obtegūt oculis, clamans nō mediocri eiulatu, ac dicēs: Succurre deprecor sancte sacerdos, & proximum te facito pereunti, qui loco proximus adstas. Emitte sacras per occulta medicamina manus, & extrahe malum quod aduersatur lumini, ne lumine viduatus abscedam, qui lumē miraculorum tuorū cernere veni. Ad huius lamentabilem vociferationem exhibito qui aderant lumine, aduertunt hominem trāsfixo oculo de fune pendere. Cumq; profluente sanguine, nullus manum ad erudū auderet adponere, martyris virtus adfuit immensa beati, quæ sic vncum abstraxit, vt nec oculū erueret, nec visum penetraret, & sanguinis decurrentis fluētum stringeret: sic eruto ferro, de oculo dolore palpebrarū re-

re-

resedato, virtus martyris sancti declaratur in populo. Energumēnos autē ad hanc sacram athletæ Christi eodem probatos atq; purgatos sapius scripsit hic auctor. Sed ad Galliarum martyres recurramus.

105 VINCENTIVS autem Agenensis vrbis & ipse martyr, cuius passionis historia ab incolis retinetur, leuiticæ stolæ candore in Ecclesia Christi micans, magnis sapissime virtutibus fulget, in peruasoribus rerum suarum plerunq; vltor seuerus existit. Tempore autem illo quo contra Gundobaldum cōmotus exercitus, ad Conuenientem vrbem directus est, ab huius hostilitatis multitudine basilica eius vallatur tota. Erat enim in ea plebs omnia rerum suarum præsidia confidens de reuerentia martyris, quod nullus ea presumptione temeraria auderet attingere, & obseratis hostijs, se ab intus cum rebus incluserat. Circūdātes autē hostes, cum aditum per quē ingrederentur inuenire nō possent, ignem ostijs ædis subijciunt, quem diu multumq; succēdentes, non adprehēdebant valvæ, donec impulsu securium cōminutis ingressi sunt, diripientes res populūq; inclusum in ore gladij trucidantes. Sed nō diu hæc res remāsit inulta, nā alij à dēmonē correpti, nōnulli in flumine Garūnæ necati, multi etiā à frigore occupati, diuersis in partibus diuersorum morborum genere vexabantur. Nam vidi ex eis multos in Turonico territorio, qui

qui in hoc fuerant mixti scelere, grauiter trucidari, & vsq; ad vitæ præsentis amissionem intolerabilem dolorum cruciatu torqueri: multi .n. ex his confitebantur, se iudicio Dei ob iniuriam martyris fuisse morti pessimæ obstinatos. Ecce quantum Deus præstat martyribus suis: ecce qualibus eosdem laudibus Christus dominus bellorum fidelium inspicit & honorat: ecce quantum præstat ipsius nominis dignitas Christiani, si nõ gentilium more, aut inhiemus cupiditati, aut luxuriæ seruamus.

106 NAM audiui præteritis annis gestum in Gallijs. Mulier quædam sub spem religionis vacabat ieiunijs, orationibus insistebat, vigilabat pertinaciter, ac loca sancta deuotione simulata circuibat assidue. Cumq; in hoc colore iustæ vitæ duraret, immensas opes à multis suscipiebat, congregabat aurum quotidie, & quod deuotio Christiana pro redemendis porrigebat captiuis, loculis abdebatur occultis: & quæ dabantur inopum necessitatibus profutura, iniquis marsupijs condebantur: nam effossa mulier humo in medio cellulæ ollam immensam imposuit: ibiq; cum aliquid datum fuisset, recondebat diligenter, & lapide superposito claudens, vt nulli pateret occultum. O terq; quaterq; & obiter execranda cupiditas, quæ luce fraudans, homines demergis in tenebras. Quid plura? Cum olla impleta fuisset numis, huic
mu-

mulieri tempus resolutionis aduenit. Mor-
tua verò, Deo migrans, in inferno sepulta est. Post cuius exequias sacerdotes qui aderant, puellam eius familiarem interrogat, quid de tanta fecisset pecunia, aut si ea eroganda temporis sui permisset spacium. At illa respondit, nunquā se vidisse, quod vlli inopum manus misericordiæ porrexisset: aut quid pecunia data deuenisset, ignorare se confitetur, vnum tantum scio ait, quod in cellula deporatam, regressum foras vltra non vidi. Hæc audientes clerici, stupent, & quid ex hoc factum fuisset diligenter inquirunt, totumq; crebris ictibus pavementum tundentibus, locus in quo occultata iacebat pecunia, tintinum dedit impulsus, cauoq; resonans prodidit quæ latebant: & statim remoto lapide inueaitur auri congeries: & clerici stupentes tantæ subtilitatis peruerfitatem, Episcopo quid actum fuerat, indicant. Ille verò commotus, iussit referato sepulchro pecuniam super corpus exanime proijci, dicens: Sint tua tibi quæ congregasti: pauperibus verò Christi non deerit vnde sustententur. Nec mora, cum prima quies nocturno tempore data fuisset, audiuntur voces à tumulo, fletus & vultus immensus: inter quas voces hoc maxime resonabat, se miseram, se infelicem, quæ auri cōsumebatur incendio. Deniq; cum per triduum hæc voces adueniente nocte resonarent, populis non duratibus, ad sacerdotem
venit

Venitur. At ille accedens, iubet tumuli oper-
torum amoueri: submotoq; videt aurū qua-
si in fornace resolutum, in os mulieris ingre-
di cum flāma sulphurea. Tunc sacerdos ora-
uit ad dñm, vt quia malitia eius populis fue-
rat declarata, tandem dñs pœnam cessare iu-
beret à corpore, & operto tumulo discessit,
vocesq; mulieris amplius nō sunt audita. Vi-
des ergo quantum distat inter conuersatio-
nem cœlestem & opulentiā secularem: quan-
tum distat inter martyrum diuitias & seculi
pompa: vides qualia martyribus sint collata
præmia ad vitæ religiosæ compendia: & tu ô
homo mortalis, non declinas à sceleribus, nō
cessas à vitijs, non agozinas cum cōcupiscen-
tijs faui? te illicit oculus, dum cōtemplaris
aliena, cū sanctum martyrem non deflexit
diuitiarum oblatio opulenta? Tu cogitatio-
nibus iniquis fluctuaris, & cedis, cū ille mar-
tyr non cessit flāmis & vngulis? Te vnum de-
siderij pessimi iaculum fauciat, cū Christi
martyrem exturbare à iustitiæ tramite, nec
turbo verberum præualuit nec catasta? hæc
martyr sustenuit, visibili vt tu, vsus corpore:
& tu inuisibiles non refrenas corporis cōmo-
tiones? & licet iuxta Apostolum, caro concu-
piscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus
carnem, & hæc inuicē aduersentur sibi, vt nō
quod volumus illud geramus, tñ vide quid
ait idem doctor, *Vide legem in membris meis
repugnantem legi mentis mee, & captiuum me*

docentem in lege peccati. Ergo si te senseris cap-
tiuū abduci in lege peccati, tuta frontem
tuam signo crucis insigni, quo propellas iacu-
lum huius insidiæ, quia iuxta Prudentium,

Crux pellit omne crimen:

Fugium crucem, tenebre.

Tali dicata signo

Mens, fluctuare nescit.

Nam qualis sit huius vexilli sacratissimi for-
titudo, quid contigerit nuper, euoluam.

107 PANNICHIVS Pictauiensis termin-
ni presbyter, dum ad conuiuium cum ami-
cis quos euocauerat, resederet, poculum po-
scit. Quo accepto musca importunior cir-
cunvolans, inquinare poculum nitebatur.
Quam cū sæpius manu presbyter abegis-
set, & illa paululum eleuans, rursus reuer-
titeretur, sensit esse insidiam inimici, suscep-
toq; læua poculo de dextera signum crucis
facit: mox in quatuor diuisas partes liquor
qui inerat, eleuata in excelsu vnda, terræ dif-
funditur. Patuit nanque manifestissime hoc
insidias fuisse inimici, Ergo & tu, si viriliter
& non tepide signum vel fronti vel pectori
salutare superponas, tunc resistendo vitijs
martyr habebis, quia & ipsi martyres ea
quæ vicerunt, non suis viribus, sed Dei hæc
auxilijs per signaculum crucis gloriosissime
peregerunt, in quibus vt sæpe diximus, ipse
dñs & dimicat & triumphat: vnde oportet &
ros eorum patrocina expetere, vt eorum
merea-

mereamur suffragijs adiuuari, vel quod no-
stris digni non sumus meritis obtinere, co-
rum possumus intercessionibus adipisci, vt
adiutorio sacratæ Trinitatis vsi, effici merea-
mur martyres carnalibus desiderijs abdicatis,
vt ipse dicit. Qui pro se fideliter dimican-
tes lapidibus preciosis coronat in cælo alum-
nos, cultoresq; amicorum suorum, protegere
dignetur in seculo, ac præstet vt adsistant
martyres inuocati à suis, quos post victori-
am paradisi beatitudinis retenet immortales,
vt in illo examinationis tempore, cum illos
gloria eterna circundat, nos aut excuset me-
diatrix venia, aut leuis pœna pertranseat:
nec damnet reos pro criminis actione
in perpetuum, quos preciosi sanguinis
commercio repa-
rauit.

GEOR

GEORGII
FLORENTIS GREGO-
RII EPISCOPI TVRONICI,
Miraculorum Martyrum, liber
secundus.

*De passione, virtutibus & gloria S. Iu-
liani Martyris.*

Magnus in nobis quod-
dammodo igniculum
ad iustitiæ suæ adipi-
scendam semitam pie-
tas diuina succedit. cū
dicit: *Oculi domini su-
per iustos, & aures eius
ad preces eorum, osten-
dens quod qui iustitiā
ex toto corde dilexerit, cum deprecatus fue-
rit, audiatur à Domino. Utinam quisq; no-
strum cum hæc tentare cœperit, statim spre-
tis mundi scandalis, neglectis concupiscen-
tijs vanis, derelictisq; semitis prauis, iustitiæ
viam expeditus, & sine impedimento secula-
rium actionum conaretur inrepere. Per hanc
enim viam Abel iustus suscipitur, Enoch bea-
tus adsumitur, Noë reservatur, Abraham e-
ligitur, Isaac benedicitur, Iacob dilatur, Ioseph*

Ieph custoditur, Moyses sanctificatur, Dauid prædestinatur, Salomon ditatur: tres pueri inter incendia rorulenta vaticinantur, Daniel inter innocuas bestias pascitur. Per hanc viam Apostoli diriguntur, martyres beati glorificantur. Et qualiter inquis? Scilicet dum infirma curant, mortua suscitant, præsentia contemnunt, futura desiderant, tortores despiciunt, pœnas non sentiunt, ad cœlestia regna contendunt. Quod proculdubio virtute propria non obtenerent, nisi per viam iustitiæ rectissime incedentes à domino audirentur. Sic & inclitus martyr Iulianus, qui Viennensi ortus vrbe, Aruernis datus est martyr, ab hoc igne succensus, hæc concupiuit ac mente tota desiderauit. Quia cum esset apud beatissimum Ferreolum, iam tunc martyrij odore flagrabat, qui relictis diuitijs ac propinquis, tantum ob solius amorē Martini, Aruernum aduenit. Sed ne hoc sine diuino mandato peregit, cum tunc persecutio in Viennensi vrbe ferueret. Legerat enim dominum prædixisse, *Si vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam.* Contulit ergo se hic in Aruernum territorium, non metu mortis, sed vt relinquēs propria, facilius perueniret ad palmam: metuebat enim ne ei parentes essent obuij, si inter eos hoc certamen inisset: & perderet miles Christi coronam gloriæ, si legitime non certasset. Igitur instantē persecutione ad Briuatensem vicum, in quo

quo fanatici erroris nenix colebantur, aduenit. Et cum insequi aduersarios nutu Dei sensisset, à vidua quadā se oculi deprecabatur. Quē illa tegens, illico martyre poscente, detexit, qui suis insecutoribus ita iussit, Nolo inquit, diutius cōmorari in hoc seculo, quia sitio tota animi auditate iam Christum. At illi, eductam vibranti dextera frameam, de ciso capite, in tres vt ita dicam, partes gloriosus diuiditur martyr. Nam caput Viennam defertur, artus Briuate reconduntur: felix anima à Christo conditore suscipitur. Senes quoque qui sacrosanctum corpus mancipauerant sepulturæ, ita redintegrati sunt, vt in senecture summa positi tanquā iuuenes haberentur. Caput quoque eius Ferreolus martyr accepit, completusque certamine tam illius membra quā istius caput in vnius tumuli receptaculo conlocantur. Quod ne cuiquam fortassis videatur incredibilis esse narratio, quæ audiui gesta, fideliter prodam.

2. QVODAM autem tempore dum ad occursum beati Nicetij antistitis vsque Lugdunum processissem, libuit animo, non aliter nisi orationis causa, Viennam adire, & præcipue sepulchrum visitare Ferreoli martyris gloriosi: insederat enim menti propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse eius alumnum vt Iuliani. Denique oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, con-

K 2 spi-

spicioq; in eo vericulos hoc modo conscrip-
ptos.

*Heroes Christi geminos hac continet aula:
Iulianum capite, corpore Ferreolum.*

Cumq; hæc legens, edituum consulerem, cur hæc scripta sic fuerint, respondit, Basilica sancti martyris Ferreoli, super ipsum Rodani litus ab antiquis fuerat collocata: deniq; cum impulsante violentia amnis, porticus quæ ab ea parte erat locata, conrueret, prouidens sacerdos Mamertus nomine, qui tunc Viennensem regebat ecclesiam, ruinam futuram præueniens, aliam basilicam eleganti opere, & in ipsa mensura sagaci intentione construxit, illuc sancti martyris transferre cupiens corpus. Aduenit autem ad hoc opus abbatum atq; monachorum magnus numerus, vigila-
taq; nocte accepto sarculo fodere cœperunt. Cumq; in profundo descenderent, tria sepulchra reperiunt, ac confestim stupor mentes spectantium inuadit. Nec quisquam erat certus, quisnam esset beati martyris tumulus. Igitur cum starent omnes in hebitate mentis attoniti, inspirante vt credo, diuinitate, vnus ex circumstantibus exclamat dicens: Antiquitus ferri solitum erat, & celebri per populos sermone vulgatum, caput Iuliani confessoris in sepulchro reteneri martyris Ferreoli, si oportorio amoto vnusquisq; consideretur: & sic potest quæ sint mēbra Ferreoli martyris protinus inueniri. Hæc audiens sacer-

cerdos, cunctos iubet in oratione prosterni: qua impleta, procedit ad tumulos, detectosq; duos singulos in ijs quiescentes inuenit viros. Cumq; aperuisset & tertium, inuenit in eo virum iacentem in laeso corpore, integro vestimento, qui deciso capite, caput amplexus aliud brachio retenebat. Erat enim ac si nuper sepultus, neq; pallore faciei demutatus, neq; capillorum decisione turpatus, neq; vlla putredine resolutus, sed ita integer inlassus, vt putares eum adhuc sopore corporeo deteneri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadauer Ferreoli, hoc esse caput Iuliani martyris, dubium non habetur. Tunc cum magno psallentio plaudente populo, in loco vbi nunc adoratur, domino annuente perducitur. Hæc autem vt ad sepulchrū martyris ab ipso edituo cognoui, fideli erratuli. Præbet tamen huic operi testimonium Sollius noster ipsi Mamerto scribens his verbis: *Tibi soli cōcessa est in partibus orbis occidui. martyris Ferreoli solida translatio, adiecto nostri capite Iuliani: vnde pro compensatione deposcimus, vt nobis inde veniat pars patrocinij, quia vobis hinc redijt pars patroni.*

3. IN loco autem illo, quo beatus martyr percussus est, fons habetur splendidus, lenis, dulcibus aquis vberimus, in quo & à persecutoribus caput amputatum ablutum est: de quibus aquis multæ sanitates tribuuntur infirmis. Nam sæpè cæcorum oculi ab his tacti, illu-

illuminati sunt: tertianarum quartanarum-
que febrium accensi, ut potati qui patiuntur
fuerint, conquiescunt. Nam & si quis graui
laborans incommodo, inspirante martyre
desiderium habuerit hauriendi, protinus ut
hauserit, conualefcit: & ita velociter extin-
guitur vis febrium, ceu si videas super immen-
sum rogi proleclis vndis incendia vniuer-
sa restingui.

4. POST passionem verò beati martyris,
ac fama præeunte de senibus, qui dum san-
ctos artus sepulturæ mandarent, fortitudini
pristinæ fuerint restituti, multa ibi beneficia
expetentes credentesque indulgente martyre
consequuntur. De quibus pauca perstringen-
ti deprecor veniam condonari, quod me mi-
nus vel idoneum vel peritum ad hæc harran-
da cognosco, nec imbutum grammaticis ar-
tibus, nec literis liberalibus eruditum. sed
quid facio, quod impellit me amor patroni ut
nequeam hæc silere? Vincit quidam ab Hi-
spanis, & carceri deditus apud imperatorem
Treuericum, capitali dijudicatus sententia
tenebatur. Quo coniux illius cognito, dum
tumulare viri membra festinat, ad Briuatem
vicum peruenit, repertosque viros dum di-
uersa studio intentio rimaretur, cognoscit,
quid in eo loco vel de martyre, vel de senibus
fuerit gestum, fidelique insinuationi credens,
ad sepulchrum beati martyris deliberat pro-
perare, ut causas suggerat, casus referet, vel
cun-

quæctum laborem sui doloris exponat. Adse-
rentibus tum præterea hominibus, Absque
dubio pollicemur, domina, tibi à martyre
reddi lætitiæ, qui senum quondam decre-
pitæ ætatis membra rigentia, antiquo vigori
restituit: impletaque hæc oratione promit-
tit, ut si sospitem reciperet coniugem, mar-
tyris sepulchrum, in quo posuit spatium, cimen-
to contegeret, fide plena, & de martyris pie-
tate secunda. Treuerim est ingressa, inuentum-
que virum gratia imperiali receptum, læta:
regreditur, inquisitumque tempus quo vir
relaxatus esset à carcere, hæc fuit absolutio-
nis hora, quam illa martyris est auxilium præ-
cata: dehinc pollicitationem quam pro-
miserat, cum immensis muneribus adimple-
uit.

5. E R A T autem haud procul à cellula
quam supra sepulchrum martyris hæc ma-
trona construxerat, grande delubrum, ubi in
columnam altissimam simulachrum Martis
Mercurijque colebatur. Cumque delubri illi-
us festa à gentilibus agerentur, ac mortui
mortuis thura deferret, medio è vulgo com-
mouentur pueri duo in scandalum, nuda-
toque vnus gladio alterum appetit trucidan-
dum. At ille cernens nihil veniæ reseruari,
cum à dijs suis non defensaretur, nostræ re-
ligionis custodiam, nostræ confessionis ve-
niam, nostri contagionis medelam, cellulana
expetijt martyris gloriosi. Tunc ille qui seque-

hatur, cum in adfultu gladij eum nō potuisset attingere, & hic super se ostium reseras-
set, atq; ille adreptum utrūq; postem, ostium
conaretur infringere, ilico adherentes ma-
nus tabulis dolore maximo quatiuntur, &
ranta afflictione miser torquetur, vt ybertim
fluentes lachrymæ qualis esset dolor intrin-
secus nunciaret: interea stupente vulgo, in-
clusus qui fuerat, progreditur liber: parentes
quoq; illius qui virtute sancti retenebatur,
cognoscentes martyris sepulturam, deuotis
multis muneribus pro filio exorabant.

6 FACTVM est autem dum hæc ageren-
tur, vt presbyter quidam via illa descēderet.
Qui cum didicisset quæ acta fuerant, pollice-
tur parentibus, si à gentilitate discederent, fi-
lium reciperent sanum. Ipse quoq; sacerdos
sequenti nocte videt per somnium simula-
chra, illa quæ à gentilibus colebantur, numi-
ne diuino comminui, atq; in puluerem reda-
cta solo prosterni. Quarta autem die cum gē-
tilitas veller iterum dijs exhibere libamina,
mœstus presbyter ad sepulchrum sancti pro-
sternitur: & cum lachrymis exorat, vt tandē
gentilitatem hanc quæ iacebat in tenebris,
splendor diuinæ potentia visitaret, nec sine-
ret vltra martyr beatus alumnos proprios i-
sta caligine deteneri, cum ille perennis clari-
tatis gaudia possideret. Confestim ad eius o-
rationem commouentur tonitrua, renident
fulgura, descendit imber igne mixtus, & grā-
di-

dine turbantur omnia: concurrat vulgus ad
cellulam, prosternitur coram sacerdote om-
nis caterua gentilium, & mixto cum lachry-
mis vlulatu cuncti domini misericordiam
deprecantur, pollicenturq; sacerdoti, si gran-
do recederet, & martyrem patronum expe-
terent, & ad Deum eius relictis simulachro-
rum cultibus integro de corde trāsirent. Por-
rò ille fusa oratione, cūcta quæ petijt meruit
obtenere. Recedente autem tempestate, pu-
er cum parentibus credens, ipsa die à dolori-
bus liberatur: gentiles in Trinitatis nomine
baptizati, statuas quas coluerant confringen-
tes, in lacum vico amniq; proximum proiece-
runt. Ab eo enim tempore in loco illo & fi-
des Catholica, & martyris virtus est amplius
declarata,

7. POST hæc venientes quidam de Bur-
gundionibus ad Briuatensem vicum, eum cū
armorum multitudine copiosa circundant,
captoq; populo, direpto ministerio sacrosan-
cto, vltra amnem transeunt, & viros gladio
interficere, reliquum vulgus sorte diuidere
parant. Tunc Hillidius quidam à Vellauo ve-
niens, & vt aiunt, commotione columbae
alitis incitatus, super eos inruit. Hortaturq;
socios ita hostes ad internecionem cæcidit,
vt captiuus laxatis triumphas in laudem mar-
tyris, amne transmissus, ad beatam cellulam
tanquam nouus Moyses cum omni populo,
canendo reuertitur: nec minor vt arbitror,

exultatio fuit ereptis, quàm quondam Israēlitis, demersis fuit Ægyptijs: quod ne quis dubitet hanc beati martyris fuisse victoriam, sed insinuatio columbæ aliquod mysterium fuisse creditur virtutis diuinæ. Nam veniente Hillidio, hæc ei obuiam venit: cum vt ille adsolet, aliquid demoraretur, hæc in circuitu illius volitabat: illoq; progrediente, ista præcedebat, & reuertebatur in obuiam, quasi accelerare deprecans iter. Dum hæc ageretur, adueniens puer, captiuitatem adnunciat: & siciste viam accelerauit. Sed & ipso pugnante, columba semper circa eum visa est decurrere. Quod ne quis inuideat confectum de columba, & homini præstitum Christiano, cum Orosius consulem Romanorum, id est, Marcum Valerium, à coruo alite scribat adiutum.

3. PROSTRATIS ergo Hillidio hostibus, quatuor ex his per fugam lapsi patenam & vrceum qui Anax dicitur, in patriam deferunt, & diuisam in tantis vt erant partibus patenam, vrceum regi Gundobaldo ob gratiā exhibent conquirendam. Reliquum verò argentum reginæ sagacitas reperit, cui additis multis muneribus loco illi sancto restituit, fideliter insinuans regi, non oportere eum vt gratiam martyris sancti propter argenti paruitatem amitteret.

9. PRO quibus ac talibus virtutum ornamentis magna ibi basilica fabricata à fidelib. vir-

virtutibus vt præfati sumus, martyris beati refulget, in qua paralyticorum, claudorum, excorum, & aliorum quoq; morborum sæpius petita remedia conquiruntur. Fedamia quædam mulier paralytis humore cōstrieta, cui nullum corporis membrum sine dolore vigeat, exhibita est, deferentibus propinquis ad beatam basilicam, vt vel stipem à largientibus mereretur. Quæ dum in porticu illa quæ sanctæ basilicæ coniungitur, decubaret noctem dominicam, dum sacrosanctis vigilijs populi fides deuota concelebrat, & illa quiescens lectulo paululum obdormisset, à viro quodam per visum correpta atque increpata est dicente sibi, Cur reliquis excubias nocturnas Deo exhibentibus, illa deesset? Respondit se ab omni membrorum parte debilem, nec penitus gressum agere posse. Tūc quasi sustentata à viro qui loquebatur ei, & ad sepulchrum vsque deducta, dum in sopore fundit orationem, visum est ei quasi multitudo cathenarum ab eius membris solo decidere, à quo etiam sonitu expergefacta, sensit omnium artuum receperisse plenissimā sanitatem. Protinus surrexit à lectulo, & stupentibus cunctis, cum gratiarum actione voceiferans, sanctam est ingressa basilicam. Ferunt etiam quidam, solitam fuisse eam referre habitum viri, qui eam fuerat adlocutus: dicebat eum statura esse procerum, veste nitidum, elegantia eximium, vultu hilarem, fla-

na cæsarie immixtis canis, incessu expeditū, voce liberum, adlocutione blandissimum, candoremq; cutis illius vltra lilij nitorem fulgere, ita vt de multis milibus hominum quæ sæpè vidisset, nullum similem conspicata esset: vnde multis non absurde videtur ei beatum martyrem adparuisse, quæ mulier post decem & octo annos sanata est.

10. QUIDAM dum in seditione quam commouerat, oculum amisisset, hominem qui iustum intulerat de basilica conabatur extrahere: quod dum agit, non modo amissi oculi non recipit lumen, verum etiam sentit alium quem sanum habuerat, obcæcari. Porro eū peccata sua confiteretur dicens: Merito mihi euenit iudicium sine misericordia, qui non feci misericordiam, prostratus coram sancto sepulchro cum populo, qui tunc ad festiuitatem aduenerat, indulgens lædenti, & visum recepit & gratiam: sicq; factum est, vt is qui sancti auxilium expetierat, tutaretur, ille vero qui non credebat, argueretur: & sic vterq; lætus emendatusq; discessit.

11. ALIVS quoq; ausu temerario die dominica iungens boues agrum sulcare cepit. Adprehensaq; securi, vt aliquid emendaret in vomere, protinus contractis digitis manubrium in dextera eius adhæsit. Cumq; præ dolore nimio cruciaretur, post duos annos veniens ad beati martyris basilicam, vigilias fideliter celebrauit: statim in ipsa die dominica,

nica, reſerata manus lignum quod inuitus tenebat, amiſit, magnam inferens populo diſciplinam, vt quod die dominica fuerat perpetratum, ipſa quoq; die dominica purgaretur. At ille magnificans gloriam martyris, reſeſſit incolumis, nec vltra die reſurrectionis dominicæ quicquam auſus eſt operari.

12. SIC & Anagildus quidam mutus & ſurdus & cæcus, vel omnium mēbrorum compage debilitatus, ad limina ſacroſancta proiectus eſt, ſcilicet vt vel ab ſtipe paſceretur deuotorum, qui victus alimoniam proprijs manibus laborare non poterat. Igitur cum per annum integrum ante ſanctam ædem decubaret, tandem viſitatus à virtute beati martyris, ab omni infirmitate ſanatus eſt. Videtur mihi, vt ſicut ſancti virtute curata morbi da retexuntur, ita & infidelium prauitates oratione illius confutata ad emendationem aliorū, ne ſimilia appetant declarentur, quia vtraq; ſancti gloria præſtat, vt & hos ſanitati reddat ne amplius crucientur, & illos arguat ne in futuro iudicio condemnentur. Et quia nullum latere credo, aliquid de hoſtilitate Theodorici regis, ac infirmitatibus Sigualdi, quæ ei in Aruernopoſito contigerūt, propter virtutem tamen beati martyris, eſt diligentius exponendum, quo faſtilius fides dictis adhibeatur. Igitur cum ob direptionem Aruernorum rex antedictus feſtinaret, & ingrediens terminum vaſtationi cuncta ſubi-

geret,

geret, pars aliqua ab exercitu separata ad Briuatensem vicum in festa prorupit, fama vulgante quod in basilica essent incolę cum multis thesauris adunati. Cumq; peruenissent ad locum, inveniunt multitudinem promiscui sexus, obseratis ostijs in templo ipso cum proprijs facultatibus resedere. Cumq; intrare non possent, vnus effractam ceu fur, in altari sancto fenestram vitream ingreditur, quia qui non intrat per ianuam hic latro est: dehinc referatis ædis illius valuis, exercitum intro mittit. At illi direpta cuncta pauperum suppellectilia cum ministris ipsius basilicę, reliquumq; populum qui infrā erat educum, foris diuiserunt haud procul à vico. Quę cum ad regem delata fuissent, comprehensos ex his aliquos diuersis mortibus condemnauit. Fugiens verò ille qui inrupta æde caput fuit huius sceleris, igne de cælo dilapso consumptus interijt: super quem cum multi acervū lapidum congregassent, à tonitruis & coruscationibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui verò de consentaneis latentes regem in patriam sunt regressi, correpti à dæmone, diuersis exitibus hanc vitam crudeliter finiunt. Hęc audiens rex, omnia quę exinde sunt ablata, reddidit. Præceperat enim ne in septimo à basilica miliario quis vim inferret.

14. TVNC Sigiswaldus cum rege præpotēs sum omni familiā suā Aruernam regionem

ex

ex regis iussu migravit: vbi dum multorum res iniuste competeret, villam quandam quā gloriosę memorię Tetradius Episcopus Biturigenis, basilicę sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbratę commutationis audus peruasit: sed mense tertio postquā adgressus est, correptus à febre & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœsta penderet, à quodam sacerdote commonita est, vt eum si videre vellet incolumem, auferret à villa. At illa hęc audiens, præparatis carrucis, compositisq; plaustris, quo eum eucheret, mox vt prædium sunt egressi, protinus diuina sunt pariter gratia munerati, nam iste sospitate illa meruit ex huius incolumitate lætitiā. Ferunt etiam in oratorium prædij illius sanctū Iulianum martyrem cum Tetradio episcopo conloquentem, cuidam religioso reuelatum fuisse, promittentem se episcopo villam, quā pro animę suę remedio sibi reliquerat, recepturum. Sed & habitum beati martyris in eodem modo esse, vt quondam paralytica expersuerat, referebat.

15. PASTOR verò quidam non strenuitate, sed nomine Ingenuus, dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris iniuste ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingrassante conualuit, vt colonias basilicę concupiscens, quę agro eius erant proxime, peruadere non timeret. Ad quem sacerdos loci, cum
ali-

aliquos de clericis quasi legatos mitteret, vñ accepta ratione quod male peruaserat, relaxaret, ille quasi cōtra iniquum hostem telis cor reptis prosiluit, fugatisq; sagittis clericis, res sancti in sua dominatione retenuit. Factū est autem vt in proximo adueniret dies passionis martyris gloriosi: ad quā ille immemor peruationis suæ atq; iniuriæ quam iutulerat clericis, ante quinq; dies solennitatis ad vicū Briuatensem aduenit, qui cum in domo hospitalitatis suæ conuiuium cum lætitiā & exultatione fungeretur, subitō coruscatione facta tonitruum sonuit. Rursumq; iterato, iaculo igneo de cælis elapso percussus est, nullo tamen de reliquis pereunte. Deinde ad exemplum omnium, tanquam rogos flammeus ardens, paulatim consumebatur. Ad quod miraculum populus qui ad beati festa conueuerat, hæc cernēs cum admiratione, metuebat, satisq; illi fuit, ne de rebus sancti aliquid vltra contingeret. Quod ne fortuitū actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnum interfuisse sacrilegum.

16. QVID etiam ad Beconis comitis cōfutandam superbiam beatus martyr sit operatus, euoluam. Hic cum actiones ageret publicas, & elatus iactantiam multos contra iustitiam adgrauaret, casu cōtiguit, vt dimissum accipitrem diu per diuersa vagantem perderet. Similiter vt vnus de seruentibus basilicæ sancti Iuliani, accipitrem alium dum per

viati

viam ambularet, quasi vagum inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cum ad Beconem peruenisset, quod scilicet puer repertū teneret accipitrem, calumniari cōpit ac dicere, Meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit. Deinde succedente auaritia, misit illum vinctum in carcerem, deliberans eum in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos inestus valde ad sepulchrum sancti properat, reseratisq; cū gemitu causis, adprehensis decem aureis per fideles amicos Beconi obrulit. Quod ille, p nihilo respuens, cū iuramento adseruit, nunquam se puerum dimissurum, nisi exinde aureos triginta acciperet. Quod presbyter de super sepulchro sancti accipiēs, Beconi trāsmisit, quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem: sed DEVS omnipotens, qui permanet ante solem, secundum bonitatis suæ diuitias, humiliavit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo veniens ad sancti festiuitatem cum ceterua satellitum, ingressus est limē sanctum. Procedente verō lectore, qui beate passionis recenseret historiam, vt reuoluit librum, & in principio lectionis, sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio quate terrima, ad terram corruit, cruenteq; spumans dare voces diuersas cōpit: inde inter suorum manus sublatu a basilica, domū relicitur. Nec fuit dubium pueris eius hæc ob

L

iniū-

iniuriam basilicaris famuli euenisse: omnem quoque ornatu quod super se tunc habuit, tam in auro quam in vestimentis, basilicæ contulit, & multa deinceps munera misit: sed usque ad diem obitus sui sine sensu durauit.

17 FVIT etiam quidam diaconus, qui relictam Ecclesiam fisco se publicè iunxit, acceptaque à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, ut vix posset à vicinis circumpositis sustineri. Accidit autem quadam vice, ut salutus mortenses ubi ad æstiuandum oves abierant, circumiret, atque pascuaria quæ fisco debebantur, inquireret. Cumque diuersos spoliaret iniuste, conspicit eminens greges, qui tunc sub nomine martyris tuebantur: ad quos leui cursu euolans, tanquam lupo repax diripit arietes. Conturbati atque exterriti pastores ouium, dicunt ei, Ne quæsumus contingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani domini subiungati sunt, quibus ille hæc inridens respondisse fertur, Putasne quia Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quæ voluit abstulit, ignorans miser, quod qui de domibus sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso sic domino protestante, *Qui vos spernit me spernit, & qui recipit iustum, mercedem iusti accipiet.* Cōtiguit autem ut post dies multos, non religione, sed casu confrente, ad vicum Briuatensem properaret, præiectusque humo ante sepulchrum, mox à febre corripitur, & tanta vi caloris opprimitur, ut neque

neque consurgere, neque puerum euocare posset: famuli verò cum vidissent eum extra solitum plus occumbere, accedentes, Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? non enim tibi tam longus mos erat orandi, aut deuotio. Ferebant autem de eo, quod quandoquidem in Ecclesia fuisset ingressus, parumper immurmurans, ac capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellatus pueris, cum responsum reddere non valeret, ablatu manibus è loco, in cellam quæ erat proxima lectulo, collocatur. Igitur inualecente febre, proclamat se miserum incendi per martyrem. Et quod primo sisuerat, ad motis animæ iudicii facibus, crimina confitetur, iactatque super se aquam voce qua poterat, deprecabatur. Delatis quoque cum vasculo lymphis, & in eum sæpe deiectis, tanquam de fornace ita fumus egrediebatur è corpore. Interea miseri artus ceu combusti, in nigredinem conuertuntur. Vnde tantus procedebat fœtor, ut vix de adstantibus possent aliquid tolerare. Innuens enim dehinc manu, indicat se esse leuiorem: mox illis recedentibus, hic spiritum exhalauit: de quo haud dubium est qualem illic teneat locum, qui hinc cum tali discessit iudicio.

18 ALIVS autem per vigiliam festiuitatis, equum alicuius qui tunc forte ad eandem solennitatem venerat, furto comprehendit. Ascensusque velociter properat, scilicet ut qui lu-

men per dederat veritatis, non inueniretur à luce: & cuius pectus cupiditatis tenebræ obfederant, eius & fortunam fraudulentiā nox celaret. De talibus enim dominus dicebat in Evangelio, *Omnis qui male agit, odit lucem*. Albescente igitur cælo dicebat, iam securus sum. Nam triginta leucas à sancti basilica elongatus sum: iam secus propriam domum esse me credo. Dum hæc tacitus reuoluëret intra se, demotis ex axe tenebris, cognoscit se ipsi vico propinquum inter populos deuagari: timensq; ne scelus suum patefieret publico, cum cautela grandi caballū in loco vnde digressus fuerat, reformatuit: sic miser virtutē martyris tota nocte detētus in circuitu vici, & vt ego credo, ab auctore qui eū obfederat, est delusus, vt viam quam adprehendere voluit, non valeret. O scelerata cupiditas, quid agis? Semper amatores tuos in confusionem præcipitis.

19 QUIDAM alteri trientem præstiterat, quē interpositis paucis diebus recepit. Post annum verò in atrio sancti conuento homine, rem suam quasi non recepisset, sibi reddi deposcebat. At ille detestās, adseribat se reddidisse susceptum. Cumq; diutissime alter carentur, ille qui reddiderat, ait ad socium, Vtque quo vterque contendimus: sub iudicio hoc omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumultum martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta

ita patroni. At ille nec dubitans, ingressusq; sepulchrum dum audacter eleuat manus, vt periuret, infelicitè miser inrigit. Hæret vox in gutture, lingua coarctatur in fauce, vibrant labia vacua à sermone: ipsa quoque brachia, quæ ad adiutorium frustrati sacramenti erexerat, prorsus retrahere non valebat. Ad hæc vulgo admirante, publicato scelere, multitudo cuncta populi vna voce prorumpens, domini misericordiā, ac beati martyris auxilium deprecatur. Post quatuor vero, aut eo amplius horas, ad sensum regressus, quod iniuste repetebat, publica confessione patefecit, & sic sanus abscessit.

20 SÆPE hæc ille audierat qui basilicæ sanctæ violentiam intulit, sed iniquam mentem semel obsessam vitio, bonitas mollire non potuit. Salomone obtestante, *In malivolam animam, non ingreditur sapientia*. Aduenierat festiuitas sancti, & ecce quidam è populo conspicatur ornamenti immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente, quod adipiscens non poterat occultare. Igitur discedente populo à basilica, post gratiam vespertinam, hic se in angulo basilicæ reprimens, latitauit: ac dato cunctis nocturna quiesce silentio, vel operiente vmbrosa caligine mundi, confurgit ab angulo, & nihil dubitans utiq; qui à satellite Satana impellebatur, super cancellum beati sepulchri cursu prosiliit rapido, detractāq; à sum-

mo vnam gemmis coruscantibus, crucem ad terram deiecit, collectisque velulis ac palliolis de circuitu parietum pendentibus, vnum voluculum facit, imposuitque humeris, ac eleuata cruce manu, ad locum vnde discesserat repetit, ac posita capiti sarcina, peccati sopore compressus, obdormiuit. Media vero nocte circumeuntes custodes sanctam basilicam, aspiciunt in angulo vnam gemmam crucis, tanquam iubar coeleste refulgere: obstupefacti, accedunt cominus cum timore, ad motoque cereo inueniunt personam cum rebus furatis, quas auferre non potuerat, inibi decubare. Denique sub custodia eum illa nocte detentum, mane facto cuncta quae fecerat patefecit, adferens se lassum obdormisse, eo quod diutissime circumiens cum fasce basilicam, ostium vnde egrederetur, reperire non poterat.

21. **M**VLTA quidem & alia in prauaricatoribus ostendit, sed satis sunt ista ad coercendam desidiam eorum: nunc vero ad gaudia prosperitatum quae larga pietate praestat populis, reuertamur. Sed prius illud non arbitror postponendum, quod expertum valde cognouimus, quod in rebus perditis apud hunc patronum fidelis deprecatio consequatur: ex quibus vnum tantum commemorare studui. Ad festiuitatem beati martiris deuotus pauper aduenerat, laxatoque equite sacram ingressus est aedem, ac vigilijs im-

mobi-

mobilis instans, noctem cum ceteris orando deduxit: in lucescente vero caelo, ad metam regressus, caballum quem reliquerat, non inuenit: quæsitumque diutissime nec signa quidem in quam partem discessisset, agnouit. Transacto igitur biduo recurrit iterum per saltus, perferutans à locorum incolis, si forte aliquis aut teneret captum, aut capi vidisset ab aliquo. Nullum dehinc indicij genus reperiens, anxius atque moestus ad sepulchrum sancti regreditur, ibique causas doloris ac mororis exponens aiebat, Ad tua sancte limina veni, nihil aliud quam paruitatis meae vota deferre: nihil iniuste abstuli, nihil gessi indignum tua solennitate, cur inquam perdidirem meam? rogo ut restituas amissum, ut necessarium reddas. Hæc fletu addito aiebat, ut egressus est templum, conspicit eminens à quodam viro suum equitem retineri. Ad quem accedens, dum discutit, vnde sit aut vnde venerit, aut ex quo tempore hunc habeat equum, didicit ipsa hora eum fuisse receptum, qua ille beati martyris implorauit auxilium.

22. **C**VM autem quidam ab eo loco per incursum diabolicum, oculum derididisset & ad hospitium suum viduatus lumine, infeliciter refederet, ac manibus proprijs nihil laborare praeualens, spem vllam alimonij non haberet, apparuit ei vir in visione noctis com-
monens, ut ad beati basilicam ambularet: ibi

L 4

que

quæ si deuotè suggerat, promittit auxilium inueniri. At ille nihil moratus, adrepto bacello adminiculante puero, sanctum ingressus est locum: qui post còpletam orationem, archipresbyterum, qui tunc locum ipsum regebat nomine Publium, adiuit, supplicans vt oculis cæcis Christi crucem imponeret: erat enim valde religiosus. Quod ille dum iactantiam euadere cupit euitans, tenetur à cæco, nec omnino dimittitur, nisi quæ petebat adimpleret. Tunc ille prostratus ante sepulchrum diutissime martyris est suffragium imprecatus. Deinde ad motam oculis cæcis manum, protinus vt signum crucis imposuit, visum iste recepit. Admiramini quæso virtutem martyris, cui cum parum sit per se exercere miracula, nunc etiam per manus discipulorum ad stipulante virtutis suæ fauore publice operatur: sed nec meritum discipuli fuit exiguum, cui hæc præstita esse cernuntur.

23 ERAT enim tunc temporis apud urbem Aruernam patruus meus Gallus episcopus, de quo non videtur omitti, qualiter in adolescentia sua fuërit à sancti virtute ius natus. Et quia sæpius commemorauimus, quale excidium Aruernæ regioni rex Theodoricus intulerit, cum neque maioribus neque minoribus natu aliquid de rebus proprijs est relictum, præter terram vacuam, quam secum barbari ferre non poterant. His ergo

tem-

temporibus gloriosæ memoriæ patruus meus, qui postea, vt dixi, sacerdotali fasce Aruernæ rexit Ecclesiam, pupillus erat, cuius facultates ita direptæ sunt ab exercitu, vt nihil prorsus remaneret. In promptu ipse quoque cum vno tantum puerulo, vsque Briuatensem vicum plerumque itinere pedestri discurrebat. Accedit autem quodam tempore, dum hoc iter teneret, vt laxatis præ calore solis calciamētis, nuda incedens planta, sudem calcaret spineam: quæ tunc fortassis incisa adhuc terræ hærens erepto acumine inter herbas virides latitabat. Quæ defixæ plægæ & supergressa effracta: deorsum extrahi nequibat. Igitur defluente sanguinis riuo, cum gressum facere non valeret, beati martyris implorat auxilium, paululumque dolore compresso, licet claudicando, iter quod cœperat, expediuit. Tertia verò nocte computrescente vulnere, dolor maximus incitatur. Ille vero ad experta dudum præsidia confugiens, sepulchro glorioso prosternitur: expletisque vigilijs regressus ad lectulum, dum virtutem martyris præstolatur, somno incubente deprimitur. Deinde confurgens, nullam doloris sentit iniuriam: aspectaque planta, pars sudis quæ ingressa fuerat, non videtur: euulsam tamen sentiebat à pede, quod lignum diligenter inquirens in stratu suo, reperit admirans qualiter fuisset egressum: solitus namque erat in Episcopatu suo locum vulneris ostende-

L 5

re,

re, in quo magna adhuc fossa conspiciebatur, obtestans in hoc beati martyris fuisse virtutem.

24 POST multum verò tempus aduenerat festiuitas beati martyris, & pater meus cū omni domo sua ad huius solennitatis gaudia properabat. Nobis verò iter agētibus, Petrus frater meus senior, ab ardore febrium occupatur, & tam grauius agit, vt neque vigere, neq; cibum sumere posset, totumq; illud iter cum grandi agitur mœrore, & in discrimine res vertitur, vtrum conualescat an pereat. Denique cum isto labore peruenitur ad locum: ingredimur basilicam, adoramus sacro sancti martyris sepulturam: prosternitur & ægrotus in pavementum, deprecans medellam à martyre glorioso. Post completam verò orationem, ad metatum regressus, febris paululum cōquieuit: veniente autem nocte, nobis ad vigiliis properantibus, rogat se & ille deferri: incumbensq; ante sepulchrum tota nocte, martyris suffragium deprecatur. Exactis deinde nocturnis excubijs, rogat vt de puluere qui circa beatum erat tumulum, collecto vel potui darent vel collo suspenderent. Quo facto, ita omnis ardor febrium cōquieuit, vt ipsa die & cibum caperet incolumis, & vbi delectatio vertisset animum, ambularet.

25 SEQVENTI verò festiuitate, dum iterum cum magno gaudio ad sanctā properamus

remus

remus basilicam, mihi caput à sole percussum grauius dolere cœpit: qui dolor ad crescens, febrem intrinsecus generabat, ita vt nec cibum me capere, nec loqui permitteret: cumque per duos dies ab hoc dolore cōsumerer, die tertia ad basilicam sancti Ferreoli, cui fōs ille de quo superius meminimus, est cōtiguus, aduenimus. Distat aut basilica à Briuatēsi vico quasi stadijs decem. Cumq; in locum illum venissemus, libuit animo ad fontem vsq; procedere, cōfidens de virtute martyris, qd si me exinde leuis vnda perfunderet, mox sanarer. Adueniens verò, orationem fundo, aqnam haurio, os refrigero, caput infundo, statimq; decedentibus lymphis, fugato dolore sanus abscedo, & vsq; ad sepulchrum martyris glotiosi latus ingredior, admirans & gratias agēs martyri, quod prius me virtute sua dignatus fuerit visitare, quàm ipse merer cernere sepulchrum.

26 EST enim ad Hunoronem, quia ibidem martyr percussus est, virtus eximia. Quidam à febre correptus dū in extremis ageret, de fideriū habuit de aqua fontis haurire, ad quā etiā se deportari fideliter exorauit: qui à suis inter manus adprehēsus & in loco depositus, protinus vt aqua haustu accepit, & faciem caputq; perfudit, recipere meruit sanitatem: & aliorum manibus inlatus, proprijs gressibus est regressus, fuit autem incola huius vici, sed excidit nomen eius.

17 **Q**UADAM autem die orta tempestas cum magno venti impetu super vicum Briuatensem rapide descendebat: micabant enim de nubibus fulgura ac tonitrua terribilia: voces dabant, quatitur terra fragore, & exuri à coruscatione pene omnia putabantur: sola erat expectatio in virtute martyris gloriosi. Nec mora, dato cum fulgore graui sono tonitruui, iaculum igneum per aditum quo funis ille signi dependet, ingreditur: percussisque duabus columnis, frustra excussit: inde repercuiens per fenestram, quæ super sanctum habetur tumulum, est egressum: nullū tamen per beati custodiam de populo læsit. O quā magnus circa alumnos proprios beatus martyr, columnas sustulit, percuti non sinit phalanges: confringi passus est vitream, non ceteruam: permisit super sepulchrum proprium præterire coruscum, ne fieret multitudinis totius interitus. Igitur expulsum à basilica sancti martyris iaculum, aceruum fœni combussit, interfecit pecora, iumenta deleuit. Quod si hæc fortuitu quis putat, admiretur magis & stupeat incliti potentiam martyris, quod præteriens ignis per medium populi, nemini nocuit, sed ibi tantum expleuit vota, ubi se cognouit habere licentiam.

28 **C**LERICVS autem Aredij Lemovicini Abbatis ad festiuitatem veniens, præ multitudine populi non modo ad sanctum tumu-

lum

lum accedere, verū etiam nec in ipsam basilicā potuit introire. Cumq̃ mestus metu se reddidisset, recubans, in lectulo obdormiuit. Protinus adstitit ei vir in vsu, dicens: Quid tu inquit, sopore deprimeris? vade celerius ad templum martyris, & omnia inuenies reserata. At ille metu territus, exsurgens, creditus dictioni, properat velociter experiri, si vera essent quæ sibi fuerant indicata. Cumq̃ venisset ad ostium, repetit remotos vndiq̃ populos vsq̃ sanctum altare, vel ipsum tumulum via facta nullo obistente: & sic sine vlla impressione accedens, fusa oratione cum gaudio est regressus. Quod ne qs dubitet, testor omnipotentem Deum, quia ab ipsius Abbatibus hæc ore cognoui, apud cuius monachum gesta sunt.

29 **H**VIUS festiuitatis temporis signāra plebs, mœsta pēdebat, nesciens diem in quo martyr beatus deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari: & hæc ignorantia vsq̃ ad beatum Germanum Antistodorensem antistitem est protracta. Factum est autem vt antedictus Pontifex Briuatē adueniret, sciscitatusq̃ ab incolis, quo tempore huius sacra celebrarentur, se nescire respondent. Tunc ille, Oremus, inquit, & fortassis nobis hæc domini potentia reuelabit. Quod cum fecissent, mane orto, conuocatis senioribus loci ait, Quinto Kalendarum mensis septimi celebrandā esse festiuitatem. Ex hoc

hunc

nunc deuotus adueniens populus, vota præfili reddens, refert & animæ & corporis medicinam.

30 **ENERGV MENI** verò cùm aduenerint, plerunque euomunt in sanctum **DEI** conuitia, cur sanctos alios ad sua conuocet festa, ipsosque nominatim cōfidentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim, Sufficiat tibi Iuliane, nos propria virtute torquere, vt quid reliquos prouocas? quid inuitas extraneos? Ecce Martinum Pannonicum, inimicum ingiter nostrum, qui tres à nostris cauernis repulit mortuos. Adest Priuatus ex Gabalis, qui oues suas barbaris nostra instigatione commotis, tradere noluit. Aduenit Ferreolus collega tuus ex Viennensibus, qui nobis in te supplicium incolis præsidium misit, quid Symphorianum Ædum, quid Saturninum vocas Tolosanum? aggregasti conciliū, vt nobis ingeras infernale tormentum. Hæc & his similia dicentibus, ita sanctos Dei humanis mentibus repræsentât, vt nulli sit dubium eos inibi cōmorari: multi tamen ab his infirmi curantur, & sani recedunt.

31 **SED** & illud est memoratu dignissimū, quæ sit mansuetudo pecorum in hac basilica votiuorum: qualiter vituli petulantes, calcitrantes equi, grunniētes suillæ, cùm limē sanctum ingressi fuerint, conquiescunt. Nam vidimus sæpè cothurnosos tauros, qui à

quindecim aut eo amplius viris alligati, funibus ducebantur, talem in hominibus impetum dare, vt putares eos ipsos quoque dirumpere funes. Sed cùm ædem sanctam ingressi sunt, ita quieuerunt, vt arbitreris eos tanquam agnos mansuetos haberi. Vidimus etiam per medias turmas multos ingredi, inclinato capite populos amouentes rostro, non cornibus, & tanquam tribunal adirent iudicis, aliquem sensum habere timoris: non calcem mittere, non aliquem cornu petere, non oculis toruis aspicere, sed in omni mansuetudine vsq; ad sanctum properantes altare, osculantesque rursus in ipsa qua ingressi fuerant, patientia repedare. Sic & reliquorum iumentorum petulantia cùm illuc accesserit deposita cuncto furore, mitescit, vt ea in mansuetudine columbarum cum grandi admiratione conspicias. De his verò quæ votiuæ sunt, nulli penitus quippiam subtrahere licet: nullus priusquam ad basilicam veniat, aut commutare præsumit, aut emere. Nam qui fecerint, sapius ultione diuina grauiter qua-tiuntur, nam aut febris imminet, aut malum aliquod obrepit, aut damnum graue succedit, aut hoc quod abstulit, morbus aufert. Difficile tamen sine præsentī ultione res preterit.

32 **DE** illis dixisse virtutibus sufficiat, quæ circa sanctam basilicam eius gesta sunt aut geruntur: nunc pauca de locis illis in quibus eius

eius habentur reliquiæ differentes, finem huius libelli facere placet, deuotione commo-
nente. Quidam apud Belgicæ secundæ pro-
uinciam, id est suburbano Remensis vrbs,
basilicam in honore beati martyris studiose
construxit, cuius reliquias post perfectam fa-
bricam expetiit fideliter ac deuote, quas ac-
ceptas dum viatim psallendo regreditur, Re-
mensem ingressus Campaniam. Erat enim
haud procul à via ager cuiusdā diuitis Cam-
panensis, ad quem scindendum magna multi-
tudo cōuenerat. Igitur adpropinquante via-
tore cum his pignoribus, cepit quidam de
aratoribus male torqueri, & quasi in excessu
mentis dicere, En, inquit, beatissimum Iulia-
num adpropinquantem, ecce virtutem eius,
ecce gloriam eius: currite viri, relinquite bo-
ues, dimittite aratra: ceterua omnis eat ei
obuiam. Stupentes illi, & quid narraret ig-
nari, dum hebetati admirantur tam voces
quàm dicta personæ: protinus miser relicto
aruis vomere, elidens se in terram, verbe-
ransq; palmas, in parte qua vir ille beati mar-
tyris veniebat, cursu celeri rapitur, clamans,
Vt qd me sancte sic crucias? ut quid me glori-
ose martyr incendis? cur regionem tibi non
debitam aggredieris? cur habitacula nostra
perlustras? Talia eo dicente, ad locum ubi
iam sacerdos tabernaculum erexerat, tur-
bulentius aduenit, prostratusq; coram san-
ctis reliquijs: diutissime homo incubuit
tunc

tunc presbyter capsulam illam sanctam su-
pereum vt posuit, ilico erumpente ex ore e-
ius sanguine, ab incurfione diabolici erroris,
mandatus est, ac deinceps virtutem sancti
prædicans, comes fuit huius itineris.

33. QUID de eius reliquijs in oriente fide-
lium fratrum relatio signat, edicam. In qua-
dam orientis ciuitate, dum in Ecclesia à dæ-
monio quidam torqueretur, in naui beati
martyris prædixit esse reliquias. Cūq; nauis
portum fuisset adepta, hic ad eam saltuatim
prosilijt, ac prouolutus solo coram nauis,
rumpente ab ore & naribus tabe, persona pur-
gata est. Quæ cum Episcopo nunciata fuisset,
commouet populum, cum accensis ce-
reis ad portum vsq; procedere. Igitur nau-
clerus audiens, flensq; præ gaudio, in occur-
sum Episcopi properat, nihil se aliud adferens
de beati sustulisse basilica, nisi parumper pul-
ueris qui circa sanctum iacebat tumulum:
sed Deus omnipotens comprobans fidem vi-
ri, oculi virtutem martyris non permisit.
Dehinc Episcopus sublatis reliquijs, vsque
ad sanctam Ecclesiam cum magno honore
deportat. Negociator verò tanta cernens mi-
rabilia, basilicam in honore martyris ædifica-
uit, in qua beatas reliquias conlocans, multa
deinceps ibi miracula vidit operari.

34. HÆC ego dudum expertus sum. Con-
tigit vt post ordinationem meam. Aruernos
accederem: profectusq; beati Basilicam adiui,

expletâq; festiuitate, disruptis à pala quæ sanctum tegit tumulum simbrijs, in his mihi præsidium ferre credens, impleta oratione discessi. Apud Turonicam verò urbem monachi in honore ipsius martyris basilicam qualem possibilitas eorum habuit, edificauerunt, cupientes eam eius virtutibus cōsecrari. Audientes autem hæc pignora à me fuisse delata, rogabant vt dedicata ædes iisdem augeretur exuijs. At ego adprehensam secretius capsam, ad basilicam beati Martini incipiente nocte, propero. Referebat autem mihi vir fidelis qui tunc eminus adstabat, cum nos basilicam sumus ingressi, vidisse se pharum immensum luminis è cœlo dilapsam, super beatâ basilicâ descendisse, & deinceps quasi intro ingressa fuisset. Cum enim nobis hæc in crastinum à fidelibus relata fuissent, conijcimus eam à virtute beati martyris processisse. Depositis ergo super altare sacrosanctis reliquijs, vigilata nocte cum grandi psallentio, ad antedictam deferrebantur basilicam: & ecce vnus ex energumenis, manibus in se conlisis, ore patulo, cruenta proiciens spūta, aiebat, Vt quid te Martine Iuliano iuxisti? Quid eum in his prouocas locis? satis nobis erat præsentia tua supplicium: similem tui ad augenda tormenta vocasti? cur hæc agis? Quare nos cum Iuliano sic crucias? Hæc & alia misero declamante, expletis missarum solennitatibus, dum se ante sanctum altare di-

utis-

utissimè conludit, profluente sanie ex ore, eius, ab infestatione furoris diabolici liberatus est.

35. SED nec hoc silendum puto, quod in nocte illa priusquàm sanctæ reliquiæ ibidem conlocarentur, sit gestum. Monachus ipsius loci dum de aduentu solennitatis gauderet, & singulos quosque ad cellariolum basilicæ promptissimè inuitaret, hortans vt omnes in basilica fideliter vigilarent, extracto à vase vino, cœpit eis causa deuotionis cum gaudio propinare dicens: Magnum nobis patrociniū in beatum martyrem pietas diuina largitur. Idcirco rogo charitatem vestram, vt vnanimiter vigiletis mecum: cras enim sanctæ eius reliquiæ in hoc loco sunt conlocandæ. Exacta quoque cum sacris hymnis modulisque cœlestibus nocte, celebratis etiam missarum solennijs, festiuitate onâs clericus, cœpit eos iterum, quos prius inuitauerat rogare ad refectionem, dicens: Gratias vobis ago, quod sic ad vigilandum immobiles persististis: sed nec martyr diu distulit bonam voluntatem virtutis suæ gratia munerari. Nam ingressus promptuarium clericus, repetit cupellam quam pene mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare, in tantum vt copia defluentis vini riuum per terram ad ostium vsque duceret. Quod ille admirâs, posito deorsum vase, sæpius extulit plenum, sed & de ipso cum satis abunde quæ-

M 2 fu-

fuisse expensum, nihil prorsus defuit, sed vique in crastinum mirantibus cunctis semper stetit plenum. Erat autem III. Kalend. mensis quinti. O admirabilis virtus martyris, cum produxit de vase sine flore vindemiam, cum sit solitum ut collecta vina condantur in vascula, protulit dolium musta, in quo non vina, sed virtus sola defluxit: turgescit vasculum à liquore quo fructus non inlatus est, sed creatus. Agit hoc ille dominus ad glorificandum martyrem, qui implens vterum virginis sine semine, permanere præstitit matrem in castitate: sed tamen hic nouo magis exuberat fructu, cum sine codicibus falerna porrigit adhibenda. In alijs vineis vix adhuc erumpunt gemmæ: in hoc verò vase vinum defluit à virtute. æquatur maius Octobri, cum noua porrigit pocula: plus habet quam ille, cum in promptu non ostenditur vinea, & in domo gignuntur falerna. Rudis etenim venit sine torculari vindemia, quæ non in palmitibus, sed in occultis est reperta: acerrus acinorum non premitur ab arbore, & vini defluunt vndæ: hauriuntur falerna, cum in torculari non cernuntur impressa. vitis ecce non aspicitur, & pocula largè complentur. Sed quid inquam? non enim deest fidelibus virtus illa cœlestis. Nam qui quondam nuptijs de aquis præstitit vina, nunc suis eadem largè porrigit sine vllius elementi natura: & qui geminis piscibus quinque milia hominum satiauit, nunc

nunc bonæ voluntati multiplicata restituit. In ipso enim ortus tempore angelica vox testata est dicens: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: sed iam ad sequentia virtutum opera veniamus.

36. SERVIENS huius monasterij diu contractus, infeliciter trahebatur. Adueniens autem ad ipsam sancti basilicam, vigilias celebrat: quibus expletis mane dum ad stratum suum regreditur, inter portantium manus resolutis sanatus est nervis.

37. PVELLA quædam lippis erat oculis & nimio imbre lachrymarum profluente pene cæcata: cuius pater, audita virtute martyris gloriosi, cum ea ad basilicam sanctam properat, celebratisque vigilijs, mane pauperibus qui ad matriculam illam erant, cibum potumque protulit: epulantibus verò illis, subito puella capitis dolore se torqueri proclamat, & ut modico sopori indulgeatur, implorat: qua quiescente cum conuiuæ epulum adplicarent, illa surrexit, & ad sanctum se altare duci deposcit, antequam solo prostrata fuisset, & adtentè domini misericordiam deprecaretur, restrictis lachrymis, purgatis lippitudine oculis, læta surrexit: tunc patre gaudente domi redditur sana.

38. ALIVS quidam puerulus paruulus, cuius parentes haud procul ab ipsa basilica commanebant, in secundo ortus sui anno mēbris totis contractus, sine spe alicuius boni, nutritus

batur: qui ita contractus erat, ut genua ab eius ore penitus separari non possent. Cuius parentes, cum ad sanctam basilicam vigilassent, & proiec-tum infantulum coram sacrosanctis reliquijs dimississent, post paululum reperiunt eum sedentem membris omnibus esse directum. Dehinc fusa oratione, gaudentes ad domum suam regressi sunt.

39. EST autem in Turonico vicus, cui Gaudiacum nomen est, in quo beati martyris reliquiae continentur. qui cum magnis virtutibus crebro inlustretur, in periuris tamen plerumque agit atque ultionem. Nam cum ibidem quis inimico humani generis suadente periuraverit, ita vitio divina prosequitur, ut protinus aut in successione damni, aut in amissione proximi, aut in consumptione morbi manifesta pateat: non tamen causam remanere inultam, martyr prorsus indulget: sed nec inibi tam ausu temerario periurat barbarorum cruda rusticitas, de quo negotio ista sufficiant, quia longum est singula quae de his acta sunt, per ordinem memorare.

40. CVM autem ad me Aridius presbyter ex Lemouicino venisset, vir valde religiosus, cuius etiam in secundo virtutum beati Martini libro memini, dum sollicitè vitam eius perscrutarer, actionem inquirere coepi, quae ibidem beatissimus Iulianus in miraculis prodidisset. In honore enim beati martyris basilicam aedificavit, quam & eius reliquijs inlustravit.

Sic

Sicut ergo est verecundissimus, diu cunctatus, tandem haec & valde inuitus exposuit. Quando, inquit, primum B. Iuliani ad uirgilem basilicam, parumper ceram a sepulchro sustuli: inde veniens ad fontem in quo beati sanguis effusus est, abluta aquis facie, parum ab his pro benedictione compleui ampullam. Testor omnipotentem Deum, quia antequam ad domum accederem, colore, spissitudine atque odore in balsamum commutata est. Veniens verò sacerdos ad dedicandam aedem, cum haec exposuissem nihil aliud pro reliquijs in sanctum altare condere voluit, nisi vasculum, cuius aqua in balsamum commutata fuerat, dicens: Haec sunt certae reliquiae quas martyr paradisiacis virtutibus inlustravit.

41. MVLTAE quidem & aliae sunt, de quibus plurima praetermittens, aliqua pando. Infir-mus quidam, omnibus membris debilis, plaustrum impositus, ad eius monasterium est adductus. Qui cum ante ipsam basilicam in hoc vehiculo nocte iaceret, videt eam subito magno splendore fulgentem, vocesque in ea psallentium tanquam multorum hominum audiebat. Dum haec egerentur, & ille orationem funderet, quasi stupefactus nec memor dolorum, eo, adpropinquante splendor quem viderat, praeterijt ante oculos eius. At ille fulgore demoto, in se reuersus, sensit se pristinae salutis recuperatum.

42. CAECVS quoque ad maniculo deducen-

M 4 re,

re, ad sacrosanctum altare eius accedēs, dum de opertorio sanctarum reliquiarum oculos adigit, lumen recepit: sed & energumēni ab hac palla cooperti, sapē mundati sunt, & potestas iudicum, quotiescūq; in eo loco superfluē egit, confusa discessit.

43. PENDEBAT autem super ipsum altare crux holochrysa, eleganti opere facta: & erat tam præclara visu, vt eam putares ex auro esse mundissimo. Aduenientibus verò barbaris, à quodam esse aurea æstimata, direpta est & sinu recondita. At is qui eam sustulerat, tanto subito pondere prægrauatur, vt eam penitus sustinere non posset, statimq; compūctus virtute martyris, ac penitentia motus, de itinere transmissam loco sancto restituit.

44. QUÆ postquā gesta sunt, misit clericum suum dicens: Vade, inquit, ad beati Iuliani basilicam, & fundens orationem, supplica vt tibi aliquid ceræ vel pulueris de sepulchro iacentis largiri dignentur æditui, vt delatum à me cum benedictione suscipiatur. Ille verò veniens quæ sibi fuerant imperata, flagitat ac suscepit. Et cum suscepta ferre veller, tanto grauius pōdere, vt vix ceruicem possit erigere: vnde tremore magno concussus, pavimento prostermitur. & iterū cum lachrymis orationem fundens, surrexit incolumis, & acceptam sensit abeundi habere se libertatem. Igitur arrepto itinere incalescente nimium sole, siti corripitur. Veniens autem ad

ad villam vię proximam, vnam casulam adit, aquam deposcens: de qua egrediens iuuenis dare responsum: vt eos vidit, in terram corruit, factusq; est sicut mortuus. Concurrētes autem parentes eius calumniabantur homine, adserentes parentem suum eorum magicis artibus fuisse peremptum. Et adprehensum puerum eleuauerunt eum semiuiuum. At ille de manibus eorum elapsus, percussis palmis cōpit debacchando clamare vel dicere, quod martyris Iuliani virtute exureretur. Clericus verò hæc audiens, posita super caput eius capsula cum pignoribus sanctis, fide plenus orare cōpit attentius: ipse quoque cum vomitu sanguinem dæmoniumq; proiciens, purgatus abscessit. Dehinc formatus in fide portitor, iter totum cum psalmis & gratiarum actionibus carpens, ad locū præoptatum martyre ducente, peruenit. Iam exinde tempore præcedente quanti ibi energumēni, frigoritici, vel diuersis morbis oppressi, martyris virtute sanati sunt, nec nomina reteneri nec numerus potuit colligi.

45. INTER reliqua verò insignia suscipiendorum miraculorū, ponimus & istud, quod insipientes corrigat & roboret sapientes. Igitur Cautini episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi Aruernæ regio ab excidio luis quam inguinariam vocant, deuastabatur, ego Briuatensem vicum expetij, scilicet vt qui meritis tutari nequibā, beati martyris

tyris Iuliani saluaret presidio : in quo dum commoraret vico, vnus puer ex nostris ab hoc morbo corripitur. Reclinatoq; ad lectulum capite, grauius ægrotare cœpit. Erat autem febris assidua cum stomachi pituita, ita vt si aliquid acciperet, confestim reijceret. Nec erat ei cibis confortatio, sed magis exitus putabatur. Denique mei cum viderent eum in extrema vexari, ariolum quendam inuocant. Ille verò venire non differens, accessit ad ægrotum & artem suam exercere conatur. Incantationes immurmurat, sortes iactat, ligaturas collo suspendit, promittit viuere quem ipse mancipauerat morti. Hæc autem me nescio agebantur: quæ cum mihi delata fuissent, amarissimus reddor, & cum graui suspitio illud commemoro, quod Dominus per Heliam prophetam Oziæ regi pronunciat, dicens : *Quia dereliquisti dominum Deum Israel & consuluisti Deum Acharon, idcirco de lectulo in quo ascendisti non consurges, sed morte morieris.* Nam iste post aduentum arioli validius febre succensus, spiritum exhalabat, cuius post obitum interpositis paucis diebus, puer alius simili laborare cœpit incommodo: tunc ego, eis inquo, Accedite ad martyris tumulum, & aliquid exinde ad ægrotum deportate, & videbitis magnalia Dei, atq; cognoscetis, quid sit inter iustum & iniustum, & inter timentem Deum & non seruientem illi. Accedentes autem, parumper pulueris circ-

circa sepulchrum iacentis sustulerunt. De quo vt haussit infirmus cum aqua, protinus adsecutus est medicinam, recuperatisq; viribus ac restincta febre, conuoluit. Intelligite ergo nunc o omnes qui insipientes estis in populo, & postquam ita discusseritis, scitote quia nihil sunt quæ ad seducendum humanum genus diabolus operatur. Idcirco moneo, vt si quis vexillo crucis signatus, si quis baptismi ablutione mundatus, si quis vetustate deposita in nouo nunc homine viget, talia postponat ac negligat: querat autem patrocinia martyrum, per quos sanitatum miracula celebrantur: postulet adiutoria confessorum, qui meritis amici sunt dominici nuncupati, & quæ voluerit obtenebit.

46. EO tempore, cum post obitum Proserij martyrii. Urbanus diaconus, huius basilicę ordinatur ædituus. mira res ad sepulchrum sancti adparuit. Nam vigilante diacono in lectulo suo auditus est sonitus, quasi ostium basilicę panderetur. Post multarum verò horarum spacium, audiuit ipsum iterum claudendi. Post hæc surgens de stratu, præcedente lumine accedit ad tumulum sancti. Mirum dictu, vidit pauimentum rosas rutilantibus esse respersum. Erant autem magnæ valde, cum flagrantia odoris immensis. In ipsas quoque cancelli celaturas, mirabatur rosas intus: nonus enim erat mensis: & hæc ita erant virides, ac si eadem ipsius putares hora & men-

mento ramis virentibus esse decerptas. Tūc cum grandi reuerentia collectas, secretius posuit: multis exinde infirmis medicamenta distribuens. Nam energumēus quidam ex Turonico veniens, ut exinde delibuto potū sumpsit, eiecto dāmonē purgatus abscessit.

47. MULIER quædam à natiuitate cæca erat, quæ se exhiberi à parentibus ad B. Martini tumulum deprecata est: quo cum venisset, prostrata per triduum ad cancellos, qui ante sepulchrum sancti antistitis habentur, extrinsecus responsum accepit per somnium, dicente sibi sancto viro, Si lumen recipere desideras, require basilicam sancti Iuliani, in qua dū præsidium martyris expetes, ille coniunctus Martino visum tibi necessarium simul orationum suarum suffragijs, reuocabunt. Exurgens autem mulier & ignorans, quod in Turonico huius martyris reliquiæ tenerentur, ad Sanctonicam urbem dirigit. Victorina etenim mater familias ex nobili stirpe progenita in villæ suæ territorio basilicam construxerat, reliquiasq; beati martyris cōdiderat. Ad hanc ergo ædem mulier accedens, orat per triduum. Die autem tertia aduenit natalis Baptistæ dominici: stante autem populo, & lectionum dogmata auscultante, subito murmur magnum oritur. Presbyter verò qui solennia celebrabat, comprimere voces cupiens, interrogat quid hoc esset. Cui vnus ex adstantibus ait: Murmur mitescere non potest,

test, quia virtus domini miraculum prodidit. Ecce enim mulier illa quæ se cæcam testabatur ortam, erumpente ab oculis sanguine, visum recepit. Tunc omnes benedixerunt Deum, cognoscētes pariter quæ fuerāt gesta. 48. NANNINVS igitur presbyter domus Vibriacensis, martyris huius gloriosi reliquias expetiuit, quas ex iussu beati Auiti pontificis adsumptas, cum psallentio vsq; ad basilicam sancti Ferreoli, quæ procul ab ipso vico sita est peruenisset, vnus ex energumēnis est mundatus. Procedens autem psallendo, cum ad medianam peruenisset, coram hoste improbo virtute sancti depulso puella alia purgata discessit.

49. ACCEDENS autem ad locum vbi oratorium quod in honorem sancti construxerat, posuit hæc pignora in altari sancto. Accedens ad eum vnus cum amissis oculis, alius manu debilis impleta oratione, hic lucem recipit post tenebras, manus ille vsus post ocia diuturna. Mulier etiam nomine Æterna cum filia ab hoste iniquo vexata, ad hoc altare curata, cum prole sospes abscessit. Frigoritici etiam in illo loco nonnulli sanati sunt.

50. SED quoniam non est absurdum, si beatus Iulianus cum Iohanne aut Martino donas sanitatum impertiat, cum quibus victor seculi in cælo tripudiat, referam adhuc qualiter cum Nicetio Lugdunensi simili virtute flourerit. Igitur infra terminum territorij Tu-

ronici, Litomeris quidam in honore sancti
martyris basilicam edificauit: in qua nos ex
more ad benedicendum euocati, sancti Iulia-
ni martyris cum Nicetij Lugdunensis reli-
quias conlocauimus. Sed non multò post
tempore cæcus adueniens, dum fideliter o-
rationem fudit, visum recipere meruit. Me-
mini huius cæci in libro vitæ sancti Nicetij,
quia dignum est, vt communis virtus vtrius-
que sancti scripta connectat. Ergo his miracu-
lis lector intendens intelligat, non aliter nisi
martyrum reliquorumq; amicorum Dei ad-
iutorijs se posse saluari. Ego autem domini
misericordiam per beati martyris Iuliani pa-
trocinia deprecor, vt aduocatus in causis alu-
mni proprii coram domino adsistens, obte-
neat, vt absq; impedimento maculæ vlli-
us vitæ cursum peragam, atq; illa quæ con-
fessus sum in baptismo, inreprehensibiliter
teneam, fideliter exerceam, ac viriliter
vsq; ad consummationem hu-
ius vitæ custodiam.

Amen.

GEOR

GEORGII FLORENTIS GREGO- RII, EPISCOPI TVRONICI, de gloria Confessorum.

PRAEFATIO.

Vdet insipientem, re-
probum imperitumq;
atq; inerit illud adgre-
di, qd non possum ad-
implere: sed qd faciã?
quod oculi nō patior,
quæ de beatorum vir-
tutibus vel ipse sæpius
insexpi, vel per relatio-
nem bonorum virorum & certæ fidei euidẽ-
ter gesta cognoui: sed timeo ne cum scribere
cepero, quia sum sine literis rhetoricis & ar-
te grammatica, dicat mihi aliquis, Ausu rusti-
co & idiota, vt quid nomen tuum inter scri-
ptores indi aestimas? Aut opus hoc à peritis
accipi putas, cui ingenium artis non suppedi-
tat, nec vlla literarum scientia subministrat?
qui nullum argumentum vtile in literis ha-
bes, qui nomina discernere nescis: sæpius pro
masculinis fœminina, pro fœmininis neutra,
& pro neutris masculina commutas, qui ip-
sæ

plas quoq; præpositiones quas nobilium dictatorū obseruari sanxit auctoritas, loco debito plerunq; non locas. Nam pro ablatiuis accusatiua, & rursum pro accusatiuis ablatiua ponis. Putāsne videbitur vt bos piger palæstræ ludum exerceat? aut asinus segnis inter sphaeristarum ordinem celeri volatu discurrat? aut certè nunquid poterit coruus nigredinem suam albertium columbarum pennis obtegere? aut obscuritas picis, liquoris laetei colorem imitari? Nempe vt ista fieri possibile non est, ita nec tu poteris inter scriptores alios haberi. Sed tñ respondebo illis & dicam, quia opus vestrum facio, & per meam rusticitatem vestram prudentiam exercebo: nam vt opinor, vnum beneficium vobis hæc scriptura præbebit: scilicet, vt quod nos incultè & breuiter stilo nigrante describimus, vos poteritis lucide ac splendide stante versu in paginis prolixioribus dilatare. Igitur in primo libello inseruimus aliqua de miraculis domini ac sanctorum apostolorum reliquorumq; martyrum, quæ hætenus latuerunt, quæ Deus ad corroborandam fidelium fidem quondam dignatur augere, quia valde molestum erat, vt traderentur obliuioni. In secundo posuimus de virtutibus sancti Iuliani. Quatuor verò libellos de virtutibus sancti Martini. Septimum de quorundam felicioforum vita. Octauum hunc scribimus de miraculis confessorum, specialius legentem poscen-

poscetes, vt quia nobis vt sæpe testati sumus, nec artis ingenium suppeditat, nec sermonū faciūdia iuuat, veniam temeritati libeter indulgeat: quem non iactantia mūdialis erigit vt scribat, sed deprimat pudor vt sileat, amor timorq; Christi impellit vt referat. Et quoniam primum libellum de domini miraculis inchoaui, velim & huic libello de sanctorum angelorum virtutibus adhibere principium.

1 IGITVR dum in Aruerni territorio commorarer, vir mihi fidelis retulit, & scio quia vera narrauit, quia euidenter cognouisse fuisse quæ dixit. Iubet, inquit fieri ex anonis aqua infusis atq; decoctis, messoribus poculum præparari. Hanc autem coctionem Orosius à coquendo coctiam vocari narrauit: quod cum præparatū fuisset, & in vase reconditum, atq; ille apud urbem moras innecteret, vt mos seruorum est, maxima parte exhausta, exiguam dominicis vñibus reliquerunt. Ille quoq; fidus de iussione, inuitare mēssores iubet, vt eo ab vrbe redeūte hos segetem decidere reperiret. Quo facto iam operarijs in segete conlocatis circiter septuaginta, aduenit dominus fundi, perscrutans quæ qualitatem, quantitatemq; potius, perparum reperit: tunc pudore confusus, & sibi factum ad verecundiam reputans, ne potum deficeret operarijs, quod vt ipse arbitrabatur, super quinque modiorum mensuram

non erat: quid ageret, quo se verteret, in ambiguo dependebat: tandem inspirâte domino conuersus ad vasculum, nomina angelorum sanctorum quæ sacræ docent lectiones, superaditum eius deuote inuocat, orans vt virtus eorum paruitatem hanc in abundantiam cōuertere dignaretur, ne operarijs deficeret, quod haurirêt. Mirum dictu, tota die ab hoc extractum est, & nunquam defuit beneficentibus: sed vsquequo nox finem operandi fecit, omnibus fuit in abundantia ministratum.

HILARIVS beatissimus quarto exilij anno ad urbem propriam est regressus, impletoquæ operis boni cursu, migravit ad dominum. Ad cuius beatum sepulchrum multæ quidem virtutes ostensæ narrantur, quas liber vitæ eius continet. Sed tamen duo leprosi in eodem loco mundati sunt. Mons enim erat in Gabalitano territorio, cognomēto Helanus, lacum habēs magnum: ad quem certo tempore multitudo rusticorum quasi stibamina lacui illi exhibens, linteamina proijciebat, ac pannos qui ad vsum vestimenti virilis præbentur: nonnulli sanę vellera, plurimi etiam formas casei ac cerę vel panis, diuersasquæ species, vnusquisque iuxta vires suas, quæ dinumerare per longum puto: veniebāt autem cum plaustris potum cibumquæ deferentes, mactantes animalia, & per triduum epulantes. Quarta autem die cum disce-

dere

dere deberēt, anticipabat eos tempestas cum tonitruo & coruscatione valida: & in tātum imber ingens cum lapidum violentia descen debat, vt vix se quisquam eorum putaret euadere: sic fiebat per singulos annos, & inuoluebatur inspiens populus in errore. Post multa verò tempora, quidam sacerdos ex vrbe ipsa episcopatu adsumpto accessit ad locum, prædicauitquæ turbis vt abstererēt ab his, ne cœlesti ira consumerentur: sed nequaquā eius prædicatio à cruda rusticitate recipiebatur: tunc inspirante diuinitate sacerdos Dei basilicam in honore beati Hilarij Pictauiensis eminens ab ora stagni edificauit, in qua reliquias eius locauit dicens populo, Nolite filioli, nolite peccare ante dominum: nulla est enim religio in stagno. Nolite maculare animas vestras in his ritibus vanis, sed potius cognoscite Deum: & amicis eius venerationem impendite: adorete autem sanctum Hilarium Dei antistitem, cuius hic reliquię sunt cōditæ: ipse enim potest pro vobis apud Dei misericordiam intercessor existere. Tunc homines compuncti corde, conuersi sunt: & relinquentes lacum, omnia quæ ibidem proijcere erant soliti, ad sanctam basilicam conferbant: & sic ab errore quo victi fuerant, relaxati sunt: sed & tempestas deinceps à loco illo prohibita est: nec vltra in hac solennitate quæ Dei erat, nocuit, postquam beati confessoris ibidem sunt reliquię collocatę.

N 2

3 EV.

3 EVSEBIVS verò Vercellensis Episcopus magnum huic Hilario adiutorium contraheres fuit, qui viuere se post tumulos presentibus virtutibus manifestat. Nam in die natalis sui cum multi infirmi saluentur, energumeni tamen rotatu valido, per totam Ecclesiam debacchantes, & nimio confidentes se torqueri cruciatu, eleuati in aëra, lychnos qui ad officium luminis succenduntur, manu verberantes, effrangent: de quo pfusi liquore inlico discedete dæmone, personę purgantur: scitq; tunc populus tot infirmos esse mundatos: quot viderit lychnos effractus. Sed & omnia que sub ditione basilicę eius habentur, ita pia protectione conseruat, ne exinde quicquam auferatur ab aliquo: nā videres inter hostes iniquos greges pecorū iumentorumque & ouium, nec penitus à quoquam adtingi, cum vox sonuerit. Confessoris sunt hæc Eusebij. Huius sancti reliquias mater mea in oratorio domus suę locauit. Factum est autem quadam die per hyemem, dum colloquutione hilari pro longinquitate nostris diutius ante focum, qui multa lignorum strue compositus fuerat, resideret, familia iam dormitante surrexit, & se lectulo haud procul ab ipso igne locauit. Dormientibus autem cunctis scintillæ flammaram ad trabes vsque conscendunt: de quibus adprehensa vna earum, valide cœpit flammam spargere: sed credo virtute sancti illius cuius reliquię

liquię propinquę erant, flamma contra naturam defursum incuruata retorquetur. Nec ad teetum vt mos est, extenditur, sed deorsum fluit: vt putares non flammam, sed vellera lanę de trabe pendere: nec exurebat trabem, nisi tantum ardēs per ipsam vagabatur: donec expergescēt mater familias vocatis seruientibus, aqua superposita restrinxit incendium, quo facile omnis domus cunctis dormientibus exuri potuisset, si virtus beati defuisset.

4 GATIANVM enim Episcopum à Romanis Episcopis ad urbem Turonicam trāmissam, primumq; Turonicis Pontificem datum, fama ferente cognouimus. Ad cuius tumulum beatus Martinus cum ad orationem venisset, post effusas preces dicto etiam capitulo, ait, Benedic, inquit, mihi vir Dei: hæc eo dicente, vox ad eum dilapsa auditur, dicens: Te enim deprecor benedicas mihi serue domini: & data iterum oratione discessit. Admirabantur autem qui aderant eo tempore, & dicebant eum habitare tunc in Martino, qui quondam Lazarum vocauit ex monumento.

5 SIMILE huic facto apud Arthonam Aruernensem vicum referre sæpius senes viros audiui: Vitalina quædam religiosa in hoc loco quiescit. Ad cuius beatus Martinus tumulum veniens, dedit salutationem: & illa, vt si bi dignaretur benedicere, flagitauit. Postquā

autem expleuerunt orationem, conuersus vir beatus, Dic, ait, sanctissima virgo, si iam domini presentiam meruisti: quæ ait, Restitit mihi vna causa, quæ facilis in seculo videbatur. Sexta enim feria, qua redemptorẽ mundi passum nouimus, aquis ablui caput. Recedens autem beatus confessor à tumulo virginis, ait suis, Væ nobis qui in hoc mundo versamur, si hæc virgo Christi sacrata hinc offendiculum meruit, quod sexta feria abluit caput: quid nos faciemus quos quotidie fallax seculum peccare persuadet? Multa, n. in eo vico vir beatus operatus est, quæ insequi longum putant. Egressus autem vir Dei ab Arthonensi vico ad urbem Aruernam gressum direxit. Audientes autem senatores vrbs, qui tunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate refulgebant, quod scilicet vir sanctus adpropinquaret vrbi, egressi sunt in occursum eius cum equitibus & carrucis, cum curribus atque rhedis: at ille a sella impositus, super stratum vilissimum residens, cum aduenisset in cacumen montis Belenatis, de quo vici Rigomagensis positio contemplantur, vidit hos cum his pompis ad se accedere, dixitq, Quid tibi volunt hi qui nobis cum hoc apparatu adpropinquant? Respondit vnus qui prior accesserat, quia senatores Aruerni veniunt in occursum tui. Cui ille, Nō est meum, inquit, vt cum hac iactantia ingrediar in urbem eorū: & confestim retorto re-

tror-

erorsum a selli freno, viam qua venerat, regredi cœpit. At illi consequentes, eum suppliciter deprecabantur, vt ad urbem accederet, dicentes: Audiuius famam sanctitatis tuæ: multi sunt enim infirmi, quos te oporteat visitare: cumque obtinere non possent, impositis manibus super infirmos qui aduenerant, sanitati restituit: & ad vicum Arthonensem regressus est. Extat autem in hoc loco cancellus, in quo sanctus dicitur stetisse. Post hæc accedens ad tumulum virginis, ait: Gaude nunc Vitalina soror beatissima: post triduum enim maiestati dominicæ præsentaberis: & discessit ab eo loco. Post hæc multis per visum virgo ostensa est, & beneficia petita præbuit, & diem obitus sui in quo cōmemoratio eius celebraretur, edixit: quod non aliter sentiendum est, nisi quia beatiantistitis obtentu, dominicæ maiestatis præsentiam meruisset, vt hæc deinceps ageret. Quodam autem tempore celebratis in eius honorem vigilijs, cum archipresbyter loci Eulalius clericos conuiuio inuitasset, Edatius verò alius presbyter, viduis ac pauperibus reliquis edulium præpararet: & vni pisces deessent, alteri vinum bonum, commotus piscator quidā per visum à virgine est, vt archipresbytero piscium copiam deferret. Surrexit quæ è lectulo, inuenit quæ immanem esocem in lapsum suū, quem vbi iussus fuit, exhibuit. Edatio autem presbytero

N 4.

ada

adparuit similiter per visum dicens, Vade & sub vna arbore atrij inuenies vnum trieteme ipsum donans, vinum dignum epulis pauperum comparabis. At ille nulli quæ viderat narravit. Abijt, inquisiuit, & reperit. Coemptoq; vino, pauperes Christi refecit: sic quæ virtus virginis vtrique adparens, de speciebus quæ minus erant utroque loco plan-
tauit.

6 PLVRIMA quidem fecit in hoc seculo, de quibus scriptores eius vitæ multa preterierunt, dum fastidium arcere detrahentium admissi sunt: ne non crederetur ab his qui bonorum sanctitatem linguis veneficis impugnare sapius volunt: sed nos qui quotidie indigni quidē, eius miracula cernimus ad sepulchrum, quia non est opus sanis medicus, sed qui male habent: absurdum duximus si ea quæ euidenter ab eo prius gesta cognouimus, sileamus. Quia si quis est adhuc infidelis, & æmulus vt hæc non credat, accedat ad basilicam & videbit quotidie, & noua agi, & quæ facta dudum fuerant, iterari. Et quia tertium de eius operibus libellum scripsimus, ne & hic liber ab eius virtutibus sit immunis, scribere in eodem aliqua de his quæ nobis euidenter sint cōperta, tractauimus: quia multa sunt, sicut sæpe testati sumus, quæ hactenus latuerunt. Extat nunc in ipsa superius memorata basilica, quam in eius honore fideles edificauerunt, lapis super quem vir be-

atus

atus dicitur resedisse. Post multum autē tempus, Leo quidam presbyter, vt sibi sepulchrū deponeret, lapidem sanctum à loco dimouit: nec mora, ad domum suam cum tremore rediens, correptus à febre die tertia exspirauit. Cognitumq; est offensam antistitem habuisse: hoc igitur nostro tempore gestum recolimus.

7 FVIT & in Nobiliacensi pago vrbis Turonica arbor, quæ ab impulsu vēti ruens, viā publicam impediēbat: quod iter cū vir beatus ageret, viatū motus misericordia, facto desuper signo crucis, erexit eā, quæ vsq; nunc stare iuxta viam erecta visa est, etiā præmorta, quia spoliata cortice, viuebat tamen honore viridi: de quo cortice multi fideliter eradentes, vt dilutam aquam sumebant, mox medicamina capiebant. Vidimus enim nos hanc arborem erectam.

8 IGITVR Turonico oppido oratorium erat propinquū, sitū in villa Martiniacensi, in quo celebre ferebatur, sæpius orasse Martinū. Deniq; Guntharus Abbas dum gregi monasteriali præesset, & viam quæ haud procul ab oratorio inceditur, casu cōtingente terreret, oratione facta transibat. Post adsumptū verò episcopatū, aggerem ipsum preteriens, venit ante oratorium: sed distulit ad orationem in loco descendere: ilico equus conuersum habens caput ad oratorium, in media restat via. Dehinc verberatur calcibus, loris agitur, vr-

N 5

892

getur stimulis: sed tanquā æneus non mouetur: tunc sacerdos sensit se virtute diuina teneri, & descendens facta oratione equo ascēso præterijt. Velim ô sonipes, si tibi os dominus vti quondam fecit asinæ, referaret, dices quid vidisti spectabile, vt non incederes: quid amabile, vt ostium cellulæ cōtemplare-
ris, quid formidabile, vt ascensorem orare compelleres: nempe altiore voce clamares, quia claritatem Martini cernens mouere nō es ausus, nisi tuus occursum debitum præponeret dominus.

9 ARIDIVS autem presbyter ex Lemouicino, vir summę bonitatis ac sanctitatis, quādam vice dum mecū resederet in cellula, sollicitus esse cœpit, si aliqua in oratorio miracula, vbi reliquias beati antistitis conlocauerat, ostenderentur: qui ita retulit, quod tempore quo beatus Eufronius erat Episcopus, ad Turonicam urbem venit, in qua diu commoratus plenam ampullulam olei de sepulchro sancti antistitis abstulit. Regressusq; ad domum, dum fatigatus ex itinere resederet, & vig labores matri referret, subito ficta percussus tam grauitur, vt nec anhelitum resumere posset. Conuersus verò ad oratorium in quo beati antistitis reliquie tenebātur, deductusq; in vigilijs nocte, mane de oleo quod adtulerat, locum infirmitatis iniunxit, sedatoq; dolore conualuit. Post hæc quidam manum inflatam ab spina percussam detulit, quæ

quæ protinus vt de oleo delibuta est, incolu-
mitati donatur. Mulier quę sensum perdid-
erat, & quibusdam horis dæmoniū putabatur
habere, de hoc oleo tacta, sanata est. Nam &
alius Abbas eiusdem cellulæ proximus, de
hoc oleo cæci oculos adtigit, qui protinus vi-
sum recepit: sed & cū multos energume-
nos exinde restituisset sanitari, vni qui atro-
ciorem vt credo dæmonem habebat, super
caput de oleo posuit: illico dæmonem per flu-
xum vëtris egressus: & alteri in ungula pollicis
dæmonium descendit: quo viso presbyter su-
per digitum oleum infudit. Moxq; disrupto
corio, sanguine defluente discessit, hæc ille de
oleo retulit.

10 DE vna quoq; ex vite quā sanctus plan-
tauerat, adiecit, quod adsumptā eam in am-
pullulam recondidit, quam aqua compleuit.
Nō post multum verò tempus, venit ad eum
homo, cuius os à pusula mala tumefactū, ca-
putq; & oculi inflati ob nimium venenum
præcludebantur. Cui ille infusa in os aqua de
ampullula, vix omnis tumor ac dolor gutta
decedente discessit. Adserēbat. n. grana vix
illius in ipsa aqua post quatuor annos adhuc
viridia perdurare. De cera verò quam de se-
pulchro tulerat, adiecit, surda & muta, quæ
vt credo dæmonium habebat, ad eum acces-
sit. In cuius aure de ipsa cera posuit: alia verò
die veniens, gratias pro accepta sanitate re-
tulit sacerdoti.

11 INTRA terminum autem Ternodoren-
sis castri, Lingonicæ ciuitatis erat presbyter
gressu debilis: cumq; per viam pergeret, quæ
ad Dei Ecclesiam ducit, obuium habuit se-
nem cum puero. Erat autem vterque cleri-
cus, datoq; sibi inuicem salutationis occur-
su, dixit senex ad presbyterum. Vis sanus fieri?
cui ille, Et quid humanū genus amplius con-
cupiscit habere, nisi vt sospes viuat in corpo-
re? & senex facto beatæ crucis signaculo su-
per poplitem, dixit presbytero. In nomine
domini nostri IESV CHRISTI, extende pe-
dem tuum: quem presbyter sine mora ex-
tendens, sanum ad se reduxit: & gratias a-
gens, iter quo pergebat, agere cœpit. Voca-
toq; eo puer qui cum senex erat, ait: Et scis
presbyter, quis est qui te reddidit sanitati?
Ignoro, ait: cui ille, Sanctus Martinus Turo-
nicæ vrbis antistes, ipse te virtute sua sanitati
restituit. Tu verò in loco in quo sanctum sta-
re vidisti, oratorium sine mora ædificauit:
enim populis salubre, si quæ loquor expleue-
ris. Nec moratus presbyter, oratorium in e-
odē situ cōstruxit. In quo nunc nuper multi
paralytici gressum, cœciq; visum recipere
meruerunt.

12 IN Hispanijs autem nuper factum cog-
nouit, cum Leuuieldus rex contra filium su-
um ambularet, atq; exercitus eius vt ad solet,
grauiter loca sancta cōcuteret, monasterium
erat sancti Martini inter Sagūthum atq; Car-
thagin-

thaginens Spartariam. Audientes autē mona-
chi, quod hic exercitus ad locum illum debe-
ret accedere, fugam ineunt, & se, relicto Ab-
bate senex, in insulam maris abscondunt. Ad-
uenientibus autē Gothis, ac diripientibus res
monasterij, quæ sine custode remanserant,
Abbatem senio incuruatū, sed sanctitate ere-
ctum offendūt. Extractoq; vnus gladio quasi
amputaturus ceruicem eius, resupinus ruit,
ac spiritum exhalauit. Reliqui verò hæc vi-
dentes: timore perterriti fugerunt. Quod cū
regi nunciatū fuisset, cum testificatione præ-
cepit omnia quæ ablata fuerant, monasterio
restaurari.

13 CERNENS autem præfatus rex tan-
ta miracula per seruos Dei qui nostræ religi-
oniserant, fieri, vocauit vnum episcopo-
rum suorum: dixitq; secretius ad eum, Quā-
obrem vos vt isti qui se Christianos dicunt,
non ostēditis signa in populos secundum fi-
dem vestram? Dicit ei Episcopus, Sæpius ego
cœcis lumen reddidi, & surdis auditum, nūc
autem hæc possum facere quæ dicis. Et voca-
to ad se vno de hæreticis, clāculo ait ad eum,
Accipe quadraginta aureos, & clausis oculis
reside in loco, vnde nobis est transitus, & præ-
tereunte mecum rege, exclama in virtute, vt
perditum lumen mea tibi credulitate resti-
tuam. Cumque hic accepta pecunia fecisset,
quod sibi fuerat imperatum, procedit nou-
us Cirula regis ad dexteram, constipatus hæc
reti-

reticorum caterua: exclamat & iste cœcattib pecunia, vt fide Episcopi reciperet oculos suos. At iste cū non minima arrogancia imponens manus super oculos eius, ait: Secū dum fidem meam fiat tibi. Hæc eo dicēte, ita obserati sunt oculi hominis cum dolore, vt non solum visum perderet, verū etiam dolum quem auaritia impellente sinxerat, publicaret.

14 RETVLIT alius vir fidelis spectasse se Christianum cum hæretico pro fide nostra certantem. Altercantibusq̃ diu de diuinis scripturis, cū flecti non posset hæreticus, vt agnosceret veritatem, ait: Si nostræ religionis, si scripturarum sacrarum testimoniate ad credendum minime mouet, vel ad virtutem indiuidue trinitatis miraculis experire. Est digito meo annulus aureus: ego eum in ignem iacio: tu candentem collige. Proiectumq̃ inter prunas annulum, ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersusq̃ ad hæreticum ait: Si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistente, ait vir, Immensa trinitas DEVS, si aliquid indignum te credo, ostende. Certè si recta est fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia sæua: & ablatum ab igne annulum diutissime palma sustinuit, & nihil est nocitus: sed magis confuso hæretico catholicos reliquos feruore suæ fidei roborauit, hætenus hinc.

15 HAVD

15 HAVD procul verò à basilica beati Martini, Venantius Abbas requiescit, vir magnificę sanctitatis, qui multis infirmis, in corpore positus, opem accōmodauit: qui impleto tempore à seculo migrans, iugiter se in æternum viuere virtutibus proprijs manifestat. Nam si quis typos frigoriticos incurrens, nocte vna ad eius tumultum deprecans vigilauerit, mox compresso accessu adipiscitur medicinā. Nā inter reliqua quę ibidē gesta vel vidimus, vel audiuius mulierē quādā à quarto typo correptā, sanatā aspeximus. Quę diuturno tēpore ab hoc detenta contagio, neq̃ cibum, neq̃ somnum capere poterat, sed ita, omni corpore deciderat, vt vix in ea vel illud vitale spiraculum remaneret. Ad huius sepulchrum, in gemitibus & oratione pernoctās, vsque lucis aduentum perdurauit immobilis. Mane verò sopori se collocans, cū expergefata fuisset, nihil mali sentiens, sanata discessit. Huius autem sancti vitam nos scripsimus.

16 EVIT & beata Pappula valde religiosa quæ cū sapius à parentibus flagitaret se in monasterio locari puellarum, eo quod in domo parentum, curis sæculi impredientibus Deo seruire non posset, & illi præ amore nollent eam à se separari, totondit comam capitis sui, indutaq̃ virili habitu, Turo nicam diocesim adiens, in congregationem se contulit monachorum: ibiq̃ in ieiunijs,

ora-

orationibusque degens, virtutibus deinceps multis emicuit. Erat enim tanquam vir inter viros, nec ulli erat cognitus sexus eius. Parentes autem requirentes eam, nunquam enim reperire potuerunt. Interim Abbate monasterij ad quod venerat defuncto, Monachi propter virtutes assiduas, hanc eligunt, ignorantes sexum: quod illa totis viribus renuit. Triginta autem annos in monasterio fuit a nullo agnita quid esset. Ante tertium autem diem, quam ab hoc mundo migraret, id monachis patefecit: & sic defuncta, ab alijs mulieribus abluta, sepulta est, multis se deinceps virtutibus manifestas, esse ancillam Dei. Nam & frigoritici, & alijs morbis oppressi, saepe ad eius tumulum sanitati redduntur.

17 IN alio autem pago Turonico, erat inter vepres & rubos sepulchrum positum, in quo ferebatur Episcopum quendam fuisse sepultum, nomen ignorabant. Cōtigit verò, ut cuiusdam pauperis filius moreretur: quo sepulto, cum opertorium sarcophagi non inueniret, ad hunc locum accessit. Ablatoque de hoc sepulchro cooperculo, quod tam immane erat, ut tribus duceretur paribus bouum, texit corpusculum filij furto alterius sepulchri. Quod cum fecisset, surdus, mutus, cecus ac debilis est effectus: mansitque in hoc supplicio integrum fere annum. Dehinc adparuit ei quidam sacerdos per visum dicens: Quid, inquit,

quit, tibi tuistis vim intuli, o vir, quia detextisti me, auferendo opertorium tumuli mei? Vade nunc, si vis sanus fieri, iube ipsum velociter reuocari: quod si nolueris, protinus morieris. Ego enim sum Benignus Episcopus, qui in hanc urbem peregrinus adueni. At ille suis innuens, accessit ad monumentum filij sui. Eleuatumque lapidem plauistro imposuit, reportatumque ut sarcophago reddidit, ilico sanus effectus est: nam in redeundo ita lapis leuis erat, ut quem tria paria bouum euexerant, boues deinceps duo reuocarent.

18. INFR A ipsum autem terminum Turonicum erat mons paruuulus, sentibus, rubis, vitibusque repletus agrestibus, & tanta densitate labruscae contextus, ut vix aliquis intro posset intrumper: ferebat enim fama, duas Deo sacratas virgines in illo loco quiescere, scilicet cum in vigilijs dierum festorum, luminibus accensum, diuinitus a fidelibus scriptius cerneretur, vnus audacior & animi frentus auctoritate, ad locum accedere sub obscura nocte non metuit. Atque ceruam miri candoris immenso lumine fulgurantem aspiciens, admiratusque diu, discessit, alijsque quae viderat nunciauit. Tunc vni de incolis loci sanctae virgines per visum ostendunt. Exponunt se ibidem esse sepultas, ac sine testamento, imbrum iniuriam diutius ferre non posse. hic verò si sibi vellet esse consultum, incisis vepribus tegumen tumulis adhiberet. Expergefactus ve

ro inruentibus alijs cogitationibus, tradidit obliuioni quæ viderat. Alia verò nocte adparuerunt ei iterum, vultu minaci terribiliter comminantes, nisi locum tegeret, anno præfenti ab hoc seculo migraret. Territus igitur vir ille visu, accepta secure stirpe succisa tumulos detexit: inuenitq; validas de cereis guttas, in modum libani odore nectareo effragrare. tunc deputatis bobus & plauastro, lapides congregat, & data æstate oratorium superædificat: explicitoq; opere beatum Eufonium qui tunc Turonicam regebat Ecclesiam, ad benedicendum inuitat. Sed ille iam defessus senio, excusat abire dicens: Vides, inquit, filii quod senuerim, & hyems solito asperior ingruat: descendunt pluuiæ, ac venti cuncta turbine perflant: instantur flumina, & ipsæ quoque viæ à frequentatione imbrum effusæ, pene in lutum sunt dissolutæ. Et nunc non conuenit ætati meæ, ista modò properare itinera. Hæc audiens vir ille, discessit à conspectu sacerdotis, abiens valde mœrens. Verum ubi sacerdos membra quieti laxauit, vidit duas virgines ad stare sibi: quarum senior tristis vultu sic inquit, Quid tibi ingrata existimus beatissime pontifex? quid molestæ intulimus regioni tibi à Deo commissæ? Cur nos despicias? cur ad consecrandum locum, quem nobis vir fidelis ædificauit, venire dissimulas? Veni nunc obsecramus per nomen omnipotentis Dei, cuius nos sumus ancillæ. Hæc effa-

effata, genas lachrymis rigabat abortis. Experges factus verò senex, vocat Ecclesiasticæ domus rectorem dicens: Peccaui, non erundo cum homine. ecce enim vidi duas virgines me ob id increpantes, & vereor Dei offensam incurrere, si illuc distulero ambulare: acceleransq; iter viam ingreditur. Igitur eunte illo quieuit pluuiæ, austrorumq; violentia sæua succubuit. Ipse quoq; feliciter conficiens iter, benedicto loco cum pace regressus est. Nam referebat plerumque vultum incessumq; virginum: & vnam quidem dicebat prolixior, alteram minorem statu, non merito: vtramque tamen niue candidiorem: quarum vnam Mauram, Brittam alteram vocitabat, dicens se ab earum ore hæc nomina cognouisse.

19. IPSE quoq; pontifex cum à multis erubrius vrgeretur, vt ad occursum Chariberthi regis deberet accedere, & innectens moras ire differret, tandem commotus à suis ait, Ite præparate iter, vt eamus ad occursum regis, quem visuri nō sumus. Igitur imponēs plaustris necessaria, & caballis ad iter præparatis, iamq; in hoc stante ratione vt deberet viam incedere, ait, Reuertantur plaustra, laxentur equi: non modo hoc iter incedimus. Dicentibus autem suis, quæ esset hæc leuitas, vt quæ tam instanter parari iusserat, tam facile deturbaret: ait secretius, Princeps ad quem nos ire compellitis, obijt: nec viuent-

tem si abierimus, inueniemus. Stupefacti audientes, diem notant, & sancti verba taciti seruant: aduenientibus autem ab vrbe Parisiaca hominibus, ea hora regem transisse nunciant, qua sacerdos plaustra de itinere iusserat reuocari.

20. DE oratorio autem nostro in quo reliquiae sancti Saturnini martyris ac Martini antistitis cum Illidio confessore, vel reliquorum sanctorum conlocatae sunt, pro instructione credentium narrare aliqua non pigebit: qua liter se virtus beati Martini reuelatione reuelauit, ita ut adpareret multis, ignitus globus ille terribilis, qui quondam solenia celebrante emerferat paucis visibilis, à capite arcis prorumpens. Concepit enim inspirante, diuinæ pietatis instinctu animus, ut cellulam valde elegantem, quam sanctus Eufronius ad vsum promptuarii habuerat, ad opus orationis fideliter dedicarem: qua diligenter composita, & altari ex more locato, ad basilicam sanctam vigiliis noctem vnam ducentes: manere verò venientes ad cellulam, altare quod exexeramus, sanctificauimus. Regressi ad basilicam, sanctas eius reliquias cum Saturnini Iuliani quoque martyrum, vel etiam beati Illidii exinde solenniter radiantibus cereis crucibusque admouimus. Erat autem sacerdotum ac leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus: sed & populi sequentis ordinis magnus con-

conuentus. Cumque sacrosancta pignora palij ac mappis exornata, in excelsum deferremus, peruenimus ad ostium oratorii. Ingentibus autem nobis, subito repleuit cellulam illam fulgor terribilis, ita ut præ timore & splendore nimio, adstantium oculi clauderentur. Discurrabat autem per totam cellulam tanquam fulgur, non paruum nobis ingerens metum. Nec quisquam scire poterat quid hoc esset: nisi omnes pauore prostrati solo iacebant. Tunc ego, Nolite inquam, timere: virtus est, n. sanctorum quam cernitis: & præsertim rememoramini librum vitæ B. Martini, & recolite qualiter verba sacra promitti de capite globus ignis egressus, usque ad cælos visus est conscendisse: & ideo ne terreamini, sed ipsum nos cum sanctis reliquijs credite visitasse. Tunc timore postposito, magnificauimus Deum dicentes, Benedictus qui venit in nomine domini, Deus dominus, & inluxit nobis. Sed illud antequam miraculum visum est paucis: istud adparuit populis vniuersis. In isto fuit virtutis indicium, in isto gratie supplementum: illud fuit tunc occultum propter instantiam, istud manifestum est cunctis ad gloriam: ibi de more festiua fideliter acta domino nunciantur, hic in nouitate oratorii quod ad laudem domini proficeret, in illustratione sanctorum pignorum consecratur. Ergo fideliter ut oportet, à nobis querendus est & orandus, ut ille visitet hunc populum qui

plerunq; orationis vota per hunc sacrum ignem sustulit in excelsum. Hunc enim ignem vel cum de monacho orante narraui, vel cū Brachionem abbatem à pignoribus sanctorum vidisse egressum ignem, exposui, mysticum esse puto, eo quod non exurat, sed illuminet: sed nec diuinæ maiestatis vacare putō gratia, quæ vel se prodere vel adparere quibusdam potest.

21. ET licet de Turonica vrbe aliqua iā scripserimus, tamē quoniam nuper sancti Solennis sepulchrum aspeximus, silere nequiuim⁹: quod apud Malliacense monasterium comperimus, quod in cacumine montis est constitutum, ab antiquis vallatum ædificijs iā erutis. Nam ferunt quod in eo loco cum crypta adhuc haberetur occulta, & nulli Christianorum locus ille esset reuelatus, per singulas dominicarum solennitatum noctes ab habitatoribus lumen cernebatur accensum, sed nullus sciebat quid sibi hoc vellet mysteriū: tantum suspicio retenebat, homines aliquid ibidem reteneri diuinum. Interea aduenerunt duo energumēni ex basilica S. Martini, qui conlisis in se palmis, clamare cœperūt dicentes, Hic requiescit Solennis beatissimus in crypta abdita. Referate igitur sepulchrum amici Dei. Quod cum repereritis, velis tegite, lumen accendite, cultumq; debitum ei exhibete. Erit regioni huic salubre, si quæ loquimur adimpleueritis: & hæc di-

dicentes cum clamore magno, effodere tellurem ungulis nitebantur. Tunc videntes incolæ quæ gerebantur, accepto sarculo effodientes aperuerūt cryptam, in qua per seriem graduum descendentes, reppererunt sepulchrū magnum, de quo testabantur illi adhuc mente infirmi, hoc esse sepulchrum Solennis beatissimi, qui mox sensu discesserunt recepto. Post hæc autem cœperunt ad eum diuersorum morborum ægroti confluere, & accepta sanitate redire incolumes. Sed & Litthomerus vrbis Bictauenſis indigena, cum ab quartani typi agrotatione fatigaretur, acceptis ex hospitio suo cereis, surrexit cum vno tantum puero, accessitq; ad locum: fusā verò oratione, accensis cereis manuq; propria per totam noctem detentis, vigilas celebravit. Dato igitur mane rediit ad propria, nec vltra ab hoc morbo frigitio nis vel confractio nis vllius pertulit grauitatem.

22. EVIT autem quidam religiosus & virtutibus & nomine Maximus, & vt liber vitæ eius docet, quam versu conscriptam legimus, nostri fuit Martini discipulus. Qui oculere quod erat cupiens, apud insulam Barbaram monasterij Lugdunenſis peregrinari expetit. Manifestatus autem & ibi ad patriam redire disposuit. Deniq; dum Ararim fluuium transire cuperet, naue impleta demergitur, ac ipse sacerdos pelago operitur, habens

ad collum cum euangeliorum libro, ministerium quotidianum, id est, patenulam parua cum calice. Sed pietas diuina non pertulit perire quod suum est: ita de hoc periculo domino iubente restitutus est litore, ut nec vitæ damna perferret, nec rerum detrimenta lugeret. Impletumque est illud, quod psalmographus spiritu sancto influente cantauit. *Cum ceciderit iustus, non confidetur, quia Dominus firmat manum eius. Et iterum. Non negabit Dominus animam iusti.* Deinde ad castrum Cainenense urbis Turonicæ veniens, monasterium conlocauit. quod castrum cum ab Ægidio obsideretur, & populus pagi illius ibidem esset inclusus, hostis aduersus effossum à latere montis puteum, quem obsidi, ad vsum habebant bibendi, obturat. Quod cum antedictus Dei famulus, qui tunc cum reliquis intra castri munitionem conclusus erat, cerneret, videretque populum consumi iniuria, orationem nocte tota fudit ad dominum, ut respiciens populum, hostes improbos effugaret, & non pateretur eos sitis ardore consumi. Tunc reuelante sibi Spiritu sancto, ait ad plebem. *Quisquis habet vasculum, eiciat foras in plateam, & deprecetur dominum.* Dabit enim vobis hodie largitas eius aquas in abundantia, ut non deficiatis vos, & paruuli vestri. Hæc eo dicente, nubes subito texerunt cælum, & descendit imber magnus de cælo, cum tonitruis & coruscationibus super castrum,

strum, duplum populis beneficium præbēs, pluuia arcens sitim, fragoribus effugans hostem. Completæque sunt vasa omnium, & satiati sunt cuncti: sicque obtentu sacerdotis fugatis aduersarijs, populus saluatus à castro discessit. In monasterio autem loci illius plenus dierum transijt, ibique sepultus est. Ad cuius sepulchrum sæpius infirmi sanantur. Puerulus autem vnus ex familia Ecclesiæ Turonicæ in valitudinem corruit. Is cum anhelus occumberet, ac in extremis positus, putaretur spiritum exhalare, ad eius basilicam deportatus, protinus extincta febre sanitati est redditus. Sed & puella de his mancipijs simili sorte febricitans, cum ante cancellos monumenti fuisset exposita, in ipsa die in columitati est restituta. Ad nos verò cum horum notitia deuenisset, puerum humiliatis capillis huic monasterio cessimus. Puellam verò mutata veste cœtui sanctimonialium coniungi præcepimus, ad seruiendum Deo.

23. **REQUIESCIT** haud procul ab hac basilica Iohannes quidam presbyter, natione Britto, in summa religione degens, per cuius manus dominus multa signa sanitarum dignatus est operari: qui ob amorem diuinum ab aspectibus se hominum cohibens, paruulam oratorij cellulam habebat ante ipsam Cainenensis vicī Ecclesiam: ibique in viridario, lo quod manu propria excolebat, lauros arbores plantauerat, quæ nunc vastis columna-

rum fomitibus iocundarum frondium amoenitate tenduntur. Sub quarum umbraculo vir sanctus confedens aut legebat aliquid, aut scribebat, Cuius post obitum cum arbores illae ut diximus, patulis diffusae ramis obumbrarent locum viridarij, una ex his vetustate senescens exaruit. Tunc custos loci effossa cum radicibus columna, incisis ipsis cum ramis suis scamnum adaptat. In quo interdum aut resideret lassus, aut aliquid secure decideret, cum necessitas exegisset. Quod cum per duos annos aut ferè amplius scamnum in hoc usu habuisset, tactus ut credo inspiratione diuina, dolore cordis ait: Vae mihi quia peccaui, ut arborem quam talis sacerdos propria manu plantauit, ego ad diuersas necessitatù utar sessiones: & hæc dicens accepto sarculo, effossa humo, & incisis scamni pedibus, posuit ipsum sub terra, repleuitque fossam humo. Mirum dictu, adueniènte verno tempore sicut reliquæ arbores florescunt, ita & hæc columna quæ viri manu ut ita dixerim, sepulta fuerat, rediuit in sospitate virescens, nouas frondes emisit. Extant de ea hodie quoque virgulta in quinum senumque aut ferè amplius pedum altitudine, quæ annis singulis incrementum sumèntia, à domino subleuantur.

24. APVD ipsam verò urbem Turonicam B. Monegundis obiit. Fuit autem ex Carnoteno territorio: quæ relinquens tam patriam quam parentes, ad hoc tantum Turonos expe-

petijt, ut orationi vacaret: per quam Deus crebro miracula ostendere est dignatus. Nam si quis pusillam malam incurrisset, & ad eam veniens oratione precabatur, confestimque illa prosternebatur ad supplicandum dominum, & conlegens folia cuiuslibet oleris aut pomi salina in linebat, faciensque crucem super vlcus imponebat foliam, confestimque ita omne venenum euanescebat, ut nihil dignum leti ægrotus ultra perferret. Quartanarijs quoque & gulam dolentibus, data benedicta aqua sæpius medebatur. Ad cuius nunc sepulchrum assidue infirmi confluunt & sanantur, nam quanti frigora passi, quanti à pusulis malis veneno incrassante præmortui, quanti dysenteria ibi sunt sanati, vititum non potest explicari. Sed quoniam multa ex his in libro quem de eius vita conscripsimus, memorauimus, quæ deinceps gesta sunt, tacere nequimus. Probat archidiaconi nostri famula grauius à quartano typo quatiebatur, & iam propè annum in hac febre ægrotabat. Quæ inter manus parentum deposita super tumulum sanctum, domum incolumis est relata.

25. SENOCH, abbatis vita dudum à nobis scripta fuit. In quo libello multis eiusdem virtutibus memoratis finè fecimus: sed quoniã ad eius tumulum virtus adparuit, sileri à nobis absurdum fuit. Nantulfus autem puer nimis

ma cæcitate detentus, & ipsam adhuc adolescentiam ætatis primæ ab hoc contagio deturpatam iugiter deflens, huius sancti expectij tumulum, atq; prostratus, & humili prece subnixus, flagitat sibi eius suffragio lucem perditam reuocari. Quatriduum in hoc presætu perdurās, reseratis oculis inluminatus, abscessit: sed & nunc multi frigoriticorum aliorumq; morborum detenti incommodo, ut pallio eius aut decerpserint fimbrias, aut contigerint, mox sanantur. Hactenus de Turonicis.

26. SIMEON verò confessor qui in columna pagi Antiochenus dicitur steterisse, frequenter incolis tribuit sanitates. Et quia ut legitur in eius vitæ libro, nullam vnquam mulierem post conuersionem oculis attentis inspexit: postquàm verò Columnæ editio ri se sanctitate feruens inuexit, nō modo extraneæ mulieri, verum etiam nec propriæ matri se videndum permisit. Et nunc ergo locū ipsum ab huius sexus defensat accessu. Nam ferunt quandam mulierem indutam fuisse vestem virili, & in basilicam ingredi voluisse Columnæ. Tractauit secum misera agere posse per indumentum, quod latere posset altissimum, ignorans illud apostoli, quia *Deus non irridetur*. & licet ibi veniens ad templum, erexit pedem, ut sanctum ingrederetur limē, tamen protinus retrorsum ruens, cecidit & mortua est: satisq; fuit populis ne hæc ultra mu-

mulier vlla præsumeret, cum in istam cerneret ultionem pessimè inrogatam.

27. IGITVR sanctus Martialis Episcopus à Romanis missus Episcopus, in vrbe Lemo-uicina prædicare exorsus est. Euerisq; simul lachrorum ritibus, repleta iam credulitate Dei, vrbe migravit à seculo. Erant tunc temporis cum eo duō presbyteri, quos secum ab oriente adduxit in Galliam: verum vbi completi sunt dies eorum, ut & ipsi vocarentur de hoc seculo, coniunctis sarcophagis in eadem crypta in qua sanctus Episcopus, sunt sepulti: & vnus quidem parieti proximus, alter verò huic contiguus erat: super terram tñ vtriq; stabant: sed non poterat alteri propter illum qui primus erat, honor impendi, hoc est non nisi palla expandi poterat, non lumē accendi. Quod cum incolæ loci moleste ferrent, quodam mane accedentes ad cryptam, inuenerunt sepulchra diuersis parietibus esse locata: & sic accessus liber ad vtrūq; sepulchrū patuit, & qualiter beatus antistes ut cultor Dei veneraretur, enituit.

28. FVELLA quædam cui nescio quo existerente peccato, manus vna dirigit, ac digiti palmæ defixæ erant; ad eius sepulchrū aduenit, confisa de virtute cōfessoris, quod posset eius intercessio manum aridam absolueret, cuius prædicatio populū vanis superstitionum ritibus interitum absoluit. Celebratis ergo vigilijs in ipsa nocte festiuitatis, dum ad-

adtentē iuxta sepulchrum orat, manum suā directis digitis populo teste sanatam miratur adtonita.

29. QVId AM eloquium emeruit hoc modo: hic etenim vt crūda operatur rusticitas populorum, iuramentum mendax in ecclesia protulit: mox rigente lingua, mutus effectus est, ita vt non vocis humanæ, sed bidētis mugitum simulare videretur. Adueniens autem ad huius confessoris tumultum, prosternitur ad orationem, sensitq; vt postea adferebat, tanquam si aliquis guttur eius tāgeret: quod vt credo, virtus erat dominici confessoris. Egressusq; presbyterum qui aderat nutu deprecabatur, vt signum crucis faucibus clausis imponeret. Quod cum presbyter fecisset: iterum prosternitur ad orationem: protinusq; eleuatus vocis officio reddito, omnia quę per tulerat, proprio patefecit eloquio.

30. PER sanctum enim Stremonium qui & ipse à Romanis episcopis cum Gatiano beatissimo & reliquis quos memorauimus, est directus, primum Aruernaciuitas verbum salutis accepit, eo quę predicante salutarem mundi redemptorēq; omnium Christum Dei filium credere cœpit. Huius autem sepulchrū apud Iciodorensem vicum habetur, ad quod cruda rusticitas, licet sciens quo quiesceret, nullum tamen ibi exhibebat honoris cultū. Post lōginqua verò annorum curricula, Causinus qui ipsius Aruernæ urbis Episcopus da-

tus est, in diaconatu suo Ecclesiam vici illius rexit. Igitur dum nocte quadam in lectulo cellulæ suæ, quæ huic basilicæ adhærebat, decumberet, audiuit psallentium quasi parum resonantibus vocibus: & surgens vidit templum magno splendente lumine, & obstupefactus aspicit intrinsecus. Erat enim cellula illa in superiore contra fenestras templi: & vidit, & ecce circa tumultum multitudo albatum tenentium cereos & psallentium. Quod diutissime cernens cum discessissent, statim facto mane, iussit tumultum cancello vallari, ac palliolis nitentibus obuolari, præcepitq; reuerentiam loco illi impendi. Ex hoc enim oratio super tumultum funditur, & auxilia antistitis impetrantur. Hæc ab ipsius Episcopi ore audiui.

31. MAGNA enim gratia est, si sacerdotium dignè custodiatur in actu: si enim homini iniquo ac persecutori iustitiæ tantum contulit sacerdotium, vt prophetiam mereretur, id est Caiphæ, qui prophetauit vnum oportere mori de populo, ne gens tota periret: quanto magis timentibus Deum, & sancte ac purè sacerdotium custodientibus tribui potest à maiestate diuina? vt etiam iuxta Iacobum, pro infirmis cum oratione visitatio sacerdotis, & plerumq; conferat præsidium sola tantum eulogiarum porrectio eius ex manu secundum illud quod apud Aruernos gestum

In adolescentia, mea in veritate cognoui. Quidam presbyter solitarius iter carpens, ad hospitium cuiusdam pauperis Limanici mansionem expetiit. Qua accepta, iuxta morem sacerdotum, nocte ab stratu suo confurgens, orationi adstetit: sed & homo quem necessitas compellebat lignum ex silvis euehere, valde mature surrexit. Et sicut mos rusticorum habet, nondum inchoante luce, postulat cibum à coniuge, quæ sine mora porrexit. Acceptum verò homo ille panem, non prius comedit, quam à sacerdote benediceretur, aut ab eo eulogias acciperet: quibus acceptis, sumpsit & abiit. Cumq; ad amnem adhuc antelucanum venisset, imposito plastro cum bobus, in ponte qui super nauem locatus erat, alterum transneare cepit in littus. verum ubi in medium amnis deuenit, audiuit vocem dicentem, Merge, merge, ne moreris. Cui respondens vox alia ait: Sine tua enim admonitione quæ proclamás fecissem, si res sacra meis conatibus non obstatet. Nam scias eum eulogijs sacerdotis esse munitum: ideo ei nocere non possum. At ille voces audiens, & personam nullius cernens, ac de se verba istari cognoscens, consignans se cruce dominica grátias Deo egit, quod ei pars aduersa præualere non potuit. Tunc in littus ulterius progrediens, cum optato onere domum regressus est saluus.

32. DVOS fuisse apud Aruernum, virum

fr

scilicet & puellam, refert antiquitas, qui coniuncti coniugio, non coitu, & in vno stratu quiescentes, non sunt ab alterutro polluti in voluptate carnali: post multos verò annos cum eis esset latenter vita castissima ex consensu pari, vir tonsuratus ad clericatum, puella verò religiosum induit vestimentum. Factum est autem, ut impletis diebus puella migraret à seculo: denique vir eius præparata sepultura, exhibuit corpusculum ad sepeliendum. Cumque eam sepulchro reconderet, archanum quod inter eos cõuenerat, eleuatis manibus ad coelum pandit, dicens: Grátias tibi rerum omnium artifex ago, quod sicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi reddidi ab omni voluptatis cõtagio impollutam. At illa subridens, ait: Sile file vir Dei, quia nõ est necesse fatearis nostrum nemine interrogante secretum. Post hæc obtesta opertorio recessit. Non post multum verò tempus & ipsa migravit à seculo, sepultusque est in loco suo. Erat autem in vna quadam basilica, sed è diuersis parietibus vtrunq; sepulchrum habebatur: & vnum quidem ad meridiem, alterum ad aquilonem. Mane autem facto, inuenta sunt pariter esse sepulchra, quæ usq; hodie sic perdurant: idcirco nunc incolæ, duos amantes vocitant, & summo venerantur honore.

33. FVIT etiam in supradicta Aruernâ urbe admirabilis sanctitatis Amabilis quidam

p

dam

dam vici Ricomagensis presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, sæpe serpentibus dicitur imperasse. Nam ad huius tumulum cum dux Victorius despexisset orare, adfixo è regione equo nequaquam poterat amouere. Quem cum flagris stimulisq; virgeret, & ille quasi æneus staret immobilis, tandem aliquando dux à suis cōmonitus, qui ut ita dicam, ipsi pecudi similis erat factus, ad orationem descendit. Cumq; fideliter orasset, quo voluit iuit. Ad huius sepulchrum engumenum vidi mundatum, periuratem diriguisset, ut ferrum: crimen confessum, ilico absolutum.

34 FERTVR etiam fuisse in ea vrbe puella quedam religiosa atque deuota Deo, que in rure commanens, quo ab vrbica populatione summoti liberius dignas Deo laudum hostias exhiberet. Quotidie autem ieiunijs & orationibus insistebat. Factum est igitur, ut migrans ab hoc mundo, ad basilicam oppidi causa sepeliendi portaretur: verum vbi leuato feretro corpus per viam ferri cœpisset, adueniens grex magnus columbarum super eam volare cœpit: atque illuc volitando sequi, quo hæc à proximis ferebatur. Qua in basilica delata, grex totus super tectum ædis ipsius visus est consedis. Illaque sepulta, ad cœlos euolauere columba: vnde non immerito Georgia nuncupata est, quæ sic exercuit mentem cultura spiritali, ut adepto virgini-

ginitatis sexagesimi fructus prouentu egrediens de seculo, cœlestibus honoraretur exequijs.

35 IN basilica autem sancti Venerandi, quæ sancti Illidij est proxima, transuoluta cellula à parte occidentis fuit, in qua multa ex marmore pario sepulchra sculpta sunt, in quibus nonnulli virorum sanctorum ac mulierum religiosarum quiescunt: vnde nō ambigitur, eos esse Christianos, quia ipsæ historiæ sepulchrorum de virtutibus domini & Apostolorum eius expositæ sunt. Eo quoque tempore, quo Georgius Valauorum, ciuis Aruernæ vrbis comitatu potiebatur, pars transuolutionis illius, quæ per longinquæ incuriæ negligentiam pluuijs erat infusa, super vnum eorundem sarcophagum ruit, operitoriumq; eius impulsum in frustra cōminuit: in quo adparuit puella iacens ita membris omnibus solidata, quasi nuper ab hoc seculo fuisset adsumpta. Nam facies manusq; eius cū reliquis artibus integræ erant cum ingenti cæsariei longitudine, sed credo eam aromatibus fuisse conditam: vestimentum autem quod artus tegebat, exanimis, aquarum vi erat inlæsum, nullaquæ putredine resolutum, aut nigredine quacunque fuscatum? Quid plura? ita adparebat integra, ut dormiens potius quàm mortua putaretur. Autumabant autem quidam nostrorū ob candorem vestimenti holoserici in albis eam transisse.

Aiebant etiam annulos murenulasq; aureas circa eam repertas, & clam ne episcopus sentiret, ablatas: nulla tamen atas temporis nostri cuius meriti generisq; aut nominis fuerit, aut opinione aut lectione cognouit. Dum autem hoc corpusculum per anni vnus spaciū detectum iaceret, nec esset qui respectu humanitatis, huic adhiberet sepulchro tegumen, contigit vt vxor antedicti comitis viri post obitum grauiter ægrotaret, ac diuturna valetudine obrenta oculorum lumine mularetur. Quæ laxata à febre, vocat medicos, diuersa adhibet studia, largitur & præmia. Sed nullis potuit modis ab eisde elicere medelam, donec tandem aliquando pietas domini commota respiceret. Adparuit enim ei persona quædam per visum noctis, dicens: Si vis visioni pristina restaurari, perge quanto cius, & require lapidem mundum, ac sarcophagum puellæ quiescentis, quod in basilica sancti Venerandi detectū habetur, citius tege: mox detectis visibus oculorū tuorum clare cuncta prospicies. Quo facto, vt vas illud clausit opertorio, protinus apertis oculis lumen recepit ex integro: vnde nō ambigitur, esse eam nobilis meriti, quæ talia præstare potuit ægrotanti.

36 SVNT autem in hoc loco multa sepulchra, quæ vt diximus, fidelium esse probantur. Habetur enim ibi tumulus huic à læua contiguus, longitudine, latitudine, altitudine,

ne, omniq; positione consimilis: in huius fronte superiore habetur scriptum, Sanctæ memoriæ Gallæ: est & illud nihilominus sepulchrum sculpti meritis gloriosum, inter egressum basilicæ sancti Illidij & ingressum templi beati Venerandi in edito positum, in quo ferūt Alexandrū quendam religiosum fuisse sepultum: de quo frequens infirmorum necessitas eraso puluere hausta dilutione, extemplo consequitur sospitatem, vnde tam frequens exequitur medicamentum, vt pro assiduis beneficiorum, commodis transformatū ab aspicientibus cernatur. E regione autem huius sepulchri si ingrediaris per ostiū in basilicam sancti Venerandi, dextra de parte sepulchrum paruulum contemplaberis super terram situm, rusticiori formatū lapide: sed ignotum est omnibus quis quiescat in eo. Nā haberi in eo diuinū aliquid res ipsa quam dicturus sum pandit. Mendicis quidam vti ipsi oculis nostris inspeximus, super ipsum erat solitus considerare: sed credo, eum vt fragilitas humana præbet, in aliquod indignum facinus obuolutum: quia virtute quiescētis cum sonitu magno excussus lōge proiectus est, sepulchrumq; medium crepuit, quod vsque nunc ita cernitur: indignum quippe se hominem humatus existimauit, qui super hos artus deberet facere sessionem. In hac enim basilica & beatus martyr Liminius est sepultus: cuius agonis historia cū ab incolis te-

neatur, nullus tamen ei cultus venerationis impenditur. Sunt enim ibi vt diximus, iulstrum meritorum viri, quorum nomina ignota incolis, scripta tamen vt credimus, retinentur in cœlis.

37 EST ibi & sepulcrum ipsius sancti Venerandi Episcopi, à quo hæc ædes nomen accepit, sub analogio compositum, super quod caput per fenestellam quicumq; vult, immittit, precans quæ necessitas cogit, obtinetq; mox effectum, si iuste petierit. Ibi & sanctus Nepotianus Episcopus requiescit, qui fuit in seculo summæ vir sanctitatis, obtinens nunc cum domini potentia, quæ ab eo fuerint impetrata. Sæpe enim super hæc sepulchra frigiditricum oratio fusa desideratam retinet medicinam.

38 MAGNA quondam fuerunt mundi luminaria, quæ vt soli radiis, ita mundum virtutibus inlustrabant. Aiunt ergo in quodam monasterio fuisse monachum, qui cum apud alios iuxta regulas monasteriorum orationi & lectioni insisteret, secretius tamen atque peculiariter omnipotenti Deo sacrificia reddebat orationum. Nam post impletum in oratorio cursum, eleuabatur clam à præsentia fratrum: & abiens inter condensas rubos buxosq; & ilices, ubi iam spes erat, quod à nullo nisi à solo inspiceretur Deo, prosternebat se in orationem. Verum postquam decumbens, dominum diutissime deprecatus fuisset, eleuans

uans se ab humo, erectis ad cœlū palmis atq; luminibus, psalmorum tacite seriem recitabat: & in tanta cōpunctione cœlo erat intentus, vt riuus lachrymarum ab eius oculis vehementer effluerent. Quod cum vnus fratrum cautius prosequens, præuidisset, Abbati non filuit. Ille verò attentus quando ad hæc agenda properaret, persecutus est à longe, & prostratus solo, expectabat qd fidelis discipulus exerceret. At verò adtentus à lōge, vidit miraculum magnum: Nam ab vtraq; parte oris eius flamma processerat, & in lōgo paulatim deducta, quasi fumiculus super eum ascendit. Coniunctaq; simul pharum magnam effecit, quæ vsq; ad cœlos videbatur scādere: & quam coma in sublimi producta excreuerit, nō tamen erat noxia capiti. Stupens visu Abbas, compressit se paululum. Ille verò completa oratione, ad monasteriū redijt. Abbas autē per viam aliam est secutus, multis postmodum opprobrijs monachum arguens ad vanam gloriam coercendam, non tamen indicans quæ vidisset.

39 MYSTICVM vt opinor hic ignis continet sacramentum, & tenebræ sensus mei eum intelligere non queunt, qualiter adparens lumen tantum præbet, nec quicquam adurit: vnum tantum scio, quod iustis aut superiustis adparent ista. Nam Moysi in rubo reliquisq; patribus adparebat in holocausto. Beati quoque Martini prorumpens è capitis

vertice, cœlorum ardua penetrauit. Nam & Brachionem Abbatem sæpius audiui referentem, sicut in libro vitæ eius scriptum est, quoniam in antedicti Pontificis basilica nocturnas excubias celebraret, & reliquiæ sanctorum à peregrinis delatæ super altare haberentur, subito globus ignis ab eisdem emergens usque ad cameram templi visus est conscendisse, sed non multis ut ipse aiebat ostensus est: sic & in dedicatione oratorij nostri adparuit, sicut supra memorauimus.

40 SED nec illud absurdum est credere, quod sæpius per visiones expertas dominus reuelare dignatur, qualiter aut honorentur sancti, aut infirmi medicamina consequantur. Nam recolo gestum in infantia, cum pater meus ab infirmitate humoris podagrici laboraret, & ardore febrium ac doloribus multis adtenuatus, lectulo decubaret, vidisse me in visu noctis personam dicentem mihi, Legisti ait, librum IESV Naue? Cui ego, Nihil aliud literarum præter notas agnoui, in quarum nunc studio constrictus adfligo. Nā hic liber prorsus an sit ignoro: & ait, Vade, inquit, facitoque hastulam paruulam ex ligno quod hoc nomen recipere possit, scriptumque ex atramento sub paterni capitis fulcrum colloca. Erit enim ei præsidium, si quod loquor implueris. Mane autem facto, matri quæ videram indicaui: iubet impleri visionis præcepta. Quod cum fecissem, statim genitor ab

infirm-

infirmitate conualuit. Decurso quoque alterius anni curriculo, iterum ab hoc incommodo capitur: accenditur febris, intumescent pedes, dolore pessimo nervi intorquentur. Hæc perferente dum cum magno gemitu in stratu decumberem, vidi iterum personam in visione interrogantem me, si librum Thobiaz cognitum nunc haberem. Respondeo, quod non legerim, qui ait, Noueris hunc fuisse cœcum, cuius filius angelo comite, dum iter ageret, in flumine piscem cepit. Cuius indice angelo, coriecurque sustollens, patris subfumigar oculos, qui statim fugatis tenebris lumen recepit. Vade igitur tu, & fac similiter, & accipiet refrigerium dolorum genitor tuus. Hæc matri cum referrem, confestim pueros ad amnem dirigit: piscis capitur, subtracta sunt de extis quæ iussa fuerant, & prunis imposita: at ubi primū sumus odoris patrem adigit, protinus tumor dolorque discessit.

43 GERMANVS autem gloriosus confessor in vrbe Roma obiit: inde verò leuatus, post dies sexaginta, ad ciuitatem Antisiodorā delatus, sepulture mandatus est. Tēpore autem Teudechildæ reginæ, Nunninus quidam tribunus ex Aruernis de Francia post reddita reginæ tributa reuertens, Antisiodorensē urbem adiit, causa tantum religionis: prouolutusque ad beati sepulchrum, cum diutissime orasset, extracto de vagina ti-

gre lapidem qui super venerabile sepulchrū habebatur, nemine vidēte percussit. De quo excussa particula modica, tanquam æneus dirigit, ita vt nullum membrum posset vltatenus iudicare, aut vocem emittere. Vidētes autem eum pueri siciacere, nesciebant qd ei euenisset. Accedens verò vnus eorū cū eū interpellasset, & nullū ab eodem responsum accepisset, tunc ille, vt erat rigidus, in corde suo intelligens se damnatum, vouit dicens: Scio me præsumptuosum extitisse beatissime confessor: sed deuotio exegit vt præsumerem: & ideo si me dignaris absolvere, & ad propria cum tua gratia redire permiseris, in basilica has reliquias condens, festiuitatem tuam deuotissime annis singulis celebrare curabo. Cuius clausum murmur vir sanctus intelligēs, eum absoluit, & abire eum permisit incolumem. Qui veniens reliquas illas in Ecclesia posuit, & sancti festa per singulos annos fideliter celebrauit. Quodam autem tempore ad supra dictam basilicam, in qua reliquiae conditae sunt, cum Auito Episcopo accessimus. Quo cū sanctus Pontifex ieiunus ingressus fuisset hora quasi decima, omnes qui cum eo eramus, odorem liliorum & rosarū naribus hausimus, quod nobis beati Pontificis præstitum merito non ambigimus. Erat enim mensis nonus. Actum in vico Musiacas.

42 APVD castrum Diuionense Hilarius qui-

quidā ex senatoribus habitauit, habens coniugem, ex qua & filios dicitur suscepisse: sed omnem domum suam ita in castitate atque omni puritate tam animi quā corporis excolebat, vt nullus ibi adulterium extrercere præsumeret, essetq; impletum in hac domo, quod dudum sancto repletus spiritu Apostolus prædicauit, *Honorabile connubium, & thorus immaculatus*. Hic itaque tam inter dominos quā inter famulos castitate pollente, obiit vir ille: qui qualis quantusque fuerit iuxta seculi dignitatem, sepulchrum eius hodie patefacit, quod marmore pario sculptum retinet. Quo defuncto, & iuxta humanam consuetudinem sepulturae mancipato, mulier deducto anni circulo ægrotauit, obiitq; atq; abluta est. Et quoniam sepulchrum illud tam immensum erat, vt ipsam iuxta imperium viri susceperet, amoto opertorio dū locaretur in tumulo, subito eleuata vir dextera, coniugis ceruicem amplectitur: quod admirans populus, deposito secessit opertorio, cognouitq; quæ eis castitas, qui timor in Deum, quæ etiam inter ipsos dilectio fuisset in seculo, qui se ita amplexi sunt in sepulchro.

44 IN hac autem basilica & sancta Florida quiescit, quæ vt ferunt incolæ, veste mutata religiosa valde fuit. Est haud procul & alia basilica, in qua Paschasia sancta quiescit. Hæc fertur adparuisse structoribus basilicæ sancti

sancti Benigni martyris, qui secus habetur, hortans ut opus ceptum insisterent, scirentque se martyris adiutorio adiuuari: quæ in basilicam suam regressa nusquam comparuit.

IN hoc loco & Tranquillus beatus confessor requiescit, super terram sepulchrum habens, de quo magnum beneficium præstatur petentibus. Nam de musculis supernatis medicamina populi promeretur, unde ego valde experimentum tuli. Namque cum manus meæ minutis efferruissent pusulis, & dolores pessimos ob hoc grauiter sustinerem, de hac muscula tactas quiescete humore protinus retuli sanas.

45 HABET & Burdegalensis vrbs patronos venerabiles, qui sæpius se virtutibus manifestat, sanctum Seuerinum Episcopum suburbano murorum summa excolens fide: & licet iam dixerimus in prologo libri huius, ut ea tantum scriberemus quæ Deus post obitum sanctorum suorum eis obtinentibus est operari dignatus: tamen non puto absurdum duci, si de illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla cognouimus esse conscripta. Sanctus igitur Seuerinus, ut ipso Burdegalensium clericorum fidelis relatio profert, de partibus orientis ad eandem destinatur urbem. Dum autem iter ageret, & Ecclesiam Burdegalensem Amandus Episcopus regeret, adparuit ei dominus in visu no-

ctis

ctis dicens, Surge & egredere in occursum famulo meo Seuerino: & honora eum sicut honorari scriptura sancta docet, amicis diuinitatis: melior est enim te meritisque sublimior. Exurgens autem Amandus Episcopus accepto bacillo in manu sua, perrexit in occursum eius, nihil de viro sancto sciens, nisi quæ dominus reuelasset. Et ecce sanctus Seuerinus veniebat quasi obuiam ei. Tunc adpropinquantes sibi, ac proprijs se nominibus salutantes, ruunt pariter in amplexus. De osculationisque fusa oratione, Ecclesiam eum magno plallentio sunt ingressi. Quem deinceps intantum dilexit ac veneratus est Amandus Episcopus, ut eum in locum suum substitueret, ac ipse quasi iunior habebatur. Denique post paucos annos, obiit beatissimus Seuerinus: quo sepulto Amandus Episcopus recepit locum suum, quem ei dubium est per obedientiam redditum, quam in Dei sanctum exercuit. Ex hoc incolæ cognita eius sanctitate, patronum sibi adsciscunt, certi quod si quandoque urbem, aut morbus obrepit, aut hostilitas obsideat, aut aliqua querela percellat, protinus concurrentes populi ad basilicam sancti indiētis ieiunijs vigilias celebrant, deuotissime orationem fundentes: & mox ab imminente calamitate saluantur: vitam tamē huius postquam hæc scripsimus, à Fortunato presbytero conscriptam cognouimus.

46 HABETVR in hoc territorio & sanctus Romanus presbyter, quem vt scripta vitæ eius edocent, Martinus noster sepultus locauit. Est autem sepulchrum eius contiguum Blauenſi castello, super litus amnis Garonna: in quo sæpius naufragio perituros virtutis suæ ſaluat occurſu, proclamantes inter fluctus torrentis vndosi, Miſerere noſtri ſancte Romane cōfeſſor Dei: ſed mox ſedata tēpeſtate, optato litore potiuntur. Nec eni im ſas eſt, vllum perire naufragio, qui eius baſilicam amnis de medio contemplari meruerit. Quod & nos valde in grandi neceſſitate experti ſumus. Nam cū imber creberrimus per multos deſluens dies, amnem Garōnam extra littora eieciſſet, atq; impellente vento validis fluctibus exundaret, eleuarenturq; fluctuū montes validi, qui non paruū intuentibus ingererent metū, exoratus beatus cōfeſſor obtinuit, ſicut credimus virtutis ſuæ ſuffragio, vt compreſſis fragoribus, planum præberet fluminis alueum: & ſic ingreſſi nauem, ad ripam alteram ſine periculo ſumus deuecti.

47 SVNT etiam ſub eiusdem territorij vico ſepulti duo preſbyteri, vt res ipſa declarat, egregiæ ſanctitatis viri. Nam eos poſt ſepulchra viuere, ipſius rei miraculum quæ geritur maniſeſtiſſime docet. In vna quidem ſunt ſepulti baſilica, ſed è diuerſis parietibus. Nam vnus eorum ſepulchrum à pariete

te auſtri, alterius habetur ad aquilonem. Igitur cū ad implendum officium clerici pſallentium cōperunt exercere, & choris à ſe factis domino turba canora concinere, miſcetur publica vox vtriuſque pſallentio: & vnus quidem chorus vnus vocis adiutorio adiuuatur, alius verò alterius vocis modulamine conualeſcit. Tantaq; eſt ſuauiſſitudinis huius concentus, vt audientium ſæpe mulceat ad tentos auditus: probantur & cum his pleraque indulgeri beneficia, ſi fidelis oratio præmittatur. Agitur autem in vico Vodolla cenſi.

48 HAVD ſecus & Reontio villa eſt, in qua cū eſſet Eccleſia Catholica, aduenientibus Gothiſ, ad ſuam ſectę immunditiā eam tranſtulerūt. Eſt autem ſecus eam domus magna. Cumq; adueniret vigilia Paſchæ, hic cū hæreticorum ſacerdotibus paruulos in Eccleſia noſtra tingebant, vt negato ſcilicet ſacerdoti aditu baptizandi, ſacilius ad hanc ſectam populus implicaretur: ſed ille ſagaci intentione dum ij in Eccleſia noſtra eſſent, hic præparato miniſterio, in domo eorum baptizare cōpit, illis in Eccleſia baptizantibus: ſed præcurſe diuina vltione de infantulis quos ibi hæretici tinxerāt, id eſt his denis, nullus ad clauſum pertingere potuit viuens. Quod videntes hæretici, & domum ſuam Eccleſiam fieri timentes, preſbytero ſuam Eccleſiā reddiderunt. De his verò quos ille baptizauit, nullus

eo tempore est defunctus, nisi quem dominus post legitimam ætatem vocare dignatus est.

49 IN FRA terminum autem Beorretanæ vr̄bis, in vico Sexciacensi sanctus Iustinus presbyter quiescit. Qui cum multis virtutibus polleat, sæpius ad sepulchrum eius energumeni declamantes mundantur. Huius meritis ac sanctitate propinquus est Missilinus, qui eiusdem ordinis officium in Ecclesia habuit: qui apud Taluam vicum huius territorij quiescit, similibus florens virtutibus.

50 HIS vr̄be & termino sociatus sanctus Seuerinus, & ipse presbyter ordinatus, nobili stirpe progenitus. Nam in rure domus Sexciacensis, quid in eius sessione subsistebat, duas Ecclesias ædificauit, templum DEI sanctorum reliquijs communiuit. Cum autem dies dominicus aduenisset, celebratis Missis vno loco, ad alium pergebat. Erat autem inter vtrasq; Ecclesias spacium, quasi milium viginti. Hoc ei erat opus per singulos dominicos dies. Factum est autem quadam dominica, dum hoc iter tereret, & velocius cornipedem calce verberans properaret, caput eius ramus mespili arboris percuteret. At ille iniuriã sentiens ait, Arescere te iubeat Deus, cuius nutu de terra egressa es: & confirmauit arbor vsq; in ipsis virtutis sue radicibus. Ille verò accedens quo ibat, celebratis

solennijs, fuit in eodem loco tribus diebus. Quarta autem die regressus, cum vidisset arborem aridam, ait: Væ mihi qui in amaritudine cordis maledixi huic arbori: ecce enim qualiter aruit: & descendens prostrauit se ad radices eius, & ait ad dominum, Deus omnipotens, cuius nutu omnia gubernantur, cuius imperio non nata creantur, creata viuunt, mortua reformantur: cuius salubre præceptum tenentes, viuere nos post mortem corporis huius credimus per futuram resurrectionem: tu præcipe vt reuiuiscat hæc arbor, & sit sicut antea. Et statim quasi per aliquam venarum dispositionem humor à terra con surgens, per totos arboris patulæ ramos vberi inrigatione diffanditur, laxansq; nodos arantes prorumpentibus folijs reuixisse abstantibus est mirata. Magna enim illi fuit virtus ac eleemosyna: ita vt superius dictum est, de domibus suis Ecclesias faceret, ac facultes suas in cibos pauperum erogaret. In vnâ verò earum sepulchrum suum deposuit, in qua & sepultus est. Solitus erat namq; flores liorum tempore quo nascuntur, conlegere, ac per parietes huius ædis adpendere.

51. VNDE qualis fuerit vita eius in hoc seculo, ita domino cooperante clarescit, vt euentibus nunc prodigijs designetur. Igitur lilium quod diximus ab eo collectum, atque in basilica sepulchri eius positum, præteritum te tempore, laxatis deorsum florum folijs, æ-

rente coma emarcuit. Et ita siccatum videatur, vt si contigatur manu, putetur in puluerem extemplo resolui, totumq; annum in hac ariditate perdurat. Adueniente verò die, quo confessor migravit à corpore, in rediuita viriditate resurgit. Videatq; folijs paulatim reuidentibus ipsos flores adtolli, & sine vilo aquæ ac telluris humore, in ea specie qua quondam fuerant, renouari: & sic beatus confessor profert nouos flores è tumulo, qui cum sanctorum reliquijs vt palma floret in cælo.

52. SVB termino quoq; vici Iulienfis sunt tres presbyteri consepulti, vt fertur per antiquam relationem nullius consanguinitatis propinqui vinculo, nisi tantum in amore Dei socij, è cælo fratres effecti, qui vnus loci spacium sepulchris iuxta positis, assiduitate miraculorum inlustrant. Qui cum multorum annorum curricula in his vbi sepulti sunt, oculis quiescerent, scissum nuper pauimentum quod calce atque comminuta testa, quasi silex durissima fuscum erat, vnius sepulchri cacumen adparuit. Quo paululum eleuato, tellus scissa, apicem alterius patefecit. Illoq; emicante, secutus est tertius tumulus, qui nunc iuxta initium ostensionis suæ gradatim eleuantur super terram. Sed nunc iam primus, liber à mole terrena, liberum se visibus præstat humanis: duo adhuc sequuntur: sed annis singulis proficiunt ad egressum, O admi-

mirabile mysterium deitatis, quod artuum sepulcorum puritatem manifestat sæculo, dū prodit è pauimento, & præparat ad resurrectionem non vermi morituros dando, sed luci solis charitate æquandos, ac dominici corporis conformatione clarificandos: sunt autem hæc sepulchra infra terminum quem superius diximus, apud vicum Atroam.

53. THAVMASTVS quoque iuxta expositionem nominis sui, admirabilis sanctitate, Momociacensis vrbs fuisse fertur episcopus: de qua vrbe nescio quare demolitus, Pictauum oppidum petijt. Ibiq; præsentem vitam in bona perdurans confessione, finit. Cui quæ sit merces in cælo, ad eius ostenditur tumulum: eumq; inhabitare paradysum, prodit virtus egrediens de sepulchro: illudque in eo veraciter ostenditur, quod Dominus Iesus Christus in euangelio Marthæ dicit: *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.* Hic ergo super terram sepulchrum habet ante ipsum atrium beati Hilarij: de quo tumulo erasus à multis puluis & haustus, ita dolori dentium febriumq; medetur, vt qui hauserit, miretur effectum. Nā ita hæc benedictio assidue expetitur, vt iam in vno loco sarcophagus adpareat transformatus.

54. INTRA ipsum Pictauorum terminum, Q 2 qui

qui adiacet ciuitati Namneticæ, id est, in vico Katiatēsi, Lupianus quidam in albis transiēs requiescit. Hic fertur à beato Hilario antistite donum baptismatis suscepisse: sed mox vt diximus, migravit à corpore. Cui à Deo bonorum omnium largitore tanta est gratia adtributa, vt ad eius sepulchrum cæcus visum, paralyticus gressum, mutus mereretur eloquium.

55. MELANIVS autem Redonicæ vrbis Episcopus, post innumerabilium signa virtutum, iugiter intentus cælo, emicuit seculo: super cuius sepulchrum miram Christiani fabricam celsitudine leuauerunt: sed instinctu maligni, qui semper bonis aduersatur operibus, quodam tempore ab igne comprehenditur. Palla etenim erat lignea, quæ sanctum confessoris tegebat sepulchrum: illicet, vbi tignorum congeries flamma dominante trun- catur, ruunt regula cum ligaturis, & reliquo testi adparatu. Vna tamen è trabibus flammato capite impetu ruine propulsa, super tumulum sancti ruit. Quæ non modo succendere pallam, verum etiam conterere inter se & lapidem sepulchri potuerat. Kuit insuper & immensa multitudo carbonum. Alia quoque vela, quæ vel parietibus vel ostijs dependebant, ad primum flammæ flatum exusta sunt. Hæc verò palla non solum non vsta, verum etiam nec summo tenus ab igne dedecorata est. Igitur expleto incendio, ingrediuntur

tur populi cum eiulatu magno, & vsq; ad sepulchrum antistitis properant, inter fletus & lachrymas noua gaudia percepturi: remouēt de super tumulum ligna cum flammis, adprehensumq; tumuli velum, excussis prunis mirantur omnes in læsum.

56. VICTORIBVS Cenomanorum Episcopus, magnis se virtutibus sapius declarauit. Nam ferunt quadam vice, dum ciuitas ipsa cremaretur incendio, & validis globis flammæ huc illucq; impellente vento, propellerentur, hic quasi pastor bonus non perferens Ecclesiasticas caulas ab insidijs Sata-næ deuastari, obuiam se turbini obtulit. Eleuataq; manu, facto signo crucis e contra, illico omne cessauit incendium, liberataq; ciuitas gratias pastori retulit eo quod non permiserit res suas ab imminente igne vastari. & ad huius sepulchrum sepius infirmi sanantur.

57. MARTINVS Sanctonicæ vrbis abbas, Martini, vt ferunt, nostri discipulus, apud vicum vrbis ipsius, in monasterio quod ipse post magistri dogmata ædificauit, in pace quiescit, ad cuius tumulum quædam è pagē-sibus manus contractas deferens, retulit fanas. Alius qui exustis humoris febre neruis, poplitibus intortis gressu caruerat, vt ad sepulchrum sanctum prostratus est, nouum robur sumens, ariditate sublata, incolumis relictus est, multos ipsi deinceps seruienti annos.

Huius sepulchrum Palladius Episcopus cum non valisset cum multis, opitulante adiutorio confessoris cum quinq; abbatibus monuit, composuitq; quo voluit.

58. SVBVRBANO quoque vrbis huius, Bibianus antistes quiescit : cuius virtutum moles, liber qui iam de eius vita scriptus teneatur, enarrat. nunc autē exoratus, crebro languentibus tribuit sospitatem. Vnde videtur, vt de tantis miraculis, vel vnum fari præsumam. Mulier enim cuius manus aruerant, vnguibusq; iam sauciata, contractis nervis, opus operandi perdidit, ad beati sepulchrum deuota prosternitur. Factaq; oratione, manus redintegratas, laxatis digitorum filis, ad agendas domino gratias meruit eleuare.

59. TROIANVS item pontifex ipseus Sanctonicæ ciuitatis sancto Bibiano huic coniunctus cælo, vicinus est tumulo. Magnæ enim virtutis fuisse dicitur hic sacerdos. Quodam verò tempore, dum inter obscura notandum tempora, loca sancta quæ tunc in circuitu vrbis habebantur, vno tantum subdiacono comite circuiret, adparuit ei globus magnus luminis, quasi de cælo descendens. Cognita autem vir Deire, ait comiti, Ne sequaris penitus, donec ego te vocem: at illè terræ deuolutus, spectabat haud procul, quid nam miraculi ageret Dei seruus. erat enim ager pu-

publicus, in quo constiterat. Adpropinquante verò lumine, cucurrit sacerdos ad occursum eius, & vsque ad terram se humilians, ait : Benedic quæso mihi beate pontifex. Cui ille qui aduenerat ait: Tu mihi benedic sacerdos Dei Troiane: & dato sibi osculo, facta oratione : locuti sunt diutissimè simul. Subdiaconus verò attonitus, spectans vidit lumen quod adparuerat, eadem qua venerat viareuerti: vocans itaq; ad se subdiaconum, ait: Accede nunc, vt explicemus cœptum iter ad visitanda sanctorum loca. Tremens verò subdiaconus ait: Quæso dñe ne despicias humilitatem meam: sed indica mihi quæ videris: animaduerti enim, nescio quid fuisse diuinum. Cui ille, Dico tibi: sed tu nemini dixeris. Nam scito, quod in quacumq; die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sanctum, inquit, Martinum Turonicum vidi, & ipse locutus est mihi: caue ergo ne cui vulgare aut deas arcana Dei. igitur sacerdos impleto vitæ huius cursu obiit. Subdiaconus verò plenus dierum, ægreferens quod virtus sancti Troiani occuleretur, conuocato episcopo cum clericis, ac quibusdam senioribus, omnia quæ à sancto audierat, & qualiter mysterium luminis viderat, quod manifestissime fidem Troiani Martinique gloriam patefecit, ex ordine referauit : nec quicquam ex his occuluit, adiiciens hæc, Et vt probe-

tis vera esse quæ loquor, finito sermone finis facio vitæ: & his dictis clausis oculis obiit, non sine admiratione adstantium. Magnæ enim ut diximus, virtutis fuit beatus Troianus antistes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbs suæ. Hic fertur dum esset in corpore, si nouum ut ad solet, amphibosum induisset, cum quo processurus diœcesin circumiret, simbria huius vestimenti à diuersis diripiebantur: salubre omnis homo computans, quicquid ab eo rapere potuisset. Qui sepultus in terris, cœlo se viuere multis virtutibus manifestat. Nam energumeni, frigoritici, ceterique infirmi, plerunque ad eius tumulum exorantes accepta incolumitate recedunt.

60. HAVD. procul ab huius confessoris æde, erat oratorium paruulum, & in angulo, vnde arcus oriebatur, erat magnus sarcophagus, in quo ferebatur sepultos fuisse duos, sponsum scilicet & sponfam, qui post baptismum in albis positi, à seculo discesserant: hos etiam adfirmabat antiquitas fuisse ex genere sancti Pictauiensis Hilarij. Hoc ergo sepulchrū tali in loco situm, non modo peruium arcebat ingredientium, verum etiam qualiter paries qui ab stillicidio infusus fuerat, emendaretur, quia esset contiguus, inhibebat. Quæ de causa Palladius pontifex ciuitatis, qui ex genere quondam diuitis Palladij descendebat, remouere ipsum summo à loco nitebatur.

tur studio, ita ut coniunctis amplius trecentis viris, cum funibus trahere & vestibus impellere conaretur. Positis iam lapidibus, super quos hic Sarcophagus locaretur, denique impenduntur totæ vires trahentium, sed non valent mutilare sepulchrum. Frons cuncta sudore perfunditur, sed opus validum non impletur. Voces dantur hortantium atque dicentium, Eia age trahere funem: sed non mouetur omnino sepulchrum. Quid plura? Lassantur omnes in opete, & intercedente nocte petunt cuncti dari quieti, illicet ubi transactis nocturnis tenebris nouum inluxit mane: anxius cogitatione sacerdos, rogat iterum procedere. suos ad oratoriū, ipse anticipans cunctos, ingreditur, inuenit ipsum super ipsos quos cõposuerat lapides, omni firmitate subsistere. Admiransque dominum glorificat, qui potenti virtute perfecit quod manus humana nequuerat: horum tamen nomina nulli sunt reuelata.

61. NICETIVS quoque confessor in vrbe Lugdunensi, vir totius sanctitatis conuersationis castissimæ, charitatis eximie, vita perfectus est. Cuius elemosynæ atque humilitas, nec inuestigari tantum, nec enarrari a nobis possunt: qui postquam beatum spiritum præmisit ad cœlos, positus in feretro ad basilicam in qua sepultus est, ferebatur. Et ecce vnus puerulus diuturna cæcitate grauatus, cum reliquis plangens adminiculo sustentante.

sequebatur. Factum est autem cum gradetur, perlata est vox in ore eius secretius dicens: Adpropinquare feretro, & cum subter ingressus fueris, protinus recipies visum. Ille verò interrogabat hominem qui eum trahebatur, Quis esset qui hæc verba auribus suis inferret. Negat ille quæquâ videre qui ei loquatur. Cumq; bis & tertio hæc vox aures illius verberasset, cognouit aliquid nouigerendum, & se ad feretrum postulat duci. Accedensq; & inter albertium diaconorum turbam perlapsus, quo iussus fuit, ingreditur. Denique vt nomen sancti innocere coepit, illico reueratis oculis lumen recepit. Post hæc puer erat assiduus in basilica, ad sepulchrum sancti deseruiens, & lumen accendens: sed à quibusdam ciuitatis maioribus opprimebatur atque fatigabatur, vt nec victus alimoniam posset habere. Cumq; sæpius hæc ad beatum imploraret sepulchrum, adparuit ei sanctus per visum dicens: Vade ad Guntchramnum regem, & ei quid patiaris, diligenter enarra. Ipse enim tibi præbebit vestitum & alimētum, eripietq; te de manu inimicorum. Denique hac admonitione firmatus puer, ad regem accedens, quæ suggessit obtinuit. Sed & nunc ad sepulchrum beati confessoris multa miracula Christo auspice tribuuntur. Nam & miserorum ibi catenæ rumpuntur, cæci inluminantur, demones effugantur, sanitati redduntur paralytici, perferentes accessus fe-

febrium, liberantur. In quo loco tam frequenter ostenduntur miracula, vt ex ordine scribi longum sit. Tamen retulit mihi vir fidelis, quatuor ibi cæcos ante paucos dies fuisse inluminatos, & quod hominem quem claudum olim nouerat, incolumen nuper aspexit.

2. DVM quadam vice ad occursum supra dicti pontificis ambulassem, & loca sancta Lugdunensis oppidi circuirem, vir ille qui nos præcedebat, ad cryptam beati Helij inuitat ad orationem dicens, quia magnus sacerdos in hoc loco quiescit. Cumq; oratione acta sancti tumulum admirarer, & tacitus e meritis eius aliquid interrogare cogitarem, aspicio in ostio esse scriptum, qualiter sepulchri violator cadauer spoliari exanime. Inquirens verò causam, si hæc vera essent quæ in ostio picta cernebantur, vir mihi talia reulit. Sanctus Helius tempore paganorum in hac vrbe fuit Episcopus: qui defunctus, sepulchrum est à fidelibus. Nocte autem sequenti veniens quidam paganus, lapidem qui sarcophagum tegebat, reuoluit: erectumq; contra corpus sancti conatur spoliare. At ille exensis lacertis constrictum ad se hominem arriter amplexatur, & vsque mane populis expectantibus tanquam conspatum loris, tamiserum brachijs detenebat. Igitur iudex dei, violatorem sepulchri iubet abstrahi, ac legali poenæ sententia condemnari: sed non

non laxabatur à sancto. Tunc intelligens voluntatem defuncti, facta iudex de vita promissione laxatur, & sic incolumis redditur. Vere sanctam visionem pietate permixtam retenuit hominem vt argueret, sed tradidit non permisit supplicio, quem iam reddiderat commendatum.

63. LEONIS autem Romani Imperatoris filia, cum ab spiritu vexaretur immundo & per loca sancta duceretur, assidue clamabat nequam spiritus. Non hinc egredior, nisi archidiaconus Lugdunensis adueniat, & nipse me de hoc vasculo quod acquisui, eijciat: nullatenus hinc sum egressurus. Audiens hæc imperator, dirigit suos in Gallias. Quem illi repertum suppliciter exorant: vt cum eis ad visitandam puellam Romam dignaretur accedere. Ille verò contradicens, & se indignum per quem Christus miracula ostenderet, esse vociferans: admonitus Episcopi suo consilio, cum eisdem missis iter dirigit. Et ad Imperatorem veniens cum honore suscipitur. Audiens autem de infirmitate puellæ, ad basilicam beati Petri Apostoli confert: ibique continuato cum vigilijs & orationibus triduo ieiunio, quarta die per inuocationem domini nostri Iesu Christi & crucis vexillum, immundum spiritum à corpore puellæ depellit. Qua sanata, tria ei centenaria auri imperator offert: sed ille vir altioris spiritus, caducas diuitias pro nihilo respuit, di-

gens: Si me tuis muneribus locupletare desideras, illud quod cunctæ proficiet ciuitati largire: tributum, ait, in tertio circa muros miliario populis cede: hoc vtrisque animabus salubre beneficium erit. Aurum verò tuum necessarium non habeo: pauperibus illud pro tua tuorumque felicitate dispensa. Quod ille non abnuens, aurum pauperibus erogat, & tributum petatum ciuitati concedit. Vnde vsque hodie circa muros vrbs illius in tertio miliario tributa non redduntur in publico. Post discessum verò beati archidiaconi, ait imperator suis, Si iste, inquit, Deum plusquam pecuniam diligit, dignè Ecclesia illa cuius nobis minister obsequitur, nostris muneribus illustratur. Tunc capsam ad sancta Euangelia recludenda, patenamque & calicem ex auro puro preciosisque lapidibus præcepit fabricari. Quod miro perfectum opere, per hominem creditum dirigit Ecclesiæ: sed nuncius ille inter alpes positus, qui hæc exhibebat, ad aurificis cuiusdam domum diuertit. Cumque ab eo artifex sciscitaretur, quid negocii gereret, rem secretius ac simpliciter pandit: & ille, Si inquit, meo consilio conuiuentiam præbueris, multa nobis hæc ratio poterit lucra deferre. Ad hæc ille diabolo instigante seductus, & vt fertur inter rusticos sermo vulgaris, quod inhianti auro, ac circunventionis fallacias inferenti, sæpius animi coniunguntur, statim huius consilij effectus est consen-

taneus. Tunc ille deceptor fecit similes de-
gento species, ut nihil aliud quam aurum
rissimum putaretur: & sic opera quæ cum
mis filiis aureis fuerant superposita, studi-
fissime cum clavis adfixit. Veruntamen cal-
cem non comminuit, quia caraclyza in ipso
fuerant solidata. Denique portitor cum ha-
fraude Lugdunum aduenit. Oblatisque mun-
eribus, ab ipso muneratur: regressusque ad foc-
um, aurum de speciebus figuratum recipere
flagitat: artifex vero adhuc non esse totum
paratum pronunciat: sed sub ipsa explicitur
rum se nocte pollicetur. Exacta igitur coena
cum in cellula qua hæc operabatur, pariter
resederent, concussa subito, à terræ motu su-
per eos diruit. Disruptaque terra sub pedibus
eorum, ipsos pariter cum pecunia deglutiuit
descenderuntque viuentes ac vociferantes in
tartarum. Vltusque est Deus velociter de frau-
de Ecclesiæ suæ. Ego vero has species in Ec-
clesia Lugdunensi sæpissimè vidi. Sic hoc po-
pulis documētum, ut nullus res Ecclesiæ, aut
adpetere, aut fraudare nitatur. Nam aliter vi-
debit Dei iudicium super se velociter immi-
nere.

64. REQVIESCIT suburbanò marorū
urbis ipsius mulier, quæ dicitur collegisse cal-
ciamentum beati martyris Epipodij, quod
de pede eius cecidit, cum ad martyrium du-
ceretur. Ad cuius tumulum sæpius frigidit-
ei, ceterisque infirmi sanantur. Erasum de tumu-
lo

lo ipso puluerem hauriant, incolumescque dis-
cedunt.

65. DVOS in hac vrbe fuisse ferunt, virum
scilicet & coniugem eius, senatoria ex gente
pollentes, qui absque liberis functi, heredem
Ecclesiæ dereliquerunt: sed vir prius obi-
ens, in basilica sanctæ Mariæ sepultus est. Mu-
lier vero per annum integrum ad hoc tem-
plum degens, assidue orationi vacabat, cele-
brans quotidie missarum solennia: & offe-
rens oblationem pro memoria viri, non dis-
fisa de domini misericordia, quod haberet
defunctus requiem: in die qua domino ob-
lationem pro eius anima delibasset, semper
sextarium Gazeti vini præbuit in sacrifici-
um basilicæ sanctæ. Sed subdiaconus ne-
quam reseruans gulæ Gazetum, acetum ve-
hementissimum offerebat in calice, muliere
non semper ad communicandi gratiam ac-
cedente. Igitur cum fraudem hanc Deo pla-
cuit reuelare, adparuit vir mulieri dicens:
Heu, heu, dulcissima coniux, defluxit labor
meus in seculo, ut nunc acetum in oblatio-
ne delibem. Cui illa, Verum, inquit, quia cha-
ritatis tuæ non immemor, semper Gazetum
potentissimum obtuli pro requie tua in sa-
crario Dei mei. Expergefata autem admi-
rans visionem, eandemque obliuioni non
tradens, ad matutinum secundum consuetu-
dinem surrexit. Quibus expletis celebratis-
que missis, accedit ad poculum salutare: quæ
tam

tam feruens acetum hausit ex calice, vt putaret sibi dentes excuti, quæ nequiter fuerat defraudata: sed nec hoc miraculum sine operis boni merito gestum puto.

66. CATALAVNENSIS verd vrbis proprius extat patronus Memmius antistes, qui cum adhuc maneret in corpore mortali, mortuum dicitur suscitasse. Ad cuius nunc sepulchrum sæpius contractas miserorum catenas atq; compedes vidimus: sed & nos propriè virtutem eius experti sumus. Quodam enim tempore, dum in vrbe illa commoraremur, puer vnus ex nostris à febre corripitur, fatigatur vomitu, ac cibum potumq; simul exhorret. Nobis verd magna consumptio generatur, quod huius pueri infirmitas itineri nostro moras innecteret. Nec mora, basilicam sancti adeo, sepulchro prosternor pro puerò, effusus lachrymis deprecor, vt qui laborantibus victis, disruptis compedibus respectu pietatis plerunque consolationem exhibuit, huic febricitanti medelæ refrigeria ministraret. Mirum dictu, in ipsa nocte à sancti virtute visitatus infirmus, mane facto incolumis surrexit à lectulo.

67. LVPVM antistitem apud Tricassinorum Campaniæ urbem sepultum, nulli habetur incognitum: ad cuius basilicam Maurus cuiusdam seruus, negligentia admissa confugit: frendens verd dominus eius de vestigio profecutus, ingressus basilicam, nec oratione pro-

prostratus blasphemias in sanctum euomere cepit, ac dicere: En tu Lupe seruum meum auferes, & propter te non licebit mihi in eum ultionem debitam exercere? & iniecta manu seruum trahere cepit, dicens: Non mittet hodie hic Lupus manum suam de sepulchro, vt eruat te de manibus meis. Hæc dicente misero, ex templo lingua quæ in sanctum blasphemias effudit, diuinitus obligatur: atque mutatus homo, debacchare cepit per totam eodem dans mugitum vt pecus, sermonem vt homo non proferens. Cumq; hæc suis nuntiata fuissent, adprehensum duxerunt ad domum suam. Vxor verd eius multa munera in basilicam posuit: sed hic tertia die cum graui cruciatu vitam finiuit. Quo defuncto, mulier quæ dederat recepit: seruus tamen permansit ingenuus.

68. HVIC antistiti famulabatur Auentinus quidam religiosus, ad quem post huius obitum captiui fecere confugium, quorum domino Auentinus precium obtulit: sed ille obligans se sacramento ait, Nunquam hæc nisi in pago meo sum accepturus. Dedit quæ dexteram suam quod si illuc pecuniam transfermitteret, iste confestim captiuos à vinculo seruitutis absolueret. Transmisso itaq; pretio, oblitus dominus fidei sug, dum captiuos absoluerè dissimulat, ipse ligatur. Nam statim summitas digiti de manu quæ fidem fecerat, dolore grauiter cepit. Deinde paulatim

R

dolor

dolor aderefeens, per manum brachiumque totum extenditur: quid plura? Truncatum ad ipsam iuncturam cubiti brachium cum cecidit, & hic spiritum exhalauit. Vxor vero eis post hæc voluit eos iterum ad seruitium reuocare, sed capitis dolore percussa, virum secuta est, & sic hi in ingenuitate perpetua absq; vllius scripturæ munitione manserunt.

69 HABET & Ebredunensis vrbs patronum proprium, Marcellinum antislitem, per quem dū adhuc in corpore moraretur, multa Christus miracula operatus est. Hic enim fecisse dicitur lauacrum ad baptizandum, in quo natale domini & dominicæ cœnæ aqua dicitur diuinitus exoriri. De quo etiam ad aliud lauacrum, in quo consuetudo prisca baptizari instituit, aqua defertur. Non tamē cumulatur, vt de illis fontibus Hispaniæ supra retulimus. Ad huius ergo sancti sepulchrum lychnus assidue lumen præbet: sed accensus semel multis noctibus sine vllō additamēto perdurat, & plerunq; contingit, vt extinctus à vento, diuinitus iterum accēdatur. Ex quo oleo plerunq; infirmi medicamenta suscipiunt.

70 FVIT autem & Marcellus Deensis vrbs Episcopus magnificę sanctitatis, ad cuius nihilominus tumultum lychnus accensus, diuturno spacio lucere solet: præstat ex eo oleo virtus domini medicinam infirmis.

71 AQVENSIBVS igitur est concessus inclitus athleta Metrias, vir in corpore iuxta historiam actionis magnificę sanctitatis: & licet ditione seruus, liber tamen iustitia: qui vt ferunt legentes certaminis eius textum, peracto cursu boni operis à seculo victor abscessit, sapius se in celis degere virtutibus manifestis ostendens. Tempore igitur quodam cum Frāco Episcopus huius municipij Ecclesiā gubernaret, Childericus qui tunc primus apud Sigibertū regē habebatur, villam eius cōpetit, dicens, quia iniuste ab Aquensi Ecclesiā reteneretur, & dicto citius conuenitur Episcopus. Datisq; fideiussoribus in præsentia regis adsistit, clamans & obsecrans, vt rex ad huius causæ audientiam præsentiam suam auerteret, ne ecclesiæ iudicio cōdemneretur, addēs, Scio. n. virtutem Metriæ viri beati, quod velociter in peruasorem suum inrogat ultionem. Deniq; coniuacti adiutores causam discutunt. Insurgit Childericus atq; improperans criminibus exaceruatum Episcopum, quod res fisci ditionibus debitas iniquo ordine retineret, extrahi eū vi à iudicio iubet: & tantū ablata per iudiciū præsentium villa, trecentis aureis cōdemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquā contra voluntatē eius audebat decernere, nisi quod eidem libuisset. Denique condemnatus spoliatusq; sacerdos, ad vrbe[m] redijt, atq; prostratus in orationem coram sepulchro sancti, dicto psalmi

capitulo ait, Non hic accendetur lumen, neq[ue]
psalmorum modulatio canetur gloriosissi-
me sancte, nisi prius vlciscaris seruos de ini-
micis suis, restq[ue] tibi violenter ablatas, Eccle-
siae sanctae restituas. Hic cum lachrimis effa-
tus, sentes cum acutis aculeis super tumulū
proiecit. Egressusq[ue] clausis ostijs similiter in
ingressu alias conlocauit. Nec mora, corripi-
tur peruasor à febre: decūbit lectulo, exhor-
ret cibum, fastidit & potum, profert æstuans
iuge suspirium. Cui etiam si ab ardore febris
interdum sitis accederet, aquam tantum, ni-
hil aliud hauriebat. Quid plura? in hac ægro-
tatione integrū ducit annum: sed mens pra-
ua non flectitur. Interea labitur cæsaries cū-
cta cum barba, & ita omne caput remansit
nudum, vt putares eum olim sepultum nu-
per eiectum fuisse post funera de sepulchro.
His & talibus miser afflictus malis, sero reco-
gitat, dicens: Peccaui, eo quod expoliauerim
Ecclesiā Dei, atq[ue] Episcopo sancto intulerim
iniuriam. Nunc autem ite quanto citius, & red-
dita villa, sexcentos aureos super tumulum
sancti deponite. Est enim mihi spes, quod res
reddita tribuat ægotanti medelam. Quod
audientes homines eius, accepta pecunia fe-
cerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddide-
runt agrum, solidosq[ue] super sepulchrum ser-
ui Dei posuerunt: sed cū hoc fecissent, sta-
tim ille in loco quo erat, spiritum exhalauit:
lucratusq[ue] est detrimentum animæ per a-
depti-

deptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus
autem obtenuit vltionem de inimico Eccle-
siae, quam promiserat futuram per athletæ
Dei virtutem.

72. ARVATIVS verò Trijeftenfis Episcopus, tempore Chunorum, cū ad inrum-
pendas prorumperent Gallias, fuisse memo-
ratur: qui & sepultus refertur iuxta ipsum
pontem aggeris publici: circa cuius sepul-
chrum quamvis nix defluxisset, nunquam
tamen marmor quod super erat positum hu-
meſtabat: & cū loca illa nimij frigoris gelu
ligentur, & nix vsq[ue] in trinum & quatuor pe-
dum crassitudinem terram operiat, tumulū
vllatenus non adtingit. Datur enim intelligi,
verum Israëlitam hunc esse. Nam illis inter
muros aquarum aque non sunt perniciei, sed
saluti. Et circa huius iusti tumulum nix deci-
dens, non humoris causa est, sed honoris. Vi-
deatq[ue] in circuitu montes niveos eleuari, nec
tamen adtingere terminum monumenti, &
non miramur si terra operiatur niue, sed ad-
miramur, quod adtingere ausa nō est locum
beati sepulchri. Nam plerunque deuotio
studiumq[ue] fidelium oratorium construe-
bant de tabulis ligneis leuigatisq[ue]: sed pro-
tinus aut rapiebantur à vento, aut spontē
ruebant. Et credo idcirco ista fieri, donec
veniret, qui dignam ædificaret fabricam in
honorem antistitis gloriosi. Procedente ve-
rò tempore adueniens in hanc urbem Mo-

nulfus Episcopus templum magnum in eius honorem construxit, composuit ornavitque in quod multo studio & veneratione translatum corpus, magnis nunc virtutibus pollet.

73 COEMITERIVM apud Augustidunensem urbem Gallica lingua vocitavit, eo quod ibi fuerint multorum hominum cadavera funerata: inter quæ quod sint quorundam fidelium, dignarumq; Deo animarum sepulchra, frequens occulti psallentij mysterium docet, cum plerumque multis adpareant, in ipso vocum præconio, reddentes omnipotenti Deo gratiarum debitam actionem. Nam audiui quod duo ex incolis loci, dum loca sancta orandi gratia circumire disponent, audiunt in basilica sancti Stephani, quæ huic coniungitur cœmeterio, psallentium sonum. Admirantesque dulcedinem moduli, adpropinquant ad ostiũ templi, aut manentes à quibusdam religiosis vigiliis celebrari: ingredientibus autem & orationi diutissimè incumbentes, consurgunt, psallentij chorum conspiciunt: nihilque lucere per templum, nisi propria claritate cuncta prospiciunt splendere: de personis verò nullam prorsus agnoscunt. Denique cum essent adtoniti & stupore percussi, vnus de psallentibus accedit ad eos, dicens: Execrabilem rem fecistis, vt nobis archana orationum Deo reddentibus adesse præsumeretis: d. cedite

dite ergo & ad domos vestras abscedite, alioquin ab hoc mundo migrabitis. Ex quibus vnus discedens abiit, alter verò qui in loco remansit, post non multos dies à seculo comigravit.

74 IN hoc cœmeterio vidi beati Cassiani sacerdotis magni sepulchrum à multis infirmis crasum, quod pene transformatum eo tempore putabatur. Abluuntur enim ex hoc pulvere ægroti: sed protinus virtutis magnitudinem sentiunt. Ibi & Simplicius ipsius vt aiunt, urbis Episcopus est sepultus, cui crimen adulterij sæua populorum obiecit infamia.

75 SED quia de his aliquid proloqui iuvat, prius de sancto Riticio, quia prior obiit, sermo habendus est. Fuit aut nobilissimis parentibus & literarum acumine clarus, qui transacta adolescentia, uxorem simili morum honestate præclaram sortitus est. Cum qua spiritalis dilectionis conhibentia, non luxuria copulatur. Concurrent eleemosynæ, vigilia celebrantur, & opus Dei per eos incessabiliter exercetur. Igitur longa post tempora mulier declinans caput ad lectulum, beati viri auribus extrema profert verba, dicens: Deprecor piissime frater, vt post discessum meũ percursò æui tempore, in illo quo ego cõlocor sepulchro, ponaris, vt quos vnus castitatis dilectio vno cõservauit in toro, vnus retineat sepulchri consortium. Hec

effata lachrimans spiritum emisit ad cœlos. At Rincius Episcopatum Augustidunensis vrbis populo eligente sortitur: qui talem se prœbuit in religione, vt morum bonitas pōtificatus gratiæ equaretur, & ad diem obitus per diuersos gratiarum spiritualium gradus plena perfectione consummatione quæ veniret: quo abluto & super feretrum posito, mouere ipsum non queunt officia famulantiū. Tunc in stupore mentis defixi, audiunt à quodam sene, virum dominam coniurasse, vt eos vnus sepulchri amplitudo susceperet: sermone verò percurso, confestim sustollitur feretrum, adlatūq; eo prope sepulchrum, resumit sacerdos spiritum. Adloquitur sociam dicens, Recordare dulcissima coniunx, quæ à me fueras deprecata. Nunc suscipe expectatum diu fratrem, & coniungere artibus impollutis, quos non luxuria polluit, sed castitas vera mundauit. Hęc eo dicente, mirum in modum commotum sepulchrum vno in loco ossa virginis conglobantur. Beatus verò sacerdos receptus in pacis somno, huius sepulchri tectus est opertorio. Huic Cassianus cuius suprà meminimus, successit. Post hunc Egemonius cathedram pōtificatus adsumpsit.

76 QVO decedente, beatus Simplicius Ecclesiæ ipsi præponitur. Fuit autem de stirpe nobili, valde diues in opibus seculi, nobilissimæ coniugi sociatus: his fuit castissima ob-

obtegente seculo vita, soli Deo cognita, mortalibus tamen ignota. Erant enim ambo iusti & in eleemosynarum semina ac vigiliarum tolerantiam promptissimi. Interea propter illam vt diximus, seculi dignitatē, Simplicius decedente Egemonio, à populis eligitur: sed à Deo pro castitatis & sanctitatis gloria destinatur. Accepto quoq; pontificatus ordine, beata soror quæ prius fuerat, non libidine, sed castitate viro coniuncta, non passa est à stratu pontificis submoueri, sed in illa puritatis castitate, qua prius viri castissimi thorum adibat, secura de conscientia mentis sanctæ, sciens se vri non posse ab incentiui ignis ardore: sed saua dæmonis inuidia contra sanctos Dei probrosa excitat bella, & qua instinctu suo destruere non potuit, nititur verbis subdolis infamare. Quid plura? in illo dominici natalis die, cōmouentur ciues in scandalum, & ad beatam virginem rapido cursu concurrunt, dicentes: Incredibile est mulierem viro iunctam, pollui non posse: sed nec vir poterit artibus mulieris iunctus, à coitu abstinere. Sic etenim Salomonis proueria proferunt. *Nemo ait, tangens picem, mundus poterit esse.* Neq; enim in linuignem quis gestiens nō cremabitur. Ergo videmus vos vno in thoro recumbere, & suspicari aliud non possumus, nisi misceamini simul. His cōmota virgo sanctissima, adgreditur pontificem simili castitate pollentem, replectisq; coram

omni populo sermonibus quos audierat, arculam puella tunc plenam, ut ad solet, pro iniuria hyemis cum carbonibus retenebat. Vocat puellam, expansoque pallio, prunas arduentes suscepit, & fere horæ unius spacio tenens, sacerdotem euocat, dicens: Accipe mitiorem solito ignem, nequaquam tuis velaminibus nociturum, ut ostendant in nobis hæc flammæ extinctas flammæ esse luxuriæ. Suscipiente verò Pontifice, nihil nocitum est velamen eius ab igne. Hoc miraculo populus qui erat tunc incredulus, credidit Deo. Et inter septem dies amplius quam mille homines sacri innouatione lauacri sunt renati. Quos suscipiens Ecclesia, gaudens cœlesti regno per hos milites copulauit.

77 FERUNT etiam in hac vrbe simulachrum fuisse Berecynthiæ, sicut sancti martyris Symphoriani passionis declarat historia. Hanc cum in carpento pro saluatione agrorum ac vinearum suarum misero gentilitatis more deferrent, adfuit supradictus Simplicius Episcopus, haud procul aspiciens cantantes atque psallentes ante hoc simulachrum: gemitumque pro stultitia plebis ad Deum emittens, ait: Illumina quæso domine oculos huius populi, ut cognoscat quia simulachrum Berecynthiæ nihil est: & facto signo crucis, contra protinus simulachrum in terram ruit: ac defixa solo animalia quæ plaustrum quo hoc vehabatur, trahebant, moueri non poterant.

Stupet

Stupet vulgus innumerum, & deam læsam omnibus cateruâ conclamat: immolantur victimæ, animalia verberantur: sed moueri non possunt. Tunc quadringenti de illa stulta multitudine, viri coniuncti simul aiunt ad inuicem, Si virtus est vlla deitatis, erigatur sponte, iubeatque boues qui telluri sunt stabiliti, procedere. Certè si moueri nequit, manifestum est nihil esse diuinitatis in ea. Tunc accedentes & immolantes vnum de pecoribus, cum viderent deam suam nullatenus posse moueri, relicto gentilitatis errore, inquisitoque antistite loci, conuersi ad vnitatem Ecclesiæ, cognoscentes veri Dei magnitudinem, sancto sunt baptisinate consecrati.

78 SED quoniam superiore capitello exposuimus qualiter castitas diligentes Deum ornauerit, venit in memoriam quæ Felicem Namneticum referentem, dum de his confabularemur, audiui. Aiebat enim fuisse antistitem in ciuitate sua cum coniuge: sed cum ad honorem sacerdotij accessisset, lectulum iuxta ordinem institutionis catholice sequestrauit: quod mulier valde molestum tulit. Cumque diebus singulis cum eo ageret, ut in vno stratu quiesceret, nec ad quiesceret Pontifex, rem tam improbā quam canonum decreta non admittebant, quadam die accensa furore ait intra se, Non puto esse absque aliqua conscientia viri mei, quod ab amplexu eius taliter sum repulsa: sed ibo & videbo, ne forte alia mulier

cum

cum eo decumbat, pro cuius me amore despicat. Et statim adfuit in cubiculo Episcopi, inuenitque eum post meridiem dormientem. Accedensque ante lectulum eius, vidit agnum immensæ claritatis super pectus eius quiescentem. Tunc timore perterrita, velociter se à lectulo sancti remouit: nec adiecit ultra querere, quid vir Deo plenus ageret in occultis: sed cognouit manifestissime illud cum seruis Dei impleri, quod ipse dominus suis fidelibus est polliceri dignatus, dicens: *Ecce enim vobiscum sum, omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.*

69 REMIGIVS verò Rhemenfis vrbis Episcopus, qui vt ferunt, septuaginta, aut eo amplius in episcopatu annos expleuit, & oratione sua defunctæ cadauer puellæ obtinuit suscitare, plerumque infirmis sanitatū gratiam porrigit, & in peruafores sapissimè victor existit. Erat autem haud procul à basilica, campus tellure fecundus (tales enim incolæ olcas vocant) & hic datus basilicæ sanctæ fuerat: quem vnus ex ciuibus peruadit, despicens hominem qui eum loco sancto contulerat. Qui cum ab Episcopo ac loci Abbate crebro cōuentus fuisset, vt quem iniuste peruaserat, redderet, paruipendens verba quæ audiebat, pertinaci direpta defensabat intentione. Denique causa extitit & non deuotio, vt Rhemensem urbem adiret. Properat ad sancti basilicam. Arguitur iterum ab Abate pro

in

inuaſione campi: sed nihil dignum ratione responderet. Explicitisque negotijs, ascenso equo, ad domum redire disponit: sed obstat nisi eius sacerdotis iniuria. Nam sauciatus à sanguine, diruit in terram: obligatur lingua quæ locuta fuerat campum tolli, clauduntur oculi qui concupierant: manus contrahuntur quæ adprehenderant. Tunc balbutiens, & vix sermonem explicare potens, ait: Deferte me ad basilicam sancti, & quantumcunque super me auri est, ad sepulchrū eius projcite. Peccaui enim auferēdo res eius. Aspiiciens autem dator campi hunc curū muneribus venientem, ait: Ne accipias quæso, sancte Dei, munera eius quæ nunquam accipere cōsueuisti: ne sis deprecor adiutor eius qui inflammante concupiscentia, rerum tuarū nequam possessor existit. Nec distulit sanctus audire vocem pauperis sui. Nam homo ille, licet dedisset munera, rediens tamen domū, emisit spiritum, recepitque Ecclesia res suas. Sed nec illud sileri placuit, quod illo gestum est tempore cum lues inguinaria populū primæ Germaniæ deuastaret. Cum aut omnes terrerentur huius cladis auditu, concurrunt Rhemensium populus ad sancti sepulchrū, congruum huius causæ flagitare remedium. Accensis cereis lychnisque non paucis, hymnis psalmisque cœlestibus per totam excubat noctem. Mane autem facto quid adhuc precatui desit in tractatu, rimatur, reperiunt: etenim

tele-

reuelâte Deo qualiter oratione præmissa adhuc maiori propugnaculo vr̃bis propugnacula munirentur. Adsumpta igitur palla de beati sepulchro componit in modum feretri. Accensisq; super cruces cereis, atq; ceroferalibus dat voces in canticis, circueunt urbem cum vicis. Nec prætereunt ullum hospitium, quod non hac circuitione cōcludant. Quid plura? nō post multos dies fines huius ciuitatis lues adgreditur memorata. Veruntamen vsq; ad eum locum accedens, quo beati pignus accessit, ac si constitutum cerneret terminum, intro ingredi non modo non est ausa, sed etiam quæ in principio peruaserat, huius virtutis repulsa reliquit.

80 BITVRIGA verò vr̃bs primum à sancto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit, atq; Ecclesiam Biturigensem primum instituit rexitq;ue, qui migrans à seculo, in campo inter reliqua sepulchra populorum sepulturæ locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes domini venerari, eisq;ue reuerentiam debitam exhibere. Vnde factum est, vt incrementeterra, plantata desuper vinea omnem memoriam de primo vr̃bis sacerdote cōueleret. Et vsq; ad tempus illud, quo Probianus Episcopus vr̃bis eius est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur. Fuit autem quidam Augustus nomine de domo Desiderati quon-

quordam Episcopi: cuius manus ac pedes ita contracti erant, vt non aliter nisi de geniculis atque cubitis sustentaretur, si aliquo processurus vellet incedere. Is inspirante DEO de eleemosynis deuotorum apud Brias vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis oratorium ædificauit: cuius cum in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris sanus effectus est. Deinde conlectis secum paucis monachis, sub regula monasterij degens, semper orationi vacabat. Vnde factum est, vt in sequenti accessitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus Pontifex fabricauerat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos quos prius congregauerat, relinquens, sed instituens eis præpositum, ipse vtrasque cellulas gubernabat. Denique cum apud hanc basilicam moraretur, adparuit ei sanctus Vrsinus per visum noctis dicens: Desossa humo inquire corpusculum meum. Ego enim sum Vrsinus huius vr̃bis primus Episcopus, qui ait: Quo ibo aut vbi quæram sepulchrum tuum, cum ignorem locum vbi sis positus? At ille adprehensens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum virium radicibus corpus meum habetur. Expergefactus Abbas, narrauit hæc sacerdoti suo: sed ille paruipendens quæ à presbytero dicebatur, nullum inquirendi studium posuit. Interea beatus Germanus Parisiæ vr̃bis

urbis Episcopus adfuit, susceptusque ab Episcopo, post coenam domus ecclesiastica, cum se sopori dedisset, adparuit vtrique per visum Episcopo simul scilicet & Abbati: duxitque eos ad locum sepulchri, deprecans ut auferrent eum à loco illo: expergefacti simul ad vigiliis conueniunt, in ipsam sancti Symphoriani basilicam. Explicitisque officiis matutinis, refert Episcopus Abbatem quæ viderat, confessusque est, & ipse vidisse similiter. Igitur in sequenti nocte accedentes illuc cum vno tantum clerico qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: eumque fodientes usque in profundum, sepulchrum reperiunt: quo detecto amotoque opertorio, viderunt sanctum corpus tanquam dormientis hominis nulla putredine resolutum: quod admirantes, & iterum componentes indicarunt Episcopo, data die quæ viderant. Tunc illi conuocatis Abbatibus, & clero, cum honore atque psalterio, leuauerunt beatum sepulchrum: & quia vestes illi quibus ferebatur, valde longi erant, cum venissent ad porticum, non poterant desceſsi in ingressu eius, ut ad ostium ædis sine labore accederent: tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei sacerdos, si voluntas tua est in hanc basilicam ingredi, sentiamus leuamen adiutorij tui: & statim amisso potere ita in summa leuitate factus est sarcophagus, ut relictis vestibus pauci manibus ferrent, quem usque ad locum illum multi de-

detulerant: & sic celebratis missis gaudente populo iuxta altare sepelitur, multis se deinceps virtutibus manifestans.

81. FVIT autem in ipso termino Marianus quidam eremita, cui non erat alter cibus nisi poma agrestia: & si eialiquoties à quibusdam mel delatum fuisset, aut si ipse reperire potuisset in siluis, hoc ei erat cibus: qui cumpleretur visitaretur à plurimis, quodam tempore à querentibus non poterat inueniri: inueſtigantes denique eum viri qui venerant, deprehenso vestigio inuenerunt locum in quo flexo genu aquam hausit à fluuio: & exinde progressi reperiunt eum sub vna arbore malo iacentem mortuam: vnde celebre ferebatur in populo, eum elisum ex arbore spiritum exhalasse: sed euidenter non est cognitum, quoniam à nullo refertur visum: tunc viri qui aduenerant, eleuantes, adtulerunt ad vicum Euaenensem: quem ablutum, dignisque indutu vestibus, sepelierunt in Ecclesia. Festa obitus eius per singulos celebrantes annos atque conuenientes populi crebro ab infirmitatibus sanabantur. Quidam autem de vicinis annonas diu infectas aqua ac germine producto conſlatas, facto igne super vimina contexta torrere parat ad pocula facienda. Accedens autem vnus vicinorum eius, ait: Quid tu homo hoc deteneris in opere? An ignoras quod sollemnitas est beati Mariani? qui cum furore respondit, Putasne & tu qui hæc lo-

queris, qui homo elusus ex arbore propter compendia gulæ, angelorum sit relatus confortio, ut sanctus debeat adorari? Melius est enim opus necessarium in domo exercere, quam talem sanctum excolere, quid ille audiens discessit, & cum reliquis ad basilicam sancti abiit, relicto domi vicino in opere laborante. Nec mora, flante vento adprehenditur domus, incendio exurit omnis, nec quicquam de substantia restat hominis. Exinde eleuati globi flammæ super hospitola aliorum, quæ circumlocata erant, huius hominis aream, sapiens, tuguriola vel porcorum vel animalium, reliquæque quæ ad eum pertinebant, flamma perussit. Nec quicquam remansit huic misero, quod non fuisset igni succensum: quod si euenisse quis fortuito putat, admiretur quod nulli vicinorum circummanetium nocuit. Quid nunc agis ô cruda rusticitas, quæ semper in Deum & eius amicos murmuras, ut tibi exinde damnum adquiras? Alterius igitur hominis malitia furis boues abstulerat, qui adprehensio vestigio, & inter infusus aqua viarum tramites, ad profundas luti voragines perduto, ad sancti recurrit sepulchrum, fusæque oratione dum de basilica fuisset egressus, aduertit hominem per aggerem publicum venientem, qui boues illos ante se cum caballo ex itinere lassum prosequens adducebat. Turbatus enim fuerat à via, & quasi amens factus in illam partem de qua egressus fue-

fuerat, mente turbata redibat. Cognoscitque vir ille boues, quos perdididerat, hos recipiens, hominem absque calumnia redire permisit, quia cognouit hoc sibi per virtutem S. Mariani præstitum, cum in illa hora repperit perditum: quæ eius adiuuit plenus fide sepulchrû: quæ postquam gesta sunt, diligentiore cura cõfessoris Dei plebs cœpit excolere Bituriga. 82. FVIT in hoc territorio & Eusichius multarum vir virtutum, qui tanquam eremita inter spinarum condensitatem, ab hominum se familiaritate remouerat, qui aurum vel diuitias mundi huius tanquam stercora exhorrebat. Ad hunc cum diuersi propter diuersas infirmitates venirent, plerunque ei infantes quibus fauces intumuerant, deferebant: quos ille tactu blandissimo pertractans, aiebat, quasi spiritali ioco delectans, Meritò, inquit, hæc gula doloribus quatitur, quæ inglutire non sinit: sed in trinitatis nomine signum crucis imponens, infirmas fauces à doloribus & tumoribus liberabat. Quartanarijs verò tam præsens beneficium erat, ut aquam tantum benedictam ad bibendum tribuens, continuo eos redderet sanitati. Habebant clerici eius duo vasa apum, cum quæ vnus ex vicinis eius quartani typi vexaretur ardore, ad eum veniens, solitam ab eodem accipiens medicinam, sanus est redditus: & redire domum cupiens, vasa illa eminus cernit in arbore: inflammante protinus cupiditate

quæ radix omnium malorum esse describitur, cogitat ea furtim auferre. Inuentoq; simili sibi satellite, nocte arborem illam petit. Cumq; in eam ascendisset, ut socio porrigens vasa deponeret, ecce ab alia parte senex aduenit: quo viso ille qui ad terram erat, fugam petijt, nec socio quid caueret exposuit. Senex verò sub arbore sterit, & vas vnum quod fur porrexit, mutud accepit: cumq; & alterum vellet auferre, ait sacerdos, sufficiat nunc fili istud. Alterum verò ei qui ipsum laborauit referua: quia ille voce perterritus, se deorsum iactat. At ille adprehensum eum ad cellulam deducens, ait: Cur, inquit, fili, diabolo præcedente tu sequeris? Nonne hesterno die ad me veniens, benedictionem domini accepisti? si inquit, ex melle delectabar, à me petisses, & ego sine vilo improprio, & tuo impedimento, ut tibi fuerat copia, tribuissem. Tunc & alijs multis verbis arguens eum, fauum ei mellis largitus est: & inlaxum abire permisit dicens: Caue ne vltra repetas: quia furtum, Satanæ pecunia est. Ad hunc ergo senem Childebertus in Hispaniam abiens, venit. Cumq; ei quinquaginta aureos obtulisset, ait senex, Quid mihi ista profers? illis qui ea pauperibus largiantur adtribue. mihi autem hæc necessaria non sunt. Sufficit mihi, ut pro meis peccatis dominum merear deprecari: & adiecit, Vade & victoriam obtinebis, & quod volueris ages: tunc rex aurum pauperibus

bus erogans, vouit ut si eum Dominus cum sua gratia de itinere illo reduceret, in honore Dei basilicam in eo loco ædificaret, in qua senis membra quiescerent: quod postea adimplenit.

83. MAXIMVS Regensis Episcopus atq; confessor, sæpius se incolis in multis virtutibus manifestat. Ad cuius sepulchrum non solum cæci inluminantur, sed etiam & alia morborum genera eius virtutibus depelluntur: nuper autem quæ gesta cognoui, referam. Puerulus erat quasi annorum trium adhuc ad matris dependens vbera: hic à febre correptus, dum genetricis manibus baiulatur, taliter est affligtus: ut nec papillam nec alium cibum sumere posset: interea dum per triduum grauiter agens, amatorum baiularetur in vlnis, ait quidam ex famulis, Utinam ad sepulchrum beati Maximi hic paruulus deferretur. Confidimus enim de eius meritis, quod possit eum sanitati pristina restaurare: qui dum defertur inter amatorum manus, spiritum angelus emisit: quod cernentes parentes eius, fientes ac clamantes, proiecerunt eum ante sepulchrum beati Maximi confessoris, clausisq; ostijs reliquerunt corpus exanime. Nocte verò in lamentatione deducta, cum redditus terræ dies alius inluxisset, referatis ædis sacratæ ostijs, infantulum erectum super cancellos sepulchri trahentem se atque ambulare conantem, aspiciunt. Nondum enim

ei erat ætas perfecta, ut redde posset incedere. Quod admirantes parentes, gauisi sunt: suscepitque eum mater inexta cum gaudio, ac domui restituit sanum, ipsum autem iam puerum adultum vidi, qui nobis hæc retulit.

84. VALERIVS beatus confessor Conso-
ranensis primus Episcopus, hoc se reuelauit
modo. Nam oratorium super se constructum
prius habuit: sed per incuriam ruens, obliuio
ni datum est quo in loco quiesceret: hoc tan-
tū ab incolis ferebatur, quod fuisset ante san-
ctum altare sepultus. Adueniens autē Theodo-
rus episcopus, oratorio ipso in maiori spacio
ampliato, magnam effecit basilicam. Deinde
sanctum venerabilis viri corpus inquirens, re-
perit duo sepulchra, sed nesciebat vtrū esset
sacerdotis illius ē duobus. Tunc conuocato
clero, vigilias tota celebrat nocte: deprecans
ut sibi beatus confessor quo in loco iaceret
exponeret, implenitque duas ampullas vino,
& posuit super vtrūque tumulum dicens: In
quo salerna fuerint ampliata, ipsam manifa-
stum sit esse Valerij antistitis sepulturam: da-
ta verò luce egressus de basilica, & ostijs sigil-
lis munitis, dedit membra sopori. Surgēs au-
tem ad horam tertiam, venit ad sanctam ba-
silicam reueratis ostijs cum clero & populo,
reperit ampullam vnam parumper vini ha-
bentem. Alteram verò in tantum ore patulo
exundare, ut totum beati pontificis ablueret
mo-

monumentum. Per hoc itaque cognouit sa-
cerdos, quis esset Valerij Episcopi tumulus:
sed euidentius adhuc scire cupiens, detegit
monumentum: amotoque opertorio reperit
venerabile corpus valde integrum: de quo
non cæsaries deciderat, non barba fuerat di-
minuta: neque aliquid in cute corruptum aspi-
ciebatur, aut tetrum: sed erant omnia in la-
sa ac si nuper fuissent recondita: tantusque odor
suauitatis fragrabat ē tumulo, ut non dubi-
taretur ibi quiescere Dei amicum: lauri eti-
am folia sub se habebat strata, de quibus adsa-
mens Episcopus, multis infirmis praeiuit me-
dicinam. De vestimentis igitur eius reliquias
sumpsit: rursusque operto tumulo venerādū
deinceps antistitem honorauit, multaque mi-
racula de his pignoribus cernens in poste-
rum.

85. BEATISSIMVS verò Siluester Caui-
lonensem rexit Ecclesiam, qui quadraginta duo-
bus annis, sacerdotio ministrato plenus die-
rum atque virtutum migravit ad dominū. Ha-
buit autem lectulum funibus subtilibus in-
nexum: sub quo cum semel atque iterum infir-
mi, siue quartanarii, siue varijs febribus op-
pressi subderentur, statim virtute diuinitus
indita sanabatur: idcirco hic lectulus in eccle-
sia sacrarium deportatus, simili virtute nite-
scit. Multi enim sicut oculis proprijs inspe-
xi, abscisis de funibus illis particulis, in lon-
ginquum deferebant, ipsique super infirmos

locatis, sanitatis adesse beneficium cōtuebantur. Nam mater mea ab hoc decisa particula, vt puellæ à frigoribus febricitanti collo de-
pendi fecit, morbo ex templo depresso, puel-
lam sanam asperxit.

86. IN hac vrbe fuit & Desideratus presby-
ter, quem ego apud monasterium Gurtho-
nense vidi, virum sanctitate magnificum, qui
sæpius frigoriticis, dolore dentium laboran-
tibus alijsq; morbis orando finem imposuit:
nam vsquequaq; reclusus erat, hoc est non e-
gredebatur è cellula: sed qui voluisset, vide-
bat eum in cellula: hic vt diximus, eximijs in-
lustratus virtutib; emicuit seculo: quod au-
diens Benedictus Agricola Episcopus, misit
Archidiaconum suum: vt beatum vrbis cō-
mitterio, deferret: sed resistentibus mona-
chis, quod iussus fuerat, non impleuit. Post-
hæc ædificato ex xenodochio, leproforum,
sacerdos suburbano in eius basilicam conle-
ctis Abbatibus & omni clero, beatum cor-
pus transtulit, & in basilica superius memo-
rata summo studio sepeliuit: qui senunc vi-
uere cum Christo magnis virtutibus mani-
festat.

87. FVIT in Tornodorenfi pago in paro-
chia Lingonicensi vir sanctitate præcipuus
Ioannes Abbas, iuxta sui nominis etymolo-
giam diuina gratia præuentus. Deniq; fertur,
quia cum monasteriū ædificare vellet, quod
Reomaus nuncupatur: & fratres nimiam a-
qua

quæ penuriam paterentur, reperit puteum
immani profunditate altum, vbi pessimus
serpens basiliscus habitabat. Hic itaq; diuina
inuocatione perempto serpente, ac munda-
to puteo, puteum potabilem fratribus reddi-
dit: de qua aqua & nos cum Lugdunum per-
geremus, à fratribus illius monasterij benig-
nè suscepti, causa miraculi hausimus: cuius e-
tiam haustu plurimi frigoritici curantur. Fer-
tur & de præfato viro tale miraculum. Qui-
dam fraticida pro enormitate criminis fer-
reis circulis alligatus, præceptum habuit vt
septem annis loca sanctorum peragrandō cir-
cui-ret. Hic cum Romam venisset reuelatio-
ne diuina comperit, non aliter se posse absol-
ui, nisi ad sancti corporis reliquias Iohannis
Reomaensis Abbatis perueniret. Hic ergo
passim lustrando loca, tandem deuenit ad ba-
silicam, vbi haud longe à monasterio sacra-
tissimum corpus eius locatum est. Ibiq; ora-
tionibus ac vigilijs incubans, vinculis om-
nibus absolutus est: vixit vir hic iustus & vir
religiosus, sicut legislator Moyses centum
viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec
dens motus est: fuit autem institutor vi-
ri memorabilis de quo in suo loco narrabi-
mus.

88. MAGNÆ autem virtutis fuit & ille
Sequanus Lingnonici Abbas territorij, qui
viuens sæpè homines à vinculo diabolici ne-
xus absoluit: & post obitum ad sepulchrum

suum ergastulari cathena reuinctos liberos
meritis suis abire permisit. Deniq; Guntchra
mnus rex cornu, cuius voce vel moloſſos con
legere, vel illa corneorum arboreorum ar
menta effugare conſueuerat, furto ablatum
perdidit: quæ res multos in vincula coniecit,
nonnullos facultate priuauit. Ex quibus tres
viri memorati confessoris monumentum pe
tierunt: quo rex comperto, iussit eos cathe
nis atque compedibus neſti. Factumq; est ita:
media nocte verò, lux in basilica humanæ lu
ci clarior oritur: diſſiliunt ferrearum pede
ſtrium repagula, cathenarumq; diſruptis bac
cis vincti laxantur: quo audito, rex exterrit
us velocius eos liberi arbitrij potestate do
nauit.

89. MARCELLVS verò Pariſiacæ vrbis
epiſcopus, qui quondam, vt in eius vita legi
tur, ſerpentem immenſum hoc depulit ab op
pido, & nunc in ipſius ciuitatis vico quieſcit.
Ad cuius tumultum cum Ragnimodus preſ
byter, qui nunc eius municipij habetur ſacer
dos, quartano typo veniens decubaſſet, to
taq; die ieiunio & orationi vacaſſet, facto iam
veſpere obdormiuit. Expergefactus verò
poſt paululum à ſomno incolumis ſurrexit à
tumulo.

90. INGREDIENTE autem Chilperico
rege in urbem Pariſiacam, poſtridiè quā rex
ingreſſus eſt ciuitatem, paralyticus qui in por
ticu basilicæ Sancti Vincentij, in qua beatus
Ger-

Germanus requieſcit in corpore, reſidebat,
dirigitur: mane autem facto expeſtante po
pulo gratias beato antiſtiti referebat. Nam ſe
pè ibi & greſſus paralyticorum & cæcorum
viſus virtute ſancti reſtituuntur: & raro adue
nit eius ſolemnitas, quin ibi eius virtus oſten
datur.

91. EST ibi & ſancta Genouefa in basilica ſan
ctorum ſepulta apoſtolorum, quæ in corpore
poſita tantum in virtute præualuit, vt mor
tuum ſuſcitaret. Ad cuius tumultum ſæpius
petitiones datæ ſuffragium obtinent: ſed &
frigoriticorum febres eius virtute ſæpiſſimè
reſtinguuntur.

92. INDOLENSI autem Biturigi termini
vico B. Luſor Leucadi quondam ſenatoris fi
lius, requieſcit, qui fertur in albis migrare à
ſeculo: in crypta verò poſitus ſuper pauimen
tum, ſepulchrum habens ex marmore pario
mirabiliter exculptum. Factum eſt autem vt
quadam vice S. Germanus Pariſiacæ vrbis E
piſcopus, ad hunc tumultum vigilias celebra
ret, haud procul formulam habens in qua ge
nua cū neceſſitas cogeret, deſteſcebat. Factū
eſt autem in vna vigiliarum nocte, dum pſal
mos lectionis Dauidicæ decantarent, ſtatio
nis labore, laſſi clerici quaſi pro aliquo releua
mine, ſe ſuper ſepulchrum ſancti deſixis vlna
rum compagibus ſuſtentarent. Contre
muit ilico beati tumulus confessoris, & ſibi
iniariam inrogari præſenti vibratione fate
tur.

tur. At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri desuper præcepit somnolentos, dicens: Abstinate & segnes, procule à tumultu, ne sancto Dei molestia inferatur: quibus amotis tremorem illum deinceps non senserunt. Sed nec illud placuit præteriti, quod cuidam pauperi idem Lusor beatus per visum adparuit, præcepitq; cellulam emundari: in qua ut ferunt, infantia vagitus exegerat: sed cum pauper ille bis commonitus agere iussa differret, adparuit ei tertio dicens: Si feceris quæ præcipio, vnum trientem pro obedientia famulatu recipies: ille verò consurgens cellula scopis mundata, abluta, & aqua herbisq; respersa, stabat ad tonic⁹, pollicitam promissionem operiens, donec nutu Dei aduertit trientem in pauimento lucere, quæ conlegens latus abscessit.

93. EST & apud urbem Treuericam suburbano sanctus Maximinus magnus cum domino populi illius aduocatus. Ad cuius tumulum sæpè cernuntur miracula gloriosa. Tèpore enim Theodoberthi regis Arboastes quidam presbyter cum Franco quodam contèdebat rege præsentè. Ac dum hæc agerentur, rex loca sancta vrbis quæ sub vrbis illius vicis habentur, causa visitabat orationis. Cum autè videret rex persecutionem presbyteri esse callidam, conuersus ad eum, Si vera sunt, inquit, quæ prosequeris, hoc super tumultum Maximini antistitis sacramento confirma.

Au-

Audeo, ait, hæc, presbyter, quæ præcipis adimplere: & statim ponens manus super sanctum sepulchrum dixit: Huius sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquor, de his quæ persecutione mea contra hunc Francum insisto. Fremente autem barbaro, & quasi contra sanctum Dei furibundo, egressi sunt de basilica: cumq; per viam pariter pergerent subito delapsus presbyter solo pessumdedit, & mortuus est. Laudauitq; deinceps barbarus virtutem sancti, cui prius detraxerat: sicq; archidiaconum vrbis ipsius cum à Nicetio Episcopo pro adulterij crimine pulsaretur, sacramento se ad huius sancti sepulchrum purificari expetijt: ingressusq; primum cryptæ limen, restitit quasi stupens. Dehinc descendens per gradus, ad aliud ostium venit. cumq; ad tertium accedere vellet, protinus febre correptus, gressum amplius figere non auidens, crimen quo imputabatur, in discrimine mortis positus, est confessus, deprecans populum ut pro se vel sancti antistitis, vel Episcopi sui suffragia flagitaret: sed statim ut confessus fuit, ab impulsu febris erut⁹, sui antistitis est in charitate receptus.

94. NICETIVS autem ut supra diximus, ipsius vrbis Episcopus eleemosynæ charitatis sanctitatisq; totius refulsit meritò, dum in corpore commoratus est. Hic à seculo migrans, ad basilicam sancti Maximini præcessoris sui sepultus est. Ad cuius nunc tumultum

vin

vincitorum cathenæ franguntur, energiâ incurfionis diabolicæ patientes extrulsiq; demonibus liberantur. Cæcorum oculi plerumqueramotis tenebris lumine infunduntur: nam de periuriis quid dicam? Si quis enim ibi falsum iuramentum proferre ausus fuerit, ilico diuina ultione corrigitur: nec quisquam hæc vel loqui audet, si conscientia torquente, reū se esse cognouerit: quod ibi sacramentum præsumat exoluere.

95. MEDARDVS verò gloriosus confessor, iuxta urbem Sueffionicam quiescit. Ad cuius sepulchrum sæpe compedes miserorū contractas aspeximus: post scriptum de mirabilibus eius librum, mulier manu debilis, deuotè expetiit beati præsidia sacerdotis. Denique cum reliquis vigilas fide integra celebrat, confissa ab eius virtute manus humore ligatas posse dissolui: qui infeliciū cathenas potentia virtutis eximeret. Factum est autē, dum missæ celebrarentur, resolutis neruorū arētibus ligaturis, gratias confessori referēs, ad sanctū altare accedens, gratiam benedictionis accepit incolumis. Et quia priusquā templum ædificaretur, erat super sepulchrū sancti cellula minutis contexta virgultis, & dedicato templo hæc fuit amota, dignū est, vt de ipsius ligni tenuitate magnū aliquid proferamus. Nam sæpius de eo hastulæ factæ parumper acutæ, dolori dentium remedia contulerunt. Hæc audiens Charimeris, qui nunc

re-

referendarius Hildeberthi regis habetur, dū de hoc dolore laboraret, basilicam sancti expetiit, vt sumpturus ex ligno à virtute sancti medicinam mereretur accipere: sed veniens ostium reperit obseratum. Confusus ergo, quia virtus beati, ubiq; sit præsens, extracto cultro hastulam excutit ab ostio. Statimq; vt dentes adtigit, noxius dolor abscessit. Habetur apud nos & baculus eius, de quo plerunq; infirmi medicamina sunt experti.

96. ALBINVS autem confessor, cuius huper vitæ liber à Fortunato est conscriptus presbytero, obtinet & ipse impertiente meritò suū ostendi miracula ad sepulchrū. Aderat igitur dies solennitatis, in quo paralyticus membris omnibus debilis, euectus plaustro, ante vitream absidē, qua sancta concluduntur membra sedebat. Datusq; sopori vidit virum ad se venientem, & dicentem sibi: Quousq; dormitas, & sanus fieri non desideras? qui ait: Vtinam merear sanus fieri. Dixitq; ei vir, Cum signum ad cursum horæ tertiæ audieris insonare, surge continuo, & ingrediere basilicam ad quam venisti. Futurum est enim vt ipsa hora beatus Martinus cum Albino contribule ingrediatur basilicam: & oratione facta, ad eius solennitatem Turonensem accedere debeat. Si enim eo momento præsens fueris, sanus efficieris. Nec moratus ille, commoto signo accedit ad tumulum

san-

sancti: cūmq; Dauidici carminis laudationē clericī canere cōpissent, odor suauitatis in basilicā sancti aduenit: & hic directis pedib; incolumis est erectus. quod non à paucis: sed à plerisq; visum rēgio testatur alumna. Sic & apud Crouiensem vicum mulier à natiuitate cōca, inuocans nomen sancti, ipsa die inluminata est.

97. FVIT in regione Nicensi Hospitius magnus Dei famulus, qui multis virtutibus præditus, ab hoc mundo migravit. Cūmq; sepeliretur quidam iuxta ipsum sepulchrum, manum ponens parumper pulueris eleuauit. Quod in linteo inuoluens rudi secum sustulit. Progressusq; postridiē nauem quæ Massiliam ire parabat, offendit in littore: sed hic Lirinensē monasterium expetere cupiebat. Viri igitur quorum erat nauis, Iudaica erant à stirpe progeniti. Qua existente causa, noluit vir indicare naucleris quæ ferebat. Denique postquā progressi contra Lirinensē monasterium deuenērunt, nauis in medio pelagi restitit. Flantib; ventis nulla mouetur in parte: stupentibus verò Iudæis, quid hoc esset, homo ille veritatem aperuit dicens: Reliquias beati Hospitij mecum habeo: & nunc Lirinum adire desidero: quod vobis indicare metui. Nunc autem scio, quia eius virtutē retinetur nauis vestra. Nec hinc moueri prorsus poterit, nisi consensum illuc præbeatis quod ego ire disposui. Quod audientes viri,

Rū-

stupore permoti, mutatis velis flante vento secundo, iam viro in insula Lirinensi depositō, quo voluerunt, libere abierunt.

98. ECCE quales quantasq; suis congregat diuitias mundi paupertas, vteis non solum quæ voluerint, redemptor, qui cuncta ex nihilo condidit, tribuat: verum etiam ipsa eis elemēta iubeat famulari. Nam recole me audisse ante hos annos, extitisse quendam in eremo regionis cuiusdam. Ad quem requirendum cum frater ē proximo prompta deuotione venisset, exceptus est ab eo plena animi charitate. Tunc ingressi paruulum quodammodo tugurium, oratione facta resederunt. Conferentesq; plurima de verbo Dei, surgit senex à cellula: ingreditur hortulum, olera decerpit ad cibum. Accensoq; foco, ponit caldariam ligneam super ignem impletā aqua cum oleribus, vrgensq; ignem ita vehementer feruere coegit, vt putaretur anea esse. Hoc autē videns vir qui aduenerat, stupore cōmotus, interrogat, quid hoc esset? respondit senex, Multis iam in hac eremo annis inhabitō, sed semper in hac caldaria cibos dño iubente ad reficiēdum fragile corpusculum præparauī. Coctisq; cibis, redditis Deo debitis hymnis, vterq; ex huius vasculi ministerio sunt refecti. Hæc olim audiui. Nam nuper vidi Abbatē qui eum ingenuum nominabat, adserens eum intra Augustidunēsem terminum cōmoratum fuisse, & sæpius in hoc vasculo

T

culo vel olus vel crumelum coctum cum illo sumpſiſſe. Confirmabat aut cum iuramento vidiffe ſe caldariam flāmis ſuperpoſitam validiſſimē feruere : & ita ſemper fundum eius humidum exitiſſe, vt putaretur iugiter ab aliquo humectari.

99 AVITVS Abbas Carnoteni pagi, quem Pertentem vocant, ſepius imminere diſſolutionem ſui corporis ſpiritu ſancto reuelante prædixit, qui recedens à corpore, honorifice apud Aurelianenſem urbem humatus eſt, ſuper quem fideles Chriſtiani Eccleſiam conſtruxerunt. Poſt cuius obitum cū anniuerſarius adſumptionis eius dies cū ſummo celebretur honore, vnus ē ciuibz alijs ad miſſarū ſpectanda ſolennia euntibus, accepto raſtro vineam paſcinare direxit. Increpitusque à multis, cur huic feſtiuitati deeſſet, redire noluit, dicens: Et hic quē colitis, operarius fuit: verū vbi ingreſſus vineam primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice facies eius ad tergum conuerſa eſt. Tunc tremens ſpectantibus populis cum ſletu magno baſilicam ſancti ingreditur. Poſt paucos verò dies orans, in eodem loco adſidue directa ceruice conualuit.

100 CYPRIANVS Abbas Petrocorici oppidi magnificæ ſanctitatis vir fuit, per quem Deus multa miracula in hoc mundo operari dignatus eſt. Nā manus debiles frequēter redintegrauit, paralyticis greſſum, cæcis reſtituit

tuit viſum. Tresque leproſos inunctis oleo, priſtinge eddidit ſanitati: ſed & nunc crebro ſuper inſirmos ſanitates oſtēdit, ſi fideliter eius tumultum expetant, aut exorent.

101 SED & Adeparchi Equolenenſis vrbis reclusi ſepulchro ſæpius inſirmi ſanantur. Nam & frigoricorum febres & alia incommoda eius meritis reſtringuntur. Cæcus verò de Petrocorico territorio, vt ſe ſepultura illi proiecit, ſua oratione lumē recipere meruit. Comes autem antedictæ vrbis Equolenenſis fure inuento ac ſupplicijs, dedito, patibulo condemnari præcepit. At ille cū duceretur ad mortem, inuocare huius ſancti nomen cœpit, & adductus ad ſtipitem, ſua oratione ſuper terra patibulo adpenſus relictus eſt, quod cū monachi præſenſiſſent, ſimul proiecti ad tumultum ſancti, orare cœperunt, dicentes: O ſancte confessor ſi tibi vita ſuperſtes eſſet in ſeculo, eruere potueras hunc pauperem de manu mortis: ſicut plerunque tali ſupplicio addictos liberaſti: ſed nec diſſidimus de tua oratione, vt quod viuens feciſti in ſeculo, poſſis renouare ſublimatus in cælo, & data nocte miſit Abbas vſque ad furcam. Accedente autem monacho, ſtatim diſruptis ligaminibus terræ deſapſus eſt: & ſic ſuſtentatus à monacho viuens adducitur ad monaſterium, hauſtoque parumper vino, conualuit, vitæque ab iudice obtenta, liber abſceſſit.

102 POST transiit autem Felicis Biturigi Episcopi, cum ad eius tumulum quod marmor exsculptum Pario super terram erat positum, cæcus quidam lumen oculorum fugatis tenebris recepisset, cognouissetque plebs amicū Dei, quem in corpore positū obfistentibus mūdānis caliginibus, cognoscere ad plenum non meruit: cœpit in orationum assiduitate eius limina penetrare: sed quoniā ut diximus, sarcophagus marmoreus viliori lapide obtectus erat, sagacitas ciuium & presertim Episcopi meliori sarcophagum oportorio texit, id est ex marmore Heracleo. Amoto ergo viliori lapide post annum fere duodecimum inuenerunt corpus beati confessoris ita inlæsum, ut nulla dissolutio in corpore, nulla putredo reperiretur in veste: sed ita erant cuncta integra, ac si, ut ita dixerim, ea hora tumulo putarentur ingesta. Sed nec ibi quidem misericordia domini defuit, ut lapis repulsus non remaneret inglorius. Ferūt enim quoddam multi crasso potatoque ex eo pulueris modico, tam à quartanis quàm tertianis siue quotidianis febribus celeriter liberantur.

103 FVIT & Iunianus reclusus intra Lemo uicinā vr̄bis territorium, qui viuens multa populis ostendit miracula: sed & nunc ad sepulchrum eius sæpe morbi curantur. Nam vidi multos quos denumerare putauī longū, qui cæcis oculis eo perducti lumen receperunt.

para-

paralyticique directi sunt. Testis est ipse populus hodieque, qui cum sanitatem recipiunt, statim se tributarios loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni, pro reddita sanitatis gratia tributa dissolunt. Ex quibus plurimi sunt qui ad basilicam sancti Martini nostri antistitis pertinere videntur.

104 PELAGIA verò genitrix beati Aredij Abbatis, cuius supra meminimus, valde religiosa. Cū vrgeretur febribus, & esset in transitu, petijt filium, dicens: Quæso fili dulcissime, ne me ante diem quartum sepeliatis, ut venientes famuli famulæve omnes videant corpusculum meum, nec vllus frustretur ab exequijs meis de his quos studiosissimè enutriti. Et hæc dicens, emisit spiritum: abluta iuxta morem, conlocatur in feretro, atque in Ecclesiam deportatur. Quarto verò die priusquàm sepeliretur, tantus odor suauitatis effragrauit à corpore, ut oēs admirarentur. De nocte verò globus ignis magnus adparuit, qui ab oriente consurgens ac per cœli circumulum currens, super Ecclesiam stetit, in qua corpus defunctæ iacebat. Ex hoc enim ita cunctam ædem subitus splendor obtegit, ut putarent se diem medium cōtemplari. Et statim energumēni multi exclamauerunt, dicentes: Quia Martinus venit ad transitum Pelagiæ. Succedēte verò dominica die postquàm sepulta est, posuerunt cereum ad caput eius dicentes, Parū nobis est cere, & iam nox pro-

lixior habetur, cum ad matutinum cōsurgimus, tunc accendatur cereus iste, & clauso ostio abierunt. Expleto autem somno, ingressi basilicam, inuenerūt cereum ardentem quē extinctum reliquerant: sed & sanitates infirmorum sēpius aguntur ad huius religiosæ sepulchrum.

105 T V M V L V S erat in vico Parisiorum haud procul à loco, in quo Senior ut aiūt, Ecclesia nuncupatur, nullo operis tegmine. Ibiq; in lapide habebatur scriptum, Hic requiescit Crescentia sacrata Deo puella: sed nulla ætas resolvere poterat quale ei fuerat meritū, vel quid egisset in seculo. Nuper autē à quodā clerico hoc epitaphium legitur. Instigāte verò fide, suspecti sunt habiti homines, quod aliquid cum diuina maiestate virgo potuerit obtinere. Dum verò in hac suspitione penderent, quidam quē ardor tertianæ febris cū grauitremore vexabat, erasi à tumulto parū pulueris haurit, moxq; sedato tremore cōualluit. Vulgatumq; verbum plerumq; profuit multis in hac infirmitate detentis. Succedēte deinde tempore, monetarius vrbis grauitē agrotare cōpit: cui in visione puella adparuit, dicens. Vade ait quātocius, & tumultum Crescentiæ virginis tege. Erit tibi hoc adiutorium, ne à morbo quo captus es, diutius fatigeris. At ille confusus, calces inquit, oratorium desuper construit, protinusq; ab infirmitate laxatur. Sed ut virtus virginis in
maio-

maioribus efferretur honoribus, cuidam ex vrbe dens indoluerat, ita ut intumescēte maxilla vix vel tenuis cibi parum capere posset. Pergit fide plenus ad tumultum. Factaq; hastula vna de parte acuta, ut in humanis vñibus ad purgādos dentes fieri solet, super sepulchrū puellæ ponit. Statimq; ut exinde dentem qui dolebat, adtigit, omnis dolor obstipuit. Ex hoc autem accepto experimēto quos hic dolor vexat, huius virtutis, ut expetunt prælidia, mox sanantur.

106 B E A T A verò Radegundis, cuius in initio libri martyrum meminimus, post emeritos vitæ labores ab hoc mūdo migravit: de cuius transitu accipientes, nunciū ad monasterium Pistauenſis vrbis accessimus, quod ipsa instituerat: reperimus autē eam iacentem in feretro, cuius sancta facies ita fulgebat, ut liliorum rosarumq; sperneret pulchritudinem. Stabat enim circa feretrum multitudo immensa sanctimonialium ad numerum circiter ducentarum, quæ per illius prædicationem conuersæ vitam sanctam agebant, quæ secundum seculi dignitatem, non modo de senatoribus, verumetiam nonnullæ de ipsa regali stirpe ac religionis forma florebant. Stabant autem plangentes atque dicentes, Cui nos orphanas mater relinquis? cui nos desolatas commendas? reliquimus parentes, facultatesq; ac patriam, & te secutę sumus. Cui nos relinquis, nisi perpetuis lachrymis,

& nunquam finiendo dolori? Ecce usque
nunc maius nobis erat hoc monasterium,
quam villarum aut ciuitatum spacia. Quæ
quocunque loco accedebamus, contemplan-
tes gloriosam faciem tuam, ibi inuenieba-
mus aurum, ibi argentum, ibi suspiciebamus
florentes vineas, segetesque comantes: ibi
prata diuersorum florum varietate vernan-
tia. A te carpebamus violas, tu nobis eras ro-
sa rutilans, & lilium candens. Tua nobis ver-
ba quasi sol resplendebant, & quasi luna te-
nebris conscientie nostræ lucidam veritatis
lampadem accendebant: nunc autem conte-
nebrata est nobis omnis terra, angustatum
est spatium huius loci, dum tuam faciem non
meremur aspicere. Heu nos derelictas à san-
cta matre: felicesque illas quæ te superstitute ab
hoc seculo migrauerunt: & scimus quidem
te choris sanctarum virginum & Dei paradi-
so esse coniunctam. Sed cum ex hoc consola-
mur, illud nobis est lamentabile, quod te cor-
poreis oculis intueri non possumus. Hæc &
alia inter lamenta dicentibus, cum à lachry-
mis temperare non valeremus, conuersus ad
Abbatissam aio, Sinite parumper ab his fleti-
bus, & ea potius quæ sunt necessaria, tractate.
Ecce frater noster Maroueus huius vrbis E-
piscopus, non est coram, eo quod illum causa
visendarum paræciarum elongauerit. Nunc
autem habere consilium, ne sanctum corpus
seculum iniuriam patiatur, & gratia quam
Deus,

Deus beatis artibus prestitit, auferatur, dum
tempus sepulturæ differtur, accelerate debi-
tas exequias, vt sepulchro cum honore red-
datur. Ad hæc Abbatissa respondit, Et quid
faciemus, si Episcopus vrbis non aduenerit?
quia locus ille quo sepeliri debet, non est sa-
cerdotali benedictione sacratus. Tunc ciues
& reliqui viri honorati, qui ad exequias bea-
tæ reginæ conuenerant, imperant paruitati
meæ dicentes, Præsume de charitate fratris
tui, & benedic altare illud. Confidimus e-
nim de eius beneuolentia, quod molestum
non ferat quæ feceris, sed magis gratiam re-
ferat. Præsume precamur, vt caro sancta se-
pulturæ reddatur: & sic ab illis iniunctus al-
tare in cellula ipsa sacraui. Verum vbi san-
ctum corpus mouentes, psallendo deducere
cœpimus, mox energumeni declamantes,
& sanctam Dei confitentes, torqueri se ab ea
fatebantur. Transeuntibus autem nobis sub
muro, iterum caterua virginum per fene-
stras turrium, & ipsa quoque muri propug-
nacula, voces proferre ac lamentari de super
cœpit, ita vt inter sonos fletuum atque con-
lisiones palmarum, nullus posset à lachrymis
temperare, sed & ipsi quoque clerici, quorum
erat psallendi officium, vix inter singultus &
lachrymas antiphonam poterant explicare,
dehinc accedimus ad sepulchrum. Nam pro-
uidentia Abbatissæ capsam ligneam fecerat,
in qua corpus aromatibus conditum inclu-
serat,

erat, & ob hoc fossa sepulturæ spaciosior erat: ita ut ablati duorum sepulchrorum singulis spondis, ac de latere iuncta capsula cum sanctis artibus locaretur. Tunc facta oratione discessimus, reseruantes Episcopo loci, ut ab eo celebrata missa tegeretur operculo. Reducentes vero ad monasterium, ducebat nos Abbatissa cum virginibus per loca singula in qua sancta aut legere consueuerat, aut orare iugens ac dicens, Ecce ingredimur in cellulam, & matrem amissam non reperimus. Ecce spartum in quo flectens genua cum lachrymis, Dei omnipotentis misericordiam precabatur, & a nobis non videtur. Ecce librum in quo legebat, & vox spiritali sale condita non verberataures nostras. Ecce fusos in queis per longa ieiunia & profluas lachrymas necere solita, & almi sanctitate digiti non cernuntur. Hæc illis dicentibus, renouantur lachrymæ, suspiria proferuntur, & ipsa quoque viscera ab effectu plorantium resoluuntur in fletum. Tantusque mœror pectus meum obsederat, ut à lachrymis non desisterem, nisi scirem beatam Radegundem ablatam monasterio corpore, non virtute, & adsumptam à mundo, conlocatam in cœlo.

107 FUIT vir vite venerabilis Paulinus Nolanæ urbis ex nobili stirpe ortus. Tarasiam similem sibi sortitus est coniugem, habens diuitias multas, & tam in fundorum possessione quam in presidio domorum valde diues erat

ac

ac locuples. Sed cum primum aures eius Euangeliorum lectio illa penetrauit, in quo dominus adolescentem pro diuitiis arguit, dicens: *Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni sequere me: facilius est camelum per foramen acus transire quam diuitem introire in regnum Dei:* statim venditis omnibus quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus à cunctis cupiditatibus magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitiis locupletari: si videretur nihil de transitorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, ut quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum. Quadam vero die venit ad eum qui stipem peteret, & ait coniugi. Vade & da ei quod habet necessarium: quæ respondit, Non est nobis amplius quam vnus panis: cui ille, Vade, inquit, porrige eum: dominus enim dabit nobis victum: sed illa quasi strenua reseruari cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam dicentes, missos se à dominis suis, ut illi annonæ ac vini deferrent speciem: sed per hoc se moratos, quod orta tempestas vnâ eis cum tritico abstulerit nauem. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem ait, Intelligite nunc pauperi vnum panem fuisse furatum: & ideo hanc nauem esse merfam. Perrexit ergo cum coniuge, quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter sta-

statum proprium. Post multum verò tempus, cum ab incolis regionis suæ requireretur, nec posset penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hanc urbem aduenit, in qua vir beatus cœlesti domino seruebat. Cumq; vidisset eum, statim proiciens se solo, & pedes sancti amplectens, ait: Hic est beatus Paulinus toto vulgatus orbe, qui multum à suis ciuibus quesitus, prorsus non potuit inueniri, & narrante omnes actiones eius eo, obstupuerunt hæc audientes. Nec mora decedente sacerdote apud Nolanam urbem, ipse in locum Episcopi subrogatur: habebat autem Ecclesia illa multas diuitias, impleuitq; in eum dominus, quæ per Euangelium promittere est dignatus, quia *qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc seculo accipiet, in futuro autem vitam eternam possidebit.* Verum adsumpto episcopatu semper se humilem proferebat, quia sciebat se apud Deum excelsum futurum, si humilitatem sectatus fuisset. Pecunia verò de redditibus Ecclesiæ, quæ manus eius adtingebat, confestim pauperibus erogabatur. Castissima enim coniunx eius non discedebat ab eo. Erat autem vir sanctus mirę prudētis, & rhetoricis literis eruditus. Quod opus eius de quanto ad nos peruenit, valde patefecit. Nam cum ad diuersos tam versu quàm prosa scriberet, de virtutibus beati Martini sex versu conscripsit libros: scripsit & alios versiculos in laudem eius. Viditq; eum

eum in corpore positum, & oculum suum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in virtute permultiplicata gratiarum spiritualium charismata resplenduit, vt in obitum suum ipsum Martinum Ianuariūq; Italicum priusquàm spiritum redderet, corporeis oculis contemplaretur. Prius. n. ab eo de hoc mūdo migrauerant, & quia de huius beati vita nihil legeramus, idcirco ea quæ per relationem fidelium cognouimus, dum de eleemosynis proloqui voluimus, memorauimus: de transitu autē eius est apud nos magna lectio, idēd eum ex ordine profecuti non sumus. Ecce quid tribuit eleemosyna. Ecce quales thesauros sanctis suis qui se in pauperibus diligūt, Deus indulget. Econtrario auaritiæ malo inhiantibus quæ nequiter cōcupiscunt, aufert, iuxta illud Euangelij sancti oraculū, quia *qui habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, quod videtur habere, auferetur ab eo.*

103 SIC & quodam loco in portu maris gestum fuisse, multorum confirmat relatio. Quidam pauper & senex, marsupijis oneratus, venit ad litus maris: & accedens ad portum petere eleemosynam à naucleris cœpit. Atq; illi qui primus carinæ erat importunior, adfistebat dicens, Da mihi aliquid. Tunc ille commotus ait, Absiste queso decrepite, & noli à nobis quærere quicquam. Nihil enim hic aliud præter lapides habemus. At ille ait, si lapides dicis esse quæ in tuis ditionibus na-

nis hæc cōtinet, omnia vertantur in lapides: & statim cunctū naus onus quod mandi potuit, in saxum conuersum est. Ego. n. ex his & dactylos vidi, & oliuas aspexi marmore duriores. Nam cū in lapidis duritiā conuersa fuissent, nunquam tamen colorem quem habuerunt, perdidērunt, nisi eadem forma eademq; species erat. Dominus autē naus penitentia motus, inquisitum senem nunquā potuit reperire: & sicut ferunt, per multas ciuitates de ijs, quę in saxū mutata fuerant ad vidēdum direxit, vt scilicet exemplum esset omnibus, ne similia perpetrarent. Ecce quid agis impudens auaritia: fecisti hominem pauperem: qui non porrigendo pauperi putauit se posse fieri ditiozem.

109 QUID etiam & alij contigerit, qui per adulteria multiplicare terrena studuit lucra non sileam. Quidam apud Lugdunensem vrbem vix ita laborans, vt vnū trientem posset habere, accensus auri execrabilis sacra fame, voluit per eum sacculi ora replere, iuxta illū Prudentij nostri versiculum,

Auri namq; fames parto conquiritur auro.

Igitur de hoc triente vinum comparat, admixtisq; aquis, iterum per argenteos vendans, duplat pecuniam. Hoc iterum atq; iterum agit, & tam diu turpis lucri secutor est factus: vsquequo centum solidos de hoc triente lucraretur: sed iudicium Dei confutauit lucra diaboli. Congerens enim auarus negociat-

gociator aurum in sacculum, possessorus pecuniam vnus horum momento, alterius negociatoris nundinas adit. Extractoq; triente quasi aliquid negociaturus, conloqui cum socio cōcepit. Erat autem sacculus ex pelle phœnicia, sicut his manu gestare mos est. Et ecce subito adueniens miluus, rapit eum pedibus atque decerpere tentat, putans à colore partem aliquam carnis esse. Sed cū nihil pinguedinis sentiret in eo, euolans super alueum Araris, de quo hic aquas hauriens vino miscuerat, laxatum sacculum deiecit in flumen. At ille adprehensus capillis, elidens se ad terram, spargensq; puluerem super caput suum aiebat, Væ mihi qui iudicio DEI oppressus perdidit pecuniam, quæ inique fuerat adgregata, nam ex vno triente centum erexi solidos. Nunc perditis centum solidis, vnus mihi tantum remansit triens. Væ mihi sicut feci, sic recepi & qui è nihilo eos habui, ad nihilū redisse conspicio. Talis pecunia diabole tua est, per tale lucrum deduxisti Deo inobedientes in tartarum. Tale enim cōmercium & in præsentis damni notam ingerit, & in futuro diuersarum pœnarum genera parit. Absistite ab his quæso, qui hæc legitis, absistite & nolite talibus participes esse: sint lucra vestra diuinæ maiestatis gratia: sint exercitia vestra, scripturæ sanctæ doctrina. Fiat congregatio vestra in marsupijs pauperum, quæ æternæ gehennæ flagrans restinguat in-

cedendum: & hoc ipsum à domini est miseri-
cordia poscendum, non propria virtute que-
rendum, qui nobis præstare dignetur illorū
intercessione sancta, quorum hic liber sacra
prodit miracula, vt nō solū de terrenis di-
uitijs, sed etiam de talentis verbi sui bonam
facientes rationem, multiplicationis merce-
de recepta audire mereamur ab ipso, Eugē
serue bone, quia super pauca fuisti fide-
lis, super multa te constituam,
intra in gaudium do-
mini tui.

EPI.

EPISTOLA BEATI
GREGORII TVRONENSIS
Antistitis, in quatuor libros, quos de
miraculis beatissimi Episcopi
Martini descripsit.

Ominis sanctis, & in
Christi amore dulcissimi-
mis fratribus ac filiis Ec-
clesia Turonica mihi à
Deo commissa Gregori-
us peccator. Miracula
illa, quæ dominus Deus
noster per beatum Mar-
tinum Antistitem suum
in corpore positum operari dignatus est, quotidie
ad corroborandam fidem credentium confirma-
re dignatur. Ille nunc exornat virtutibus ciuita-
tulum, qui in eo operatus est cum esset in mun-
do, & ille præbet per eum beneficia Christianis,
qui misit tunc præsulem gentibus perituris. Nemo
ergo do anteactis virtutibus dubitet, cum præsen-
tium signorum cernat munera dispensari, cum vi-
deat claudos erigi, cecos illuminari, daemones ef-
fugari, & alia quæq; morborum genera, ipso me-
diante curari.

Ego verò fidem gerens libro huic, qui de eius
vita ab anterioribus est scriptus, præsentis virtu-
tes, quantum ad memoriam recolō, memoria in-

posterum, Domino iubente mandabo. Quod non
presumerem, nisi bis & tertio admonitus fuisssem
per visum. Unde omnipotentem Deum testem
in ioco, quia vidi quadam vice per somnium me-
dio die in basilica Domini Martini debiles mul-
tos, ac diuersis morbis oppressos sanari, & vide-
bam eos spectante matre mea, que ait mihi: Qua-
re segnises ad hac scribenda que prospicis? Cui
aio, Nō te latet quod sim inscius literarum, & tā
admirandas virtutes stultus & idiota non aude-
am promulgare? Utinam Seuerus, aut Paulinus
viverent, aut certe Fortunatus adesset, quia ista
describerent. Nam ego iners ad hanc notam in-
curro, si hac adnotare tentauero. Et ait mihi, &
nescis quia propter intelligentiam populorum si-
quis loquitur, sicut in loqui poteris, eo habetur ma-
gis preclarum? Itaque ne dubites, & hac agere non
desistas quia crimen tibi erit si ea tacueris.

Ego autem hec agere cupiens, duplici rēdy as-
fligor cruciacione, meroris pariter & terroris.
Meroris, cur tantę virtutes, que sub antecessori-
bus nostris factę sunt, nō sunt scriptę. Terroris ut
aggrediar opus egregium rusticianus. Sed spe diui-
nę pietatis illectus, aggrediar quod monetur. Po-
test enim (ut credo) per meę lingue sterilitatem
proferre ista, qui ex arida petra in eremo produ-
cens aquas, populi sitientis extinxit ardorem.
Aut certe constabit, rursus os sine Dominum
reserare si labia mea aperiens, per me indoctum,
ista dignetur expandere. Sed quid timeo rusticitia
tem meā, cum Dominus Redemptor & Deus nos-
ter

ster, ad destruendam mundana sapientie vanita-
tem, non oratores, sed piscatores, nec philosophos,
sed rusticos praelegit? Confido ergo orationibus ve-
stris, quia etsi non potest paginam sermo inculus
ornare, faciet eam tamen gloriosius Antistes prae-
claris virtutibus elucere.

INCIPIT LIBER PRI- mus miraculorum sanctissimi Martini.

Quod Seuerus vitam sancti Martini conscripsit.
CAP. I.

Multi sunt, qui virtutes sancti
Martini, vel tante versu, vel sti-
lo prosaico conscripserunt. De
quibus primus illę Seuerus dul-
citer, cui tantus feruor amo-
ris fuit in sanctum Dei, ut eo ad
huc degente in seculo, vnum librum de mira-
bilibus vitę eius scriberet, exinde post transi-
tum beati viri, duos libros scripsit, quos dia-
logos voluit vocitari. In quibus nonnulla de
virtutibus Eremitarum, anacoretharumue
inseruit. Sed nullo inferiore nostrum po-
tuit reperire Martinum, quem Apostolis, ac
Sanctis martyribus, sanctisque prioribus exae-
quauit, ita ut etiam diceret, Felicem quidem
Graciam, quę meruit audire Apostolum Pau-
lum prædicantem, sed nec Gallias à Christo
V 2 de-

derelictas, quibus donauit Dominus habere Martinum.

Quod eandem vitam beatus Paulinus versu composuit. CAP. II.

Paulinus quoque beatus Nolanæ urbis Episcopus, post scriptos versu de virtutibus eius, quas Seuerus complexus est, quinque libros, illa comprehendit miracula, quæ post eius gesta sunt transitum, id est, in sexto operis sui libro.

Ait enim: Cum energumini per cancellos basilicæ veherentur volatu aëreo, & sæpè in puteum impulsu dæmonis iactarentur, abstracti exinde illasi, ac populis spectantibus sunt resumpti. Idque nostris temporibus vidimus gestum.

Alius quoque dæmon acquisitum vasculum præcipitem duxit ad amnem, quasi prædam, quam cœperat, dimissurus. Sed non defuit perituro beati Confessoris auxilium. Nam ingressus in flumen, & ulteriorem ripam petens, nihil nocumenti accepit, sed siccis est etiam vestimentis egressus. Cumque ad cellulam maioris monasterii peruenisset, mundatus apparuit. Hunc etiam testantur multas voces emitтере solitum, ac lingua gentium incognitarum sæpissimè loqui, venturaque fateri, & crimina confiteri. Sed ut diximus, postquam limen sancti attigit, sanus abscessit.

Egidius quoque cum obsideretur ab hostibus, & excluso à se solatio turbatus impugna-

re-

retur, per inuocationem beati viri, fugatis hostibus liberatus est. Idque dæmoniacus in medio basilicæ ipsa hora, qua gestum fuerat, est professus, sancti Martini obtentu hoc fuisse concessum.

Puella, quæ paralyfis humore grauata, & quod peius est, errore cultus fanatici inuoluta erat, beati sepulchrum expetiit, vigiliisque celebratis, sanati est redita. Rursum autem ad Idololatriæ vomitum reuocata, langorem quo obtentu beati Pontificis caruerat, iterato incurrit.

Thimus quidam rabidus, instinctu dæmonis actus, coronam sepulchri, quæ sancti meritum declarabat, violenter eripuit. Mox lumine priuatus, præda, cogente dolore, restituta, lumen, quod perdiderat recepit.

Quidam verò à tentatore commotus, pro lato gladio, cum quendam ferire conaretur in atrio Confessoris, protinus ira in feretortam, veloci iudicio Dei prosequente, ipso se murone perfodit.

Denique cum populus ad beati templi ornatum columnas deferre cuperet gaudens, quidam vir, qui operi huic inuidus & contrarius erat, multa minabatur, pro eo quod solatium aliquod ad plaustra petentibus non præberent. Cumque superbus equum feriret, in paruo fluuio præcipitatus, in sinu aquarum gurgitis, ictibus suis suffocatus interiit. Tunc iuuentute præcedente, columnæ usque ad

beatum templum delata sunt.

Quotiens etiam ad beatum sepulchrum oleum fuisset positum, referunt illud vidisse adauctum. Sanctus verò Perpetuus Episcopus meritò beati discipulus prædicandus, ampullam cum oleo ad sanctum tumulum detulit, ut eam virtus iusti infusa sanctificaret. Et eraso à marmore, quo sancta membra teguntur, puluere, liquore permixto oleum redundauit ita ut vestimentum sacerdotis nectareo efflagrans odore, oleagina vnda perfunderetur. Multiq; ex hoc infirmi potiti sunt salute. Sed & procellæ ab agris hoc liquore sanctificatis sæpè prohibita sunt.

Cum autem ad templum sanctum quidam deuotus fide plenus accessisset, & gratiam sancti sitiens cogitaret, quid de beata æde raperet ad salutem, propè sepulchrum accedens, ædituo supplicat, ut sibi parum benedictæ cere largiretur è tumulo. Quam accipiens lætus abscessit, & agro, cui frugem seuerat confusus imposuit. Adueniens autem tempestas fæuissima, quæ omnia in annis præcedentibus sæpè vastauerat, ab hac est prohibita benedictione, nec ibidem ultra uti consueuerat nouit.

Magnifica verò atq; desiderabili paschali festiuitate adueniente, populus ad beati cellulâ, in qua cõmoratus sæpè frequetauerat cū Angelis, deuotò aduenit. Et singula loca allabens oculis, vel irrigans lachrymis, in q̄ vir beatus an-

ante federat, aut orauerat, siue vbi cibum sumplerat, vel corporis quieti post multos labores indulerat, classe nauium præparata, amnem transire parat, ut beatum sepulchrum adeat, & cum steru veniam deprecans, coram confessore se prosternat. Nauigantibus autem illis, tentatoris impulsu comoto vento, classis in profundo demergitur, & populus vndique ab amne diripitur. Cumq; inter procellas fluctuum rotaretur, & spes omnis euadendi deperisset, vna omnium vox in clamore profertur dicens: Miserator Martine eripe à præsentī interitu famulos famulasq; tuas. His dictis, ecce afflatus auræ placidæ actus, submersos subuehit ab vndis illæsos, omnesq; littori, quod desiderabant, vnda famulante restituit, nec vllus deperijt, sed cuncti saluati, paschalia festa summa cum exultatione prosequanti sunt. Non enim defuit illa virtus, quæ Iordanem scindens, populum sub aquarum molibus margine arente traduxit, cum de fundo fluij duodecim lapidibus ablatis signa Apostolica præstantibus, Iosue littus, cui aduenierat, consecrauit, vel illa, quæ Petrum pereuntem pia amplectens dextera, ne periret, eripuit, vel quæ nautam submersurum, Martini Dominum inuocantem de profundo pelagi ad littus, quod optabat, eliciuit.

Quidā pro benedictione aliquid de sancta

æ de assumere flagitans, parum cere de sepulchro sancti accepit, & infra penetralia domus tanquam thesaurum coelestem imposuit. Factum est autem, ut inuidia tentatoris immisissimum incendium domum voraci flamma concuteret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor ad cælum tollitur, & beati Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam cere particulæ à sancti templo delatæ. Quæ reperta, & igni iniecta, protinus cunctum restinxit incendium, nouoq; miraculo cera, quæ ignem alere erat solita, violentias ignis, vi sanctitatis oppressit.

Hæc Paulinus in sexto operis sui libro versu conscripsit, accepto à sancto Perpetuo Episcopo de his indiculo. Verum cum ad eum huius indiculi carta venisset, nepos eius graui tenebatur incommodo. At ille confusus in virtute sancti, ait, si tibi placet, B. Martine, ut aliquid in tua laude conscribam, appareat super hunc infirmum. Impositaq; carta pectori eius, ex templo recedente febre sanatus est, qui erat ægrotus.

Sed & Fortunatus presbyter omne opus vitæ eius in quatuor libris versu conscripsit. His nos illecti, etsi imperiti, tentabimus tamen aliqua de virtutibus sancti ac beatissimi viri, quæ post eius obitum acta sunt, quantum inuenire possumus, memoriæ replicare, quia hoc erit scribendi studium, quod in illo Seueri aut Paulini opere non inuenitur insertum.

De

De ordinatione & transitu beati Martini.

CAP. IIII.

LVcidus, & toto orbe renitens gloriosus Dominus Martinus, decedenti iam mundo sol nouus exoriens, sicut anterior narrat historia, apud Sabariam Pannoniæ ortus, ad saluationem Galliarum, opitulante Deo, dirigitur. Quas virtutibus ac signis illustrans, in vrbe Turonica Episcopatus honorem inuitus, populo cogente suscepit. In quo gloriosam, & penè inimitabilem agens vitam, per quinquennia quinq; bis insuper geminis mensibus cum decem diebus, octogesimo primo ætatis suæ anno, Casario, & Attico Consulibus, nocte media quieuit in pace. Gloriosum ergo, & toti mundo laudabilem eius transitum in die Dominica fuisse manifestum est, ut in sequentibus certis testimonijs comprobabimus. Quod non parui meriti fuisse censetur, illa die eum Dominus in paradiso suscepit, quæ idem dominus & Redemptor, victor ab inferis surrexit, & ut qui Dominica solennia celebrauerat impollute, post mundi pressuras dominica die locaretur in requie.

Quod à sancto Seuerino Episcopo chorus psallentium de eius transitu reuelatus est.

CAP. IIII.

BEatus autem Seuerinus Colonienſis Ciuitatis Episcopus, vir honestæ vitæ, & per cuncta laudabilis, dum die Domini-

ca loca sancta ex consuetudine post matutinos hymnos cum suis clericis circuiret, illa hora, qua beatus obiit, audiuit chorum canentem in sublimi. Vocatumq; archidiaconum, interrogat, si aures eius percuterent voces, quas ille attentius audiret. Respondit nequaquam: cum ille, diligentius, inquit, ausculta. Archidiaconus autem cepit fursum collum extendere, aures erigere, & super summos articulos, baculo sustentante, stare. Sed credo eum non fuisse æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc prostrati terræ ipse pariter & beatus Episcopus, Dominum deprecantur, vt hoc ei diuina pietas audire permetteret. Erectus autem, rursus interrogat senex, Quid audis? Qui ait: Voces psallentium in cælo audio, sed quid sit, prorsus ignoro. Cui ille, ego, inquit, tibi narrabo. Dominus meus Martinus Episcopus migravit de hoc mundo, & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelsum. Et vt parumper moræ esset, vt hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis Angelis retinere tentauit, nihil quæ suum in eodem reperiens, confusus abscessit. Quid ergo de nobis peccatoribus erit, si tantum sacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hæc sacerdote loquente, notauit tempus Archidiaconus, & Turonos misit velociter, qui hæc diligenter inquirat. Qui veniens, eo die, & hora manifestissimè nouit transisse beatum virum, quo S. Severinus audiuit psallentem.

lentem chorum. Sed & si ad Seueri recurramus historiam, ipsa hora eum sibi scripsit cū libro vitæ suæ fuisse reuelatum.

Quod beato Ambrosio idem transitus est ostensus.

CAP. V.

EO nanque tempore B. Ambrosius, cuius hodie flores eloquij per totam Ecclesiā redolent, Mediolanensi ciuitati præerat Episcopus. Cui celebranti festa Dominici diei ista erat consuetudo, vt veniens lector cū libro, non antea legere præsumeret, quàm sanctus nutu iussisset. Factum est autem, vt illa dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altarium stante, qui lectionem beati Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super sanctum altare obdormiret. Quod videntes multi, cum nullus eum penitus excitare præsumeret, transactis ferè duarum, aut trium horarum spatijs, excitauerunt dicentes, iam hora præterijt: Iubeat Dominus lectori lectionem legere, expectat enim populus valde iam lassus. Respondens autem beatus Ambrosius, Nolite, inquit, turbari, multum enim mihi valet sic obdormisse, cui tale miraculum Dominus ostendere dignatus est: Nam noueritis fratrem meum Martinum sacerdotem egressum fuisse de corpore, me autem eius funeri obsequiū præbuisse, peractoque ex more seruitio, capitellam tantum, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi stupentes, pariterq; admirantes, diem & tempus notant

tant sollicitè requirentes: Qui ipsam diē tempusq; transitus sancti reppererunt, quo beatus confessor dixerat, se eius obsequijs deseruissē. O beatum virum, in cuius transitu sancto-
rum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumq; cœlestium virtutum occurrit exercitus, diabolus præsumptione cōfunditur, Ecclesia virtute roboratur, sacerdotes glorificantur. Quem Michael suscepit cum Angelis, Maria admisit cum Virginum choris, paradisus retinet latum cum sanctis. Sed quid nos in laudem eius tentemus, quod nō sufficimus adimplere? Ipse est enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquam recessit. Nam nos vtinam vel simplicem possimus historiam explicare.

De Translatione beati corporis sancti Martini.

CAP. VI.

O Per æpretium est etiam illud inferre lectioni, qualiter eius corpusculum in locum vbi nunc veneratur, fuerit, Angelo annuente translatum. Anno sexagesimo quarto post transitum gloriosi domini Martini, beatus Perpetuus Turonicæ sedis cathedram sortitus est dignitatis. Adeptusq; hunc apicem cum votorum magno consensu, fundamenta templi ampliora, quàm fuerant, super beata membra locare disposuit. In quod sagaci insitens studio, mirifico mancipauit effectui. De qua fabrica multum quod loqueremur erat. Sed quia præsens est, conti-

cc-

cere exinde melius putauimus. Adueniente ergo optato tempore sacerdoti, vt templum dedicaret, & sanctum corpusculum à loco, vbi sepultum fuerat, transferret, conuocauit beatus Perpetuus ad diem festum vicinos Pontifices, sed & Abbatum, ac diuersorum clericorum non minimam multitudinem. Et quia hoc in Calendis Iulij agere volebat, vigilata vna nocte facto mane, accepto sarculo, terram, quæ super sanctum erat tumulū, ceperunt effodere. Quo detecto, manus, vt eum commouerent, iniiciunt, ibiq; multitudo tota laborans, nihil prorsus per totam diē profecit. Vigilata deniq; alia nocte, mane tentantes, nihil omnino agere potuerunt. Tunc conturbati atq; exterriti, quid facerēt nesciebant. Dicit eis vnus ex clericis, sciatis quia post hoc triduum natalis Episcopatus eius esse cōsueuerat: Et forsitan in hac die se trāsferrī debere vos admonet. Tunc ieiunijs, ac orationibus, & iugi silentio die noctūq; insistentes, triduum illud continuatim duxerunt. Quarta autem die accedentes, ponentesq; manus, non valebant penitus mouere sepulchrum. Pauore autem omnes exterriti, iam in hoc stantes vt terra vasculum, quod detexerant operirent, apparuit eis veneranda canicie seuex, instar niuis candorem effrens, dicens se esse Abbatem, & ait eis, Vsq; quo conturbamini, & tardatis? non videris dominum Martinum stantem vos iuuare pa-

ra

ratum, si manus apponitis? Tunc iactans pallium, quo utebatur, posuit manum ad sarcophagum cum reliquis sacerdotibus, crucibus paratis, ac cereis, impositaq; antiphona, dederunt cuncti voces psallentes in excelsis. Tum ad senis conatum protinus sarcophagum cum summa leuitate commotum, in loco, ubi nunc veneratur, Domino annuente perducitur. Quo ad votum sacerdotis composito, dictis etiam missis, ut ventum est ad conuiuium, requirerentes sollicitè senem, nequaquam reperiunt. Sed nec homo quidem extitit, qui cum de basilica exire vidisset. Credo aliquam fuisse virtutem Angelicam, quæ & beatum virum se vidisse pronunciauit, & deinceps nulli comparuit. In quo loco ex illa die multe virtutes factæ sunt, quæ per negligentiam non sunt scriptæ. Nos verò quantum tempore nostro aut fieri vidimus, aut factum certè cognouimus, silere nequiuimus.

De Theodimindo muto. CAP. VII.

Adueniens iuuenis quidam Theodimindus nomine, audiendi loquendiq; obstructo aditu, quotidianis diebus ad sanctam basilicam recurrebat, & inclinans se ad orationem, labia tantum mouebat, nam nullam poterat vocem emittere sensu integro, sed erat multatus vocis officio. Qui tam promptè videbatur orare, ut flere cerneretur inter ipsa tacita verba plerumq;. Cui si quis pro mercedis respectu aliquid elemosynæ con-

con-

contulisset, continuò hoc similibus pauperibus erogabat, & stipem ab alijs nutu postulans, stipendia indigentibus porrigebat. Cūq; in loco illo sancto in hac deuotione per triū annorum spatia cōmoratus fuisset, quadam die à diuina pietate cōmonitus, venit ad sanctum altare. Et stans oculis ad cœlum eleuatis, & manibus, erupit ab ore eius riuus sanguinis cum putredine. Et conspuens in terram, cepit grauiter gemere, & excreare partes nescio quas cum sanguine, ita ut putaretur quod aliquis ferramento guttur eius incidere. Sed & tabes ex ore eius tanquàm fila sanguinea dependebat. Tunc disruptis auribus, ac faucium ligamenti eleuans se, & erigens iterum, oculos & manus ad cœlum, ore adhuc cruento in hanc primum vocem prorupit. Grates tibi magnas refero, beatissime domine Martine, quòd aperiens os meum, fecisti me post lōgum tempus in tuas laudes verba laxare. Admirante autem omni populo, & stupente de tali miraculo, interrogant, si & auditū pariter recepisset. Qui liberè omnia audire, populo testatus est. Post sanitatem ergo redijt ad Trodechidem Reginam, & pro virtute, reuerentiâq; sancti Martini collectus est, & ad scholam positus, omnem psalmorū seriem memoriæ commendauit. Quem Deus perfectum efficiens clericum, per multos in posterum annos in seruitio Ecclesiæ cōmorari permisit.

De

Mulier quædam nomine Chamemunda, oculorum luce priuata, nesciens visu tenere viam, nisi alio ducente, deuota valde, & fide plena, venit ad venerabile templum beati Martini antistitis. Erat autem non solum, vt diximus, cæca, sed etiam toto corpore vlceribus plena. Obsederat enim omnia membra eius putredo cum pustulis, & erat miserabili facie, & horribilis ad videndum, vt tanquam leprosa putaretur à populo. Cumq; palpando diebus singulis ad eadem gloriosi præfatis cum fide stare, post tres ferè annos stante ea ante sepulchrum, aperti sunt oculi eius, ita vt cuncta clarè prospiceret. Amotiq; omni langore membrorū, atq; siccato humore qui fluebat à corpore, noua cute superueniente, taliter est pristinae redita sanitati, vt nec indicium quidem infirmitatis in eius corpore resedisset. Quæ multos in posterum viuens annos, gratias omnipotenti Deo referebat assiduas, quod eam per beatum Confessorem suum sic instaurasset incolumem.

De beato Baudeno Episcopo.

CAP. IX.

Quod præsens inuocatio nominis eius mare procellosum compescuerit, non omittam. Cum beatus Baudenus Episcopus Turonicæ ciuitatis, de vrbe in vrbe,

na-

naugio subuehente, transiret, subito adueniente cum violentia vento, nimbus teterimus mare placidum comouet fluctuum impulsu, nauisq; vndarum mole turbatur, caput primum in fluctus, secundum declinatur inter vndarum hiatus. Hi in scena montis aquosi dependent, hi apertis vndis in ima dehiscunt: sed nec antennæ resident, quæ beatè crucis signaculum præferebant. Tunc resolutis timore membris, & omnibus sine spe vitæ iam mori paratis, prostratus senior in oratione cum lachrymis, & geminas tendens palmas ad astra, beati Martini auxilium precabatur, & vt sibi dignaretur adesse, velociter proclamabat. Vnus autem ex perfidis dixit, Martinus ille, quem inuocas, iam te dereliquit, nec tibi in hac necessitate succurreret. Verè credo hanc vocem ab insidiatore fuisse prolatam, vt beatum sacerdotem ab oratione turbaret. Sed ille hoc iaculum fidei lorica repellens, magis ac magis sancti viri præsidium flagitabat, simulq; cohortabatur, vt omnes orarent. Cumq; hæc agerentur, subito superuenit odor suauissimus tanquam balsamum in naui, & tanquam si cum thuribulo aliquis circuiret, odor thiamiamatis effragauit. Quo odore adueniente, cessit violentia ventorū, elisisq; aquarū astantium molibus, redditur mare tranquillum. Mirantur omnes iam morti dediti fluctuant pacem, & protinus data serenitate redduntur

X

tur

tur littori: quod nullus ambigat. beati viri aduentu hanc tempestatem fuisse sedatam. Tunc oēs in commune Domino gratias referunt, quod eos per inuocationem Antistitis sui dignatus sit de hoc periculo liberare.

De eo, qui sancte reliquias Cameracum contulit.

CAP. X.

Huius temporis quidam de Cameracensi Ecclesia reliquias beati Martini expectit. Quibus iam vespere acceptis, cum psallendo proficisceretur, dumque Ligerim fluvium transiret, sero factum est, & subito contenebratum est cœlum, & ecce fulgura magna ac tonitrua descendebant. Dum hæc agerentur, duæ puerorum lanceæ, emissa flamma, lumine euntibus præbuerunt. Ibantque fulgurantes hastæ, non minus miraculi, quam beneficij præuiatibus præferentes, virtutemque Antistitis ostendentes.

De Gallis Suevis conuersis.

CAP. XI.

Deficit lingua sterilis tantas cupiens enarrare virtutes. Charrarici cuiusdam Regis Gallicie filius graniter agrotabat, qui tale tædium incurrerat, ut solo spiritu palpitaret. Pater autem eius foetida se illi Arrianæ sectæ vnâ cum incolis loci illius subdiderat. Sed & regio illa plus solita, quam aliæ prouinciæ, lepra fordebat. Cumque rex videret vrgeri filium in extremis, dicit suis, Martinus ille, quem in Gallijs dicunt multis vir-

tuti-

tutibus effulgere, cuius, quæso, religionis fuerit, enarrate. Cui aiunt, Catholicæ fidei populum pastoralis cura in corpore positus gubernauit, asserens filium cum patre & spiritu sancto æquali substantia vel omnipotentia venerari debere. Sed & nunc cœli sede locatus, assiduus beneficijs non cessat plebi propriæ prouidere. Quia it, si hæc vera sunt quæ profertis, discurrant usque ad eius templum fideles amici mei, multa munera deportantes, & si obtineant mei filij medicinam, inquisita fide Catholica, quam ille credidit, credam. Pensato ergo auro, argentoque ad filij pœdus, transmisit ad venerabilem locum sepulchri. Qui profecti, oblatis muneribus exorant ad beati tumulum pro ægroto. Sed insidente adhuc in patris eius pectore secta, non continuo integram recipere meruit medicinam. Reuersi autem nuncij narrauerunt Regi, se multas virtutes ad beati tumulum vidisse, dicentes: Cur non sanatus fuerit filius tuus, ignoramus. At ille intelligens, non ante sanari posse filium, nisi æqualem cum patre crederet Christum, in honorem beati Martini fabricauit Ecclesiam, miroque opere expedita, proclamat, si suscipere mereor viri iusti reliquias, quodcunque sacerdotes prædicauerint, credam. Et sic iterum suos dirigit maiore cum munere: qui venientes ad beatum locum reliquias postulabant. Cumque eis offerrentur ex consuetudine, di-

X 2

xerunt,

xerunt, Non ita faciemus, sed nobis quæsumus licentia tribuatur ponendi, quæ exinde iterum assumamus. Tunc partem pallij sericè pensatam super beatum sepulchrum posuerunt, dicentes, si inuenimus gratiam coram expetito patrono, quæ posuimus plus insequenti pensabunt, eruntq; nobis in benedictionem posita, quæ sita per fidem. Vigilata ergo vna nocte, facto mane, quæ posuerant pensitabant. In quibus tanta beati viri infusa est gratia, vt tandiu eleuarent in sublime æream libram, quantum habere poterat quoad ascenderet momentana.

Cumq; eleuata fuissent reliquie cum magno triumpho, audierunt voces psallentes qui erant in ciuitate detrusi in carcere, & admirantes suauitatem soni, interrogant custodes, quid hoc esset: qui dixerunt, Reliquiæ Domini Martini in Galliciam transmittuntur, & ided sic psallitur. Tunc illi flentes inuocabant sanctum Martinum, vt eos sua visitatione liberaret. Exterritisq; custodibus, & in fugam versis, diruptis obicibus retinaculorum, liber populus surgit à vinculo, & sic vsq; ad sancta pignora, plebe inspectante, venerunt, osculantes flendo beatas reliquias, simulq; & gratias beato Martino pro sui absolutione reddentes, quod eos dignatus fuerit sua pietate saluare. Tunc obtentis per sacerdotè à iudice culpis, incolumes dimissi sunt. Quod videntes gestatores reliquiarum, ga-

uissi

uissi sunt valde, dicentes: Nunc cognouimus, quod dignatur beatus antistes nobis peccatoribus propitium se præbere. Et gratias agentes prospero prosequente patroni præsidio nauigio, vndis leuibus, temperatis flatibus, velo pendulo, mari tranquillo, velociter ad portum Galliciæ peruenierunt. Tunc com-
monitus à Deo quidam nomine Martinus de regione longinqua, qui ibidem nunc sacerdos habetur, aduenit. Sed nec hoc credo sine diuina fuisse prouidentia, quod eo die se commoueret de patria, quæ beatæ reliquæ de loco leuata sunt, & sic simul cum ipsis pignoribus Galliciæ portum ingressus sit. Quæ pignora cum summa veneratione suscipientes, fidem miraculis firman-
tam: nam filius Regis dimissa omni agitudine, sanus properat ad occursum. Beatus autem Martinus sacerdotalis gratiæ accepit principatum. Rex unitatem patris & filij, & spiritus sancti confessus, cum omni domo sua chrismatum est. Squalor lepræ à populo pellitur, & omnes infirmi sanantur, nec vnquam sibi vsque nunc super aliquem lepræ morbus apparuit. Talemq; gratiam ibi in aduentu pignorum beati patroni Dominus tribuit, vt virtutes, quæ ibidem illa die factæ sunt, enarrare per longum sit. Nam tantum in Christi amore populus ille promptus est, vt omnes martyrium libentissime susceperent, si tempus persecutionis adesset.

NAm & Ulrogotha Regina, auditis miraculis, quæ ad locum fiunt, quo sancta membra quiescunt, tanquam sapientiam Salomonis, expetijt corde deuoto prospicere. Abstinens ergo se à cibis & somno, præcurrentibus etiã largissimis elemosynis, peruenit ad locum sanctum, ingressaq; basilicam timens, & tremēs, nequaquam audebat adire sepulchrum, indignam se esse proclamans, nec ibidem posse, obsistentibus culpis, accedere. Tamen deducta vigilijs nocte, & orationibus, ac profluis lachrymis, mane oblatiis muneribus multis, in honorem beati confessoris missas expetijt celebrari. Quæ dū celebrantur, subitò tres cæci, qui ad pedes beati antistitis longo tempore priuati lumine residebant, fulgore nimio circūdati, lumen, quod olim perdiderant, receperunt. Quo facto, clamor in cœlum attollitur magnificantium Deum. Ad istud miraculum currit Regina, currit & populus, mirantur omnes fideli mulieris, mirantur gloriam confessoris: sed super omnia collaudatur Deus noster, qui tantam virtutem præstat sanctis suis, vt pereos talia operari dignetur, tale inter reliqua luminaria huic mundo beatum Martinum imensum sydus attribuens, per quem eius tenebræ resulgerent: Qui verò sicut oliua fructifera, per singulos dies factis exhibet gloriam

am

am Domino, & conuersionibus iustorum.

De eo, qui pustula in extremis positus laborabat.

SED nec prætereundum est, quod venerabilem conseruum meum Fortunatum presbyterum retulisse cōmemoro. Quidam in Italia dum veneno pustulæ peruasus in discrimine sic ageretur, vt viuere desperaret, aliquos interrogant, ad templum beati Martini quis fuerit: Tunc quidam ex assistantibus asserit se fuisse. Requirijt agrotus, quid idem pro benedictione detulerit. Qui negat, se aliquid præsumpisse. Quem iterum interrogat, qua tunc veste indutus sit, cū ad templum sancti peruenit. Respondit, quod ea, qua super se, ipso tēpore utebatur. Tunc abscissa fideliter indumenti particula, imposuit super pustulam. Mox vt agri menbra tetigit, vulnus pustulæ veneni vim perdidit: Quæ tali medicamine virtutem sancti protulit, & infirmum refert incolumem. Hanc apud Italos asserens spiritalem vigere medelam, vt si quis pustulæ percutiatur vulnere, ad propinquum, quod fuerit beati Martini oratorium habeatur per fugium, & aut ex velo ianug, aut palliolis, quæ pendet de parietibus, quicquid primum raptum fuerit, sit salubre. Hęc medela genitorem suum carnalem ab interitu pustulæ, vt ipse patris sui testis asserit, liberauit.

X 4

De

Idem his verbis retulit, in cacumine Castellæ regionis Italia, quod dicitur Tertium, oratorium beati Martini fundatum esse, ibique turri vicinæ, quotiens incurfione barbarorum per fraudem hostis accederet nocturnis insidijs, quisquis deuigilantibus habuisset in turre lanceam, aut spatam, vel cuspillum, seu grafium protulisset ex theca, ferè per horæ spacium tale lumen reddebatur ex vniuerso gladio, tanquam si illud ferrum verteretur in cerum. Et mox ex ipso signo custodes admoniti, magis intenti vigilijs, hostes latebrantes, lapidibus exturbabant. Quod opi sancti Martini recto iudicio reputatur, qui vicinitate sua sibi deuotis populis sedulam exhibuit, presentemque custodiam.

De oleo Cicendilis super picturæ beati.

CAP. XV.

ET hanc virtutem à supradicto cognouimus Fortunato, qui sibi in Rauenna, & Felici & Rethorico socijs suis ex oleo, quod sub imagine picturæ beati Martini in cicendili ardebat, dum tetigerunt oculos, lumen redisse confessus est.

De Placido Procureto.

CAP. XVI.

Similiter in prædicta vrbe dum Placidus procurator desperatus à medicis, ad illud puellarum oratorium sibi vicinum con-

confugeret, & in atrio decubaret, venit noctu ad Abbatissam beatus Martinus per somnum, quam requirès quid faceret, ait, se quiescere. Dicit sanctus ad illam, in Gallias habuisti iam redire, sed propter istum, qui foris iacet in atrio, me remoraturum profiteor. Tunc surgens Abbatissa, & referens visum, fidem fecit homini, quia de periculo liberaretur. Quod certè meruit obtinere. Sed ut prædictus presbyter asserit, multum desiderabilis in locis Italicis veneratur, quàm ubi propria membra recubant: in tantum ut frequentia miracula nec sparsa colligantur in verbis, nec tamen finita recondantur in paginis.

De his quæ Ambianis gesta sunt.

CAP. XVII.

IN porta Ambianensi, in qua quondam vir beatus pauperem algentem chlamide decisa contexit, oratorium à fidelibus est edificatum, in quo nunc puellæ religiosæ deseruiūt ob honorem sancti Antistitis, parumper habentes facultatis, nisi quod eas deuotorum alit sæpe deuotio. Tamen eis quodam tempore pauca apud aluicaria fuerant data, quæ cum quidam inuidus aspexisset, ait intra se, Vtinam aliquid de his vasis possem auferre. Sequuta autem nocte instigatus à demone, ablatis tribus vasis nauim onerat, ut scilicet transito amne sibi facilius quæ abstulerat, vendicaret. Sed credo ei impedimentum fuisse hoc furtum, sicut postea manifestè probatum

batum est. Igitur cum sole oriēte ad portum fluminis causa transmeandi homines properarent, nauim ad littus aspiciunt, apesq; ex aluarijs cateruatim emergere, hominemq; seorsum iacere prostratum. Sed putātes eum a somno occupatū (sicut didiceāt iā a puellis furtum factum) quantocius properant ad alligandum eum, sed accedentes mortuum reperiunt. Statimq; puellis notum faciunt factum, & quod furto raptum fuerat cellulae restituunt, admirātes tam velociter in homine diuinæ vltionis accessisse sententiam.

De Siroiabense oratorio.

CAP. XVIII.

Sic & apud Siroiabense oratorium, cuius altarium sancti confessoris manus alma sacrauit, dum pleriq; beneficia expetita mererentur, quidam paralyticus adueniens cereū in status sui altitudine nocte tota vigilans retinuit, qui mane facto, vt lux reddita est mūdo, absolutis gressibus, populo teste, incolumis exiliit.

De Bella ceca.

CAP. XIX.

Nec hoc silebo, quid cæcitati contulerit, cum beati sepulchrū deuota mulier expetisset. Quædam de Turonico territorio femina, Bella nomine, amisso oculorum lumine grauitè laborabat. Et cū die noctuq; incessabilibus doloribus vrgeretur, dicit suis, si ad basilicam Domini Martini ducta fuisset,

sem, cōtinuò sanitatē recepissē: cōfido etenim, q̄ possit oculis meis lumen infundere, q̄ potuit pauperis lepram osculo libato sanare. Deinde adminiculo deducēte venit ad sanctū locū, ibiq; ieiunijs, & orationibus crebris infliēs, visū quē amiserat, recipere meruit. Et ita sanata est, vt quæ cæca venerat alio producente, cæcis affatim dux futura regressa sit.

De Ammonio præcipitato.

CAP. XX.

ET quia bis aut tertio de sola glorioso nominis imprecatione & virtutes factas, & pericula sedata narrauimus, quale cuidā pereunti in ipso mortis præcipitiō beatus Potifex inuocatus sustentaculum præbuerit euoluam. Ammonius quidam vices agens sanctæ Basilicæ, dum de ecena madefactus vino veniret, de rupe excelsa, quæ viæ coniungitur, inimico impingente præcipitatur. Erat autem profundum loci illius ducentorum pedum. Cumq; per profunditatem præcipitijs illius rotaretur, & deorsum sine alarum remigio volitaret, sancti Martini auxilium per singula descensionis suæ momēta clamabat. Tunc quasi manibus aliorum de iumēto suo excussus, super arbores, quæ valli inerant, deiicitur, Et sic paulatim per singulos ramos descendens, sine mortis periculo ad terram vsq; peruenit. Tamen vt opus insidiatoris non vsquequaque videretur cassatum, quod fuerat inchoatum, pedem eius leuiter la dir.

Sed

Sed veniens ad gloriosi domini templum, orationi incumbens omnem vim doloris amisit,

De alio appenso.

CAP. XXI.

Non credo haberi superfluum, si insecratur lectioni, qualiter inuocatio nominis eius vitam præstiterit morituro. Quodam loco vnus propter furti scelera comprehensus, atque grauitè verberibus æctus, ductus est ad patibulum, vt condemnaretur suspendio. Cumque in hoc exitu morte iam appropinquante venisset, orandi spatium petijt. Tunc sicut erat ligatis post tergum manibus, iactauit se pronus in terram, & cœpit cum lachrymis inuocare nomen beati Martini, vt si & in hac necessitate non succurreret, vel à culpis eum in posterum excusaret. Cumque completa oratione suspensus fuisset, recesserunt milites à loco illo: ipse autem ore semiaperto parumper labia mouēs, sancti Martini semper nitebatur auxilium implorare. Discedentibus tamen illis, statim solutæ sunt manus & pedes eius. Et sic per biduum pendente eo, reuelatū est cuidam religioso vt eum tolleret. Qui veniens inuenit eum adhuc viuentem. Tunc adiutorio beati Martini de patibulo depositum, incolumem adduxit ad Ecclesiam. Videntes verò eum, stupecebant, & admirabantur, dicentes: Quomodo viuit. Et interrogabant eum qualiter

liter liberatus esset. Ille autem dicebat. Beatus Martinus me de præsentī morte eripuit, & hucusque perduxit. Verè hanc ego virtutem in hoc homine ostensam, iuxta sensus mei intelligentiam non inferiorem censeo, quàm mortuum suscitatum: Quem sic beatus confessor confraçto, vt ita dicam, mortis hiatu, & eius ab ore retractum vitæ restituit. Quivsq; hodie ad testimoniū virtutis beati viri viuus habetur in seculo.

De Leomere contracto.

CAP. XXII.

Quid etiam in Còdatensi diocesi actum sit, nō præteribo. Locus autem ille crebris virtutibus illustratur. In hoc enim vir beatus sarcina carnis abiecta, migravit ad dominum. Leomeris ergo quidam nomine, seruus cuiusdam hominis Andegauini, ab angue percussus, contracta manu ligatur, lingua quoq; rigeat, multoq; tempore in hac debilitate detentus, neq; sibi, neq; Domino aliquid operis exercebat. Hic fide commoitus, cū ad beati basilicam vigilasset, directa manu, liberataq; ab omni impedimento, lingua beati Martini miraculum populis testabatur dicens, Ecce quid in hac nocte sanctus Dei operatus est, me teste probate. Reuersus autem ad Dominum suum narravit ei omnia quæ acta fuerant. Sed ille nimè virtutem gloriosi Pontificis credens, ad solitum eum adaptat seruitium. Qui cū ope-

operari cepisset, rursum in debilitatem redigitur. Intelligens autem Dominus eius, Dei hoc esse mysterium, trāsmisit eum iterum ad locum, in quem prius abierat. Ad quem ille cum maxima deuotione perueniens, data illi sanitate, quam prius habuerat, instauratur.

De Chranio soluto à cathenis.

CAP. XXIII.

Dignum existimaui & illud non omittere in relatu, quod, Viliathario presbytero referente, audiui. Tépoꝛe quo propter perfidiam Chranius iram Clorarij Regis incurrerat, ad basilicā sancti Martini confugit, atq; ibidē in cathenis positus custodiebatur, sed virtute beati præfulis comminutæ cathenæ stare non potuerunt. Nescio autem quia imminente negligentia foris atrium comprehensus est. Quem oneratum ferro, vinctisq; post tergum manibus, ducebant ad Regem. At ille voce magna clamare cepit, & vt sibi beatus Martinus misereretur, orare, nec eum sineret abire captiūum, cuius deuotus expetierat templum. Statimq; in eius vocibus, orante beato Euphronio Episcopo de muro ciuitatis contra basilicam, dissolutæ sunt manus eius, & omnes bacæ cathenarum confractæ ceciderunt. Perductus autem vsq; ad Regem, ibi iterum in cōpedibus & cathenis constrictus retinebatur. Sed inuocato nomine sepe dicti patroni, ita omne ferrum super eum cōminutum est, vt putaret

res illud fuisse quasi figulum. Hoc tātum erat in spatijs, vt nō solueretur à vinculo, quoad usq; nomen illud sacratissimum inuocasset. Inuocato autem omnia soluebantur. Tunc Rex altioris ingenij videns virtutes sancti Martini ibidem operari, & ab onere vinculorum absoluit eum, & pristina restituit libertati. Hæc ab ipsius Viliatharij presbyteri ore coram multis testibus factum esse cognoui. Vtinam se mihi in tali virtute dignaretur manifestare beatus confessor, & sic absolueret meorum ligamina peccaminum, sicut super eum contriuit vasta pondera cathenarum.

De Alpino Comite debili.

CAP. XXIII.

ALPINVS quoque Comes Turonicæ Ciuitatis cum per totum annum grauius ab vnus pedis dolore consumeretur, & nocte dieq; requiem non haberet, atque inter ipsas torturæ suæ voces beati Martini iugiter auxilium imploraret, apparuit ei beatus confessor in visu nocte, hilari vultu arridens, & consueta deferens arma, beatum signaculum sanctæ crucis super pedem infirmū mīposuit. Mox omni dolore fugato sanus surrexit de lectulo.

De Charigisto contracto.

CAP. XXV.

His

HIS expertis Charigistis Referendar-
ius Regis Clotarij, cui manus & pes
des ab humore contracti erant, venit
ad sancti basilicam, & orationi incumbens
per duos aut tres menses, à beato Antistite vi-
sitatus, membris debilibus sanitatem obti-
nere promeruit: Qui postea antedicti Regis
domesticus fuit, multaquē beneficia populo
Turonico, & seruiantibus beata basilicæ mi-
nistravit.

De Aquilino amente.

CAP. XXVI.

Narrabo & illud, qualiter diabolica ar-
tis insanig ad eius basilicam denuden-
tur. Quidam Aquilinus nomine, dum
venationem cum patre suo in syluis Franciæ
exerceret, pauorem pessimum, inimico insi-
diantie incurrit. Erat enim ei tremor cordis,
& interea videbatur extensus. Parentes verò
eius intelligentes eum diaboli immisione
coarctari, vt mos rusticorum habet, à sortile-
gis, & ariolis ligamenta ei, & potiones defe-
rebant. Sed cum nihil valeret mos ille, sancti
Martini auxilia prompti, dolore cogente, re-
quirunt, dicentes: Potest in his insidijs nuda-
re malitiam, qui detexit vmbra multam,
vt audiuius, falso religionis nomine ado-
ratam. Quem de regione commotū miserūt
ad sanctam basilicam, ibiq; in oratione cum
summa parcitate se continens, opem sancti
poscebat assidue. Cumq; in hac fide diutius
com-

commoratus esset, omni pauore dempto, sen-
sum vt habuerat ante, recepit. Oblitisq; pa-
rentibus in eo loco vsq; hodie pro beneficio
accepto deseruit.

De Charinaldo debili. CAP. XXVII.

SED & Charinaldus quidam per venatio-
nem similes incurrens insidias, latus vnū
debilitata manu ac pede perdiderat. Qui
ad gloriosum templum famulorū manibus
deportatus, ieiunijs & orationibus se subdēs
assiduis, per totum ferē annum, omnium
membrorum sanitate recepta, gaudens re-
meauit ad propria. Et ideo monemus, vt nul-
lus sollicitetur ab ariolis, quia nihil vnquam
proderunt infirmis. Plus enim valet parum-
per de puluere basilicæ, quàm mille cum me-
dicamentis insanix.

De fune abscisso. CAP. XXVIII.

DE puluere, aut cera loci illius, vel quic-
quid rapere quis potuit de sepulchro,
quantæ virtutes aut assidue fiant, aut
factæ sint, quis vnquam poterit inuestigare,
aut scire? Vnum tamen manifestum miracu-
lum, quod à fidelibus comperi, putauī crimē
tacere. Vnus fide plenus expetiit, vt aliquid
pignoris de sancti basilica secretius deporta-
ret. Et multis conatus vicibus, nunquam po-
tuit, dum publicè non præsumpsit. Reuerti
autem cupiens, nocte ad funem illum, de quo
signum commouetur, aduenit. Ex quo fune
decisam cultro particulam, secum detulit. Re-
gref-

gressusq; ad domum, multis exinde infirmis sanitatem accommodauit, ita vt non dubiū esset ægrotum euadere, qui pignus illud meruisset fideliter osculari. Ecce quid sancte prestatas fidelibus, qui tua mœnia expetunt piē. Per te saluantur, qui pignora vortuē detulerint, & subsequente tuo auxilio, liberantur. Sed hæc omnia fides strenua operatur, dicen-
te Domino, Fides tua te saluam fecit.

*De Chariberto Rege, qui res ecclesiasticas peruat-
sit. CAP. XXIX.*

Videtur, nec sildum, qualiter vir beatus præsidia famulis ad res suas defendendas quaquā iubet accommodat. Charibertus Rex cum exosis clericis, Ecclesias Dei negligeret, despectisq; sacerdotibus, magis in luxuriam declinasset, ingestum est eius auribus, locum quendam, quem basilica sancti Martini diurno tempore retinebat, sibi iuri, reddiq; debere. Loco autem illi Nauicellis nomen prisca vetustas indiderat. Qui accepto iniquo consilio, pueros velociter misit, qui Remiculam illam in suo dominio subiugarent. Cumq; hæc rectē possidens videretur habere, iussit in locum illum stabularios cum equitibus dirigi, ibiq; sine æquitatis ordine præcepit equos alii. Accedentes ergo pueri fennum quod coacervatum fuerat, accipiunt in equorum expensas. Cumq; iniūctum studiose ageretur seruitium, atq; equi appositum fennum cepissent expendere, corripitūtur rabie.

Ec

Et frementes adinuicem diruptis loris, per plana prosiliunt, & in fugam vertuntur, & sic male dispersi, alij excacatur, alij rupibus præcipitantur, alij se sæpibus ingerentes, palorū acuminibus transfodiuntur. Tandem stabularij iram Dei intelligentes, paucos extra terminum loci, quos assequi potuerunt expellunt, sanosq; recipiunt, nunciantes Regi rem illam iniustissimē retineri. Et ideo hæc cum fuissent perpessi dixerunt: Dimitte eam, & erit pax tibi. Qui furore repletus sic dixisse fertur, siue iuste, siue iniuste reddi debeat, regnante me, hanc basilica non habebit. Qui protinus diuina iussione transitū accipiens quieuit. Adueniente autem gloriosissimo Sigiberto Rege, in eius regnum, ad suggestionem beati Eufronij Episcopi hoc in domo sancti Martini restituit, quod vsque hucab eius basilica possidetur. Audite hæc omnes potestatem habentes: Sic vestite alios, vt alios non spoliatis: hoc adiungite vestris diuitijs, vt damna non inferatis Ecclesijs. Vindex est enim Deus velociter seruorum suorum. Et ideo monemus, vt qui de potestatibus hæc legerit, non irascatur. Nam si irascitur, de se fatebitur dictum.

De Eustochio Pictauensi.

CAP. XXX.

Simili conditione beatus Confessor in rebus sibi iniuste ablati apparuit. Eustochius quidam cum plerunq; con-

Y 2

tra

tra iustitiam sanctum Episcopum de hereditate Baudulphi cognati sui pulsaret, qui hanc dem basilicam sancti Martini instituerat, commotus ab eo per insidias & iniurias, beatus Pontifex aliquid ei de rebus illis reddidit, Portantem autem illo hoc ad domum suam, protinus filius eius vnicus in febrem corruit, vnaque die & nocte grauiter estuans, expirauit. Cui tam praesto fuerat mortis occursum, quam velociter pater eius de rebus sibi non debitis effectus est Dominus. Qui in exemplum Giezi possedit aurum, & argentum, sed, quod illis erat pretiosius, acquisita animae lepra, amisit filium: nec vnquam meruit deinceps alium adipisci.

De eo, qui in sancta porticu peierauit.

CAP. XXXI.

Quam praesens, & super alium ultio diuina processit, qui in sancta porticu peierauerat, ad comprimendam perfidiorum audaciam non silebo. Cum ad maculam illam, quam sanctus suo beneficio deuotorum elemosynis pascit, quotidie a fidelibus necessaria tribuantur, consuetudinem benedicti pauperes habent, ut cum multi ex his per loca discefferint, custodem inibi derelinquant, qui quod fuerit oblatum accipiat. Quidam ergo deuotus vnum trientem mercedis intuitu detulit, quem custos loci collectum fratribus occultare non metuit. Conuenientes autem pauperes ad sextam, sciscitari sunt ante-

tediū custodē, quid sibi beatus pastor solita pietate respiciens transmississet, audierat enim bideam aliquid fuisse largitum. Qui ait cum sacramento, Per hunc sanctum locum & virtutes domini Martini, quia hic amplius non venit, quam vnus argenteus. Nec dum enim verba compleuerat, sed adhuc in ore sermō pendebat, cum statim tremens corruit in terram, suoque lectulo aliorum manibus redditus, cepit grauiter singultare. Interrogatus autem a circumstantibus quid sibi esset, respondit, trientem illum quem pauperes requirebant, periuravi, & idem me praesens vindicta flagellat, sed rogo ut eum accipientes reddatis maculae. Quo reddito, statim emisit spiritum. O infelix, qui sic ab iniqua cupiditate praeventus periit, ut & lucrum vitae perderet, nec damna captae pecuniae possideret. Sed ad quid non mortalia pectora cogis execranda cupiditas? Quae inuida quondam viduae duobus minutis coeleste Regnum mercandi causa fueras, hunc per vnum trientem ad ima praecipitas, & quae Iudam appendisti laqueo in magistri pretio, hunc per paruum numisma demergis in tartara. Satis ergo haec ad comprimendam malorum temeritatem dicta sufficiant.

Quod me virtus eius ab infirmitate restaurauit.

CAP. XXXII.

ERgo his exactis, quae circa alios gesta sunt, aggrediar: quae circa me indignum vir-

tus presentis est operata patroni. Anno centesimo sexagesimo tertio post assumptionem sancti ac predicabilis viri beati Martini Antistitis, regente Ecclesiam Turonicam S. Eufronio Episcopo anno septimo, secundo anno Sigiberti gloriosissimi Regis, irruí in valetudinem cum pustulis malis & febre, negatoque usu potus atque cibi, ita angebar, ut amissa omni spe vite presentis, de solis sepulture necessarii cogitarem. Obsederat enim me mors cum ardore, animam cupiens expellere de corpore. Tunc iam valde exanimis inuocato nomine beati Martini antistitis parumper conualui, & lento adhuc conamine iter incipio preparare, infederat enim animis, ut locum venerabilis sepulchri visitare deberem. Vnde tanto desiderio affectus sum, ut ne vivere me optarem, si tardius direxissem. Et quia vix euaseram ex ardore incommodi, cepi iterum feruore febris succendi. Nec mora adhuc parum fortis iter cum meis arripio, atque vel duabus, vel tribus mansionibus, ingressus sylvas, corruí rursus in febre, & tam grauitur agrotare cœpi, ut omnes me autumarent vitam amittere. Tunc accedentes amici, & videntes me valde lassum, dicebant, Reuertamur ad propria, & si te Deus vocare voluerit, in domo tua moriere, si autem euaseris, votiuum iter facilius explicabis, satius est enim reuerti ad domum, quam mori in exilio. Ego verò hæc audiens, vehementer lachry-

chrymabam, & plangens infelicitatem meam, loquutus sum cum eis, dicens: Adiuro vos per omnipotentem Deum, & reis omnibus metuendum iudicii diem, ut ea quæ rogo, consentiatis, de cepto itinere non desilitis, & si mereor S. Martini videre basilicam gratias ago Deo meo, sin aliàs, vel exanime corpus deferentes ibidem sepelire, quia deliberatio mea est, non reuerti domum, si non eius sepulchro meruerò presentari. Tunc vna pariter steterunt, quod ceperamus, aggredimur. Præcedente ergo præsidio gloriosi domini, ad basilicam eius aduenimus.

De Clerico nostro amente.

CAP. XXXIII.

EO tempore vnus ex clericis meis Armētaris nomine, bene eruditus in spiritualibus scripturis, cui tam facile erat sonorum modulationes appendere, ut eum non putares hoc meditari, sed scribere, in seruitio valde strenuus, & in commisso fidelis. Hic verò, inficiente veneno, à pustulis malis omnem sensum perdiderat, & ita redactus fuerat, ut nihil penitus aut intelligere posset, aut agere. Tertia autem nocte, postquam aduenimus ad sanctam basilicam, vigilare disposuimus, quod & impleuimus. Mane autem facto, signo ad matutinus commoto, reuersi sumus dormitum: qui lectulis quiescentes usque ad horam propè secundam dormiuimus. Expergefactus ergo, amota omni languoris &

cordis amaritudine, sentio me pristinam rece-
cepisse sanitatem, & gaudens puerum fami-
liarem, qui mihi seruiret, euoco. Exurgens au-
tem Armentarius velociter coram me stetit, &
ait: Domine ego parabo quod iusseris. At ego
existimans adhuc esse eum extensum, vade,
inquam, voca puerum. Et ait: Ego quaecumque
praeceperis adimplebo. Obstupescit inter-
rogo quid hoc esset. Qui ait: Intellego me val-
de sanum, sed vnus error est animi, quod ne-
scio de qua parte huc aduenerim. Et ita inci-
piens ita mihi impendit seruitium, sicut erat
solitus ante triduum. Tunc ego exultans &
flens praegaudio, gratias omnipotenti Deo
tam pro me, quam pro ipso refero, quod in-
tercedente patrono incolumem me corpo-
re, illum mente reddiderit, & vnus excursus
ex fide etiam alteri amenti, qui nec petere no-
uerat, salutem praestitisset. Sed nec hoc praeteri-
bo, quod post dies quadraginta eodem
die primo vinum delectatus sum bibere, cum
illud, faciente incommodo, usque nunc exo-
sum habuerim.

*Quod virtus eius ab agro nostro tempestatem
prohibuit. Cap. XXXIII.*

Nos vero reuertentes tres cereolos pro
benedictione beati sepulchri portauimus.
De qua cera quam multa virtutes factae sunt super frigorecticis, & alijs infir-
mis longum est enarrare. Sed vnum est multis
miraculum proferam, Agrum quandam pos-
sc-

sessionis nostrae grando annis singulis vastare
consueuerat, & tam grauitate squiebat, ut nihili-
dem cum venisset relinqueret. Tunc ego in
vineis illis arborem vniam, quae erat excelsior
ceteris eligens, de sancta cera super eam po-
sui. Post illam autem diem usque in praesens tempus
nunquam ibidem tempestas cecidit, sed veniens,
locum illum tanquam timens praeterijt.

De ligno beati Cancelli. Cap. XXXV.

Ide commouente, quidam ex nostris li-
gnum venerabile de cancello lectuli à mo-
nasterio sancti, me nesciente, detulerat,
quod in hospitio suo pro saluatione retine-
bat. Sed credo quia non sic honorabatur, aut
decorabatur, ut decuerat, cepit familia eius
grauius egrotare. Et cum penitus nesciretur
quid hoc esset, nec minueretur aliquid, sed
quotidie augetur deterius, vidit in visu no-
ctis personam terribilem dicentem sibi, Cur
sic tecum agitur? Qui ait: Ignoro prorsus unde
hoc euenerit. Dicit ei persona, lignum, quod
de lectulo domini Martini tulisti, negligenter
hic retines, ideo haec incurristi. Sed vade
nunc, & defer illud Gregorio diacono, & ipse
secum retineat. At ille nihil moratus mihi
exhibuit. Quod ego cum summa vene-
ratione collectum, loco digno reposui. Et sic
omnis familia in domo eius sanata est, ita ut
nemo ibidem deinceps aliquid mali perferret.

Quod

Quod virtus eius nobis inimicos inhibuit.

CAP. XXXVI.

FActum est autem quodam tempore, ut visitationis studio ad venerabilem matrem meam in Burgundiam ambulare. Cum autem sylvas illas, quæ trans Berberem fluvium sitæ sunt, præterirem, latrones incurrimus. Qui circumdantes nos, volebant spoliare & interficere. Tunc ego ad auxilia consue- ta confugiens, S. Martini præsidium flagita- bā. Quod mihi protinus dignanter assistens, ita eos cōterrui, ut nihil cōtra nos agere possent. Sed versa vice quæ venerat ut timerentur, time- re ceperunt, & cursu velocissimo fugere. Sed immemor Apostoli dicentis: Inimicos nostros potu ciboque debere satiari, potum eis offerri præcipio. Qui nequaquam expectantes, quan- tum poterant, fugiebant. Crederes eos susti- bus agi, aut inuitos contra possibilitatem ca- ballorum suorum currere cogi, & sic tribuen- te Domino, & iuvante patrono, quod dirige- bamur, aduenimus. De quantis me tribula- tionibus & ærumnis eripuit, in quantis mihi necessitatibus sua pietas assistit, vel quantas in me amaritudines sua virtute compescuit, nō dicam ad scribendum, sed etiam ad referen- dum, per longum est.

De dissintericis. CAP. XXXVII.

Quid de dissintericis dicam, ubi tam ve- lociter inuenitur medela, quam fide- liter fuerit inquisita? Nam vidi mulierē à dis-

si dissinteria per quinque menses laborantem, ita ut cum necessitas commoueret, inter ma- nus in loca necessaria transferretur, quæ si- mul & confortationem cibi, & virtutem cor- pusculi superfluè digerendo perdiderat, me indice, ad basilicam vigilasse. Reddito autem post nocturnas tenebras die, abrafo beati tu- muli puluere, & remedium haussisse, simul & poculum, eamque domi proprijs gressibus fu- isse redditam, quæ veniens ab alijs fuerat su- stentata.

De Energumenis, & frigoreticis.

Cap. XXXVIII.

Quid ego de energumenis, vel frigoreti- cis referam, quibus si verè fuerint par- citas & fides coniunctæ, mox admini- culante patrono, mente submouentur insi- diæ? Sic multi ex frigoreticis, dum vi febris pessimè quatiuntur, tota die inter altarium & sanctum tumultum debacchantes, ad vesp- erum hausto ex beato sepulchro puluere, con- tinuò promeruerunt accipere sanitatē. Nam Paulus Energuminus, qui legionem dæmo- niorum dicebatur habere, insistente inimi- co, machinam, quæ sanctæ cameræ erat pro- pinqua, conscendens dixisse fertur, Parca- tur vasculo, quod exutus inhabito. Et ex- fluas & præcipitans se deorsum, ita beati vir- tute leuiter in pavementum depositus est, ut nullum membrorum damnati corpusculi collideret.

De

MIRACULA
De Leomeria ceca. Cap.
XXXIX.

Leomeria quædã cæca atq; cōtracta, longō tēpore miserabiliter viuēs, dum iter per manus aliorum crebris occurribus verteret, quo ad basilicam itur, tandem ab eius pietate respecta, iacēs ad sanctum ostium, lumen pariter, gressumq; recepit. O si totum proderetur in publico, quod singuli quique dum fideliter poscunt, latenter accipiunt, & retinet occultum multorū conscientia, quod fideliter poscendo, clam quæsitā sanitas est adeptā. Quod si hæc, vt diximus, cuncta publicarentur, non solū liberos, sed nec ipsum mundum, vt ait Euangelista de Domino, arbitror potuisse recipere.

De Securo contracta.
Cap. XL.

Et quando sermo clausuram petit, vnum vobis adhuc præclarum miraculum priusquā finem accipiat, enarrabo. Adolescentens quidam nomine Securus, ex vtero matris egrediens, manum aridam pedemq; protulerat, & ita omnium membrorum siccata compago diriguerat, vt monstrum aliquod figuraret: Erat autem & iugo seruitutis innexus. Quem cum viderent domini suam iam per septem annos nihil omnino proficere, manibus deportando posuerunt eum ante sepulchrum, vt vel à prætereuntibus pasceretur, qui labore proprio alii non poterat. la-

Iacente autem eo in loco per multos dies, directus est pes eius qui fuerat debilis, manusq; eius sicca, infectis sanguine venis, sanata est, & ita omni corpore, accepta beati Confessoris ope, sanatus est, vt putares denuð fuisse renatum. Qui puerulus à Iustino comite redemptus, & ingenuus dimissus est: & post eā baptismum consequutus, vsque hodie sub patrocinio sanctæ Ecclesiæ persistit incolomis. Quis vnquam ista sic ex ordine inquire, aut referre poterit, vel laudare sufficiat? Tamen nos, quantum inuestigare potuimus, scribere, fideliter studuimus, hanc sperantes retributionem mercedis accipere, vt dum hæc leguntur in laudem sanctissimi sacerdotis, nobis fortasse tribuatur refrigerium pro delictis, dicente Poëta, Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Explicit liber primus.

INCIPIT PROLOGVS
in Librum Secundum.

Doniam perscripsimus virtutes sancti Martini, quas vidimus, vel à fidelibus viris de antea cōtempore reperire potuimus, ardetes valde in hac siti, ne traderetur ob.

obliuioni, quod Dominus exercere dignatus est, in laudem Antistitis sui, narrare etiam ea cupimus, quæ nostro tempore agi miramur, relinquere non parua materiam eloquentioribus sumētes autē magnalia, virtutum in nostris operibus, ut quod peritiam non dilatat in paginis, numerositas virtutum extendat in cumulis.

INCIPIT LIBER SE- cundus miraculorum sancti Martini Episcopi.

Qualiter à febre & dissinteria erutus sum.

CAP. I.

ANno centesimo septuagesimo secundi post transitum B. Martini Antistitis, Sigisberto gloriosissimo Rege duodecimo anno regnante, post excessum sancti Eufronij Episcopi, nō meo merito, cum sim conscientia tēterrimus, & peccatis obuolutus, sed tribuente fidei Deo, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, onus Episcopale indignus accepi. Mense autem secundo ordinationis meæ cum issem in urbem, incurri dissinteriam cum febre valida, & taliter agi cœpi, ut imminente morte uere omnino desperarem. Emittebantur autem assidue digestionum officia, quæ accipe-

re non poterant in expensâ, & erat horror cibi, cumq; ab inedia deficeret virtus stomachi, febris tantum erat virtus corporis: Nam nullatenus accedebat confortatio sumptuosa: Erat autem & dolor grauis totum aluum penetrans, & descendens ad ilia, non minus consumens tortura sua quàm febris exegerat, Cumq; sic ageretur mecum, ut non remansisset spes vitæ, sed cuncta deportarem in funere, nec valeret penitus medici antidotum, quem mors mancipauerat ad perdendum, ego ipse de me desperans, vocaui Armentarium architarium, & dico ei, Omne ingenium artificij tui impendisti, pigmentorum omnium vim probasti, sed nihil proficit. Perituro ex seculo vnum restat quod facias, Magnam tibi thiriacam ostendam, Pulverem de sacratissimo Domini sepulchro exhibe, & exinde mihi facito potionem, quod si hoc non valuerit, amissi sunt omnia euadendi præstigia. Tunc misso diacono ad antedictum beati præsulis tumulum, de sacrosancto puluere exhibuit, dilutumq; mihi porrigunt ad bibendum. Quo hausto, mox omni dolore sedato, sanitatem recepi de tumulo. In quo tam præsens fuit beneficium, ut cum darum fuerit hora tertia, incolumis procederem ad conuiuium ipsa die hora sexta. Visum est & hoc inferere lectioni, qualiter me Deus arguerit, ne ante me permitterem stultos & faciles, & beatis solemnibus obtestarem.

In

In crastino autem postquam conualui, die Dominico ad missam veniens, nolensq; me fatigare, vni presbyterorum gloriosa solennia celebrare præcepi. Sed cum presbyter ille nescio quæ rusticè festiua verba depromeret, multi eum de nostris increpare ceperunt, dicentes: Melius fuisset tacere, quàm sic inculcè loqui. Nocte autem insequuta, vidi virum dicentem mihi, de mysterijs Dei nequaquam disputandum. Testor enim quia hoc à me nō est compositum: sed ipsa verba quæ audiui, vobis exposui. Vnde dilectissimi nullus de hoc mysterio, etiam si rusticè videatur dici, disputare præsumat, quia apud Dei maiestatem magis simplicitas pura, quàm philosophorum valet argutia.

De infirmitate Iustini.

CAP. II.

GRatum arbitratus sum & illud non omittere, quod mihi in libro anteriore excidit, cum retulerim de cereolis illis, quos de sepulchro beati Antistitis sustuli, à quibus & tempestates sedatas, & alias infirmitates prohibitas dixi. Hos cum mecum detinerem, Iustinus vir sororis meæ in valetudinem irruit, & inualescente febre cum doloribus membrorum omnium, valdè ad extremum agi cepit. Nuncius hæc ad me delatus retulit, efflagitans vt si quid medicamenti reperire possem, morituro transmitterem, ne obiret. At ego in virtute beati Antistitis con-

confusus, vnum ex cereolis transmittito per puerum, dicens: Accendite illum coram eo, & in contemplatione luminis oratione fundat ad Dominum, & deprecetur omnipotentiam Antistitis, vt ei succurrat. Missus autem puer quod dederam deportauit. Quo accenso ante lectum ægroti, fauillam scirpi, quem iam ignis consumpserat, cultro eradunt, dilutumq; aqua ægro porrigunt ad bibendum. At ille vt hausit, sanitatem protinus recepit, incolumisq; redditus est nobis. Postea qualiter sibi virtus beati Antistitis subuenit, exposuit. Nam referre erat solitus, quod vbi primum oculis eius iubar luminis progressum à cereo pepulit tenebras noctis, protinus in contemplatione flammæ febris recessit à corpore, ac stomachus qui diu languerat inedia, cibum consolationis efflagitat, & qui tantum aquam puram ad restinguendum febris ardorem haurire consueuerat, nunc vinum desiderat. Facit hæc virtus Antistitis, quæ sæpe miseris opem proflua miseratione tribuit, & infirmis medicamenta largitur.

De Maurusa Cyragrica.

CAP. III.

VEre orne nimium progredi præsumēs, obsoleat paginam sermo rusticior. Maurusam quandam grauiter cyragricus corporis dolor affecerat, ita vt retortis ad crura pedibus, nullatenus se erigere posset. Erat enim & oculorum luce mutata, quæ

Z

longo

longo tempore grauitè agens, tanquā mortua putabatur superstes, nec erat ei spes alimonie, nisi aliquis ei manū misericordie porrexisset. Quotidie autem respectum intuens deuotorum, victus necessaria poscebat. Factum est autem, vt quo tempore extra solitū grauius ageret, nec poterat quoquam modō iuari membrorum officio, nisi quod tantum in pectore flatus spiraminis decurrebat. Quē iam valde exanimis rogauit, vt eam ad pedes sancti Martini deferrent. Ad quem locum cū manibus fidelium fuisset illata, dolore cogente, vociferans beati viri auxilium, vt sibi misereretur orabat. Tandem pietas illam respiciens, quæ pauperes dimittere nunquam cōsuevit inanes, in festiuitate sua laxata sunt fila neruorum arentium, & sic de dextera, quam per sex annos non leuauerat, signum beatæ crucis in os faciens, in pedibus restituta est, ita vt ad hospitium suum nullius vsa adiutorio remearet, oculorum lumine non recepto. Post annos autem duos iterum veniens ad beati patroni tumulum, cœpit attentius, sicut erat opportunum, orare: mox apertis oculis, in rediuita luce surrexit. Hanc virtutem idē hic scripsimus, quia postquā huc aduenimus, illuminata est. Nam antea à debilitate sanata fuerat.

De seruo Simonis presbyteri.

CAP. IIII.

Simo-

Simonis fidelissimi compresbyteri nostri seruus Veranus nomine, qui erat in commisis promptuarijs prælibatus, dum ad custodiam sibi depositam resideret, superueniente humore podagrico, pedū gressu multabatur. Qui cū per totum annum talibus doloribus vexaretur, vt etiam vicina in proximo posita commoueret, contractis subito neruis, ad plenum debilitatur. Quod videns Dominus eius, dolens exitium fidelis vernaculi, iussit eū ad pedes beati Antistitis deportari, promittēs votum, & dicens: Si eum reddideris sanitati, piissime Domine Martine, in illo die absolutus à mei seruitij vinculo, incillis capillis tuo seruitio delegetur. Positus ergo ad pedes pretiosissimi Domini, cū per quinque dies ibidē iaceret immobilis, sexta die sopore comprimitur, & obdormienti visum est sibi quasi in lectulo suo solito pedes extendere. Expergefactus autem sanus ab omni debilitate surrexit. Qui confurato capite, & accepta libertate, ibidē Domini vsibus deseruiuit. O admirabilem beati viri redemptionem. Quis vnquam de mille talentis sic redimet, sicut præsens nostrorum criminum suffragator, qui vno ictu, vnoque momento, sine nummismate auri, & corpus à debilitate, & conditionem soluit ab onere.

De Paralytico Antistodorensi.

CAP. V.

Z

Qui-

Quidam ex Antiodorensi oppido Man-
lulus nomine, deferentium manibus
ad beati Martini sepulchrum iactatus
est. Qui iugi oratione & ieiunio incumbens,
pedes quos intortos exhibuit, reddita subito
sanitate, retulit in usu consueto directos, &
ita sancti virtute reformatus est, vt qui alio-
rum manibus deportatus est, proprijs firmat-
us vestigijs, presentibus nobis confurgeret
sospes.

De Paralytico Aurelianensi.

CAP. VI.

ALIVS autem paralyticus ex Aurelia-
nensi territorio carruca deuectus, ve-
nit ad sanctam basilicam, qui diebus
multis iacens ad ostium illud, quod secus ba-
ptisterium ad medium diem pandit egres-
sum, beati Antistitis implorabat auxilium.
Factum est autem, vt vna die iacens, grauius
extra solitū torqueretur, ita vt vicini de pro-
ximo ad eius voces concurrerent. Dissolue-
bantur autem ligaturæ neruorum eius, & di-
rigebantur, propterea erat dolor intolerabi-
lis, & sic tribuente patrono, erectus super
plantas, flens præ gaudio, populo teste surre-
xit. Qui continuò clericus factus, & in sospi-
tate firmatus, ad domum egressus est.

De Paralytico ex Biturigo.

CAP. VII.

SED & alius gressu debilis, nomine Leu-
bouius, iam clericus, adueniens, sed per
terram

terram se trahens, quia paupertate faciente
non habebat qui eum ferret, de die in diem
beati Martini limina requirebat. Qui dum
quadam die à foris ad sancti pedes fleret, di-
rectis genibus atq; pedibus, spectante popu-
lo sanitatem recepit. Tres virtutes istas ipsa
die factas fuisse constat, quo Sigisbertus glo-
riosissimus Rex Secanam transiens, sine col-
lisione exercitus pacem cum fratribus fecit.
Quod nullus ambigat, hanc tertiam beati
Antistitis fuisse victoriam.

De cæco illuminato.

CAP. VIII.

EO quoq; tempore cæcus quidam ab ele-
mosynarijs postulans, cui non erat ali-
ud in victu, nisi aliquis ei manum por-
rexisset pietatis intuitu, nec erat domi præsi-
dium, nisi miseratio deuotorum, die vna dū
ante sanctum sepulchrum fixis staret vesti-
gijs, subito corripuit eum dolor in oculis. Et
cū grauius ab hoc dolore consumeretur,
cœperunt eius oculi spumam emittere. Et sic
erumpente à palpebris sanguine, in rediuiū
lucem renascens, lumen, quod olim perdi-
derat, videre promeruit.

De alia cæca.

CAP. IX.

QUodetrudis quædam de Vicomadensi
territorio, oculorum lumen perdide-
rat: Quæ relinquens domum & patriā,
fide cōmonente, venit ad sanctam basilicam,

ibique diebus multis deseruiens, vnus oculi meruit recipere visum. Quæ mox oblita viri & filios, vesteque mutata, ad religionem Ecclesiasticam. Domino inspirante, transiuit.

De muliere a profluvio sanguinis liberata.

CAP. X.

SED ne hoc silebo, qualiter, velut ex veste Redemptoris nostri, ad beatum sepulchrum fluxus sanguinis sit siccatus. Mulier quædam ex Aruerni veniens cum viro suo de pago Transiliensi, profluxu sanguinis ægrotabat, secus autem atrium basilicæ mansionem habebat. Quæ diebus singulis ad sancti confessoris limina iacens prostrata, opem sanitatis poscebat. Factum est autem, vt quædam die accedens ad sanctum sepulchrum orans, & osculans, de palla, quæ super est posita, aures & oculos sibi tangeret. Protinus siccato riuo sanguinis, ita sanata est, vt putaret se redemptoris fimbriam contigisse. Cuius vir in valetudinem ruens, ad ostium basilicæ manibus depositus aliorum, fideliter exorans, restricta febre, conualuit. Et sic pariter hic ab incommodo: hæc a profluvio sanata, magnificantes Deum ad propriam domum regressi sunt.

De muliere clauda.

CAP. XI.

CONIUNX Aniani Tribuni, nomine Vni-
mola, nocte conterrita a pauore, vsum
vnius pedis perdiderat, & ita in debilitatem

catam corruerat, vt aliorum manibus sustentaretur euecta, si quo proposuisset accedere. Quæ ad beati Martini pedes deposita, nocte tota cereum manu pro voto detinuit, nobis in basilica vigilantibus. Mane autem facto, moto matutinis signo, super pedem debilem cõstitit, ita vt omni debilitate sedata, ad metatum suum proprijs gressibus, nullo sustentante liberè remearet.

De dissinterico sanato.

CAP. XII.

QUODAM autem tempore cùm beatus Germanus Parisiacæ vrbis Pontifex, ad festiuitatē Antistitis gloriosi accederet, Regiamundus tunc diaconus, nunc Episcopus, in seruitium eius accessit, grauitèr à dissinteria laborans. Sed beatus Germanus prius ad urbem Ecclesiæ suæ, quæ in hoc territorio sita est, venit. Igitur cùm ante noctem vigiliarum solennitatis eius Turonum aduenire cœpisset, diaconum in vrbe residere iubet, dicens: Ne forte fatigeris cundo, & aliqd tibi deterius contingat. At ille, Potestas, inquit, Dei est, quæ nos iubeat iuxta meritum pati: Nam ego non exeo aliter, nisi ad basilicā Antistitis eam: confido enim, quòd si tumulum eius adiero, saluus ero: Et statim ascenso equo, ad basilicam venit. Mane autem accepta potione de puluere sepulchri, sedata protinus infirmitate, conualuit.

MIRACVLA
De cæco illuminato.
CAP. XIII.

VRsulfus autem quidam ex Turonica ciuitate de pago trans Ligerim, cæcus beati Martini suffragia expetijt. Qui duobus assidue mensibus ad eius templū deferuiens, in ieiunijs, orationibusq; perdurabat. Factū est autē in vna resurrectionis dominicæ die, dum esset ad pedes Dñi, & cum reliquo populo missarum solennia spectaret, subito apertis oculis cuncta clarè cernere cepit, ita vt ad sanctum altare cōmunicādi gratia, nullo ducēte, veniret. Quæ autē fuerit causa cæcitatē, dicam. Primo die Paschæ iussus est a Dño suo, vt agros circuiret, inuentumq; aditū, vnde pecora introibant, obseraret. Dū eū claudere conatur, vt diximus, ex cæcatus est. Tunc ad sepulchrum veniens, & eiulans, visum, quem perdiderat, flagitabat. Die autē illa dum populo gratia Dominici corporis traderetur, & beatus Antistes lumē reddere dignatus est, ac elucente sole luminum suorum refulserunt stellæ. Quis vnquam, rogo, talis medicus poterit inueniri, qui in vna infirmitate duas contulerit medicinas? Ecce in vno cæco duas virtutes operatus est, nam & corporales oculos ad contemplanda terrena aperuit, & cordis oculos vt ea non concupiscat illuminauit, & ad suum dignatus est dicare seruitium. Quem (vt ita dicam) renasci denuo fecit in mundo.

De

De puella paralitica.
CAP. XIII.

SED neq; hoc reticebo, quod in sua festiuitate operatus sit hic patronus. Palatina quædā paralisis humore percussa, vsu gressuum perdiderat, ita vt contractis in poplitibus nervis, calcaneos ad crura coniungeret. Quam pater Turonum deferens, ante pedes beati Martini deuotus exposuit, ibiq; tribus mensibus iacens, stipem à prætereuntibus postulabat. Factum est autem, vt in die insignis solēnitatis beati viri, illa, nobis missas dicens, in loco, quem superius nominauimus, fideliter exoraret. Cumq; nos ritè sacrosancta solennia celebrando contestationem de sancti Domini virtutibus narrarem, subito illa vociferare cepit, & flere, indicans se torqueri. At vbi expedita contestatione, omnis populus sanctus in laudem Domini proclamauit, statim dissoluti sunt nervi, qui ligati erant, & stetit super pedes suos, cuncto populo spectante: Et propiciante Domino, vsq; ad altare sanctum ad communicandum proprijs gressibus nullo sustentante puenit. Quæ vsq; hodie incolumis perseverat.

De cæco illuminato.

CAP. XV.

Merobandus quidā ex pago Pistauenſi dum esset laborans in opere, cæcitate pessima, insidiatore imminente, percussus est. Qui cū sex annos in hac infirmi-

Z 5

tate

zate duraret, venit ad templū beati Martini
ibiq; assidue orationi incumbens, in crastina
die dum in festiuitate beati Martini staret, su-
bito visum est ei, circa se tanquam coruscationem
splendere, & statim apertis oculis, cun-
cta perspexit. Qui continuū clericus factus in
eodem loco, sanus abscessit.

De his quę nanta retulit.

CAP. XVI.

FVit & illud in signe miraculum, cū Do-
minus in die Epiphaniarū obtentu An-
tistitis Falernum produxit, ac de aluēi
fundo vinum eliciuit pauperi, qui quondam
latices in vina mutauit. Igitur cū quodam
tempore iter ageremus in pago Beluacensi,
ad Ligerim vsq; fluuiū peruenimus. Cumq;
ā nauta, qui nos ripę alteri trāsponere debe-
bat, sollicitē requireremus loca, in quę pesca-
turi procederemus, locum indicat dicens, sit
vobis beatus Martinus in adiutorium. At no-
stri ingrātē suscepērūt, dicentes: quod in eius
nomine nunquam visa est euenisse captura.
Ille autē, Haud dubium sit, quia pręstat hoc
virtus eius. Nam referam, inquit, vobis, quid
mihi hoc anno cōtigerit, vel qualiter per in-
uocationem nominis eius, opitulāte Domi-
no, quod optaui, promerui. Deniq; dies erat
Epiphaniarum, & ingressus in promptuario
nihil inueni, quod haurire potuerim, egres-
susq; orauit, dicens: Sanctissime Martine, trās-
mitte mihi in hac sacra solennitate aliquid
vini,

vini, ne epulantibus alijs, ego ieiunus rema-
neam. Dum autem hæc orarem, vocem in al-
tera ripa audio me vocantem, vt nauim ho-
mini, qui iter agebat, adducerem. Verū v-
bi acceptis contis, eō versus impetū fluminis
fulcare cepi, & vt in medio amne perueni, su-
bito excussus magnus ex gurgite piscis in na-
ui cecidit: quo confestim oppresso, transposi-
tis hominibus, domum regressus sum, ven-
ditotq; pisce vno vini, modio, cum ceteris sum
refectus. Ergo noueritis quā velociter in
illud, quod inuocatus fuerit, si petatur fide-
liter, apparebit. Testor autem Deum, quia hæc
ab ipsius nautę ore cognoui.

De Guntrano duce,

CAP. XVII.

QUodam die dum Guntranus Boso con-
tra vicum Ambianensem Ligerim flu-
uium transmearet, ac irrudentibus te-
nebris mundum nox horribilis retineret, su-
bito aduersante vento nautę turbantur in
pelago, separatisq; nauibus, quę pontem il-
lum sustinebant, & aqua vsq; ad summam re-
pletis, descendunt cuncti vsq; ad cingulum
cum ipsis nauibus in profundum, nequaquā
tñ nauibus subductis à pedibus. Exterritisq;
omnibus, Boso non raucē vociferans Beati
Martini auxiliū implorabat, & vt eis ad libe-
randum festinus occurreret, precabatur di-
cens fidenter suis, Nolite timere, scio enim
quod dextera sancti viri ad auxiliū porrigēdū
maxi-

maximè in necessitatibus sit parata. Hæc eo dicente, directis ab eo nauibus, mutatoque vento contrario in secundum, nullo pereunte, peruenit in littus, vbi tam præsens occurrit beati Confessoris suffragium, vt etiam argentum quod rapiente fluuio perdiderant, denuò fluuio in littus restituyente, reciperent.

De Laudulpho Lunatico.
CAP. XVIII.

Quidam ex Vianensi territorio Laudulphus nomine, grauiter à Lunatici demonis infestatione vexabatur, ita vt plerumq; ab hoste se vallari putans in terram corrueret, cruentasque ex ore spumas emittens, tanquam mortuus habebatur. Quod genus morbi Epilenticum peritorum medicorum vocitabat auctoritas. Rustici verò caducum dixere, eo quod caderet. Cunque se antedictus in hoc exitu videret affligi, audita beati præsulis fama, sanctam eius adiit basilicam, vt sibi præsentia cunctis suffragia subuenirent. Sed cum eodem in loco plenus fide venisset, ardentius eum sæuitia, & demonis pulsata audacia: nec ei licebat atrium egredi propter publicam demonum infestationem: in atrio tamen nihil nocebatur. Nam visibilibus cum magno armorum strepitu venientes, conabantur eum cassis telorum acuminibus perfodere. Quòd si se subderet terræ, ranarum super eum multitudo horribilis defili-

filire videbatur: sed & voces publicè ab eo audiebantur exprobrantium, & dicentium, Martinus quem expetisti, nihil poterit tibi subuenire, quia nostris es ditionibus mancipatus. Sed ille ad hæc fidenter & immobilis signum crucis opponens, terribiliter eos per aëra effugabat. Post has autem vacuas, & inanes emissiones, cum videret inimicus eum sibi vindicare non posse, dolis eum tentauit illudere. Componens nanque se in specie veterani, venit ad eum, dicens: Ego sum Martinus, quem inuocas, Surge, & adora coram me, si vis recipere sanitatem. Cui ait ille, Si tu es dominus Martinus, fac super me signum crucis, & credam. At ille audito nomine signi sibi semper contrarij, tanquam fumus euauit. Post hæc autem stans ad pedes gloriosi Domini, factus est in stupore mentis, & vidit beatam basilicam nouo lumine effulgere. Ex qua egrediens sanctus dixit ad eum. Exaudita est oratio tua, & ecce eris sanus ab infirmitate quam pateris. Postea beatæ crucis signaculum super caput eius faciens abscessit. Ille verò in se reuersus a motis omnibus insidijs, salutem se sensit integram recepisse. Tamen post receptam sanitatem cum cœpisset vino vti superflue, corpusque diu absente imbre aluisset, latus ei cum vno pede manuq; contrahitur. Sed parsimoniam iterum studens, caputq; tonsurans, rursus beati virtute redditur sanitati.

De

DVM singula quoque miracula beati viri succincte scribimus, nec ea in ampliori sermone expandimus, verendo valde, atque timendo iter carpimus inchoatum, ne forte dicatur a prudentioribus. Multum hoc poterat peritius extendi. Sed nobis in Ecclesiastico dogmate versantibus videtur, ut historia, quæ ad ædificationem Ecclesiæ pertinet, postposita verborum, breui atque simplici sermone texatur, ut & virtutem beati Antistitis prodar, & sapientibus fastidium non imponat. Quo facto & lector prouocetur in lectione, & sanctus probetur in opere. Theodorus remis diaconus cum præ humore capitis, decidentibus catharactis, oculorum aditus haberet per quatuor annos grauiter obsecratos, venit ad cellulam Condatisensem, in qua vir beatus transijt. Prostratusque ad eius lectulum, nocte tota lachrymis & orationibus deducta, immobilis madefecit terræ fletibus, tepuitque suspirijs eius venerabile lignum cancelli, Lucescente autem die, reseratis catharactis. Lumen, lumen videre promeruit. Quid vnquam tale fecere cum ferramentis medici, cum plus doloris negocium exercuerint, quam medela, cum distecto transfixoque spiculis oculo, prius mortis tormenta figurant, quam lumen aperiant? In quo si cautela fefellerit, eternam misero præparat cecitatem. Huic autem beato Con-

Cōfessori voluntas ferramentum est, & sola virtus vnguentum.

De Desiderio Energumeno.

CAP. XX.

IN qua cellula cum Desiderius Energumenus ex Auerno veniens, nocte integra debacchasset, mane facto, cepit declamare. Quod eum beatus Martinus incenderet. In his vocibus euomēs virulentum nescio quid cum sanguine, dæmone eiectione purgatus est. Infectumque sanie puluerem derelinquēs, cellulam egressus est sanus.

De homine manum contractam habente.

CAP. XXI.

Quidam in eodem loco manum debilem contractis digitis detulit, ita ut vngues in palma eius defixi, decurrente interdum sanguine, dolorem ei inimum generarent. Hic proijciens se ad antedictum gloriosissimi Domini tumulū, flens & deprecans, tam dolore instigāte, quam fide, postera die directis digitis, manum recepit incolumem.

De Remigia matrona.

CAP. XXII.

Similem infirmitatem Remigia matrona incurrens, ad beatam cellulam valde deuota peruenit. Quæ vigilijs & orationibus insistens, cum matriculam, quæ ibidem congregata est, pasceret, aridum brachium cum contractis digitis sanū extulit ad miscendum. Et sic tota die bñdictis pauperibus deseruiens;

niens, sospes remeavit ad propria. Hęc in posterum annis singulis antedictis fratribus alimentum sufficiens exhibebat. Factum est autem, ut quadam vice una puellarum suarum male à quartani tipi febre quateretur. Dum autem secundum consuetudinem veniens, pauperibus illis exhibet victum, sancti viri implorat auxilium: & per quatuor dies ad beatam cellulam continuè orationi atque ieiunij decubans, ab omni febre sanata puella, cum familia magnificans Deum domum regressa est.

De Viuaſto cæco.
CAP. XXIII.

TAlia exercens quidam Viuaſtus nomine, lumen recepit, dum scilicet pauperibus illis victus necessaria ministravit. Hic autem cecitate maxima per annos plurimos aggrauatus, habebat in consuetudine, ut veniens de regione sua ad antedictam sancti cellulam, pauperibus illis amplissimū alimentum exhiberet, vigilijsque deuotissime celebratis, eos in facietate reficeret: quibus ipse iuxta possibilitatem tanquam famulus seruebat. Dum igitur hæc per multos, ut diximus, annos impenderet, quadam vice impleto voto, seruitioque simul, prostratur ad cancellum sancti lectuli, orans, & valledicens regredi cupiebat. Post completam autem orationem exurgens, apertis parumper oculis, intuetur cortinam sericā de Cancelllo

cello pendere, & ait, Video tanquam pallium sericum hic appēsum. Cui aiunt sui, Veritate videre cognoscimus. Ipse autē cepit iterum flere, atque orare, ut beatus Confessor opus ceptum dignanter expleret. Qui dum orat attentius, obdormiuit, apparuitque ei vir per visum dicens, Vade ad basilicam domini Martini, & ibi plenam obtinebis sanitatem. Qui nihil moratus, famulorum manibus deductus, ut limina beati confessoris attigit, lumen integrum opitulante fide, recepit.

De homine omnibus membris contracto.

CAP. XXIII.

IN Biturico quoque fuit quedam mulier, que concipiens peperit filium, cuius poplites ad stomachum, calcanei ad crura contracti erant: manus verò eius erant adhærentes pectori, sed & oculi clausi erant. Qui magis monstrum aliquod, quam hominis speciem similabat. Qui cum non sine derisione multorum aspiceretur, & mater argueretur, cur talis ex illa processerit filius, confirebatur cum lachrymis, nocte illum Dominica generatū. Quem interimere non audens, ut monstratū est, tanquam sanum puerum nutrebat. Ad ultimum verò tradidit mendicis, qui eum accipientes posuerunt in carrucam, & trahentes ostendebant populis, muka per eum stipendia accipientes. Dum hæc per longa tempora gererentur, anno ætatis suæ vnde decimo, venit ad festiuitatem beati Martini, proiectusque à

foris ante sepulchrum miserabiliter decubabat. Transacta autem festiuitate, visum auditumque recepit. Inde reductus ad solitam consuetudinem, postulabat stipem. Post annum ferè aut eo amplius, venit iterum ad solennitatem, positusque est in loco, quo prius iacuerat, decursisque solennibus festis, directis omnibus membris, plenissimam obtinuit sanitatem. Quæ ne incredibilia fortasse videantur, ego eum sospitem vidi: nec audita ab aliquo, sed ab eius ore narrata cognoui. Sed quia dixi, parētibus eius hoc ob peccatum euenisse per violationē noctis Dominicæ: Cauete, o viri, quibus sunt iuncta coniugia: satis est alijs diebus voluptati operam dare: hanc autem diem in laudibus Dei impolluti deducite, quia qui in ea coniuges simul conuenerint, exinde aut contracti, aut epileptici, aut leprosi filij nascuntur: sitque hoc quod diximus, documentum, ne malum quod vna nocte cōmittitur, in multorum spacia annorum perfectatur.

*De Paralytico sanato.
CAP. XXV.*

ILLud præ cæteris admirandum miraculum nobis orātibus, explicabo, quod post immensum mœroris cumulum magnum nobis gaudium parefecit, dum & virtutes beati protulit, & quod titubabat, erexit, cordaque nutantia populorum, larga stabilitatis firmitate munivit. Nam cum in venerabili do-

dominicæ Natiuitatis nocte sacrosanctis deducta excubijs, procedētes de Ecclesia, ad basilicam sancti ire dispoheremus, quidam ex energuminis atrocior cæteris, cœpit nimium debachari, & decerpens se, atque collidens clamabat, frustra appetitis limina Martini, casto eius ædem aditis, quia vos propter multa crimina dereliquit, & ecce vos abhorrens, Romæ mirabilia facit. Ibi cœcorum oculis lumen infundit: ibi paralyticorum gressus dirigit, sed & alijs quoque morbis sua virtute finem imponit. Ad hanc diaboli vocem omnis populus exturbatur, & nō solum obruta membrorum minorum corda, sed etiam nos ipsi pauore concutimur. Ingredientibus autem nobis cum fletu magno basilicam, omnes pavimento prosternimur orantes, vt sancti viri præsentiam mereamur. Et ecce Bonulphus nomine, cui ante tres annos præ nimia multitudine febris, manus ambæ cum vno pede contractæ erant, & ad festiuitatem beati viri manibus directis, pede adhuc debili claudicabat, ante sanctum altare sternitur, orans vt qui sibi manus aridas restituerat, pedem quoque contractum simili virtute dirigeret. In hac autem oratione à febre nimia circumdatur, & tanquam extensus in eculeum, neruorum dolore torquetur. Interea de supplici dolor excitat contumacem, & qui venerat inquirere medicinam, cœpit inferre calumniam, Atebat enim, O Domine

Martine, sanitatem à te, non tormenta ques-
ni. Quam si non mereor, vel doloribus nō af-
fligat. Cūq; nos cum fletibus circumstantes
beati prastolamur aduētum, & inter hæc dū
sancta solēnia agerentur, oblati super altare
sacris muneribus, mysterioq; corporis & san-
guinis Christi palla ex more cooperto, mol-
liuntur contracturę neruorū, & disrupto post
infirmi poplitis corio, defluente sanguinis ri-
uo, pedem extendit incolumem. Quod vi-
dens ego, omnipotenti gratias egi, liminaq;
fletibus madefaciens, in hac ad populum vo-
ce prorupi, Timor à cordibus vestris omnis
abscedat, quia beatus confessor nobiscum
inhabitat, nec omnino credite diabolo, qui
nihil vnquam protulit verum. Ille ab initio
mendax est, & in veritate non stetit. Me autē
ista dicente, omnium luctus laxatur in gau-
dium. Ipse etiam infirmus coram nobis assur-
gens, in pedes constitit absolutus. Videns au-
tem hæc omnis populus in cælum clamore
prolato, plaudebat dicens: Gloria in excelsis
Deo, qui sicut quōdam pastores Angelorum
lumine, ita nos hodie præsētia confessoris
beati clarificauit, & cum nobis adesse præs-
enti virtute monstrauit. Et sic à timore ini-
mici omnes erepti, CHRISTI pręsidio robo-
rati sunt.

*De Paulo muto.
CAP. XXV I.*

Nec

NEC dissimili virtute per ipsum Epi-
phaniorum diem vir beatus apparuit,
cum os muti cuiusdam obstrusum co-
ram populo reserauit. Paulus quidam Cōda-
tensis clericus, à natiuitate procedens manus
clausas laborioso mundo protulit, in vsu la-
boris iners. Et hoc cur acciderit, utrū hic aut
parentes eius peccauerint, vt sic mancus nas-
ceretur, nō est nostrę discretionis absoluere.
Vnum tantum scimus, quod in eo sicut & in
reliquis infirmis est ostensa gratia Saluatoris.
Nam cū factus esset decē annorū, accrescen-
tibusq; vnguibus graues dolores manū pa-
teretur, eosdemq; ferre non toleraret, limina
beati Confessoris adiuit. Ibiq; diebus multis
cum summa parsimonia demoratus, digitos
directos, manusq; retulit sanas. Post annos
autē fere quinq; pessimum incurrit incōmo-
dum, & dum vi nimia febris atteritus, vocis
eloquutione mulctatur. Ereptusq; à febre si-
ne loquele officio permanebat. Sed taliter fu-
erat aditus oris eius obstructus, vt nec quali-
tercūq; mugitum posset emittere: sed anne-
ctens sum corrigia tres tabulas, manu fere-
bat easdem inter se collidēs, sonumq; quem
ab ore non dabat, tabulis proferebat. Hoc o-
pus vinitoribus vtile est, cū vineas ab infe-
stantium auium cateruis defensare conātur.
Cū autē venisset antedictus ad sancti basilicam
in ea nocte, in qua Dominus ioster t
SVS Christus fluētia laticū hauriens salerna
per-

perrexit, ad beati pedes vigilare disposuit. Transacto autem tempore mediæ noctis obdormiuit. Qui cum nescio quid per visum periculi cerneret, pauore conterritus, in hanc vocem primum obseratum aperuit os, Domine Martine, libera me. Et sic erumpens ab ore & faucibus eius sanguis, auditu pariter, & eloquium recepit.

De muliere paralytica.

CAP. XXVII.

CVM verò interempto Sigiberto Rege, Chilpericus Regnum, exemptus ab imminenti morte, cepisset, Ruceolenus cum Cinnomanicis grauitè ciuitatē Turoensem opprimebat, ita vt cuncta deuastans, nullā spem alimonie in domos Ecclesie, vel pauperū hospitalia relinqueret. Postera autē die legatos ad ciuitatem mittit, vt homines, qui propter culpā minime nobis incognitā ad sanctā basilicā residebant, extraherentur à clericis: Quod si differretur fieri, vniuersa, p mittit incendio cōcremari. Et nos hæc audientes, mœsti valde basilicā sanctā adimus, & beati auxilia flagitamus. Statimq; paralytica, quæ per duodecim annos fuerat cōtracta, dirigitur. Ipse verò Ruceolenus vltiorem ripam aggressus, morbo confestim regio sauciatur, atq; ab infirmitatibus herodianis, quæ enarrare longū videtur, allisus, & sicut cera à facie ignis guttatim defluēs, quinquagesima die ab hydrope conflatus interijt.

De

De muliere cæca.

CAP. XXVIII.

SED nec hoc silebo, quod illo tempore alueus fluij nutu Dei vel virtute beati viri absq; pluuiarum inūdationibus repletus, hostem, ne ciuitatem laderet, transire prohibuit. In die autem illa recurrentis solennitatis, qua Dominus pro salute mundi propensius, confuso proditore discipulo, epulum Apostolis ministravit, cum omnes ad Ecclesiam properarent desiderabilia Domino vota persolvere, quædam mulier diuturna cecitate grauata, cum esset in vrbe, flere cœpit, & dicere: Væ mihi, quia cæcata pro peccatis non mereor hanc festiuitatem cum reliquo populo expectare. Tunc cum fletu magno solo prostrata, nomen beati inuocat confessoris. Completa autem oratione luci pristine restituitur. Porro recepto lumine, ob reddendas Deo gratias ad beatā basilicā cum admirabili oculorū claritate peruenit. Sed & vnus ex energumenis die illa sancti virtute curatus est.

De duobus cæcis.

CAP. XXIX.

DVO cæci ex Biturica venientes, arefactis palpebris, & glutino vinctis, ad pedes Domini Martini orantes decubabant. Factum est autem in die festiuitatis suæ astate populo, dū virtutes de vita illius legēratur, factus est sup illos splendor corusco similis, & cōfractis ligaturis, quæ palpebras ob-

Aa 4

fe-

serauerāt, defluēte ex oculis sanguine, lateq;
vūū patente, cernere meruerunt.

De muliere muta.

CAP. XXX.

Mulier quādam, cuius os patulum ni-
mius dolor cum febre ligauerat, vt
nec linguam regere posset, sed tātum
mugitum vt animal, non vocem vt homo po-
terat emittere, fide instigante cum magna a-
nīmi confidētia atria boni confessoris ingre-
ditur, ibique multis diebus residens, stipem
simul atq; oris apertionem postulans, tandē
sancti virtute respicitur. Nam quadā die Do-
minica dum missarū solennia celebrarentur,
hāc in basilica cum reliquo populo stabat. Fa-
ctum est autem cum Dominica oratio dicere-
tur, hāc aperto ore cepit sanctam orationem
cum reliquis decātare. Ipsa aut cum iugo ser-
nitutis haberetur vincta, de rebus beati Con-
fessoris redempta est. Et nunc cum vocis of-
ficio ingenua perseuerat.

De muliere debili.

CAP. XXXI.

NEC minori miraculo se beatus vir ad-
esse inuocatum ostendit. Abra quādā
religiosa, vi febrium oppressa, omnem
vsum mēbrorum, sola tantum lingua famu-
lante, perdiderat. Nam cū manibus simul
ac pedibus contractis iaceret, & die nocteq;
flagitaret auxilium, visum est ei quadam no-
cte venisse ad se senem, qui molli tactu mēbra
eius

eius cuncta tractaret. Expergefacta mane sen-
tit pedes cū vna manu redditos sanitati. A-
lio verò die admonita per soporē, ad beatam
basilicam nihil retardans proficiscitur. Nox
aut illa erat vigilia transitus confessoris. Me-
die autem noctis tempore transacto, vigilans
nescio quo terrore concutitur, & subito ma-
nus eius contracta dirigitur. Stupēte autem
populo, cuncta quæ prius pertulerat, narra-
bat, cognoscens ipsius eādem fuisse virtutē,
prius in illa erectione pedum, quæ nūc in ma-
nus sue directione clarebat.

De oleo ad sepulchrum eius crescente.

CAP. XXXII.

CUm talia miracula quæ scripsimus, quo-
tidie cernamus, quid illi miseri sunt di-
cturi, qui Seuerum in vita sancti Anti-
stitis mentitum esse pronunciant? Nam audi-
ui quendam nequam, vt credo, spiritu reple-
tum, proloquentem, non potuisse fieri, vt o-
leum sub Martini benedictione creuisset. Sed
nec hoc, Quod elapsa ampulla super stratum
marmoris corruens, perstitisset illaesa. Quod
ergo nuper actum est, multos in testimoniū
exhibens, declarabo. Quidam de diaconibus
nostris male à quartani tipi febre cruciaba-
tur. Quem cū plerunq; arguerem, cur seg-
nis ad basilicam sancti non proficisceretur,
nec ex corde oraret, vt ei virtus Pōtificis sub-
ueniret, tādē à nobis compulsus ad beatū
tumulum prouoluitur tremēs. Dehinc cū

paulisper ignis febrium quieuiſſet, rogat ſibi exhiberi ampullam roſaceo oleo ſemiplenā. Iam enim ad ipſam febrem ex illo, licet parū profeciſſet, multum tamen expendemat. & erat media. Perungensq; ab hoc liquore frontem & tempora, poſtulat vt & vaſculum ſecus beati tumulum poneretur. Quarta verò die cū eum febris vrgeret, baſilicam petit, prouolutusq; diutiſſimè orauit. Apprehenſam autem ampullam, quam reliquerat mediam, inuenit plenam, admiransq; virtutem beati Antiftitis, eam donauit cum timore & ueneratione reportat. Ex qua rurfus cū eſſet perunctus, protinus omnis ardor quieuit incommodi. nec ab eodem vltra confractus eſt. Quid etiam de eadem ampulla poſt hæc actum ſit, non ſine graui ſuſpirio, atq; miraculo memoramus. Nam cū in antedicti diaconi hoſpitiolo de pariete penderet, incurſantibus inſidijs inimici, percuſſa eſt, atque in fructa decidit comminuta, effuſumq; oleum velociter terra abſorbuit. Tamen puer qui aderat cū vidiffet factum, accepto vaſculo, ipſam terram exprimens parumper olei elicuit, roſamq; quæ effuſa fuerat cum effracto vitro colligens, nobis exhibuit. Quod accipiens, diligenter in vaſculum alterum tranſmiſi. Erat enim meſura olei quaſi dimidij calicis paruuli, & tamen in vaſculo duorum digitorum tantū altitudinem fecit. In craſſino autem proſpiciens, erat altitudo olei

plei quatur digitorum. Obſtupefaſtus ergo, ad virtutem ſancti liquoris hoc ſignaculo, in eo munitum atq; coopertum reliqui. Poſt dies autem ſeptem iterum proſpiciens, plus ibi quā vnum ſextarium reperi. Aduocans autem diaconum, & hoc ei oſtendens admirabar. Ille verò affirmabat cum iuramento, tantū tunc in effracta periſſe ampulla, quantum tunc in iſta cerneretur. Quæ vſq; hodie in Dei nomine beneficium petentibus præſtat. Ipſe quoq; poſtea ab hoc vnguento ſimilem inſirmum perungens, oleo creſcente ſanauit, & multos deinceps per illud ſanitati reſtituit.

De Alomere contracto.

CAP. XXXIII.

Proſerat & Andegaua regio miraculum ſuum, de qua Alomeris quidam procedens cum contractis pedibus ac manibus, lingua etiam debili, beati cōſeſſoris templum expetiit. Vbi cū tota quadrageſima reſediſſet, aſidue orans ac deprecās, vt eum virtus ſancti Antiftitis viſitaret, aduenit dies illa Dominica ante ſanctū Paſcha, in qua Dominus IESVS ſtratas ab arborum folijs vias incedens, Hieroſolymam venit, turba proſequentē, acclamante, Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini. Illo ergo die cū ſero iam factum eſſet, & ipſe ſolus à foris ante tumulum decubaret, ſubito factus eſt in extaſi. Et pauore perterritus iacebat vt mortuus.

tuus. Qui cum (vt ipse refert) per duarum horarum spatium aut amplius fuisset oppressus, tanquā de somno euigilans, subito ad sensum suum reuertitur. Eleuatusq; sursum, sanum se esse miratur. Ibiq; tota nocte vigilās, mane nobis quæ acta sunt, ore proprio referauit. Clericusq; factus incolumis ad hospitolum suum redijt.

De Clerico cæco.

CAP. XXXIII.

DENIQUE eodem anno cum festiuitas, quæ in æstiuo celebratur, desiderabilis populis aduenisset, clericus quidam, cuius oculum nubes tetra contexerat, ac ne lumen videre posset arcebat, ædem beati confessoris adiuit. Vigilata cum reliquis nocte, illucescente cœlo, dum de basilica processit, visum quem olim perdiderat, reperire meruit. In eadem verò festiuitate tres energumenum multum se collidentes, ac beatum Antistitem declamantes, fatentes crimina, & vt sibi sanctus parceret deprecantes, tandem virulentum nescio quid ex ore proijciunt, & sic virtute sancti mndati sunt.

De Carcerarijs dimissis.

CAP. XXXV.

IN proximo autem post tertium de festiuitate diemerant quatuor vincti in carcere. Cuiq; eos seuitia iudicis ita cōstringeret, vt nec necessaria vlli præbere liceret, Antistitis beati præsidia corde precantur. Dum hæc igitur

igitur deuotè agerent, medio die subito scinditur trabs, qua pedes eorum conclusi coarctabantur, contractisq; catenis liberatos sentiunt. Nec mora ostium petunt, quo aperto, Ecclesiam sancti nemine prohibente ingressi sunt. Custodes autem intantum obstupefacti fuerunt, vt nec verbis eos quidem increpare præsumerent. Qui etiam sequentes eos, cum eisdem in Ecclesia se abdiderūt. Illi autem maximas gratias Deo referunt, quod eos obtentu Pontificis dignatus fuerit liberare.

De pignoribus quæ Leodonaldus Episcopus detulit. CAP. XXXVI.

MULTI enim fide pleni reliquias beati viri portantes, virtutes multas expeririuntur. Nam Leodonaldus Abrincætinæ ciuitatis Episcopus, sancti Domini reliquias per presbyterum suum deuotus expectijt. Quibus acceptis, cum terminos antedictæ ciuitatis egressus fuisset, occurrit ei adhuc in deserta posito paraliticus deferetium illatus manibus. Osculato autem fideliter velo, quo capsula sanctorū cooperta erat, mox in pedes constitit, ac proprijs gressibus domum regressus est. Hæc enim agis beatissime confessor, nec tibi sat est propriam ædem exornare prodigijs, nisi etiam diuersos saltus, quos pedibus non adisti, virtutibus tremendis illustres. Sed & deinceps cæcus quidā ad miniculo deducente, in occursum earū velociter

citer properat. Adueniens autem, quando beati pignora in sanctum locabantur altariū, expedita solennitate, visum recipere meruit oculorum. Sed & alia nihilominus mulier, quæ diu muta fuerat, sermonis vsum recepit.

De Energumino sanato.

CAP. XXXVII.

HIS etenim diebus ad beati viri basilicā quidam ex energuminis cum multis se cruciatibus demonum perferre declamaret, & se acquisitum vasculum per beatum Antistitem fateretur, deiectus in terrā, sanguinem foetidū per os cœpit eijcere. Qui duarum ferè horarum spatio iacens, expulso dæmone purgatus, ac erectus est.

De puella muta.

CAP. XXXVIII.

PVella quadam paruula indigena Turo-
nicæ ciuitatis, ab utero matris suæ muta processit. Cuius os intantū obseruatum fuit, vt nec illas, quæ cunabulorum tempore eduntur voces, possēt emittere. Mater verò de tam tristi fœtu anxia, cūm lūgeret assidue, cōmonetur p visum, vt beati præsulis sepulchrum adiret. Quæ excitata, ad templū sancti cū puellula pergit intrepida. Expositaq; ante sepulchrū sancti, cūm diutissimè orasset, iterum eam secum assumit. Accenso verò thymiamate, cūm eam desuper retineret, interrogat eam, si bonum ei odorem faceret. Illa

re-

respondit, bonum. Hanc primam vocem filię mater mœsta cognouit. Imposita verò ori eius aqua, quam quondam de fontibus acceperat benedictis, interrogat iterū, qualem ei saporem præberet. Illa respondit, bonum. Tunc mater cum gaudio sospitem domū refert, quam tristis ad beati tumultum fide fida detulerat.

De his quæ Aridus presbyter pro benedictione portat. CAP. XXXIX.

ARidus vir religiosus ex Lemocino can-
sa tatum deuotionis Turonum adue-
nit, & beatum sepulchrum orādo de-
osculans, ad monasterium sanctū amne tran-
sito peruenit. Qui dum singula loca visiteret,
quæ vir beatus aut orando, aut psallendo san-
ctificauerat, ac vbi vel fesso corpori somnū,
vel inedia deficienti cibū præbuerat, dū cun-
cta circuit, cūcta peragrat venit ad puteū, quæ
sanctus Dei proprio labore patefecit. Fusaq;
oratione aquam haurit, impositamq; in am-
pulla, domum regrediens deportauit. Cum-
quæ exinde infirmis multas tribueret sanita-
tes, quadam vice Rinoscindus pater eius vi-
februm impulsus, decubuit lectulo. Octaua
verò die cūm iā oculis clausis in hoc iaceret,
vt spiritū exhalaret, atq; omnis familia per-
streperet, & mortem condolens patroni vel
funeri necessaria præpararet, venit in men-
tem presbytero, vt de aqua beati putei in o-
re defuncturi guttam inferret. Quæ illata vbi
pri-

primum os eius tetigit, mox oculos agrotus aperuit, absolutusq; etiā lingua rogat, sibi adhuc exinde ministrari acceptoq; calice vt bibat, statim omnis febris effugit. Et sic admirate familia, sanus in lectulo, in quo iacebat, erectus est.

De sisulfo manco.

CAP. XL.

Verū istud miraculum, quod nuper apparuit, quis poterit enarrare, cum assumptus sanctus Dei de mundo, adhuc prædicator habeatur in mundo? Qui si se palam populis ostētare nequeat, iugiter se patefactis virtutibus manifestat, dum cæcos illuminat, dum paraliticos sanat, dumq; & reliquos agrotos pristinae sospitati reformat. Sed ego, vt sæpe testatus sum, indignum me censeo tanti viri signa depromere. Tamen quia audax audeo veniā peto legētem. Quia enim me impulit amor patroni, & quia esse adhuc eum denūciaui prædicatorem, dicam quid contigerit nuper. Sisulfus ex Cinnomanicis pauperculus dum in hortellum suum meridie obdormisset, nescio quid nequitiae perpeffus est. E somno autem exiliens, contractis in volam digitis cum magno dolore perpeffus, rursus soluitur in soporē. Et vidit p visum, & ecce vir stabat ante eū nigris vestibus, cano aut capite. Qui cōuersus ait, Quid sic, inquit, in fletibus cōmoueris? Et ille, Ecce venerabilis dñe dū parū obdormiui, cū dolore

dolore expergefactus opus manuum mearū perdidit, & nescio quid sceleris commisi. Tūc vir, illi, tanquam discipulis Dominus de cæco nato, Quia neq; ille peccauerat, neq; parentes eius, sed vt manifestaretur opus Dei in illo, ait: Debilitas tua tormentum indicat populi delinquentis. Vade ergo nunc per vicos & castella, & ad ciuitatem vsq; pertēde, & prædica, vt se omnis homo a rapinis, & vsuris abstineat, & nullum opus in solennitatibus mysticis agat. Ecce enim corā Domino in lachrymis decumbemus veniam pro populo deprecantes, & adhuc spes est obtinendi, si emendatio subsequatur in plebe. Nam hostilitates, & infirmitates, & alia multa mala, q̄ perfert populus, indignationem Domini commouent. Et ideo nuncia velociter, vt se emendare studeant, ne crudeliter in scelere suo depereant. Tu verò his peractis, quæ imperaui, Turonum ad basilicam propera, ibiq; te visitabo, & obtinebis apud Dominum vt saneris. Cui ille, Dic mihi, quæso, domine, quis es, vel quod est nomen tuum? Cui vir, Ego sum, inquit, Martinus sacerdos Turonensis. In his sancti verbis pauper surrexit a somno, apprehensosq; bacello, iter imperatum aggreditur, & quæ sibi fuerant imperata, populis nunciavit. Mense autem septimo postquā hæc acta sunt, beatam basilicam adiit, ibiq; prostratus per triduum, quarta die a sancti virtute visitatus est. Iam enim computruerat in eo caro,

vel nerui palmarum, qua de causa detinebatur. Et cum digiti eius directi fuissent, sanguis ab eisdem erupit. Sed eis omnibus medicatis, ore proprio quæ recolimus enarrauit.

De cæco illuminato.

Cap. XLI.

FAcis ergo beatissime Confessor tuo more, propiciaris iniquitatibus populi, & sanas languores omnium, cunctosque fideliter iuuocantes tuis medicamentis illustras, nec fraudas extraneos, quod proprijs libenter indulges. Homo ergo incola territorij Turonici, annorum quasi viginti quinque cum à febre lippitudinis grauaretur, decidentibus catharactis, obstrictisque palpebris valde cæcatus est. Super quod malum adijciébatur & illud, quoddà fuste percussus, dirupto visu, vnus ei crepuit oculus. Iam enim per viginti quinque annos in hac cecitate vixerat. Admonitus ergo per visum ad beati tumulum venit, vbi orationi incumbens, die tertia vnus oculi lumē recepit. Dehinc animatus hoc me dicamine, attentius cœpit orare. Quarto autē die oculus, qui crepuerat, reformato visu aperitur. Qui licet non tam clarè cernat, quàm alter, luminis tamen beneficium præstat.

De manu hominis contracta.

Cap. XLII.

DEbilis quidam, cuius manus contracta dirigerat, dū in atrio, quod ante beati

se-

sepulchrum habetur, oraret intentē, in sancta eius vigilia visitatus est, directisque digitis, manus eius ad vsum pristinum restituta conualuit.

De puerulo sanato.

Cap. XLIII.

QVoties hic prophetarum, & sublimiū virtutes virorum, quas olim gestas legimus, renouari miramur? Sed quid inquam? Quod multi fecerunt viuentes in seculo, hic solus renouat quotidie etiam post sepulchrū. Quid ergo agimus? quid silemus? quid occultamus pauci, quod populi declamant? Multine diutius in hac statione morabimur? Proferamus Heliseum seculo nostro, qui cadauer defuncti viuum remisit à monumento. Id quoque beatus Confessor, nobis præsentibus, operatus est. Quæ enim causa fuerit, adiutorium indiuiduæ Trinitatis efflagrans, explicabo. Puer genitus, lacte materno deficiente, nutrici ad alendum datur, quæ hoc liquore sterilis dum non copiosè, ut illi ætata opportuno est, lactis alimentū ministrat, cœpit qui proficere debuerat, die prætereunte decrescere, & ita minui, ut nihil in eo amplius, quam pellis tenuis, quæ eius ossula sola contegeret, remaneret. Qui, matre mortua, vnum propè in hoc exitu duxerat annum. Erat enim vnicus patri, & de vxoris dilectione quoddam memoriale. Cui, vi-ctū, ut diximus, minuēte, iam deficiēti ex ine-

dia febris accessit. Vt autem hic eum feruor attigit, concurrit pater ad Ecclesiam, ne proles absq; baptismi regeneratione moreretur. Qui baptizatus, nec confortatus corpore præter spiritale remedium, iam suffossis oculis, palpebrisq; laxatis atq; demissis, nullum iam statum spiraminis habēs, super beatum sepulchrum, patre eiulante deponitur. Nec defuit virtus illa cœlestis, quæ quondam paruulum inter manus confessoris beati viuificauit. At ubi primum eius vestimentum coopertorium tumuli attigit, illico paruulus respirauit. Mirò miraculo videres pallentes genas gradatim virtute diuina insistente rubescere, & sopitos oculos in lumine rediuiuo laxari. Tunc à sancto viuificatus, & à patre receptus, sospes vsque hodie in testimonium virtutis habetur.

De ceco illuminato.

CAP. XLIIII.

SED & de Pictauo quidam cæcus per sex annos lumine viduatus, triduana prostratione ad beatum tumulum orans, lumen, quo diu caruerat operante solita virtute, recepit. Actum est autem hoc per festiuitatem sancti patroni, in qua Meroneus Pictauus Antistes aderat, non immeritò Hilarij beatissimi discipulus prædicandus. Qui, solennitate explicata, cum illuminato conciuē gaudeus, remeauit ad propriam urbem.

De

De duobus puerulis sanatis.

CAP. XLV.

APud Vultaconū quoq; vicum Pictauensem dū duo pueruli nocte Dominica in vno stratu quiescerent, visum est eis, quasi signum, quod matutinis commoueri solet, audissent. Cumq; in atrium Ecclesię peruenissent, inuenerunt ibi choros mulierum canentium. Exterritiq; valdè cognoscentes cateruam esse dæmoniorum, dum ad terram corruunt, nec in ætate infirma signo se saluari præmuniūt, vnus lumine, alius lumine & gressu mulcatur. Cumq; multorum annorū curriculo in his infirmitatibus grauarentur, vnus, qui tantum lumine caruerat, ad beati Martini basilicam deuotè veniens, vt orationem expleuit, statim visum recepit. Alius in eodem sancto loco lumine recepto, ad propria rediens, adhuc debilis claudicabat. Veniensq; ad cellulam Condatensem, in qua lectum beati viri habetur, dum ibidem nocte Dominica vigilię celebrarentur, subito orante populo, sensit diuinam virtutem adesse. Et spectante plebe super terram se trahens, contra parietem erexit, in quo fenestra retinetur, quæ fuit quondam beati corporis porta. Et orans, atque præ gaudio lachrymans, integræ sanitati restituitur, nec vltius vllam pertulit de malis infirmitatibus grauitatem.

Bb 3

De

MIRACULA
De Claudio directo.
CAP. XLVI.

PVerulus quidam Leodulphus pede sinistro debilis, dum cum reliquis petentibus stipendia quærendo circuiret, Turonum aduenit. Et parum remoratus, iter quod agere cœperat, conatur explere. Et progressus claudicando cum satellitibus, decimo ab urbe miliario vi doloris opprimitur. Relictus verò à socijs solus super ripam alvei eiulabat, multis ad festiuitatem concurrentibus proclamans & dicens: Væ mihi quia solennitatem gloriosi viri spectare nolui, idem me virtus eius allidit. Qua de re rogo vos fidelissimi Christiani, qui Deum timetis, subuenite ignorantia meæ, subuenite oppresso & debili, & si timor Dei mouet, me usque ad sanctum locum deportate. Igitur cum hæc multis prætereuntibus imploraret, quidam plaustrum suo superpositum usque ad sancti basilicam duxit. Vbi triduanam orationem continuans, reintegratis pedibus, incolumis abscessit.

De Contracto, quem bos trahebat.
CAP. XLVII.

ERat quidam Contractus, qui in similitudinem Eremitæ, cui bos quondam solatium fuit, bouem vnum habebat. Qui plaustrum coniunctus per domos trahebat, stipem postulantem deuorum. Igitur cum imminente festiuitate Pontificis Turonum ad-

aduenisset, prostratus coram sepulchro, & orationi incumbens, beati Antistitis auxilium flagitauit, deportatusque iterum à suis ante sanctam absidam tumuli ponitur. Cumque expletis missis, populus cœpisset sacrosanctum corpus Redemptoris accipere, illico dissolutis nodis, qui genua nexa tenebant, in pedes erigitur. Admirantibus cunctis, gratias agens, proprio gressu usque ad beatum altarium, nemine sustentante, processit, sanus deinceps degens.

De eo, qui manus ac pedes contractos habebat.

CAP. XLVIII.

EX pago autem Carnoensi, qui in Andegauo territorio habetur, vir quidam nomine floridus, manibus pedibusque contractis, ad sanctam cellulam Condantensem, de qua beatus confessor ad Christum migravit, allatus est. Vbi dum in vigilijs & oratione paucis diebus vacare studuit, omnis aegritudo à corpore eius fugata discessit. Sicque directus incolumis ad propria remeauit.

De eo, qui contractum brachium detulit.

Cap. XLIX.

VEnerat dies festus solennitatis beati, in qua caterua populorum multa conuenerat, & ecce debilis quidam contracto brachio affuit. Dumque beatum sepulchrum labijs osculans, lachrymis rigat, mox beati Confessoris auxilium implorans, fide non diffusus solitum præstolatur auxilium. De-

rique sacerdotibus qui aduenerant, ad agenda solennia procedentibus, cum lector, cui legendi erat officium, aduenisset, & arrepto libro, vitam sancti coepisset legere Confessoris, protinus directo brachio sanus erigitur, & spectantibus cunctis, præsidia, quæ fideliter petijt, impetrauit.

De cæco illuminato.

Cap. L.

Sic & cæcus in eadem festiuitate implorans receptionem visionis, vt palam attingit, quæ foris ad pedes sancti de pariete depēdit, mox erumpente à palpebris sanguine, teste populo visum recevit.

De Dissintericis.

CAP. LI.

Cum aut morbus ille dissintericus cū oc-
cultis pustulis multas attereret ciuitates, ac inter reliqua loca vrbs Turonica grauius laboraret, multi abraſo à beato tumulo puluere hausto sanabantur. Pleriq; de oleo, quod inibi habetur, delibuti liberabantur, fuitq; nonnullis remediū aqua illa, vnde sepulchrum ablutum est. Ante Pascha igitur, cum multis multa tribuerentur beneficia, vidi vnum in desperatione à dissinteria iacentem, Qui ad basilicam ductus, cum alijs vigiliis celebrantibus, noctem inquietam duxisset, diluculo accedens ad tumulum, potato cum vino puluere, sanus redijt è sepulchro.

De

De alio humore graui sanato.

CAP. LII.

Alter quoq; arreptus à febre valida, deijciens ore venenum, & per inferiores partem extra modum solutus, lectulo decumbebat. Igitur crassante veneno, laborantioritur vulnus in inguine, & incredibili modo mouet se visibiliter vsque ad plantam. Erat enim in magnitudine oui anserini. Deinde sursum petēs, cum nimio dolore discurret per latera, per brachia, & vsq; ad cœuicem progreditur. Deinde per aliud latus ad plantam vsq; deducitur. Exinde retrorsum reuertens, ad locum vnde primo ortum fuerat venit. Cumq; taliter per membra vagaretur ægroti, quo miser tenderet, quid ageret nesciebat, nisi tantum voces cum stetibus dabat. Exigebat enim dolor gemitum, cum in vno corpusculo tanti dolores irruerent. Tandem cum hæc nobis nunciata fuissent, ilicò solitā tyriacam à vero requiro medico, ex quo vitam moriturus haberet, suadeo fidenter puluerem assumi de tumulo. At Satellites cum magna festinatione currentes, eleuatum puluerem monumenti deferunt ad ægrotum, delibutumq; cum vino bibendum porrigunt. Quo hausto, ita omnis dolor fugatus est, vt ipsa hora redderetur incolumis.

De reintegrato.

CAP. LIII.

Bb 5

Sine

SINE numero populi talia audientes, & longinquis regionibus beata expetunt præsidia confessoris. In quo illud est præ cæteris admirandum, qualiter sensus hominum diaboli arte fraudatus restituatur. Quidam ergo Baiocasinus ciuis, dum vino nimium hausto turbatus per viam incederet, subito diuersis flantibus ventis puluis campi commouetur, & mixtus, vt solet, cum stipulis in sublime leuatur, fitque totus aer vna nubes pulueris, & hoc hic opertus, amisso sensu, illico decidit. Igitur post paululum à suis inuentus domum turbulentus adducitur. Hinc effrenis factus conatur fugere, nemine persequente. Quid plura? Arctatur vinculis, constipatur catenis, & in custodia detinetur. Qui dentibus fremens ob negatam sibi libertatem, proprijs se morsibus lacerabat. Dum autem hæc agerentur, admoniti parentes ad beati eum basilicam perduxerunt. Ita ad longum tempus oratione facta sanus abscessit, vouens vt singulis annis veniens, vota sancto redderet confessori. Deinde ad monasterium sibi proximum humiliatis capillis ac presbyter ordinatus, coepit Deo strenue seruire, non tamen reddens quæ promiserat beato Pontifici. Quarto igitur anno data, vt credo, iterum inimico in eum potestate, ruit in rediuiuam amentiam, & constrictus, vt fuerat prius, catenis, ad sanctam reducitur ædem. Vbi per sex dies, &

eo amplius degens in vigilijs & orationibus, & reddens quæ prius ignauè fraudauerat, sanus domum regreditur. Sed peccatis facientibus, iterum vino sæpius madefactus in eadem tribulatione obijt.

Depuella Luxonica caca.

Cap. LIIII.

SI singula quæque vel quæ aguntur, vel quæ facta sunt prosequamur, magnum cumulum congerimus de mirabilibus confessoris. Puella verò ex Lesuensi iam adulta, lumen amisit oculorum, quæ sancti limina adiens, per omne tempus festiuitatis orabat humo prostrata. Tertia autem die post sanctam festiuitatem, cum sui eam redire vgerent, rogat se ad sepulchrum beati deduci. Ibi quæ iterum atque iterum prostrata, de palla, quæ sanctum tegit tumulum, oculos abstergens, & valedicens discessit. Cumque iam in nauem ascenderet, ait: Gratias tibi ago beate Confessor, quod si videre non merui tua sancta limina, vel tactu præfensi. Cum igitur hæc cum lachrymis ædidisset, tergens oculos lumen recepit, & conuersa ait: Forsitan hæc est beata basilica? Cui qui propinqui erant, ita esse aiunt. Tunc illa, Non reuertar, inquit, nisi gratias pro accepta sanitate referam patrono. Redeuntem autem, & in laude Antistitis declamantem multi

viderunt. Quæ completa oratione gaudens
abscessit.

De puerulo manum contractam habente.

CAP. LV.

IN eadem verò festiuitate alius de Senoni-
co puer manum aridam detulit. Post quar-
tam autem diem festiuitatis beatæ, dum
stans ad pedes oraret, spectante populo dire-
cti sunt digiti eius. Vidit omnis conuentus
plebis magnalia Dei, qualiter inficiebatur
manus à sanguine, ascēdebatq; gradatim per
arentes venas, & ita erat manus bibula, vt pu-
tares spōgiam diu aridam limphis iniectam,
sitienter haurire liquorem. Repletis ergo ve-
nis, roboratisq; neruis, ac rubescēte cute pal-
lida, manum retulit sanātam.

De muliere quæ contractis in palma digitis venit.

Cap. LVI.

PARI quodammodo ordine Pictauiensis
mulier meruit obtinere medelam. Nam
hæc contractis in volam digitis, vngu-
ibusq; defixis in ipsis vt ita dicam, ossibus, to-
ta iam manu putrefacta, venit ad sancti festi-
uitatem deuota, optabilem expectans mede-
lam. Igitur spectatis ex more solennibus san-
cti diebus, dicit suis, Integro quidem corde
ad deposcendum beati præsidium venimus,
sed obliuiscētib; peccatis, non meruimus
quod petebamus accipere. Consummata er-
go nunc oratione, reuertamur ad patriam, si
dentes de bonitate præsulis, quod corpori
im-

imbecilli proficantur fidelis oratio. Hæc &
his similia agens, quasi sancto valedicens dis-
cessit. Vrgente quoque in vesperam die, pro-
pe Anniscaris ripam accepit mansionem. Ad
medium autem ferè noctis expergefacta, gra-
tias Deo refert, quod viueret, quod esset, q̃
vigeret, vel quod beati Pontificis tumulum
tetigisset. Quæ cum maximo fletu proferreret,
iterum obdormiuit. Et ecce vir crine cigneo,
indumento purpureo, crucem gestans ma-
nu, stans ante eam ait: Nunc sana eris in nomi-
ne Christi Redemptoris nostri. Et apprehen-
sa manu eius, misit digitos suos inter digitos
illius, qui clausierant palmam, & parumper
mouens, direxit eos. Dum hæc in visu vide-
ret, euigilans, defluente adhuc sanguine, sa-
nam eleuauit manum in Dei laudibus. Dilu-
culo autem egressa ad basilicam, impleta gra-
tiarum actione rediuit.

*De ea, quæ dum in festiuitate S. Ioannis operaba-
tur debilitata est. Cap. LVII.*

IN festiuitate verò beati Ioannis cum popu-
lus ad missarum solennia conueniret, mu-
lier quædam accepto sarculo, agrū adiit,
vt scilicet euulsa mali seminis zizania, mes-
sem solam purgaret. Cumq; operari cepisset,
protinus manus eius diuino igne sunt appre-
hensæ. Facies quoq; eius quasi emittens flam-
mas, tota vesicis ac pustulis ebulliuit. Vreba-
tur misera non minus pudoris dolore, quàm
corporis, quando ea quæ clam gesserat, inui-
ta

ta pròdebat. Dehinc vociferando atq; eiulatio, beati Martini basilicam velociter expetiuit. Ante cuius sepulchrum in hoc tormento per quatuor mensium spacia prostrata, restincto omni vapore in integritate corporis solidata est. Erat enim ancilla cuiusdam ciuis Turonici, qui medietate precij concessa, alia requisivit.

De ceco & contracto.

CAP. LVIII.

PVer Parisiacus, cuius artis erat vestimenta componere, in crescente melancolia, decocti sanguinis fece quartanarius efficitur, atq; efferuescente humore, ita omne corpus eius minutis pustulis coarctabatur, vt à quibusdam leprosus putaretur. Sed & per omnia membra dolores pessimos sustinebat, amborum oculorum luce mulctatus. Igitur audita beati Antistitis fama, & virtute vbiq; vulgata, Turonicam expetiuit ciuitatem, accedensq; ad basilicam sancti, per dies multos ieiunans & orans, recepto lumine, pristina restituitur sanitati. Erat enim ingenuus genere. Audiens autem Leodactas, qui tum Turonicum gerebat comitatum, quod talis erat artifex, calumniari cepit dicens: Refuga es dominorum, nec tibi licebit ultra per diuersa vagari. Et vinctum in domum suam custodiendum dirigit. Sed nec ibidem defuit virtus Angelici Confessoris. Nam cum comprehensus fuisset, statim ab infirmitate qua carue-

ruerat, coarctatur. Et cum pessime ageret, videns comes nihil se in eum prauallere posse, laxatū à vinculis liberū abscedere iubet. Ille verò ad basilicā regressus, sanatus est denuò.

De ea quæ post ingenuitatem est vendita.

CAP. LIX.

Simile est & illud, quod mulier post emeritam libertatem rursus à patroni filijs barbaris venundatur. Sed virtute sancti, quo facilius defensaretur, contractis ad plenum debilitatur membris. Nam & poplitum ita nervi retorti sunt, vt subter crura cōtingerēt. Tūc relicta à dominis, quibus fuerat iniquedistracta, patrocinia beati expetit confessoris. Ad cuius ædem nō multo tempore commorata, libertati in sospitate donatur.

De oculorum & capitis mei dolore.

CAP. LX.

ET quia prior libellus ab eo tempore initiatus est, quo Paulinus reliquit, & sub quadraginta capitulis constabat impletus, destinaui hunc inceptum sub sexaginta complere. Sed vt beatus Martinus, qui viduat ab hoc mundo virginitatis custodiuit integrū decus, martyrium quoq; & occultis insidijs & publicis iniurijs triumphaliter impleuit, ita etiā cui aderat corona tricesimi & sexagesimi, centesimo fructu in his centum virtutibus auctus est. Spes autē mihi erat non frustrari à voto, quod in octo annis Dño iubente cōpleui, ipsum scilicet librum à virtute super me

super me facta cœptum in me iterum finire. Quod non sine prouidentia diuinitatis esse arbitror factum, vt ad eum finiretur, à quo legitur cœptus. In quo cum quinquaginta novem virtutes descriplissem, & sexagesimam adhuc attentius præstolarer, subito mihi sinistra capitis tempus arctatur doloribus, & pulsantibus venis, defluentibusque lachrymis, tantus imminabat cruciatus, vt oculum vi comprimerem ne creparet. Quod dum per vnam diem ac noctem grauiter ferrem, mane adueniens ad basilicam sancti, orationi prostrator. Qua expleta, doloris locum velo, quod ante beatum depēdebat sepulchrū, attigi. Quo tacto, protinus & pulsus venarū, & lachrymarum fluxus stetit. Post triduum verò dextram capitis partem similis tetigit dolor. Pulsabant venæ, atque vbertim lachrymæ defluebant. Iterum mane consurgens pari vt prius modo, tacto velo, capite sanus abscessi. Transactis verò decem diebus, visum est mihi minuere sanguinem. Tertia autem die post sanguinis diminutionem, subiit mihi cogitatio (vt credo) per insidiatorem injecta, quod hæc, quæ pertuleram à sanguine euenissent, & si vena protinus fuisset incisa, confestim ista cessassent. Dum hæc cogito, ac reuoluo, amborum temporum venæ profiluere, renouatur dolor qui prius fuerat, & iam non vnam partem capitis, sed totum arripuit caput. Commotus ergo doloribus, ad

basili-

basilicam propero, ac pro cogitatione praua deprecans veniam, palla, quæ beatum operit sepulchrum, caput tetigi. Mox dolore sedato sanus recessi de tumulo.

Multa quidem sunt & alia, quæ vir beatus quotidie operatur, quæ insequi longum est. Tamen si adhuc meremur videre miracula, placet ea alteri coniungi libello. Nam, vt diximus, hi duo libelli in hoc numero teneantur. Ego quoque pietati Dominicæ maximas refero gratias, quod mihi per suffragium Antistitis gloriosi concessum est, quæ in initio promisi vsque ad finem perducere posse, deprecans, vt quod sæpe confessor tribuit populis, mihi peccatori largius indulgeat, purgetque à me morbos, quos sæpe conspicit, & intendit, restituatque mihi lumen veritatis, eruat me ab infidelitatis lapsu, mundet cor & mentem à lurida lepra luxuriæ, purget cogitationes à concupiscētijs prauis, atque omnem à me facinorum molem diluat, atque prostrinat: vt cum in iudicio in sinistra parte fuero locatus, ille medio hædorum sacrosanctæ dextra dignetur abstrahere, reseruatūque me tenens post tergum, sententiam iudicis præstoletur. Cumque eo iudicante fuero flammis infernalibus deputatus, sacrosancto pallio, quo ille tegitur in gloria, me contestum excuset à pæna, dicentibus Regi Angelis, quod quondam de monacho resuscitato dixerūt, iste est pro quo Martinus rogat: fiatque, vt quia

Ce

non

non mereor illa claritate vestiri, vel ab irruentibus tartarorum ministris merear liberari: Nec tantum mihi noxa praeualeat, ut me separet ab eius Regno, quem fideliter sum confessus in seculo.

Explicit liber secundus.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

PROLOGVS.

Ertium, ordinante Christo libellum de virtutibus beati Martini scribere incipiens, gratias agimus omnipotenti Deo, qui nobis aelem medicum tribuere dignatus est, qui infirmitates nostras purgaret, vulnera dilueret, ac salubria medicamenta conferret. Nam si ad eius beatum tumulum humilicetur animus, & oratio sublimetur, si defluant lachrymae, & compunctio vera succedat, si ab imo corde mutantur suspiria, & pectora facinorosa tundantur, inuenit ploratus letitiam, culpa veniam, dolor pectoris peruenit ad medelam. Nam sepius etus beati sepulchri profluvius imperat sistere, cecis videre, paralyticis surgere, & ipsam quoque pectoris amaritudinem longe discedere. Quod ego ple-

plerumque expertus indignum me indico, ut inter tantorum miraculorum moles etiam illa hic inferam, quae super me operari dignatus est. Sed iterum timeo, ne noxialis appaream, sicut tanquam fraudulentus abscondam. Testor enim Deum, spem illam, quam in eius virtute posui credens, ab illius misericordia non frustrari, quia quotiescumque aut dolor capitis irruit, aut tempora pulsus impulit, aut aures auditus grauaui, aut oculorum aciem caligo suffudit, statim ut locum dolentem, veltumulo vel velo pendente tetigi, protinus sanitate recepi.

De dolore faucium mearum.

CAP. I.

Vod autem nuper pertulerim, primum inferam huic libello miraculum. Dum ad conuiuium residentes post ieiunium edere mus, piscis infertur in ferculo. Quem Dominica cruce signatum edimus, vna mihi ex arstis ipsius piscis iniuriosissime adhæsit gutturi. Quae dolores commouens graues, incidebat fauces acuminem, & ipsam gulam longitudine obserabat, impediebat vocis sonitum, & neque ipsum saluare liquorem, qui saepe à palato defluit, transire sinebat. Tertia autem die cum neque tussis, neque excreans eam valerem proicere, recurri ad nota praesidia. Accedo ad tumulum, prouoluo in pavimento, profususque cum gemitu

tu lachrymis, auxilium deprecor confessoris. Dehinc erectus velo, quod dependebat, gulam, faucesq; & reliquum capitis attigi. Nec mora, sanitatem recepi, & priusquam limina sancta egrederer, nullam fatigationem sensi. Quo tamen aculeus deuenerit, ignoro. Non eum reieci vomitu, nec discessisse sensi in alium. Vnum tantum scio, quoddam ita me in velocitate sensi sanum, ut putarem, quoddam inietta aliquis manu, illa quæ iniuriam faucibus intrulerant, abstulisset.

De puella debili sanata. Cap. II.

PVella verò annorum duodecim, omnibus membris debilis, per sex annos tantamquam mortua in domo parentum lectulo decubabat, non gressum faciens, non opus manuum implens, non lucem cernens, non sermonem eloquens, non audiens eloquutum. Ad beati tumulum fundunt parentes pro filia preces, offerunt munera, ad hæc votapromittunt. Conuenit autem populus ad solennia, celebratur cum gaudio sacra festiuitas. Tertia verò de festiuitate die, vocat patrem puella dicens: Sitio. Qui gaudens quoddam filia vocem, quam nunquam audierat, meruisset audire, cucurrit velocius, & assumptum aquæ paululum puellæ detulit ad bibendum. Qua hausta, ait: Porrige mihi manum. Apprehensa quoque pater eius dextera, leuauit eam. Quæ stans super pedes suos, eleuatis ad cœlum manibus, oculisque, ait: Gratias tibi ago om-

omnipotens Deus, qui respiciens humilitatem meam, me per sanctum Antistitem tuum saluare dignatus es. Et sic reintegratis membris, visum auditumque recepit, ac domum læta regressa est.

De homine in cuius manu fustis adhæsit.

CAP. III.

ANte duos autem annos, quàm hæc agerentur, quidam non metuens, neque honorans diem sanctum Dominicæ resurrectionis, accepta annona, ad molam vadit, impositoque tritico, molam manu vertere cepit. Expleto autem opere non poterat molam aperire, sed cum graui dolore fustem, quem apprehenderat, tenebat inuitus. Post hæc videns se non laxari, inciso ab utraque parte fuste, ad sancti basilicam venit, factaque oratione, & vigilijs celebratis, laxatis digitis, manus eius ad opus pristinum restituta est. Alio verò anno in hac die sancta opera, propter quam prius increpatus fuerat, apprehendit, rursumque lignum in manu eius adhæsit. Ille autem cum dolore plorans ad basilicam sancti reuertitur, sed non protinus meruit exaudiri. Post duos verò annos in eadem festiuitate, qua puellam sanatam retulimus, & iste liberatus est ab onere ligni.

De contracto sanato.

Cap. IIII.

EX Lemocino autem adueniens contractus, qui nec gressum facere poterat, nec

lumen oculorum habebat, deportatus manibus deuotorum, ante sanctum sepulchrum deponitur. Deprecatus est misericordiam Antistitis, directis membris debilibus, sanitati donatur.

De cæco illuminato.

CAP. V.

Quidam cæcus, qui longo tempore lumine caruerat oculorum, ad eandem festiuitatem venit. Et facta oratione, dum ante sanctum sepulchrum staret, subito apertis oculis, recepto lumine, iocundatur.

De debili sanato.

CAP. VI.

Per autem & incola ciuitatis Turonicæ, dum valetudine nimia ac diuturna consumitur, omnibus membris debilitatur, & sine spe gressuum à febre relinquitur, cui tibiæ seu funes intortæ separari non poterant. Post discessum verò febris, expetijt à parentibus ut eum ad sanctam basilicam deportaret. Quem exhibitum deponentes ad pedes sancti, orationem faciunt, uti virtus solita subueniret. Tertia verò die cum ille & parentes eius in oratione ac ieiunio permanerent, exorto misericordix lumine, distortis tibijs, à parentibus incolumis est receptus.

De eo qui clauem die Dominico faciebat.

Cap. VII.

Sic & alius, Senator nomine, de Cracotōno Sandegauensi vico, dum die Dominico clauem

uem facit, digiti ambarum manuum eius contrahuntur, vnguibus in palmas defixis. Sic qui ostium pandere voluit, manus referare non poterat. Dehinc per quatuor menses iam vnguibus in carne defixis, computrescente palma, auxilia expetijt confessoris, & per quatuor dies orationi ac ieiunio vacans, manus sanas eleuans incolumis est regressus, collaudans virtutem Antistitis, & ut nullus aggrederetur quod ipse præsumpserat predicabat.

De mortuo suscitato.

CAP. VIII.

EO tempore, quo talia apud Urbem Turonicam gerebantur, legati de Hispanijs Florentius & exuperius ad elipericum Regem veniebant. Quos cum ad conuiuium Ecclesiæ recepissent, epulantibus nobis, eo quod se affererent catholicos, Florentius qui erat ætate senior, sollicitè flagitat aliqua de beati viri virtute cognoscere. At ego Deo gratias agens, interrogo si vel nomen eius in illis regionibus audiretur, vel vita illius legere-tur ab aliquo. Hæc me interrogante ait: In illis locis magnificè honorari nomen eius. Sed & se peculiarem alumnus Antistitis narrat, dicens super se magnam eius virtutem ostensam fuisse. Auus, inquit, meus ante multorum curricula annorum, basilicam construxit in honore beati Martini. Perfecitque, ac eleganti opere exornata, Turonum

clericos religiosos destinat, expetens Pontificis reliquias, ut scilicet locum, quem in eius nomine edificauerat, eius reliquijs consecraret. Quod cum fecisset, per singulos dies veniebat, & prostratus solo cum coniuge, sancti Pontificis auxilium implorabat. Post multum verò tempus infans his nascitur. Cum autem trium mensium esset à febre pulsatus intantum exinanitur, ut ne papillam sugere, neque ullum alimentum valeret accipere. Interea perdurante morbo, cibo abnegato, palpitante tantum spiritu, solus transitus præstolabatur. Nec mora, ipse quoque exhalatur spiritus. Tum mater moesta, vel auia, de vnica, ac primogenita sobolis morte, apprehensum inter brachia ante altare beati Martini iam exanime corpusculum spe non incerta deposuerunt, & tanquam si factum visibilibus cerneret oculis, anus alloquitur dicens: Spes nobis erat maxima beatissime confessor, tua his pignora deportare, per quæ morbi depellerentur, febres exstinguerentur, fugarentur cæcitatis tenebræ, & aliæ quoque infirmitates emundarentur, pro eo quod dete legantur plurima, quæ vel viuēs feceris, vel post transitum operaris. Nam audiuius, te oratione mortuos suscitasse, lepram osculo depulisse, energumēnos curasse verbo, venenum digito compressisse, & alia multa fecisse, hic apparebit virtus tua, si nunc iuxta fidem nostram hunc suscitaueris paruulum. Quod si

si non feceris, nō hic ultra colla curuabimus, luminaria accendemus, aut alicuius honoris gratiam exhibebimus. Et hæc dicens, relicto ante altare infantulo, ipsa, & qui cum ea erant, abierunt. Mane autem facto, venientes inuenerunt eam ad altare conuersum, & dum admiraretur, suscipit eum mater in vlnis, & cognoscens eum resumpsisse statim, applicat ad papillam. Qui protinus, hausto lacte, confortatus est. Tunc mater cum patre vel domo omni eleuata in calum vocata, benedixerunt Deum dicentes, Nunc cognouimus, quia magnus Deus es, & facis mirabilia solus, qui nobis paruulum confessoris tui oratione restituiti. Loco autem illi maiorem deinceps quam prius fecerant, reuerentiam exhibebant. Hæc ab ipso Florentij ore ita gesta cognoui.

De eo qui pedem debilem habuit.

CAP. IX.

Clericus erat ab Vrbe Pictauo in agro illius regionis, qui ad sanctam basilicam pertinebat, vnius vsu pedis debilis, quæ ut ipse assererat, per incursum demonij meridiani perdiderat. Qui inciso fuste ad mensuram geniculi, pelle superposita ad ipsum geniculum extenso retrorsum vestigio, gressu, quem pede nitebatur agere, fuste adminiculante perficiebat. Ad antedictam basilicam nouem post annos aduenit, fustis oratione per triduum, ante tertium festiuitatis diem poplite directo surrexit. Adueniente autem

ad sancti solennia populo, qualiter per virtutem eius sanatus esset, edocuit.

De tibia matris mee.

CAP. X.

MAtri verò mea hoc ordine sancti subuenit. Tempore quo transactis parturitionis doloribus me edidit, dolor ē in vno tibiæ musculo incurrit. Eratautē subitaneus tanquā clauus affigens, atq; ita fictā grauisimam dabat, vt plerūq; eclypsim generaret, nec erat quod eum mitigare posset, nisi cum diutissime contra ignem tentus à vapore foci obstupesceret. Sed et si vnguentum aliquod parumper fuisset infusum, quiescebat. Quid plura? Post ordinationem meam aduenit Turonum vel ad occursum Antistitis sancti, vel causa desiderij mei. Cum hic igitur per duos aut tres menses commorata fuisset, assidue beati Pontificis auxilium precabatur. Tandem respiciente miseratione consueta, discessit dolor tibiæ, qui per triginta quatuor annos sœminam fatigauerat.

De mulieris manu sanata.

CAP. XI.

SEd & alia mulier de Andegauo territorio, Sdigitis in palma defixis, vt ad locum sanctū preces effudit, digitis directis, sanata manu discessit.

De puero à valetudine sanato.

CAP. XII.

Puer

PVer familiaris noster correptus à febre grauitervrebatur. Ardebāt enim extrinsecus membra, intrinsecus verò sitis valida erat. Et si potū aliquem accipiebat, mox reijciebat à stomacho, nihil tamen capiens cibi. Cumq; in hoc quarto aut quinto anno fatigaretur, petijt vt ei parumper exhiberent pulueris de sepulchro ad bibendum. Quo exhibito, vinoq; dato vt hausit fideliter, recepta sanitate, conualuit.

De Theoda pede sanato.

CAP. XIII.

THeoda verò Viliacarij quondā presbyteri filia, dum ob humorem pedum frequentius laboraret, vnius pedis vsum, qui in debilitatem redactus fuerat, perdidit. Post hæc ad beatam aduenit basilicam, in qua dum crebras effunderet preces, amota debilitate, incolumitati donatur.

De homine inclinato.

Cap. XIII.

ERat tunc temporis in vrbe, quæ sub tuitione matris Ecclesiæ habebatur, homo quidam, qui tāquam effractis renibus, inclinatus ambulabat. Hic iuxta illam Evangelicæ seriei mulierem, deorsum procliuius nequaquam sursum poterat erigi, sed duob. in ascellis sustibus additis, incuruus agebat gressum. Ad festiuitatem autem adueniens, tertia die post acta solennia erectus, ab omni incurfiōe diabolica mūdatus, sanus abscessit.

De

MIRACULA
De Gundulfo debili.
CAP. XV.

Gundulfus verò quidam ipsius vrbis ciuis, ab infantia sua cum Gūthario, Clotarij Regis filio habitauit. In cuius dum haberetur seruitio, ordinante Rege, ascendēs in arborem vt decerpere: poma; effracto ramo, corruit, collisusq; ad lapidem pede, debilitatus est. Post multos verò annos dum in hac debilitate persisteret, & ascenso equo velociter eum impelleret ad terram, lapsante gressu, præcipitatur, compressumq; pedem alium, qui sanus erat, grauiter læsit. Dehinc portari se ad sanctam basilicam postulat, proiectusq; ad pauimentum orationem fideliter fundit. Nec morata est pietas, quæ semper tribulantibus subuenire consuevit, sed protinus ablato omni dolore incolumis à pauimento surrexit. Igitur per triginta circiter annos, de alio pede, sicut superius diximus, claudicabant. Tandem inspectis propriæ conscientix noxis, conuerti decreuit, scilicet vt humilitatis capillis, ipsi sancto deseruiret Antistiti. Sed prius à Rege præceptum elicit, vt res suas omnes basilicæ traderet viuens. Quo facto, capite tonsurato, impletusq; bonæ deliberationis voto, pes eius, qui effractis ossibus fuerat breuiatus, est elongatus. Et qui antea duobus pueris sustentatus ibat, nunc sine vilius hominis adminiculo, quò voluerit, absq; aliquo debilitatis impedimento discurrit.

De

D. MARTINI.
De cæco illuminato.
CAP. XVI.

Post hæc puerulus quidam ex Lemonico cæcus adueniens, lumen recepit oculorum hoc modo. Anno tertio natiuitatis suæ cum iam gressum inciperet figere, erumpenteq; lingua in verbis labra laxaret, dū matri alludit blandè, dum oscula libat, dum collo eius appenditur, dum in vlnis deferitur, commota per immisionem diabolicam venti, puluis à terra cum paleis eleuatur, & super puerum ac matrem eius cum magno turbine fertur, sed rustica mulier & incauta, non tentat se filiumq; Saluatoris vexillo munire, ideoq; præualentibus insidijs oculi adolescentis repleti puluere obserantur. Qui diu voluerans, tandem mitigatus à matre permansit cæcus. Adultus autem datus est mendicis, vt vel cum eisdem ambulans, stipendij quidam acciperet. Erant autem parentes eius valdè pauperes. Igitur duodecimo ætatis sue anno aduenit Turonum ante diem solennitatis, qua Deus pater verbum carni glutinās, mundo salutem inuexit. Decursa autem festiuitatis vigilia, dum recedentibus alijs hic ad pedes sancti decubaret immobilis, tunc sensit quasi pupugisset aliquis oculos eius spiculo, & statim sanguis ab his erumpens cœpit defluere per genas eius, auersusq; sursum facie vidit super se cereum elucere, & exclamans voce magna, ait: Gratias tibi ago sancte confes-

for Dei, quia virtute tua lumen recipere merui. O admirabilis gratia, o virtus immensa, multis enim effectibus dona tua spargis in populo. Nam qui stipem petierat, lumen recepit, & diu ex te luce, virtutis tuæ lumine vultus ornatur. O si te multorum criminum tenebræ à nostris visibus non arcerent, nempe venires visibiliter, & infirmis voce Petri diceres, Aurum & argentum non habeo, sed quod habeo do vobis. In nomine Christi Iesu abite incolumes.

De Sigonis Referendarij aure.

CAP. XVII.

FVerat causa quædam ut Remense oppidum peteremus. Cumq; ab Egidio Episcopo, qui tunc Ecclesiam regebat, benigne fuisset excepti, illiuscente in crastinū Dominica die, ad Ecclesiam accessimus, residentesq; in sacrario aduentum præstolabamur Antistitis. Eo tempore sancti Martini reliquias, licet temerario ordine, super me habebam. Igitur si go Referendarius quondam Sigiberti ad occursum nostrum accedit, osculatumq; iuxta me sedere depostulo. Sed ille vnam habens obturatam aurem, vix de alia poterat, quæ loquebamur advertere. Verum ubi sufficienter colloquio vsi sumus, ille in domo vocatur Ecclesiæ. Protinus igitur ut à me discessit, disrupto auris surdæ claustro, quasi magnum exinde ventum exire sentiens, auditum recepit: reuersusq; continuò mihi gratias

tias agere cœpit, dicens: Tertia iam dies erat, quo de hac aure auditum amiseram, sed cum tecum loquerer, sensi velociter reseratam. Tunc ego confusus, ne mihi adscriberetur, aio: Noli dilectissime fili, mihi aliquid gratiarum referre, sed ei, cuius tibi virtus auditum restituit. Nam scias beati Martini mecum habere pignora, cuius tibi potentia auditus grauitas est depulsa.

De infirmitate pecorum.

CAP. XVIII.

QUodam verò tempore dum sœua lues taliter desæuaret in pecora, ut nec ad recuperandum genus pataretur aliquod remanere, quidam de nostris basilicam sanctam adiit, oleūq; lichnorum, qui cameræ de pendebant, suscepit cum ipsis aquis in vasculo, deportatoq; domum, pecora quæ adhuc hic morbus non attigerat, intincto digito in liquore, per frontes & dorso cruce Dominica signat, ipsisq; terræ animabilibus deiectis, ac resupinatis, ex hoc vnguento fide plenus fudit in ore. Mox dicto citius, clandestina peste propulsa, pecora liberata sunt.

De exco illuminato. Cap. XIX.

Africatinus quoq; incola, cui per sex annos videndi vsus fuerat denegatus, beati confessoris petijt saluari præsidio. Ad cuius basilicam accedens multo honore, ieiunijs & orationibus vacans, auxiliū beati implorabat Antistitis. Deniq; adueniente

sacrosancta festiuitate, populis missarum solennia spectantibus, huic visus est redditus, redijtq; in patriam videns, qui ad sanctam basilicam alio deducente peruenerat. Ipse autem pro tantæ pietatis gaudio vouit se ibidem tonsurari. Quod postea deuotus rediens impleuit.

De alio cæco illuminato.

Cap. XX.

NAm & quidam de transmarinis partibus veniēs, dum opera exerceret in agro, subitò orta super se violentia venti cum puluere, lumine caruit oculorum. Et qui diu cæcis via fuerat, ipse domum, alio regente, deducitur. In hac enim cæcitate per triumannorum curricula detinetur. Post hæc basilicam beati confessoris expetijt. Ad quam per quatuor annos orationi incumbēs, visitatus virtute diuina, patefactis luminibus, lucem videre promeruit.

De Iuliano contracto.

CAP. XXI.

SED & hæc fama, vt sæpe diximus, non solum ad propriam urbem, verum etiam alijs vrbibus, & penè in toto mundo vulgata propatuit. Iulianus quidā ab Hispanijs veniens, manus & pedes habens debiles, ad huc medicū deuotus ingressus est, dicēs: Credo indubitātē, sanctissime præsul, q̃ poteris mihi ea medelæ adiumenta præbere, quæ cæteris in te sperātibus nō es solitus denegare. In

In hac credulitate orationi assiduē insistens, & de Domini miseratione non dubitans, directis pedibus manibusq; incolumis est redditus.

De muliere ad sancti lectulum illuminata.

CAP. XXII.

VERū quia in superioribus libellis sæpius diximus, & in loco illo, de quo mi grauit ad cælos, plerunq; miracula celebrari, quid nuper gestum sit, pandam. Mulier indigena vrbis Turonicæ visus claritate mutata, cellulam condatensem, in qua lectulum beati Antistitis habetur, expetijt, putans sibi præsidium fore, si cancellos ipsius lectuli tetigisset. Lectulum autem nō aliud dicunt, nisi in pauimento illo substratus cinis, & appositus capiti lapis, in quo nocturno tempore flexa ceruice recumberet. Ergo ad hoc oraculum mulier virō adminiculante deducitur, in quo per multos dies orationem cōpuncta faciebat. Tandem pietas ad miserandum sæpe profusa eam respiciens, visum mūlieri amissum restituit. Tantæq; deinceps sceminam fides accendit, vt vsq; ad diem sui obitus nunquam à loco illo discederet.

De muto, cui fratres abstulerunt facultatem.

CAP. XXIII.

INcola autem Andegauensis vrbis, turbatis membris morbo, caput conuertit ad lectulum. Dehinc per singulos dies inualecente febre, cunctis artubus destitutus, au-

D d

ditu

ditu & locutione pariter priuatur. Post paucos verò dies cum de febre conualuisset, & sine voce maneret, ablata sibi à fratribus facultatis parte, de domo proijcitur, dicētibz fratribz. Hicamens effectus est, nō patiatur Deus, quòd aut facultati nostræ inhæreat, aut partem hæreditatis acquirat. Erant autem inquilini, & possessioni propriæ incurumbentes, sed iniquè cogitantes de his quæ Dei erant, eiecerunt mutum & surdum, quem potius fouere debuerant. Ille verò quanquā sine his vñibus esset, sensum tamen in corde retinebat. Porro autem apprehensis manubulis, & inter se collisis, vocem quærentis imitabatur. Cum hoc enim artificio ad supradictum vicum aduenit, ibiq; alijs stipem flagitantibus adiungitur. Sextus igitur iam effluerat annus, quod pauper iste à diuitijs sanctæ cellulæ pascebatur. Factum est autem, vt in vna Dominicarum nocte, dum in domo hospitis sui decumberet, subitò locus ille immenso repletur lumine: & ecce hic pauore perterritus solo prosternitur. Et statim visus est ei vir quidam sacerdotali habitu comptus, tangens eum, & crucem Christi fronti eius imponens, ait, Dominus te sanum fecit, surge, & propera ad Ecclesiam, & age gratias DEO tuo. Ipse autem eleuata cum gratiarum actione voce, clamoribus viciniam complet. Illic concurrunt omnes ad spectaculum, & mirantur loquentem, quem

quem prius viderāt mutū. Interea B. signum mouetur horis matutinis, aggrōgatur & populus, vigilijsq; celebratis virtus sancti clarificata perpatuit. His diebus duo energumini in hoc loco, eiecto dæmone, sunt mundati.

De oleo crescente,

CAP. XXIIII.

SED reuertamur ad Aridum nostrum, immò etiam peculiarem, vt ita dicam, beati confessoris alumnū, cui sæpe de suis pignoribus cernere miracula præstat. Hic ad festiuitatem sancti cum illa, qua solitus est, benignitate, humilitate, & charitate peruenit. Regrediēs verò ampullam de oleo sancti sepulchri completam secum detulit, dicens: Forsitan infirmus aliquis in via adest, qui de hac beati Martini benedictione corde compūcto accipere desiderat. Deniq; in quodam loco deuota mulier accessit ad eum, exhibens ampullam aliam cum oleo dicens, Rogo te serue Christi, vt tua hoc oleum benedictione sanctifices. At ille, ne vanitati subiectus videretur, ait: Parua est virtus mea, sed si placet, oleum de sepulchro beati Martini habeo, ex quo hoc oleum perfundatur. Tu verò si credis eius virtutem magnam, ex hoc salutem hauries. At illa gaudens petijt expleri, q̄ presbyter loquebatur. Vas etenim illud mediū erat. Cūq; de hoc liquore, qui à sancta basilica sancti assūptus fuerat,

perfunderetur, protinus ebulliens oleum, ampullam vsque ad summitatem impleuit. Quod matrona cernens, admirans virtutem Confessoris beati, domum reuerſa eſt gauſens.

De digitis cuiusdam mulieris directis.

CAP. XXV.

ALia verò mulier, cuius digiti in ipſam palmam defixi erant, baſilicam beati Martini Antiftitis expetiit. Paucis quoque interpoſitis diebus orationem fundens, & ſancti auxilium implorâs, directis digitis, manum recepit incolumem.

De muliere contracta.

CAP. XXVI.

ANte hoc annos puella in infirmitatem peſſimam ruens, membris omnibus debilitata cōtrahitur. Hæc auditis miraculis, quæ Antiftes glorioſus in ſingulis operabatur, nomen eius inuocabat deuotè. Poſt dies autem paucos rogat ſe ad eius baſilicam deportari. In cuius atrio diebus multis iacens, fuſa ſæpius oratione cum lachrymis, virtute Pontificis viſitatur. Sicq; ſubueniente diuina miſericordia, ſanata diſceſſit.

De puero contracto.

CAP. XXVII.

PVer verò ex Andegauo territorio dum in domo parètum reſideret, per immiſſionem (vt ipſe aſſerebat) artis diabolice manuum pedumq; perdidit vſum, ita vt con-

contractis intrinſecus digitis, vngulæ in pal-
mam deſigerentur, neruiq; poplitum areſa-
cti calcaneos ad crura diuerterent. Sicq; per
ſex annos à parentibus malè baiulatus, ad tè-
plum ſancti Antiftitis deportatur. Sed in ora-
tione perdurans, reſtitutis membris, iuxta
nominis ſui proprietatem, quaſi nouus efflo-
ruit Floridus.

De cæco illuminato.

CAP. XXVIII.

CLericus ex natiuitate ſeruus ipſius ſan-
ctæ baſilicæ, per incurſum inſidiatoris
lumine mulctatus, in hoſpitiolum pro-
prium, nihil ibi laborare potens, reſidebat æ-
grotus. Tribus ſerè annis hanc ſuſtinuit cœ-
citatem, & ædem beati ſacerdotis expetiit.
Ibiq; deprecans conſuetam miſericordiam,
illuminatus redijt ad propria.

De homine, cui fuſtis in manu adheſit.

CAP. XXIX.

EX Turonico verò territorio ſeruus cu-
iuſdam dum die Dominico ſepem com-
poneret, manus eius ad lignum ipſum
harere cœperunt. At ille velociter extracta
dextera, dum factum admiratur attonitus,
manus ipſa cum dolore magno contrahitur,
defixæq; ſunt vngulæ in palmam: contractis
quæ totis digitis dextera, ad diuerſorium re-
greditur cum mœrore. Poſt quatuor verò
annos ad baſilicam ſancti aduenit, oratio-
ne quæ facta ſanatus eſt, prædicans populis ne

factum eius quis imitaretur, ne tanti diei solennia auarus agricola macularet, ne resurrectionis sacra, redemptionis nostrae ecclesiae mysterium, humanitas infirma terrena extercens opera dissolueret.

De puero à dolore stomachi sanato.

CAP. XXX.

PVerulus quidam ex Albigenſi, tabeſcente diuerſis morbis ſtomacho, cibum, potumq; exhorrebat. Cumq; per dies multos in hoc lāguore cruciaretur, ipſum quoq; quod accipere videbatur, cum graui reiſceret amaritudine, fide plenus deſiderium habuit veniendi ad baſilicam beati confeſſoris. In qua per tridnū ieiunans, & orans, die quarta accipiendi cibi deſiderium capit, vinumq; bibens cōfortatus eſt. Dehinc gratias agens, ſanus diſceſſit.

De dextera mulieris arida.

CAP. XXXI.

Mulier quædam ex Andegauo veniens, quæ omnibus quidem membris arida erat, ſed præcipue dexteram cum digitis aridiorem ceteris artubus deferebat, ad ſe pulchrum ſancti proſternitur. Exinde egreſſa per paucum tempus in atrio cōmorata eſt. Succurrente verò interuentu Antiſtitis glorioſi, vena ſanguinem, cutis ruborem, corpus reliquum fortitudinem recipiēs, ſolidatum eſt. Cuius hæc fuit cauſa vt iſta perferret, quia die ſabbati poſt ſolis occaſum, qui noſti

Do-

Dominicæ adiacebat, panem voſuit conſormare.

De muliere, cuius manus in ſe hæſerunt.

CAP. XXXII.

Simile huic alia mulier fecit, cuius manus retrorſum contractæ, & ad ſe inuicem coniunctæ adhæſerunt. Cumq; doloribus maximis vexaretur, viam ingreditur, dicens, ſi ad baſilicam beati Martini abiero, protinus hæc abſcedet infirmitas. Conſido enim quod & mihi ſubueniet, qui ſæpe talia perferentibus eſt, miſertus. Hæc cū ita ageret, & inceptum vt poterat carperet iter, manus eius ſeparatæ ſunt, non tamen directis digitis. At verò ubi ad locum ſanctum acceſſit, & orationem fudit, protinus ablato omni dolore, ſolidati ſunt digiti. Et manus ſolidas cum gratiarum extulit actione.

De morbo caballorum.

CAP. XXXIII.

IN Burdegalenſi autem regione hoc anno grauis caballorum extitit morbus. Apud urbem verò Marciacenſem, quæ in hoc termino continetur, ſubdita ditionibus beati Martini, oratorium eſt eius, & nomini, & virtutibus conſecratum. Denique adueniente ſupradicta clade, accedebant ad oratorium vota facientes pro equis, vt ſcilicet ſi euaderent, ipſi decimas loco conferrent. Cumque his hæc cauſa commodum exhiberet, addiderūt vt de clauē ferrea, quæ oſtiū

Dd 4

ora-

oratorij recludebat, characteres caballis imponerent. Quo facto, ita virtus sancti prævaluit, vt & sanarentur, qui ægrotauerant, & qui non incurrerant, nihil vltra perferrent.

De lue, qua cum vesicis fuit.

CAP. XXXIIII.

SVperiore quoq; anno grauissimè populus Turonorum à lue valetudinaria vastabatur. Erat enim talis languor, vt apprehensus homo à febre valida, totus vesicis, ac minutis pustulis scateret. Erant autem vesicæ albæ cum duritia, nullam habentes molliciem, nisi tantum dolorem nimium inferentes. Iam si data maturitate crepantes cœpissent defluere, tunc adherentibus corpori vestimentis, dolor validus augebatur. In quægritudine nihil medicorum poterat ars valere, nisi cùm Dominicum affuisset auxiliū. Multi enim de basilica sancta benedictionem petentes, opem merebantur. Sed quid de plurimis memorare necesse est, cùm id meruerint cæteri, quod vnā vidimus meruisse? Vxor ergo Eborini Comitissæ, cùm ab hac lue detineretur, ita his operta vesicis est, vt neq; manus, neq; plantæ, neq; vlla pars corporis eius remaneret vacua, sed & ipsi quoq; oculi ab his continebantur obtecti. Cumq; iam in discrimine mortis haberetur, sancti sepulchri benedictionem expetiit. Tunc transmissum est ei de aqua, qua beati tumulus est

in

in Pascha Domini ablutus. Deniq; delibutis ex ea vulneribus, ipsa exinde potum sumpsit. Mox igitur restincta febre, sine dolore decurrentibus velicis sanata est.

De duobus paraliticiis, & vno cæco sanato.

CAP. XXXV.

SED quando multæ virtutes sunt, quas orbis totus experitur, de quibus ad nos nec minima vt opinor pars peruenit, vel illa, quæ vicinitas experitur indicemus. Inuitatus itaq; Badogisilus Canomannorum Episcopus, ad quendam locū diocesis suæ, venit ad basilicam beati viri, & nomine & reliquijs consecrandam. Vbi autem celebrat solennia, inuocantes sancti Martini nomen, duo paralitici gressum, cæcusq; vnus visum recepit.

De Augusto contracto.

CAP. XXXVI.

AVgustus autem quidam ciuis vrbis Turonicæ, dum nimio renum dolore laboraret, contractis pedibus penè ad ipsos renes, pessimè debilitatus est. In qua infirmitate per duorum annorum curricula laborauit. Deinde à suis cōmonitus basilicam sancti expetiit, ibiq; per septem dies ieiunans & orans, dempto dolore, directisq; pedibus, sanus abscessit.

De puella muta.

CAP. XXXVII.

Dd 5

Hoc

HOC tempore & mulier quædam dum discedentibus paribus sola remansisset ad telam, apparuit ei umbra teterrima, quæ arripiens illam trahere cœpit. At illa vociferans & plangens, cum nullum aspiceret auxilium, viriliter tamen resistere conabatur. Post decursa verò duarum aut trium horarum spatia, regressæ mulieres reliquæ, inuenerunt eam semiuiuam humo iacentem, nihil penitus loqui posse. Innuebat quidem illis manu: sed nihil eis intelligentibus, hæc muta permansit. Umbra verò, quæ ei apparuerat, intantum hominibus domilius infidiata est, ut relinquentes locum, aliò commigrarent. Post verò, duorum, aut trium mensium diebus decursis, ad basilicam puella veniens, eloquium meruit recipere. Sicq; cuncta, quæ pertulerat, ore proprio enarrauit.

De diacono Catalamensi.

CAP. XXXVIII.

IGitur Catalamensis diaconus, ut mos genti est, alijs matutinas gratias celebrantibus, cum potum hauriret, oculorum amissione mulctatur, recognoscensq; reatum suum, & se non digna proposito suo gessisse, suspenditur à cibo potuq; pernoctans in vigilijs, orationibusq; insistens. Interea dum hæc ageret, fama, quæ totum compleuit orbem, ad eius aures vsq; peruenit, esse apud Turonos Martinum Antistitem, ad cuius sepulchrum sæpe

sæpe talium infirmitatum clades depulsa quiesceret. Nec moratur diaconus, sed illo iter instrui iubens, ad basilicam sanctam non dubius de virtute beati viri peruenit. Ibiq; prostratus solo, orationi subnixus, die tertia apertis oculis lumen recepit. Ego autem cautius nitens extorquere veritatem, cur ei hæc euenissent, hæc ab eo didici. Ante hos, inquit, septem menses dum commoto matutinis signo, Ecclesiam peterem, obuiam habui vnum amicorum meorum: in cuius amplexus, & oscula ruens, sciscitari cœpi, si cuncta domi prospera reliquisset. Tunc reuocatus à via, potum cum eodem haurire cœpi. Postquam autem charitatem per pocula expleuisse visus est, valedicto abscessit. Quo abeunte, tantè oculis meis caligines coniunctis palpebris adhæserunt, ut eos nullatenus aperire possem. Deniq; cum hac infirmitate tristis abirem, desiderium habui sepulchrum beati Antistitis visitare. Die autem tertio postquæ veni, cum eius sepulchro assisterem, subito febris magna oculos meos arripuit. At ego ingemere vehementer cœpi, & sancti auxilium fortiter deprecari. Illic autem erumpens ex oculis meis sanguis noctem pepulit, lucemq; reduxit. Hæc nobis diaconus affatus, in columis remeavit ad propria.

De muliere contracta & cæca.

CAP. XXXIX.

Erat

ERat etiam quædam cæca, quæ cō-
tractis retrorsum manibus ac pedibus,
cum parentum solatio celebrare beatam
festiuitatē gloriosi Antistitis expetiuit. Quæ
cū die tertia post decursam festiuitatem
domum redire cuperet, prostrata in sancta
basilica orare cœpit, vt ei Dominus solitam
misericordiæ suæ opem dignaretur osten-
dere. Quod dum cum lachrymis peteret, ili-
cō directis manibus, ac pedibus stabilitis, ad
sanctum adducta sepulchrum, gratias pro ac-
cepta sospitate peregit. Post hæc rogat se de-
duci ad ostium, vbi prostrata iterum dicit
suis, Non hinc consurgam, nisi prius mihi o-
culorum lumen reddat, qui pedum, manu-
umquē restituit vsum. Hæc ea dicente, subi-
tò energumēni torqueri se proclamant, &
Martini adesse præsentiam consentunt. Sed
cū diabolus, qui ab initio mendax est, ad
credendum minime admittatur, rebus ipsis
viri præsentia declaratur. Nam fœmina hæc,
quæ pauloantē directā fuerat, nunc illumi-
nata, interesse beatum Antistitem appro-
bavit.

De Paralytico sanato.

CAP. XL.

MOdico autem succedente spatio, ia-
cebat Paralyticus vnus in grabato,
qui ex Biturico plauistro deuectus ad-
uenerat. Ipse etiam pari modo virtute beati
Antistitis surrexit incolumis, suisque redditus
gres-

gressibus, consanguineorum spectante ca-
terua, sanus excipitur.

De catenis super puellam confractis.

CAP. XLII.

HIS diebus puella quædam iam ex libe-
ris parētibus procreata, à filiis patro-
ni, confracta libertate, ad iugum ser-
uitutis addicitur. Vnde factum est, vt illa nō
acquiescente iniustis Dominis quicquam o-
peris exercere, catenis & compedibus vinci-
retur. In qua custodia dum alijs beatam fe-
stiuitatem expectantibus resideret, flens & e-
iulans, cur non interesset beatæ festiuitati,
subitò trabs, in qua pedes eius arctati erant,
scinditur, & hæc quasi libera, nexa quidam
catenis, beatam basilicam expetiuit. Vbi ve-
rò primum pedes sacra limina contigerunt,
statim confractæ catenæ ceciderunt à collo
eius: & sic incolumitati pariter libertatiq; do-
nata est.

De libro vitæ eius inter flammās saluato.

CAP. XLIII.

Quid si ad ipsa beatæ vitæ scripta recur-
ram? Nunquid non erit admirabile,
quod sacer ille huius historiæ liber cir-
cundatus flammis, nec adustus est, nec con-
sumptus? Monachus igitur maioris mona-
sterij ex iussu Abbatis ad cellulam aliā, quasi
aliquid operaturus accessit, ac pro salute ani-
mæ, ac vitæ correctione, librum vitæ Antisti-
tis detulit secum. Adueniente verò nocte, in
lectulo

lectulo se diuturno oppleto stramine collo-
cat, librum ad caput locans. Cui dormienti
apparuit vir per somnum dicens, Noli dor-
mire in his paleis, sanguine enim aspersa
sunt. Facilis autem prima visio viro fuit: nec
secunda commonitio valuit. Tertia igitur
terribiliter monachum quatit. At ille surgens,
& ad operam diluculo progrediens, puero iu-
bet ut paleas à lectulo detractas, igni consu-
meret, nihil de libro commemorans. Puer ig-
narus inter paleas apprehensum librum fo-
ras eiecit, & ignem accendit. Quibus in fauila
lam redactis, cum nihil aliud nisi cineres re-
mansissent, apparuit liber illasus, de quo non
litera, non vnum, ut veritas habet, folium est
consumptum. Ita virtus diuina custodire di-
gnata est alumni quodammodo proprii lau-
des, ut librum eius flamma non vreret, quem
aculeus concupiscentiæ in hoc seculo non a-
dulsit. Sed ne cui incredibile videatur, index
ipse nobiscum vsq; hodie retinetur.

De duobus pueris sanatis.

CAP. XLIII.

Denique cum quadam vice iter agere-
mus, duo de custodibus equorum æ-
grotare cœperunt. Et vnus quidem e-
orū valetudine, alter dissinteria laborabat.
Vtrunq; tamen febris valida detinebat, lassati-
q; taliter erant, ut nec super dorsa caballo-
rum possent impositi sustineri. Extractum au-
tem puluerem, quem de sepulchro sancti ab-

stus

stulerant super capsellam, delibutum aqua
ipsis haurire præcipio. Mox compressa febre,
restrictoq; dolore, vterq; conualuit.

De Madulpho contracto.

CAP. XLIII.

Inclita enim sunt miracula, quæ quotidie
Dominus ad laudem Antistitis sui operari
dignatur, & ut sepe testatus sum, hæc à me
imperito narrari non possunt: tamen, ut ipsa
imperitia præstat, elucubrantur, ne con-
temni vel obliuioni tradi videantur. Madul-
phus quidam Turonici territorij ciuis, ægri-
tudine sua compressus, lectulo in suo anhe-
lus occubuit, ex quo tabescens incommodo,
manibus pedibusq; contrahitur. Quin-
que verò annorum curricula in hac debili-
tate sustinuit. Sexto denique anno ad sancti
basilicam se efferri deposcit: in qua orationi
incumbens, perdita debilitate, sospitem me-
ruit adipisci.

De alterius manibus contractis.

CAP. XLV.

Et ne ob hoc cuiquam quæ referuntur
videatur incredibilia, quæ singulorum
nomina non sunt in paginis prænotata.
Facit hoc hæc causa, quia cum à sancto DEI
incolumitati fuerint redditi, statim rece-
dunt. Et aliquoties ita clam redeunt, ut, si
dici fas est, à nemine videantur. Cumque
rumor surrexit beati Antistitis apparuisse
virtutem, vocatis ad nos custodibus ædis,
quæ

quæ sunt acta cognoscimus: Nomina tñ nō
semper ab his didiscimus. Illos verò plerunq̃
nominatim scribimus, quos videre potueri-
mus, aut ipsi discutimus. Venit ad festiuita-
tem vir quidam ex Byturicensibus debilis,
cuius digiti in palma erant infixi, tantum vt
putarentur vermibus scatere. Sed celebrata
solennitate, directis ambarum manuum di-
gitis, incolumitati donatus est, viditq̃ eum
omnis populus sospitem redeuntem. Cui
causa debilitatis ex hoc contigit, quod se-
pem segetis die Dominico componere vo-
luisset.

De mulieris brachio contracto.

CAP. XLVI.

Mulier à Pictauo territorio erat, cuius
brachium contractis neruis emarcu-
erat. Ad sepulchrum autem beati vi-
ri veniens, ac in oratione vigilijsq̃ perno-
ctans, brachium suum sanum retulit. Sed ili-
cò à dominis in seruitute mancipata, eadem
incurrit. Reuerſitur iterum, & sanatur. Tunc
veniētes domini eius, & eam abducere nitē-
tes, accepto de rebus pretio quieuerūt: & ita
hæc libertati donatur.

De eo qui pro debito tenebatur.

CAP. XLVII.

HIS certè diebus cū quidam pro dis-
soluendo debito, quod in necessitati-
bus suis contraxerat, interPELLARETUR,
nec esset virtus atq̃ facultas ad reddēdū quæ
mu-

mutauerat, in carcere coarctatur. Deinde
cū videret creditor, quòd ei nihil extor-
quere posset, quia nihil habebat, nec esset q̃
ei manum misericordiæ porrigeret, arctus
eum in vincula constringit, negatoq̃ cibo
ac potu dicebat, Ego te faciam ad omne do-
cumentum fame tabescere, donec omnia
reddas. Hæc autem cū agerentur, sancti
Antistitis reliquæ, quæ in sueſſonicum pa-
gum ferebantur, per plateam præteribant.
Auditis itaque vinctus psallentium vocibus,
orauit, vt eum virtus Antistitis sancti visita-
ret. Statimq̃ dissolutis ligaminibus, nullo
retinente, basilicam sanctam ingreditur.
Dehinc à deuotis redemptus, à nexu debiti
absolutus est.

De cæca illuminata.

CAP. XLVIII.

FActum est autem in vna festiuitate, vt
mulier, quæ perduto lumine in cæcitātē
durabat, auditis sancti viri miraculis, a-
lacri deuotione basilicam eius expeteret.
Prostrata autem super nudam humum ante
sepulchrum, mox vt orationem fudit, lumen
recipere meruit.

De Paralytico omni corpore.

CAP. XLIX.

IN hac solennitate aduenit puerulus oeu-
lorum obtutibus clausis, aurium aditi-
bus opilatis, oris officijs obstructis, ma-
nuum vsibus perditis, gressibus condemna-
tis.

tis. Quid plura? Ita erat omnium membrorum vſu præmortuus, vt ſolo ſpiritu palpiteret. Vt aut locum ſanctum attingi, omni prorsus debilitate ſummota, cum gratiarum actione ſanus abſceſſit.

De Presbytero à febre ſanato.

CAP. L.

LVPVS Burdegalenſis vrbiſ presbyter quodam tempore grauiter à quartano typo vexabatur, ita vt accedente febre, neque cibum, neque potum ſumere poſſet. Interea aduenit feſtiuitas ſancti MARTINI Antiſtitis, & ille celebratis cum reliquo populo vigilijs, mane præcedit omnes, & ad baſilicam ſancti feſtinat. Dum autem properaret, obuium habuit Iudæum, & eo inquirente quo pergeret, reſpondit, Typum quartanum incurri, & nunc ad baſilicam ſancti propero, vt me virtus eius ab infirmitate hac diſcutiat. Qui ait, MARTINVS tibi nihil proderit, quem terra opprimens terræum fecit, & tu caſſo eius ædem expetis. At ille deſpiciens verba ſerpentis antiqui, abiit quod cœperat, & proſtratus coram ſanctis pignoribus, orationem fudit, reperitque ibi duas candelas ex cera & papiro formatas. Quibus aſſumptis ad domum rediit, illuminatiſque eis, fauillam papii cum aqua munda hauſit, moxque ſanitatem recepit. Iudæus verò ab hac infirmitate correptus, per anni ſpatium ventilatus eſt. Sed mens iniqua neque

que tormentis mutari potuit vnquam.

De Cardegisili filio ſanato.

CAP. LI.

CArdegisilus verò Sanctonicæ vrbiſ ciuis, cognomento Gyſo, ſuſceptis nobis ad domum ſuam, inuitat ad oratorium, quod mater eius ædificatum beati Martini reliquijs conſecrauit. Denique cum expleta oratione, ſoliciti eſſemus, ſi ibidem virtus ſancti Antiſtitis oſtenſa fuiſſet, reſpondit. Ante annum tertium puerulus iſte filius meus, quem coram cernitis, cum adhuc penderet ad matris papillam, incommoðo agi cœpit, ac per triginta dies & eo amplius inter manus non ſine labore deportabatur, donec ita afflictuſ eſt, vt nec mamillam valeret ſugere, nec alium capere cibum. Deſiciente autem eo, iam die ſexto poſtquam grauius agere cœpit, depoſuimus eum ante altare ſientes, atque eius obitum præſtolantes. Ego autem dolorem non ferens, diſceſſi à domo, mandans mulieri, vt cum obiſſet, ſtatim ſepultura eum locaret. Flente autem genitrice, iacuit infans uſque ad vespèrum. Cadente autem ſole, eleuat vocem ſuam, dicens: Dulciſſima ſoror ubi eſ? Sic enim genitricem, vt blanditia infantium habet, vocitare ſolitus erat. At illa accurrit, dicens: Adſum fili dulciſſime. Suſceptoque eo in vlnis, & mox porrecta papilla, hauſto lacte, protinus conualuit.

His diebus quādo nobis hæc relata sunt, vnus clericorum nostrorum ventris fluxum incurrit cum febre, ac nimiam defectionem stomachi: & quæ proiebat per inferiorem partem. pars maxima cruor erat. Et ea eum magis affecerat, quia cibum, quem accipiebat, inualeſcente nauſea, ſtatim reiiciebat. Sed protinus, vt de ſepulchro bibit, omni infirmitate dempta, firmatus eſt.

De appenſo abſoluto: item de alio

SED nec hoc ſilendum putani, quoddā ſapius in morte præcípites extenſa pietatis dextera, ſubleuauit. Denique noſter ſeruus à iudice pro furti ſcelere comprehenſus patibulo adiudicatur. Qui dum duceretur, nomen beati Antiftitis inuocabat, dicens: Libera me ſancte Confefſor ab imminente periculo. Appenſus igitur ac ſolus relictus, commoto ſubitò vento, audiuit vocem dicentem, Liberemus eum. Et ecce à quatuor partibus cœli concuſſus ſtipis qui hominem ſuſtētabat, cum immenſo ceſpite, in modum arboris eradicatæ, à terra diuellitur, & ſic homo morti deditus rediuiuus erigitur. Alius quoq; qui multa fecerat ſcelera, & compunctus à Deo, poenitentiam pro malis quæ geſſerat, agebat, apprehenſus cum ſimili nece dam-

natur,

natur, inuocans ſemper beati Confefſoris auxilium. Qui cum appenſus fuiſſet, diruptis vinculis illæſus ad terram ruit. Sed mala mens hominum iterum apprehendit, quem Deus eripuit. Quod audiens Abbas monaſterij, à loco proximo cucurrit ad comitem, rogaturus pro eo, (Erat enim longè exinde quaſi tribus milibus) obtentaq; ab eo rei huius vita, redijt, viuūq; reperijt. Quo à ſuſpendio depoſito, adduxit ad monaſterium proſitentem atq; dicentem, Quia ſenſi virtutem ſancti Martini, qui me eripuit.

Demuto ſanato.

ERat homo infra terminum Turonicæ vrbs ex vico Montis Laudiocenſis, & homo ille erat natura ſimplex, nexus vinculo coniugali. Cui cum coniuge quieſcenti nocte media pauor exoritur, exterritusq; ac de lectulo exiliens, dum per hoſpitium ſuum vagatur, trepidus, vocis perdidit famulatum. Nec moratus indicat nutu coniugi, vt eum ad ſancti baſilicam exhiberet. Qui adueniens dum ante dictum ſepulchrum per ſex aſſiduè decubat menſes in oratione, abſoluta lingua, eloquium ſicut antea habuerat, recipere meruit virtute beati.

De mulieris manu contracta.

Mulier trans Ligerim in die Dominico cum operam exerceret, quam in die illo fieri patrum inhibet autoritas, manus eius contracta dirigit, digitiq̃ in palmam defixi sunt. Quę dum doloribus cruciaretur, ad sanctam ædem Cōfessoris accessit, vouitq̃ ut si ab hac sanaretur infirmitate, nullū opus deinceps in hac dominicā resurrectionis ageret die, quod illi diei esset incongruum. Statimq̃ amotis digitis à palma, manu directā discessit.

De muliere contracta & cæca.

CAP. LVI.

Magna est enim pietas Confessoris, quæ sic arguit insipientes, ut ponens vitium ante oculos, reddat in posterum emendatos. Pro hac causa muliercula debilitatur. Nam cum die Sabbati post solis occasum, qui adiacet resurrectionis Dominicæ nocti, panem furno collocaret, brachium eius dolore quatitur. Post iniectum alium, & tertium panem, manus inuita lignum quod tenebat, cepit astringere: intelligensq̃ mulier diuinæ se virtutis iudicio cōdemnari, velociter palam, quam tenebat, abiecit: nihilominus non efugere potuit pœnam. Nam ita manus eius graui dolore contractæ sunt, ut vngulæ in ipsa defigerentur palma. Ex hoc nullius medici se credens posse fomento sanari, beati basilicam expetiuit. Ibiq̃ fideliter orans, directis manibus sanata discessit: vouitq̃ ut per fin-

singulos menses vna hebdomada ad sanctum templum veniens, debeat Deo & beato Antistiti deseruire. Quod per vnum annū eam obseruasse manifestissimè cognitum est. Post annum verò intermissa vnus mensis hebdomada, non accessit ad sanctam basilicam. Sedenti verò in hospitio suo oculus à dolore transfigitur. Illum autem comprimens perdidit. Alius quoque dolere cepit extemplo. Ita in vnus horæ momento cæca ambobus oculis efficitur. Nec mora, confessā culpam ad præidia nota confugit. Ibiq̃ orationem suppliciter fundens, ac pœnitentiam pro negligentia compuncta agens, die octaua, sanguine ab oculis profuente, illuminata est.

De cæco illuminato.

CAP. LVII.

Hominis cuiusdam oculi crassæ caliginis nube contexti, quodā glutino coniunctis palpebris fuerant obserati, & quod supererat viro, magnis doloribus tenebatur. Quid plura? Festiuitatem sancti cū reliquis deuotus expetiit, attentè exorans, ut à virtute beati Antistitis visitari mereretur in die solēnitatis. Sed sacra solēnia puenit potētia Confessoris, ostendens se adesse populis, cum tenebras pepulit, lumenq̃ refudit. Igitur ante diem tertium festiuitatis hoc in atrio, quod abscidam corporis ambit, orante, subito aperti sunt oculi eius, & aspiciēs luz-

quem videre meruit. Quod cum his qui aderat, cum gratiarum actione narraret, dictum est ei, ut silens potius orationem funderet, quod cepit virtutem beatus Antistes celebrans adimpleret. Tunc prostratus terræ, cum in lachrymas prorupisset, firmatis oculis, a solo incolumis surrexit.

De Paralytico & duobus cæcis sanatis & duobus energumini emundatis. CAP. LVIII.

Post diem verò tertium huius solennitatis erat, quidam paralyticus hoc in loco exorans, cui debilitas hac de causa, ut ipse enarrauit, euenerat, quia dum esset puer paruulus, & cum reliquis pastoribus pecorū in capō custodiā gereret, super fontē quendā obdormiuit. Tandēq; relictus a somno, dū consurgere nititur, doloribus coarctatur. Mox membris omnibus contractis, ac retortis extrorsum brachijs, contractis in poplite nervis, calcaneis ad crura deductis, cum nulla esset virtus eundi, immensa ab eo lachrymæ magnis vocibus effluebāt. Reuersis autē socijs ad visenda pecora, hic eiulās inuenitur. Dehinc parētum vlnis ablatus, domui restituitur. Post dies verò paucos cum parūper a doloribus laxaretur, mendicis quibuscūq; deputatus est, cum quibus per decē aut eō amplius annos regiones vrbesq; circumiens, ad hanc festiuitatē adueniēs, membris omnibus solidatus est. Duo eadem die illuminati cæci, duo energumini ad sepulchrum Antistitis emundati sunt.

De

De puero febricitante.

CAP. LIX.

Adolefcens quidam ex nostris, nocturnis febribus vexabatur, intantum ut ab hora diei octaua usq; in crastinum secunda diei hora, nullam æstuari quietem posset accipere. Erat enim ei & horribilis omnis cibus, nec quicquam vnde confortaretur, accipiebat. Dolor etiam sæuis membra omnia quatiebat, sed & pallor genas obsederat. Dumq; sic inter manus ferretur parentum ut æger, ægrè obtinere potuit, ut ad sepulchrum beati Antistitis deferretur. Tandem allatus, ut de sacrosancto tumuli puluere diluto potum sumpsit, mox ab hac benedictione, fugato vniuerso dolore, febris extincta est. Nec mora, secreta digestionum loca puer expetit, deducitur in angulo ventris purgandi gratia. Verū vbi voluntatem alui, flatu impellente profudit, statim duo vermes ab eo in modum serpentum processerunt. Qui ita moueri oculis omnium videbantur, ut viuere putarentur. His ergo ab eo digestis, ilicō ad plenum sanatus, & cibus, ut solitus erat, hault, & potum, ruborq; genis, fugato pallore, redditur, membrisq; omnibus solidatur.

De his quæ in meo itinere gesta sunt.

CAP. LX.

Oportunitatis causa nuper extiterat, ut ad visitandam genericem meam in

Ee 5

terri-

territorium Cabilonensis vrbis adirem. Sed metuens superuenturas infirmitates, de hoc puluere sepulchri beati Antistitis auferre, & mecum deferre præsumpsi, scilicet vt cum quemlibet nostrum morbus aliquis inuasisset, virtus sancti ope consuetudinaria subueniret. Vbi igitur ad matrem accessi, protinus vnum puerum febris cum dissinteria arripit, atterit & consumit, ita vt negato vsu vescendi, de solis febribus aleretur. Die tertia cum hæc audissem, delibutum puluerem ad bibendum porrigo moribundo. Statimque fugata febre, sedatoque dolore conualuit. His diebus à Verano Antistite audiui, quod quodam tempore dum typi quartani essu vreretur, expetita beati Martini basilica, quæ in illo loco erat, celebrata vigilia, sanatus fuit. Nos verò ex hoc itinere Auernum venientes, reperimus Auitum Episcopum à tertianno typo ita grauiter concuti, vt etiam si aliquid cibi sumeret, statim reijceret. Sed de hoc pignore potu sumpto, calcata febre roboratus est. Duos ex pueris nostris valetudinaria febris inuaserat, omniumque membrorum iuncturas (vt ex hoc contagio plerunque assolet) dolor sæuus obsederat. Sed ab hac benedictione potati, sanati sunt. Ego ipse in hoc itinere cum dolorem dentium grauiter sustinerem, & iam non solum ipsi dentes, sed omne caput venarum pulsibus, ac dolorum spiculis ligeretur, ac tempora valde

valde profilirent, hoc præsidium expetij, & mox dolore compresso conualui. O tyriacam inenarrabilem, ô pigmentum ineffabile, ô antidotum laudabile, ô purgatorium, vt ita dicam, cœleste, quod medicorum vincit argutias, aromatum sanitates superat, vnguentorumque omnium robora supercrescit, quod mundat vëtre m vt agridium, pulmonem vt hyssopus, ipsumque caput purgat, vt piretrum. Etiam non, solum membra debilia solidat, sed quod his omnibus maius est, ipsas conscientiarum maculas abstergit ac leuigat. Sufficiant ergo hæc huic libello quæ indita sunt. Tamen si adhuc miracula cernere meremur, placet ea alteri libello inferi, vt ea quæ ostenduntur, non occultari, sed magis debeant propalari. De cætero verò virtutem eius deposcimus, vt qui talia præstat ex tumulo, nos iam à peccatis Deo mortuos suscitare dignetur mortis istius de sepulchro: vt in illo resurrectionis carnis nostræ tempore, nobis obtineat indulgentiam, cum ille prouehetur ad coronam.

Explicit liber tertius.

IN

INCIPIT LIBER QVARTVS.

PROLOGVS.

Saluberrimo nos hortatu propheta admonet, dicens: Honorandi sunt amici tui Deus. Nihilominus & in alio Psalmo, Qui timētes Dominum, magnificat beatitudini copulatur domus eterna. Ergo perspicue patet intellectui humano, quod admonentur quique non solum immunes crimine, verum etiam, noxiali criminis multe dediti, cultum, reuerenter reddere amicis Dei. Queres non solum in presenti seculo tribuit beneficium, verum etiam prestat & refrigerium in futuro. Nam cum sepe videamus virtutum insignia prodire de tumulo beatorum, non immerito commonemur, debitam eis honoris reuerentiam impendere, a quibus non desistimus infirmitatum remedia flagitare. Quorum precibus & ipsam peccaminum remissionem non dubitamus adipisci. & non modo hanc mereri, verum ab infernalibus supplicijs eorum interuentu saluari. Confidimus enim quod sicut hic morborum genera reserant, ita illic sanas tormentorum pœnas auertant. & sicut hic mitigant febres corporeas, ita illic restringant eternas. Et quomodo hic luride lepra

lepra & ulcera sordentia mundant, ita illic delictorum languoribus mederi suo interuentu obtineant. Ac sicut hic mortuorum cadauera ad vitam resuscitant, ita illic peccato sepultos, ex Achæronticis stagnis manu iniecta erutos vite eterne restituant. Quocirca dum unusquisque, letificatur in gaudio sub patrono tunc impensius honorē reddit debitum, cum se senserit ab infirmitate qua detinetur, eius virtute mandatum: Sicut nunc de beato, ac toto orbi peculiari patrono Martino Antistite, & nos, & innumeri populi sunt experti. Et utinam ignauia metris nostræ permitteret eum sic venerari, sicut decet amicum Dei, qui tantis nos morborum oppressos generibus plerumque, restituit sanitati.

De dolore ventris mei.

CAP. I.

Nuperrimo autem tempore ventris dolorem incurrere. Et licet non vique quaque dabat solutionem, tamen doloris malū in illis intraneorum flexuolis recessibus, bachabatur. Adhibui, fateor, sæpius balnea, atque res calidas super ipsas alui torturas ligari faciebam, sed nihil mederi poterant infirmitati. Sexta etenim dies illuxerat, quod magis ac magis dolor inualefcebat, cum mihi venit in memoriam, ante paucos annos (sicut in libro secundo huius operis continetur scriptū) me ab hoc dolore sancti virtute fuisse sanatum. Accessi haud temerarius ad locū sepulchri, proiecitus.

fectusq; solo orationem fudi, atq; secretius à
pendentibus velis vno sub vestimento inie-
cto filo, crucis ab hoc signaculū depinxi. Pro-
tinus dolore sedato, sanus abscessi.

De lingua, & labijs meis.

CAP. II.

Quodam verò tempore lingua mihi gra-
uiter irriguerat, ita vt plerunq; dum lo-
qui vellē, balbutire me faceret. Quod
nō mihi sine improprio erat. Accessi autē ad
tumulum sancti, ac per lignum cancelli lin-
guam impediri traxi. Protinus tumore com-
posito conualui. Intumuerat. n. valde, & to-
tum palati impleuerat antrum. Deinde post
diem tertium labiū mihi exilire grauiter cō-
pit. Accessi iterum quærere sanitatem ad tu-
mulum. Tactusq; à dependentibus velis, pro-
tinus stetit veng pulsus. Et credo mihi hæc ex
abundantia sanguinis euenisse: non tamen
sanguinē minuere studui propter sancti vir-
tutem. Nullam tamen mihi vltra molestiam
fecit hæc causa.

De puero à febre sanato.

CAP. III.

Deniq; puerulus paruulus grauabatur à
febre, & exesis membris cum nullum
acciperet cibum, in hoc etiam & spiri-
tum exhalaret, cucurrit ad me pater cum la-
chrymis. Cui ego indicaui, vt delatum ad ba-
silicam super eum nocte tota vigilaret. Quod
cū fecisset, statim puerū sanū per virtutē san-
cti recepit.

De

De contracto & cæca.

CAP. IIII.

Ad festiuitatem verò quæ mense quinto
celebratur adueniens qdam, cuius di-
giti in palma cōtracti erāt, oratione fa-
cta digitis directis abscessit. Mulier verò cæca
post 8. años, pstrata solo corā sancti sepulchro
illuminatis oculis repedauit in locū suū. Tres
tūc inergumini sancti virtute mundati sunt.

De seruo Theodulphi. CAP. V.

Eo anno Childeberti regis tertio deci-
mo ad festiuitatem, quæ de beato eius
trāsitu celebratur, seruus Theodulphi,
cuius Turonici, custos ouilis, dū nocte circa
gregē creditū excubaret, ne quicquā ex eo
aut bestia raperet, aut fraus furis auferret, o-
culis subita caligine interfusus lumen amisit.
Qui per sex annos in cœcitate durans, ad hāc
festiuitatem aduenit. Post tertium verò di-
em sancti virtute illuminatus, à domino est
dimissus ingenuus.

De multis infirmitatibus sanatis.

CAP. VI.

Anno quoq; quarto decimo regis supra-
dicti, adueniente solennitate sancti, du-
odecim paralitici directi, tres cæci illu-
minati, quinque inergumini emūdati sunt. Af-
fuit huic festiuitati & Aridius Lemonicinæ
urbis Abbas, cuius in superioribus libris me-
minimus, per quem paralyticam vnam, quæ
per octo annos carrucæ superposita, in atrio
beati

MIRACVLA

448
beati cōfessoris decubuerat, directis vestigijs restaurauit. Nam assererat ipse vir Dei sensisse se, quasi beati Martini manum, cum infirmæ membra, impositō ligno crucis, tactu salutari palparet. Aduenerat etiam in hac festiuitate & Florētianus maior cum Temulpho palatij comite. Quibus non parua admiratio fuit de gloria cōfessoris, per quem dominus talia tunc miracula dignatus est operari.

De vna apud Gallitiam.

CAP. VII.

ET quia Florētiani maioris memoriam fecimus, quid ab eo didicerim nefas putō taceri. Tempore quodā causa legationis Gallitiam adiit, atq; ad Mironis regis præsentiam accedens, negocia patefecit iniuncta. Erat enim eō tempore Miro rex in ciuitate illa, qua decessor eius basilicam sancti Martini ædificauerat, sicut in libro primo huius operis exposuimus. Ante huius ædis porticum, vitium camera extensa per traduces dependentibus vitis, quasi picta vernabar. Sub hac enim erat semita, quæ ad sacræ ædis valuas peditem deducebat. Cumq; rex sub hac præteriens, gratia hoc templum adiret, dixit suis; Cautete ne contingatis vnum ex his botrionibus, ne forsitā offensam sanctitatis eius incurratis. Omnia enim quæ in hoc habentur atrio, ipsi sacrata sunt. Hoc audiens vnus puerorum, ait intra se, Vtrum sint hæc huic seculo sacrata an non, ignorō.

Vnum

D. MARTINI.

449

Vnū scio quia deliberatio animi mei est de his vesci. Et statim iniecta manu caudam botrionis cœpit incidere, p̄tinusq; dextera eius adhærēs cameræ, arête lacerto dirigit. Erat. n. mimus regis, q̄ ei per verba iocularia lætitiā erat solitū excitare. Sed nō eū adiunxit cachinnus aliquis, neq; præstigium artis suæ, sed cogente dolore voces dare cœpit ac dicere: Succurrite viri misero, subuenite oppresso, releuate appensum, & sancti Antistitis Martini virtutem deprecamini, quia tali exitu crucior, tali plaga affligor, tali incisione disjungor. Egressus quoq; rex cum quæ acta fuerat didicisset, tanto furore contra puerum est accensus, vt eius manus vellet incidere, si à suis prohibitus non fuisset. Dicentibus tamen prætereā famulis: Noli o rex iudicio Dei, tuam adiungere ultionem, ne fortē iniuriam quā minaris puero, in te retorqueas. Tunc ille compunctus corde, ingressus basilicam, prostratus coram sancto altari cum lachrymis preces fudit ad dominum. Nec ante à pavimento surrexit, quā flumen oculorum huius paginam delicti deleteret. Quo à vinculo quo nexus fuerat absoluto, ac in basilicam ingressus, rex eleuatur à solo, & sic recipiens incolumē famulum palatium repetiuit. Testabatur autem maior præfatus hæc se ab ipsius regis relatione, sicut actum narrauimus, cognouisse, sic enim gloriosus pontifex, suam illustrat urbem miraculis, vt deesse non sentiat alienis.

Ff

De

*De basilica sancti apud urbem Sanctonicam.
Cap. VIII.*

PRæsenti verò anno, Palladius Sanctonicae urbis Episcopus, huius sancti confessoris reliquias petijt. Cõstruxerat enim in eius honore basilicam, quam his pignorbis consecrauit, meruitq; suscipere miracula quæ sæpius vrbs propria habet experta. Nam post duorum, aut trium mensium curricula, literas eius accepi, in quibus indicauit tres paraliticos, contractis pedibus aduenisse. Qui statim vt in basilicam ingressi orationem fuderunt, directis vestigijs, sanitati sunt reddit. Duo cæci in eo loco lumen recipere facta oratione meruerunt, & amplius quàm duodecim à febre frigoretica detenti, depulso tremore conualuerunt.

De duobus diffintericis.

CAP. IX.

DO de pueris nostris clericus scilicet Dagoaldus, & laicus Theodorus, diffintericam cum febre patiebantur. In tantumq; lassati morbo erant, vt non aliter nisi manibus aliorum cum digestionis necessitas aduenisset, obstractu subleuarentur. Sed de sepulchri puluere hausto, statim conualuerunt.

De paternis quas sanctus exhibuit.

CAP. X.

EST apud nos patena colore saphurnio quam dicitur sanctus de Maximi Impera-

ratoris thesauro detulisse, de qua sup frigoreticos virtus sæpè pcedit. Nā in accessu febriū quis positus qui cum tremore fieri solet, aduenerit, & de ea aquam hauserit, mox sanatur. Est & apud Condatensem vicum, alia quoq; patena à sancto exhibita olocristallina, simile infirmis beneficium præbens, si fideliter expetitur. Bodilo vnus de notarijs nostris cum stomachi lassitudine animo turbatus erat, ita vt nec scribere iuxta consuetudinem, nec excipere quæ ei dictabantur poterat. Tunc cum sæpius verbis increparetur, super hanc beati viri patenam quam nobiscum esse diximus, aquam fudit, ipsamq; orationem transponit. Mox sensui suo redditus, opus officij sagatius quàm consueuerat expediebat.

De Blederico, cui filij non erant dati.

CAP. XI.

SED quid mirum, si sensum aduersitate turbatum reddat hominibus, qui sæpius sterilitatem in fecunditatem conuertit? Bliderius quidam carnoterij territorij ciuis, accepta vxore vt dono Dei, procreationis sue prole ditaretur orabat, scilicet quia nihil ex ea germinis merebatur accipere. Tricesimus etenim annus curriculum expedierat, vxore sterili permanente, cum vir saluberrimè pro animæ comodo tractans ait vxori. Ecce seculum quo vtimur præteriens est, & nulla inter nos soboles gignitur, quæ nobis de-

Ff 2 *ficient-*

ficientibus congestum laboris nostri debeat possidere. Accedam (inquit) ad basilicam sancti Martini, & eam faciam heredem mihi, ut liberis abnegatis, vel cum eodem habere poterō, quæ possideam in futuro. Consensit mulier sapiens, viri prudentis consilio. Nec mora proceditur ad basilicam sancti, fusaque oratione inuitat abbatē domi secum accedere. Quo accedente, tradidit ei omnem possessionem suam dicens: Sint hæc omnia penes sancti Martini ditionem, quæ habere videor, & hoc tantum exinde utar, ut de his dum vixero alar. Consignatisque rebus coegit abbatem manere ibi. Mirum dictu, post triginta, ut diximus, annorum curricula, in ipsa qua res suas basilicæ tradidit nocte, cognouit uxorem suam. Quæ concipiens peperit filium. Sed & deinceps alios habuit, quod non ambigere hoc virtute sancti præstitum huic viro fuisse. Verum tamen non refragauit acceptis filiis promissionem homo ille, sed eis alia loca tribuens, quæ primum sancto largitus fuerat firmavit.

De cæca apud Tornacensem urbem.

CAP. XII.

APUD Tornacensem verò Cinnomanici territorij urbem, quæ nunc in ipsis sanctæ basilicæ ditionibus detinetur, mulier quedam diuturna cæcitate detenta, & senio prægrauata, ad oratorium urbis ipsius residens, dum stipem peteret, ac assidue

no.

nomen Martini inuocaret, quadam nocte dominica cœperunt oculi eius à dolore compungi. Tunc illa prostrata coram sancto altari, erumpente sanguine lumen recepit. Verum tamen reliquæ in ipso loco beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli habentur, sed hæc asserbat virtute sancti Antistitis se fuisse sanatum. Attamen fides nostra retinet in multorum Sanctorum virtutibus dominum operari vnum, nec illos disjunctos virtutibus, quos cælo pares, miraculis dominus æquales reddit in terris.

De manu arida restituta.

Cap. XIII.

AD festiuitatem verò illam cui Annacharius Antisiodorensis urbis pontifex affuit, quidam manum aridam tractantemque detulit, sed post diem tertium festiuitatis, reintegratam domi reportauit.

De Bandegisillo debili.

Cap. XIII.

BAndegisillus quidam ex Andegauenfis urbis territorio Baudulphi filius, vici Gennensis incola, dum humoris scruiculo sauciatur, debilitatus occubuit. Itaque cum à patre paupere sine operis beneficio pascere tur, ut basilicæ sancti Martini limina oscularetur, patrem lachrymis obortis efflagitat. Qui nec mora in naui positum, quia vehi altera uestione non potuit, ante pedes sancti foris sepulchrum filium deuotus exposuit. Qui

Ff 3 per

per dies aliquos orationi vacans, sancti auxilium poscens, amota debilitate sanitati restituitur, sicq; cum genitore domi incolumis restitutus est.

De homine qui ceram transmissit.

CAP. XV.

IN Anscienfi quoq; territorio erat homo Caelestis nomine, cui multa erant apum alvearia, ex quibus cum examen egressum alta conscendens longa competeret, & ille sequens, nullum prorsus suscipiendi obtineret effectum, prostratus solo sancti Martini inuocat nomen dicens: Si virtus tua beatissime confessor hoc examen retinere voluerit, eūq; ditioni meae reddiderit, quae imposterum ex eo procreata fuerint, mel vsibus meis sumā, ceram verò ad luminaria basilicae tuae cum omni soliditate dirigam. Haec effatus, cū adhuc terrae decumberet, statim examē apum super vnam arbusculam, quae viro erat proxima, decidit & insedit, collectumq; & in alueolo reconditum retulit. De quo infra duos aut tres annos multa congregauit. Ex quibus cū iam amplius quā ducentas ceræ libras aggregatas haberet, rumor hostilitatis obortus est. At ille ne votum suum perire cerneret, ceram fossa humo operuit. Pace quoq; reddita, diaconem nostrum vt eam peteret accersuit. Erat tunc cum eo puer, qui renum grauisimū perferebat dolorem. Qui accedens ad virū, & cognoscens ab ore eius quae gesta fuerant,

cer-

ceram quae in terra latebat detegi iubet. Puer verò qui dolorem quem diximus patiebatur, accepto sarculo vt terram foderet, ait: Si tu propitius es sancte Martine ad hoc munus hominis aspiciendum, contingat virtus tua renes meos, & sit mihi salus cum hanc detexero ceram. Cumq; percussisset sarculo terrā, sonuit ossiculum renum eius, & statim omnis dolor ablatu est. Sicq; incolumis cum hac cerā beatæ basilicae praesentatus est.

De absolutione vincti.

CAP. XVI.

HOMO quidam vrbis Turonicæ iudici culpabilis extitit. Quem in vincula compactum custodiri praecipit. Aduenientibus aut diebus sanctis dominicæ resurrectionis, iussit eū iudex in vltcrius Ligeris fluij littus, in alia retrudi custodia. Ducebatur ergo non solum cathenis colla reuinctus, verū etiam post tergū manibus colligatis. Cumq; ad ripam nominati amnis aduenisset, & nauigium quo transire deberent praestolarentur, atq; ille sancti Martini auxilium incessabiliter flagitaret, visum est repente custodibus quasi ab aliquo capite verberati fuissent. Protinusq; in terram ruunt, ac cathenæ quæ vinctum tenebant hominem confractæ sunt. Laxatæ verò corrigiæ de manibus soluuntur. Ipse autem liberum se sentiens decumbentibus adhuc solo hominibus secessit ab eis, & sanctæ ecclesiæ limē ingressus est, sicq; a

Ff 4 iu-

iudice laxatur. Ferebant enim nonnulli his diebus & apud Pictauiensem urbem victos ergastulo carcerali fuisse resolutos. Quod ambigi non potest, quia confessoris virtus utranque urbem sacris potuit illustrare miraculis.

De puero caeco.

Cap. XVII.

PVerulus paruulus nomine Lendonaldus, seruus cuiusdam Baudeleis de vico Andegauensi, cui cronio antiquitas nomen indidit. Postquam renatus ex aqua & spiritu sancto, cum reliquis infantibus ludū in platea exercens, ut ætas illa patitur, huc illucq; discurreret, subito commotus cum impetu ventus, & puluerem eleuans, oculos infantis impleuit. Qui cum cæcitate percussus, doloribus cruciaretur, apparuit auia eius vir quidam per somnium taliter eam instruens. Vade ad basilicam sancti Martini, recipiet visum puer iste. Nec morata mulier fide plena venit ad festiuitatem beati viri, recipit quæ illuminatum virtute pontificis nepotē suum.

De puella caeca.

Cap. XVIII.

HVius etenim vrbis territorij puella Vi giogundis vocabulo, simili conditione cœcatur. Dum enim cum reliquis puerilis per strata vrbis ludum exercendo discurreret, venti violentia puluere eleuato im-

impleuit oculos eius. Quæ statim doloribus vexata petijt parentes, ut eam ad basilicam sancti Martini deducerent. Quo facto, protinus ut orationem pro ea fuderunt, illuminata est. Nobis quoq; egredientibus de sanctis missarum solennijs occurrerunt, simul præfatus puer atq; puella: dicentes se ipsa hora luma virtute beati Antistitis recepisse. Quod nobis magnum præstitit gaudium, credentibus, quod nos virtus beati confessoris visitare dignata sit.

De contracto & caeco.

Cap. XIX.

LITONEus autem quidam ex infantia sua membris debilis, accedente febre cæcatus est: sed ad superiorem veniens festiuitatem, directis membris, lumine tamē adhuc dempto discessit. Sed cum ad hanc iterum regressus fuisset solennitatem, exemptis tenebris, lumen ei clarum exoritur.

Item de alio caeco.

Cap. XX.

IN hac etiam festiuitate & Lendaidus seruus Emneri Nannetice vrbis diaconi, cum per sex annos cæcitatis fuisset cathena cōstrictus, ad basilicam accedens virtute beati confessoris illuminatus est. Per visionem enim somnij ammonitus fuerat, ut huius sancti auxilia flagitaret Antistitis.

De Eulogys quæ quidā ciuis Turonicus sustulit.

Cap. XXI.

Ff 5 Qui-

Quidam de ciuibus Turonicis, dum ad gregis properaret occursum, vas cum vino, vnumq; panem ad sepulchrum vna mansurus nocte deposuit, vt scilicet itinere positus hoc haberet salutis præsidium. Quibus exinde assumptis iter carpere cœpit. Factum est autem vt metatum requirens, hominis cuiusdam ingrederetur hospicium. De positisque sarcinis, mulier quæ habebat spiritum immundum, beati Martini aduentum vocibus immensis annunciare cœpit & dicere: Quid nos persequeris sancte, quid nos crucias serue Dei? Tunc hospes ille qui venerat, accepto calice, paululumq; vini de illo vase auferens, frustra benedicti panis effracta posuit in eo. Quod vbi mulier illa quæ debacchabatur accepit, mox cum sanguine eiecto demonio saluata est. Alia in eodem loco mulier quæ diu à frigore febrium ægrotabat, accepto ab hac benedictione modico panis, mox vt sumpsit, sanata est.

De contracto directo.

CAP. XXII.

Simillimus incolâ Baiocasinus cum in rure positus operaretur quiddam, commoto vento pauore percussus, tremere cœpit, ac membris omnibus destitui. Vociferari etiâ, & sibi mortem imminere testabatur. Interea concurrentibus vicinis ad spectaculum, per iter ipse inter voces & ululatus, contractis nervis debilitatur ad integrum, & non solû
ei

ei visus aurium denegatur, verum etiam & ipso lumine caruit oculorum. Post quindecim verò annos dum in hac infelicitate degeret, ad festiuitatem Sancti Martini adueniēs, solidatis membris, oculisque receptis, abscessit.

De ceca ac debili sanatis.

CAP. XXIII.

Nec dissimili virtute mulier Erinigundus, Andegauensis ciuis, vici incola Eroniensis, contracta ac ceca, in hac festiuitate directa, illuminataq; discessit. Sed & Charimundus ex Briseillami debilis veniens, virtute beati Antistitis reintegratus est.

De plurimis cæcis in erguminisq; sanatis.

CAP. XXIIII.

In huius etiam solennitatis virtute, nonnulli eo operante Christi gratiam præsenserunt. Nam Leodomundus cæcus post septem annos ad basilicam præfati Antistitis veniens, visum recipit. Insuper alij cæci in hac festiuitate visum per opem beati Antistitis receperunt, & in ergumini plerique mundati sunt.

De puella à febre sanata.

CAP. XXV.

Leonis presbyteri nostri vernacula, cum ad villulam vbi proximam, parætalibus vlnis deportata secessisset, vi febris opprimitur, & die ac nocte valde comota, in mortis discrimine cernitur. Quam videns presbyter exanimari violētia morbi, nocte ascēso equo, ad

ad basilicam sancti confessoris accessit, pulsansq; ostium cellulae, in qua ædituus quiescebat, virum suscitare nequiuit. Cumq; basilicam sancti ingredi non valeret, coram abscida sepulchri fudit orationem, collegitq; parū de puluere terreno, quod secum fide plenus euexit, eumq; dilutum, vt puellula ad bibendum protulit, protinus febris abscessit.

De carcerarijs absolutis.

CAP. XXVI.

FVerat nobis causa quædam, Childeberti regis adire præsentiam. Pergentibus quoq; nobis, iter per pagum Remensem aggressi sumus, repperimusq; hominem quēdā qui nobis relatu patefecit, patefactū carcerē huius vrbs, in quo inter reliquos vinctos huius famulus tenebatur, Martini virtute fuisse, vinctosq; ergastulo absolutos, liberosq; abscessisse. Erat homini carcer ita tectus, vt super strue tignorum, apes validi superpositi palpitarentur, ac desuper qui eosdem opprimerent, insignes fuerant lapides collocati. Nihilominus & ostium carceris, sera ferro munita, obducta claue pessulo obserabatur, sed virtus Antistitis, vt ipse relator asseruit, lapides dimouit, deiecit pulpita cathenas confregit, & trabem quæ cunctorum coartabat pedes aperuit, ac nec reserato, homines per aëra subleuatos, foris tecto patente produxit dicens: Ego sum Martinus miles Christi, absolutor vester, Abscedite in pace & abite se-

securi. Sed cum nos ad regem accedentes, huius virtutis diffamaremus miraculum, affirmavit rex, quosdam ex his qui absoluti fuerant ad se venisse, atq; compositionem fisco debitam, quam illi fretum vocant, à se fuisse reis indultā. Hoc autem factum est ante quatuor festiuitatis dies, in anno memorati regis sexto decimo.

De seruo Monnichij Episcopi à debilitate sanato. CAP. XXVII.

ADueniente autem festo beati Martini Monnichius Nanneticorum Pontifex, ad basilicam sancti aduenit, exhibens secum puerum membris dissolutum, nomine Baudegisillum. Celebratis igitur solennijs sancti, hunc artubus restitutis, secum reduxit incolumem.

De Claudij regalis Cancellarij febre.

CAP. XXVIII.

NObis quoque cum rege morantibus, Claudius quidam ex Cancellarijs regalibus à febre corripitur. Cumq; cibum potumq; nimia oppressus febre exhorruisset, nobis quæ patiebatur quæstus est, ditumq; puluerem, quem de sancto beati sepulchro pro saluatione leuauimus, vt hausit, mox compressa febre sanatus est.

De eo quod Agnes Picta uensis abbatisa de nauta retulit, Cap. XXIX.

Venerabilis verò Agnes pictauarum S^{ae}timonialium abbatissa relatum sibi ab ipso cui contigit, Treuerico negociatore, rem miraculi prouenisse, sic retulit. Dum, inquit, Metis accessissem, interrogauit, me qui dam negociator vnde venirem. Dixi: De Pictauis. Dixit mihi, Sialij ad basilicam B. Martini Turonis occurrissem. Dixi quoddam in Austria ambulare, vrbi me praesentassem. Dixit mihi quale beneficium domini Martini fenerat. Dum enim Metis salem negociasset, & ad pontem Metis applicuisset, dixit: Domine Martine, me & puerulos meos quos habeo, & nauculam meam tibi commendo. Inter hæc recubantes in naui condormiuimus. Mane excitans me cum puerulis, quos mecum habebam, inuenimus nos ante portam Treuericam, nescientes quomodo venissemus, qui nos adhuc Metis credebamus consistere, qua ratione nauigatum est, aut volatum, sola commendatione beati Martini, nec fluuium sensissemus, & Mosellæ tunc sæuientes vndas naufragas euitassemus: & quod satis est mirabile, quomodo inter saxa nocturno tempore præterissemus incolumes, non nauta vigilante, non vento flante, non remo ducete.

De virtutibus Locociagensis monasterij.

CAP. XXX.

Tempore post habito cum vsque Pictauam accessissemus urbem, libuit gratia

tia tantum orationis monasterium Locociagense adire, quo congregatam monachorum cateruam locauerat vir beatus. Ibi enim mortuum primum suscitasse legitur, & ex illo ad episcopatum ductus scribitur. Ergo desideratum ego expetens locum, proster-nor ad cancellos anguli, in quo dicitur defuncti spiritum reduxisse. Post effusas verò cum oratione lachrymes, ac celebratas solenniter missas, percunctor abbatem, si aliquid ibi dominus miraculum ostendisset. Afferuitq; ille eorum, qui aderant fratribus, plerunque ibi illuminari cæcos, ac debiles reintegari. Quid tamen nuper sit gestum, inquit, tibi domine, quia sollicitè inquiris euoluam. Mulier quædam vicina loci huius, paralyti humore percussa, officium membrorum omnium vsque quaque perdiderat. Quæ carrucæ impositâ, à bobus trahentibus ferebatur, vt circuiens domos diurna stirpe, inopiae suæ exple-ret necessitatem. Ergo dum delata ad hunc locum pauimento prosternitur, lento conanime accedens, velum quod sanctum tegebat cancellum deuotè osculatur dicens: Hic te beate Confessor adesse credo, hic te mortuum suscitasse testificor. Cōfido enim quod si volueris poteris me saluare, ac sanitati re-quirere, sicut quondam diruptis infernis faucibus, defuncti animam eduxisti. Hæc effata genas lachrymis rigabat vbertim, ac sta-

statim impleta oratione: quicquid aridum, quicquid contractum, quicquid dissolutum fuit, reintegratum est mulieri in corpore à beati Antistitis virtute. Simili sorte & alius paralyticus ad hoc accedens monasterium, ut velum ipsius cancelli attigit, amota omni debilitate sanus abscessit. Distat autem ab vrbe Pietaua quasi stadijs quadraginta.

De fonte quem oratio sanctus ut oriretur obtinuit. CAP. XXXI.

EXinde egressi, Sactonicum territorium ingressi sumus: Cumq; in quodam conuiuio de beati Martini virtutibus fabularemur, hæc mihi vnus de ciuibus, affirmantibus alijs vera esse retulit. Naogialo villa est in hoc territorio sita. Ad quam cum sanctus Martinus adhuc superstes in corpore adiret, obuium habuit virum exhibentem aquam cum vasculo. Erat enim puteus ille de quo hanc exhibebat, situs in valle quasi mille passus à villa, & ex eo incolæ haustam deferrebant aquam. Tunc ait vir Dei, homini aquam ferenti, Quæso dilectissime contine manum tuam, & huic asello cui sedeo, paululum aquæ ad bibendum indulge. Qui ait: Si necessarium ducis animal tuum adaquare, accede ad puteum, & hauriens dabis ei. Nam ego quod cum labore detuli, non præbeo. Et hæc dicens præterijt. Quo discedente, venit protinus mulier, & ipsa deferens aquam in

vl-

vinam, dixitq; ei similiter vir Dei. Quæ illico ei ac si Rebecca quondam audiens nuncium Dei, & tibi præbeo ait: & asino tuo potum, nec mihi labor est ut hauriam. Tantum voluntas tua fiat, qui iter pergens necessitatem pateris. Et deposito de vlnis vasculo dedit asino illius bibere. Quo facto, iterum hausta aqua, impletoq; vasculo reuertebatur ad urbem. Quam prosequens sanctus ait: Reddam tibi pro mercede beneficium, quia ad aquasti asinum meum. Et positis genibus in terra orauit ad dominum, ut loco illi fontis ostenderet venam, ac statim consummata oratione, dirupta terra fontem immensum populis admirantibus patefecit. Qui vsq; hodie beneficium præbet hominibus commanentibus in agro illo. In huius enim fontis ore est lapis in testimonium qui vestigium retinet aselli huius, super quem sanctus sedit antistes.

De incendio vrbs Pietaua.

CAP. XXXII.

Nec illud silendum puto, quod hoc tempore cum Placidus episcopatum Pietauæ vrbs adeptus est, virtus sancti fuit ostensa. Domus adiuncta Ecclesiastica domui incendio maximo cremabatur, ac scintillæ cum carbonibus super domum Ecclesiæ impellente vento, cadebant. Sed ille de pulvere beati sepulchri secum habens, eleuato christomario contraguem, exortus subito ventus,

Gg

ven-

vento illi contrarius, flammam à tecto ecclesiastico auertens, aliam pepulit in partem, & sic domus Ecclesiæ liberata est.

De puero à febre sanato.

CAP. XXXIII.

CVM autem puer eius in valetudine accerbissima febre exultus iaceret in lectulo, & iam quasi exanimis haberetur, vt de hoc puluere diluto porrexit infirmo, protinus fugata febre, puer conualuit de labore. Sed ad basilicam sancti redeamus.

De Lendulfo amente & debili.

CAP. XXXIII.

CVM ante hos annos, terræ motus magnus terram concuteret, cunctaq; valde mouerentur, quasi in vno momento casura, Lendulfus quidam ab eo vehementer excussus, non solum sensu mulctatur, sed etiam omnibus membris debilis est effectus. Qui veniens ad basilicam sancti Turonis, & orationi paucis diebus incubens, & voci reditur & sensui, & membris omnibus quasi rediuius, sospes est redditus.

De muliere obmutescente.

CAP. XXXV.

NEc illud prætereundum puto, quod innocens homo accusatus per calumnias malorum, adducebatur ad urbem vin-

vinculus loro, vt truderetur ergastulo. Cumq; ante basilicam sancti Petri Apostoli in publicum adductus æger deuenisset, solutæ sunt manus eius, dixitq; custodibus: In hoc apparet me à culpa quam dicitis, esse immunem, cum meæ manus diuinitus sunt solutæ. Tunc illi indignâtes arctius eum reuinxerunt, & insuper adhuc alio loro ligaminis adiecto, vt ita dicam vincula ipsa vinxerunt. Contigit autem eo tempore, vt nos de Basilica sancti Martini per plateam veniremus. Hi autem cum nobis obuiam venientes appropinquarent, vt primum basilicam Sancti homo vinculus aspexit, statim solutæ sunt manus eius. Exiliensq; de caballo in quo sedebat, pedes nostros arripuit, exponens se iniuste damnari. Sicq; nobis cum iudice loquentibus, absq; fascinatione discessit.

De muliere obmutescente sanata.

CAP. XXXVI.

COniunx serenati hominis nostri cum de cultura viro præmisso rediret, subito inter manus dilapsa comitantium, terræ corruit, ligataq; lingua, nullum verbū ex ore potens proferre obmutuit. Interea accedentibus ariolis, ac dicentibus eam meridiani dæmonij incursum pati, ligamina herbarum atque incantationum verba proferebant, sed nil medicaminis iuxta morem conferre poterant perituræ. Cumq; familia mixto vlulatu perstreperet, filius eius ad ne-

ptem nostram Eusteniam citius occurrit, nunciens matrem suam extrema vitæ terminum attingisse. Quæ adueniens ad ægrotam, eamq; visitans, amorisq; ligaminibus quæ stulti indiderant, oleum beati sepulchri ori eius infudit. Mox sermone reddito, nequitia de lo preëmpto, ægra conualuit.

De Frigoreticis sanatis.

CAP. XXXVII.

TEmpore autē quo post obitum gloriosissimi regis Gunitranni Childebertus rex Aurelianensium urbem adiit, puerorum vnus aulicorum grauiter à typo tertiano, accedentibus, discedentibusq; febribus, tremore superueniente quatiebatur. Id cum nobis fuisset quæstus, de puluere sancti sepulchri ei porreximus. Quem hauriens, cōpresso tremore conualuit. In sequēti verò nocte cum dies ille, quo frangi cōsueuerat aduenisset, vidit per visum venientem personam teterrimā dicentemq; sibi. Ecce iam tempus tui tremoris aduenit, qd dissimulas? Age qd cōsueuisti. Hæc eo dicente, aduenit vir quidā vultu splendidus, Casarie nitens, aspectu decorus, dicēs ei: Ne tremueris, sed facito super frontem tuam signum venerandæ crucis, statimq; saluaberis. In hac visione expegefactus, munitusq; hoc signaculo quo fuerat iussus, nunquam vltius quæ pertulerat passus est.

est. Ab hoc typo reginæ puella fatigata, à potu huius sancti medicaminis sumpto sanata est.

De cæcis, Energuminis & paralyticis curatis. CAP. XXXVIII.

NON post multos dies, cum solennia sancti dies annuus retulisset, nos à grege regressi, festiuitati eius affuimus, in qua quatuor cæci lumine recepto regressi sunt, duo in ergumini mundati, duo paralytici contracti, restitutis gressibus incolumes redierunt.

De contracto & carceratis laxatis.

CAP. XXXIX.

POST paucos verò dies, cum culpabiles quosdam urbis Turonicæ, iudicis sententia carcerali ergastulo conclusisset, lamentantibus cunctis, beatus confessor apparuit, disruptisq; vinculis compeditorum, liberos in basilicam abire permisit. Sicq; & hi à iudice relaxati, ad propria accesserunt. Quidam in regione Cantabrina, Auranus nomine, mane à lectulo consurgens, dum de domo egreditur, visum est ei quasi ab aliquo percussus fuerit in cervicem. Qui protinus ruens in terram, factus est tanquàm mortuus, ac per triduum solo spiritu viuens. Quarto autem die apertus oculis nihil poterat loqui. Ablata enim ei fuerat sandi facultas: Au-

ditis autem beati Martini miraculis, vnum
trientem nautis porrigere innuit cum sup-
plicatione, vt eum ad beati Antistitis tem-
plum deferrent. Quibus abeuntibus, ille
ad domum suam reuersus, vidit ante pe-
des suos aureum in similitudinem trientis.
Quo assumpto, pensatoque, vnus solidi ap-
pensus est pondere. Quod ille cernens, di-
xit intra se: Reddidit mihi virtus beati Mar-
tini meritum pro scenore, quod eius templo
direxi. Et accensus desiderio voluit in v-
nam atque aliam nauim conscendere, sed à
parentibus est retentus. Reperta autem ter-
tia nauis, retineri non potuit. Qua ascensa,
cum impellente vento altum mare ingressi
fuissent, oseius virtus sancti Antistitis refe-
rauit. Qui extensis ad cœlum manibus, lo-
cutus est dicens: Gratias tibi ago omni-
potens Deus, qui me hoc iter sulcare iussisti.
Iam enim priusquam templum sancti tui vi-
deam, eius refertus sum beneficijs. Qui-
bus nauigantibus Burdegala vrbi appul-
si sunt: Egressisquē de mari, hic ad basilicam
sancti Dei accedens, ac votum suum exsol-
uens, quæ scripsimus, ab ipsius
ore relata cogno-
uimus.

De

De alio contracto, & vinculis liberatis.

CAP. XL.

ALia verò festiuitate adueniente, quæ
in hyeme celebratur, Marcellus qui-
dam ex domo Ponticonensi, seruus A-
gini ducis, qui mense Martio per incurso-
nem nescio quam, vnus poplitis perdide-
rat vsus, & gressum figere non valens, adhi-
bito sibi ad geniculum fuste, vt mos est clau-
dorum, affuit. Is cum per triduum orationem
fudisset ad dominum, quarta die quæ est in
crastinum de festiuitate, genu directo sanus
abscessit. Post paucos autem dies homi-
nes, qui carceris vinculis tenebantur, diuini-
tus absoluti, sancti basilicam sunt ingressi, &
per iudicem immunes à damno laxati sunt.

Item de alio contracto.

CAP. XLI.

PVer quidam pedibus manibusque con-
tractus, de vrbe Themalio in pago Tu-
ronica vrbs, vici Ambiacensis, adueni-
ens ad basilicam sancti, dum inter reliquos
petentes postularet victus stipem, visitatus à
sancti virtute directus abscessit.

Gg 4

De

472
MIRACVLA*De pueris febricitantibus sanatis.*

CAP. XLII.

Alius quoque puerulus Euthymi presbyteri nostri, cum in valitudinem febris nimis incidisset, ac exanimari ab eadem putaretur, de pulvere sancti sepulchri presbyter leuans, ac fimbrias pallæ superpositæ dirumpens secum detulit, pulueremque puero hauriendum dedit, fimbrias vero collo eius alligauit. Mox febre restincta sanatus est. Non dispari modo & Vlfaricus presbyter alteri puero febricitanti studium adhibens, subuenit, & ille protinus per virtutem sancti, febre carens conualuit.

De Præcipuo amente.

CAP. XLIII.

Præcipuus quidam, vir bonus, Petragoricæ vrbs, amētiam nescio quam incurrasse putabatur. Et tam grauius agebatur interdum, ut de sensu videretur excidere. Quod cum multis mensibus perferret, beati Antistitis basilicam expetiuit. Ibiq; ut arbitror quatuor residens menses, abstinens se à cibo carniū ac vino, adiutus confessoris beati præsidio, incolumis domi suæ restitutus est.

De

D. MARTINI.

De Leodulpho cæco sanato.

Cap. XLIII.

Et quia rusticitas hominum dum parum prædicationem sacerdotalem sequitur, ipsa se Dei præparat ad offensam: Quod nuper gestum fuit, edicam: Leodulphus quidam Bituricæ vrbs homo, cum scœnum secuisset, metuens ne euentu pluuiæ venientis infunderetur, & laborem suum perderet, die Dominico mane iunctis bobus ad pratum perrexit, ac super plaustrum scœnū agglomerare cœpit, statimq; pes eius vnus quasi ardēs ei visus est. Regressusque ad hospitium suum, cōuenit ab opere. Post missarum solennia vero celebrata, iterum iunctis bobus opus cœptum cœpit explere. Completumq; cum esset plaustrum scœno, statim oculi eius quasi à quibusdam aculeis puncti, dolorem maximum intulerunt. Quibus conclusis nunquam deinceps eos aperire potuit. Sicq; per annum in cæcitate manens, ad festiuitatem sancti Antistitis deuotus aduenit, cuius post diem tertiam beneficio lucis quam perdiderrat, restauratus est.

De duobus alijs contractis.

Cap. XLV.

Et tempore, & alius contractus adueniens, virtute sancti directus, proprijs
Gg 5 gres.

gressibus ad urbem suam regressus est. Ad-
uenit quidam ex Britannia nomine Pateri-
manus, qui cæcus, mutus, ac surdus, & mani-
bus contractus, per quoddam contagium
fuerat, & confectis omnibus membris mor-
bo, soli tantum pedes præbebant homini su-
stentaculum. Patroni præpotentis hic expe-
tit basilicam, orationem fundit, apertis ocu-
lis lucem perditam cernit, manus ad usum
pristinum recipit, & se saluatum beati Anti-
stis virtute mirans, sospitatis suæ gratiam
populis declarabat. Ob huius miraculi gra-
tiam, à multis munera cœpit, de quibus non-
nullos à iugo captiuitatis exemit.

De incendio ope eius extincto.

CAP. XLVI.

PRÆsenti quodam tempore apud Bur-
degalensem urbem, domus vna ignibus
comprehensa vehementer cœpit exuri.
Cumq; flammis hinc & inde spaciantibus a-
liæ domus huic discrimini subiacerent, nec
dubium easdem huius fomitis calore depa-
sci, congregatus in circuitu populus nomen
beati Martini cœpit attentius inuocare, & ne
vicinas domos virtus eius exuri permitteret
cum lachrymis deprecari. Sicq; ad eleuatam
vocem desilentium cœpit crepitus flammæ
decedere. Atque illis clamantibus ad cælum,
adue-

aduenit subito Antistite impartiente præsi-
dium, collisumq; supplici oratione incendi-
um, restinxit plebs per lachrymas, quod ne-
quiuerat superare per vndas. Eo tempore
puer noster Laudonaldus cum grauius à
dissinteria fatigaretur, yt de pul-
uere sepulchri accepit,
protinus morbo
caruit.

FINIS.

